ספר

חק לישראל

פרשת אחרי

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים
ב) תרגום על התורה
ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.
ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.
ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.
ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.
ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.
ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.
ט) מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ס הפסוקים.
י) טעמי הקרבנות כרוך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
יא) דיני הקרבנות בקצרה
יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.
יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.
יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.
טו) הפי' ע"ט על התורה הוא כטעם העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרת.
טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים בספר).
יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.
יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געווען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.
יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטן.
כ) חמש מגלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרוים פערגעניגען האבין).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה
כב) על ספר רות נקוב בשם יחום דוד.
כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.
כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם
כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.
כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.
כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"מ
כח) תרגום שני על מגלת אסתר
כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.
ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.
לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.
לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלת.
לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד
לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.
לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.
לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.
לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.
לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.
לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.
מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.
מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.
מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות אין קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

סימן יז דיני ק״ש ובו י״ד סעיפים.

(א) קודם שמתחיל לקרות ק״ש יכוון לקיים מ״ע שצונו הש״י לקרות שמע פעמיים בכל יום:

(ב) לסגור עיניו בידו ימנית ויש בו סוד גדול:

(ג) יאריך באחד וימסור עצמו לד׳ מיתות, בד׳ של אחד:

(ד) ס״ת משמ״ע דהיינו המ׳ והע׳ ׳מישאל ׳עזריה ומאח״ד דהיינו הח והד׳ חנניה ׳דניאל, וימסור עצמו לקידוש השם כמו הם ויכוון בשם יאהדונה״י:

(ה) מואהבת עד סוף הפרשה יכוון כי הם מ״ב תיבות נגד שם של מ״ב, ויכוון שיהיה ראשו מרכבה למ״ב תיבות הללו:

(ו) מוהיה אם שמוע עד ושמתם ע״ב תיבות, יכוון שהם נגד שם של ע״ב ראשון שהוא ישר הפוך וישר, ויכוון לעשות גופו מרכבה לע״ב תיבות אלו:

(ז) מושמתם עד ויאמר נ״ב תיבות כנגד שם ב״ן

(ח) מויאמר עד ה׳ אלהיכם ס״ט תיבות, וג׳ מלות ה׳ אלהיכם אמת משלימים לע״ב תיבות. יכוון שהוא נגד שם של ע״ב השני שהוא ג״כ ישר, ויכוון שיהיה ב׳ ירכותיו וברית קודש מרכבה לע״ב תיבות אלו:

(ט) כשיאמר וזכרתם את כל מצות ה׳ יכוון למצות ציצית ששקולה נגד כל המצות:

(י) כשיאמר פרשת ציצית יזכור יציאת מצרים:

(יא) כשיאמר חיים וקימים ינשק הציצית ויסירם מידו:ן

(יב) צריך לומר תהלות לאל עליון גואלם ויעמוד כא׳ לי״ח. וכן כתב גם כן במהרי״ל:

לפרשת אחרי עניני מוסר

בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה. וָוען אַהֲרן הָאט גֶעדַארְפְט אַרַיין קוּמֶען אין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יום כִּפּוּר, הָאט ער גֶעמוּזְט הָאבִּין דֶעם זְכוּת פוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ, דָאס אִיז דֶער זְכוּת פוּן גְמִלוּת חֲסָדִים אוּנ הַכְנָסַת אוֹרְחִים וָוס אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גֶעטָאהן, אוּנ עֶס אִיז נִיט גֶענוּג גֶעוָוען ער זָאל זֵיי גֶעבִּין עֶסִין אַשְׁטִיקוּל בְּרוֹיט ווִי ער הָט פְרִיֶער גֶעזָאגְט צוּ דִי אוֹרְחִים. אִיךְ וֶועל גֶעמֶען אַשְׁטִיקוּל בְּרוֹיט, אוּנ וֶועל אַייךְ גֶעבִּין, אוּנ דִיא אוֹרְחִים הָאבִּין נִיט מֶער פֶערְלַאנְגְט, זֵיי הָאבִּין

גֶעזָאגְט צוּ אַבְרָהָם אַזוֹי זָאלְסְטוּ טָאהן וִוי דוּא הָאסְט גֶעזָאגְט, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין הָאט אַבְרָהָם גֶעוָואלְט מְקַיֵּים זַיין דִיא מִצְוָה וִויא אַמְהֶעסְטִין, אוּנ אִיז אַלֵיין גֶעלָאפִין אִין פֶעלְד אוּנ הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט אַיין אָקְס (אָדֶער דְרַיי אָקְסִין) אוּנ הָט זֵיי גֶעגֶעבִּין עֶסִין, דְרִיבֶּער הָאט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל גֶענוּמֶען אַאָקְס אוּנ הָאט אִיהם גֶעשָׁאכְטִין, אוּנ מִיט דִיא בְּלוּט אִיז עֶר אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הַקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָאל גֶעדֵיינְקֶען דֶעם זְכוּת פוּן אַבְרָהָם אָבִינוּ צוּ דִי יוּדִין אִין דֶעם טָאג יוֹם כִּפּוּר עֶר זָאל זֵיי מוֹחֵל זַיין דִי עֲבֵירוֹת, נָאךְ אַיין זְכוּת הָאט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל גֶעדַארְפְט אוֹיף יוֹם כִּפּוּר, דֶעם זְכוּת פוּן דִי עֲקֵדָה פוּן יִצְחָק, דְרִיבֶּער הָט עֶר גֶענוּמֶן אַאַיִל, הקב"ה זָאל גֶעדֵיינְקֶן דֶעם אַיִל וָואס עֶר הָאט בַּשַׁאפִין בַּאלְד וִוי דִיא וֶועלְט אִיז בֶּעשַׁאפִין גֶעוָוארִין, מִיט דֶעם אַיִל זָאל עֶר אוֹיסְלֵייזִין יִצְחָק'ן פוּן טוֹיט. אַזוֹי זָאל הקב"ה אִין דֶעם יוֹם כִּפּוּר אוֹיסְלֵייזֶען אַלֶע יוּדֶען פוּן טוֹיט אוּנ זָאל זֵיי מוֹחֵל זַיין דִיא עֲבֵירוֹת וָואס זֵייא הָאבֶּען גֶעטָאן דֶעם גַאנְצֶען יָאהר. נָאךְ אַדְרִיטֶען זְכוּת הָט דֶר כֹּהֵן גָדוֹל גֶעדַארְפְט, דֶעם זְכוּת פוּן יַעֲקֹב אָבִינוּ, וָוס עֶר הָט זִיךְ מְצַעֵר גִיוֶועזְן וֶוען מֶען הָט גֶעבְּרֵיינְגְט פַאר אִיהם דִי הֶעמְדִיל פוּן יוֹסֵף אַיינְגֶעטוּנְקְט אִין בְּלוּט, אוּנ דֶעם צַעַר הָאט דָאךְ הקב"ה גֶעבְּרֵיינְגְט אוֹיף אִיהם. דוּרְךְ דֶעם וָואס דִי בְּרִידֶער הָאבִּין פַאר קוֹיפְט יוֹסֵף אִין מִצְרַיִם אִיז יַעֲקֹב מִיט זַיינֶע קִינְדֶער גֶעקוּמֶען אִין מִצְרַיִם, אוּנ דוּרְךְ דֶעם גָלוּת מִצְרַיִם אִיז גְרוֹיס גִיוָוארִין דֶער נָאמֶען פוּן גָאט אוֹיף דֶער וֶועלְט אוּנ דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶענוּמֶען דִיא תּוֹרָה, דְרִיבֶּער אִיז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אַרַיין גֶעקוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִיט אַלֵיינְוֶוענְדֶענֶע הֶעמְד, הקב"ה זָאל גֶעדֵיינְקֶען וָואס פוּן דִיא הֶעמְד אִיז אַלְץ גִיוָוארִין, אוּנ עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין דִי יוּדִין זַייעֶרֶע עֲבֵירוֹת, דֶער מִדְרָשׁ שְׁרַייבְּט רַב חִיָּיא בַּר אַבָּא הָאט גִיזָאגְט דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גִישְׁטָארְבִּין רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן פַאר וָואס דֶערמָאנְט מֶען זֵייעֶר שְׁטַארְבִּין אוּם יוֹם כִּפּוּר, נָאר דֶער פָּסוּק לֶערוּנְט אוּנְז, אַזוֹי וִויא יוֹם כִּפּוּר אִיז מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת פוּן דִי יוּדִין, אַזוֹי דָאס שְׁטַארְבִּין פוּן דִי צַדִיקִים זֶענֶען אוֹיךְ מְכַפֵּר דִי עֲבֵירוֹת פוּן דִי יוּדִין, נָאר אַזוֹי וִויא יוֹם כִּפּוּר אִיז אַנְדֶערְשׁ נִיט מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת סַיידִין מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה, אַזוֹי דָאס שְׁטַארְבִּין פוּן דִי צַדִיקִים אִיז אוֹיךְ אַנְדֶערְשׁ נִיט מְכַפֵּר דִי עֲבֵירוֹת סַיידִין מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה, דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ דָאס מֵיינְט מֶען מִיט דֶעם זְכוּת פוּן דִי תּוֹרָה וֶועט אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי הַקָדָשִׁים, אַזוֹי לַאנְג וִויא דִי יוּדִין וֶועלִין לֶערְנֶען תּוֹרָה, וֶועט שְׁטֵיין דֶער בֵּית הַמִקְדָשׁ, אוּנ דֶער כֹּהֵן גָדוֹל וֶועט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אָבֶּער אַז דִי יוּדִין וֶועלִין אוֹיפְהֶערִין צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה, וֶועט דֶער בֵּית הַמִקְדָשׁ חָרוּב וֶוערֶען, אוּנ עֶס וֶועט שׁוֹין קַיין כֹּהֵן גָדוֹל זַיין. וָוארוּם הקב"ה מַאכְט נָאר רוּהֶען זַיין שְׁכִינָה וְואוּ דִי תּוֹרָה אִיז דָא, אוּנ אַז דִי תּוֹרָה אִיז נִיטָא אוֹיף דִיא וֶועלְט, אִיז דִיא שְׁכִינָה אוֹיךְ נִיטָא אוֹיף דִיא וֶועלְט, דְרִיבֶּער אַז דִי יוּדִין הָאבִּין אוֹיפְגִיהֶערְט צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה, אִיז חָרוּב גִיוָוארִין דֶער בֵּית הַמִקְדָשׁ, אוּנ דִי שְׁכִינָה אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִקְדָשׁ. וָוארוּם יֶעדֶער יוּד דַארְף טָאהְן צְוַויי זַאכִין, דָאס עֶרְשְׁטֶע דַארְף עֶר זִיךְ הִיטֶען קַיין עֲבֵירָה צוּ טָאהְן, נָאכְדֶעם דַארְף עֶר זֶעהְן צוּ טָאהְן מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, וָוארוּם דִיא מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים בֶּעלֵייטִין דֶעם מֶענְטְשׁ וְואוּ הִין עֶר גֵייט, אוּנ אַז עֶר טוּהְט שׁוֹין מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, דַארְף עֶר זֶעהְן צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה טָאג אוּנ נַאכְט וֶוען עֶר הָאט נָאר צַייט פוּן זַיין הַאנְדִיל אָדֶער פוּן זַיין אַרְבֶּעט. וָוארוּם דִיא מִצְוֹת זֶענֶען גֶעגְלִיכֶען צוּ אַלִיכְט אוּנ דִי תּוֹרָה אִיז גֶעגְלִיכֶען צוּ פַייעֶר, אַזוֹי וִויא דִי לִיכְט קֶענֶען נִיט לַייכְטִין אָן פַייעֶר, אַזוֹי דִי מִצְוֹת קֶענֶען נִיט לַייכְטִין אָן תּוֹרָה, נָאךְ הָאט דִי תּוֹרָה גִיבָּאטִין אִין דִיא סֶדְרָה יֶעדֶער יוּד זָאל נִיט עֶסִין בְּלוּט פוּן אַבְּהֵמָה אָדֶער פוּן אַחַיָּה אָדֶער פוּן אַעוֹף, אוּנ דֶער יוּד וָואס וֶועט עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען בְּלוּט וֶועלִין אָפְּגֶעשְׁנִיטֶען וֶוערִין זַיינֶע יָאהְרִין פוּן דֶער וֶועלְט דְרִיבֶּער דַארְף יֶעדֶער אִשָּׁה זַיין גֶעהִיט זִיא זָאל נִיט בְּרֵיינְגֶען כָּרֵת אוֹיף זִיךְ אוּנ נִיט אוֹיף אִיהר מַאן אוּנ נִיט אוֹיף אִירֶע קִינְדֶער, אוּנ דִי וַוייבֶּער וָוס הָאבִּין דִינְסְטִין, אֲפִילוּ יוּדִישֶׁע דִינְסְטִין זָאלִין זִיךְ נִיט פַארְלָאזִין אוֹיף זֵייא מִיט פְלֵייש כָּשֵׁר מַאכִין אוּנ זַאלְצִין, וָוארוּם וֶוער וִויל זִיךְ פַארְלָאזִין אוֹיף אַפְרֶעמְדִין מֶענְטְשׁ אִין אַזַאךְ וָואס גִיהֶער צוּ זַיין לֶעבִּין אָדֶער שְׁטַארְבִּין, נָאךְ הָאט דִי תּוֹרָה גִיבָּאטִין יֶעדֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ דֶער וַוייטֶערִין פוּן אַזוֹי אַאִשָּׁה וָואס זִיא אִיז אָסוּר צוּ אִים, אוּנ אֲפִילוּ דֶער מַאן זָאל זִיךְ דֶערְוַוייטֶערִין פוּן זַיין וַוייבּ וֶוען זִיא אִיז אַנִדָּה, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען זִיא צֵיילְט שׁוֹין אִירֶע רֵיינֶע טֶעג מוּז עֶר אוֹיךְ זַיין דֶערְוַוייטֶערְט פוּן אִיר בִּיז נָאךְ דִיא טְבִילָה, וָוארוּם אוֹיף דִי אַלֶע זַאכִין קוּמְט כָּרֵת, עֶס זֶענֶען דָא כָּרֵת דְרַיי עֶרְלַיי, עֶס אִיז דָא כָּרֵת וָואס דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט נִיט אוֹיס זַיינֶע יָארִין, עֶר שְׁטַארְבְּט פַאר זֶעכְצִיג יָאהר, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין דִיא נְשָׁמָה וֶועט הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא, דָאס אִיז כָּרֵת פוּן גוּף. עֶס אִיז דָא כָּרֵת פוּן דִיא נְשָׁמָה, דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט לַאנְג מִיט רַייכְקַייט אוּנ מִיט אַלֶעם גוּטִין

אבער זיין נשמה איז שוין לאנג פארשניטען געווארין פון עולם הבא, זיא וועט קומען גלייך אין גיהנם. אונ עס איז דא כרת פון גוף מיט די נשמה צו זאמען, דער גוף שטארבט פאר דיא צייט, אונ די נשמה איז פארלארען אין גיהנם, דריבער דארף יעדער יוד לערנען תורה ער זאל וויסען זיך דערוויטערין פון עבירות אונ זאל וויסען צו טאהן מצות און מעשים טובים, זיין גוף זאל זוכה זיין צום לאנג לעבין מיט רייכקייט אונ די נשמה זאל זוכה זיין צו עולם הבא:

אחרי יום א תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ד דמילוי יו"ד אי שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֵישָׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ: ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יְהֵי

ת"א אחרי מות. יומא נג סח מגילה ל לא סוטה מ שבועות יח: דבר אל אהרן. מנחות כז:

בעל הטורים

(א) אחרי מות. כתיב לעיל ולאיש אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שאמרו המשמש עם הטהורה ופירסה נדה חתתיו לא יפרוש כאבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות. מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכבי אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות. רמז למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמיך פרשת יוהכ"פ לפ' נדה לומר מה נדה חשב ז' נקיים קודם שתספור אף ביוהכ"פ מפרישין הכהן ז' ימים קודם שיכנס לפנים: (ב) ויאמר ה' אל משה. ושלא כבר נאמר וידבר. אלא הדיבור הא' לו מעשה פרה שגם היא צריך פרישת ז' ימים קוד': אחרי

רשב"ם

(א) אחרי מות. הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו על

רש"י

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. מה ת"ל (ס"א אין אנו יודעים מה נאמר לו בדבור ראשון) היה ראב"ע מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא א"ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב א בא אחר וא"ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון לכך נא' אחרי מות שני בני אהרן: (ב) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו'. שלא ימות כדרך שמתו בניו:

שפתי חכמים

א פי' טחב כ"ע שהוא מקרר ומלחלח ויסוד המקראות כן הוא דקשה לרש"י מה צריך לכתוב וידבר ה' אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות וגו' דבר אל אהרן וגו' למה צריך לכתוב ויאמר ה' אל משה וגו' וע"ז פרש"י מה ת"ל כו' והביא עליו משל דרבי אלעזר וכו' כלו' כך הוא פי' שקרא דומיא דמשל זה וכו' א"כ השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה' אל משה וגו' ר"ל שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש יתכן לפרוכת ולא יזכיר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) אחרי מות. זש"ה כמוב כחוטא אלו שני בני אהרן שלא מתו אלא מפני שהורו הלכה בפני משה רבן כדאי' ביומא. כחוטא זה קרח ועדתו אלו נשרפו ואלו נשרפו. אמר רבי אחא כר זעירא זהו שאמר איוב אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו לא היו בניו של

ליקוטים על התורה

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן. נאכדעם ווי די צוויי קינדער פון אהרן זענען געשטארבין האט גאט גירעט צו משה, אונ האט צו אים גיזאגט פאר וואס די קינדער פון אהרן זענען געשטארבין בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמֻתוּ. ווייל זיי זענען גיוועזן נאהנט צו גאט. אונ גאט האט גיזאגט בקרובי אקדש, דורך מיינע נאנטע וועל איך געהייליגט ווערין דריבער זענען זיי געשטארבין, אבער זיי זענען נים געשטארבין וועגין א עבירה, נאר ווייל זיי זענען גיוועזן די גרעסטע צדיקים האט מען געדארפט זייערע נשמות מקריב זיין פאר א קרבן אין דעם הייעם משכן וואס איז געמאכט גיווארין אין הימעל. דריבער זענען ארויס זייערע נשמות פון זייערע גופים (קערפערס), אונ האבין זיך באהעפט מיט דעם פייער פון גאט אונ זענען ארויף אין הימעל. אזוי ווי מיר געפינען ביי מנוח ווען עס איז אראפ געקומען א פייער פון הימעל צו פארברענען דעם קרבן איז דער מלאך ארויף אין הימעל מיט דעם פייער צו זאמען): (ב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וגו'. גאט האט גיזאגט צו משה זאג דיין ברודער אהרן ער זאל נים קומען צו יעדער צייט אין קדשי קדשים, נאר יום כפור מעג ער אריין קומען אין קדשי קדשים, פרעגט דער אלשיך איז דאך אקשיא מאדאך אגאנץ יאהר טאר נים אהרן אריין קומען אין קדשי קדשים ווייל דארט איז די שכינה, יום כפור איז דאך דער טאג היילינער, איז דאך נאך שטארקער די היילינקייט אין קדשי קדשים דארף דאך געוויס זיין אז אהרן זאל נים אריין קומען אין קדשי קדשים, נאר דער מדרש זאגט אין דעם יאהר וואס שמעון הצדיק איז געשטארבין, האט ער פריער

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גירעט צו משה אַחֲרֵי מוֹת נאך דעם ווי די צוויי קינדער פון אהרן זענען געשטארבין ווייל זיי האבין גינעהנט פרעמד פייער פר גאט דם מיינט מען אין ביהמ"ק אזוי ווי עס איז גישטאנען אין פרשת שמיני וַיָּמֻתוּ אונ דרום זענען זיי געשטארבען: (ב) וַיֹּאמֶר יְיָ אונ גאט האט געזאגט צו משה דַּבֵּר רייד צו דיין ברודער

וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: ג בְּזֹאת יָבֹא

אונקלוס

עָלִיל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגָּיו לְפָרוּכְתָּא לָקֳדָם כַּפּוּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֲנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית כַּפּוּרְתָּא: ג בְּדָא יְהֵי

ת"א ולא ימות. יומא נג: כי בענן. יומא יט כג: בזאת יבא. יומא ג ד כ:

רשב"ם

ביאת מקדש שלא ברת: (ב) כי בענן אראה על הכפרת, לפי פשוטו כך שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביוה"כ צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחלה להחשיך את הבית בענן הקטורת ואח"כ

בעל הטורים

מים שני ר"ת בגימ' פרה אדומה: (ג) בזאת. עולה ת"י. רמז לבית

שפתי חכמים

לו מיתה כדרך שמתו בניו ואח"כ כתיב אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה וגו' כלו' חזר הקב"ה ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזהיר לו כמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' ולא ימות כלו' אם לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך אבל אם תבא אל המקדש כמו בניך תמות ג"כ כמו הם: ב הולרך לפרש זה דלפי' רש"י הם משל מב' רופאים והשני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבא ימות אבל באל יבא ולא ימות משמע כדרך שבאו בניו ולא נחו. לזה פי' שבמלת ולא ימות מלותו כמי שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן: ג ולפ"ז כי טעם אלמעלה לסיבת מיתה כמי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש בל' דהא ככל כי שבמקרא ויהיה פי' של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד אני נראה מפני שמלת אראה הוא לשון עתיד ומפרש מלת אראה אני נראה שהוא בינוני שאין סבת המיתה שיראה לעתיד: ד ולפי' רבותינו משמע כי דהכא בל' אלא כלו' אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביוהכ"פ כי עשן הקטרת דומה לענן לאפוקי פירוש עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו ולא שיכוין רש"י לפי' זה שיבא עם ענן הקטרת מבחוץ שזה הוא דעת לדוקים אלא לאפוקי ממה שפי' תחלה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפרש"י ביוה"כ

רש"י

ולא ימות. שאם בא ב הוא מת: **כי בענן אראה.** כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ג ולפי שגלוי שכינתי שם יוהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ד ביוה"כ: **(ג) בזאת.** גימ' שלו ד' מאות

סדר עבודת כה"ג ביוה"כ

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין, ומסרו לו זקנים מזקני בית דין, וכל שבעת הימים בכל יום קורין לפני הכ"ג סדר יוהכ"פ שכתיב בפרשה אחרי מות, וזקני ב"ד מוסרין אותו לזקני כהונה ומעלין אותו לבית אבטינס ללמד אותו חפינת הקטרת איך יקטיר ביוהכ"פ ואומרים לו אישי כהן גדול אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך, הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין, וכל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה. ערב יוהכ"פ שחרית היו מעמידין אותו בשער המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה. ערב יוהכ"פ עם חשכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה, לפי שהמאכל מביא לשינה

דעת זקנים מבעלי התוספות

אהרן דומין למטה שהרי המעט נכנס לפני ולפנים יבא ויצא לא שנא' ויצא שרח. וגם עיטוס הרשע נכנס בשלום ויצא בשלום. ובני אהרן נכנסו בשלום ויצאו שרופים. וזש"ה בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו למה בחורי בני אהרן אכלה אש לפי שבתולות לא הוללו שהרי כמה בתולות נאות יושבות עגונות וממתינות להם והם אמרו אחי אבינו המלך אבינו כהן גדול אחי אמנו נשיא אנחנו סגני כהונה אי זו אשה ההוגנת לנו ולכך לא נשאו ומתו בלא בנים וי"ל דהיינו דמהדר קרא וימותו כלו' בלא זכרון: (ג) בזאת. רמז לבית ראשון שיתקיים ת"י שנים בגימטריא של בזא"ת:

פירוש לתורת אלהים

אַהֲרֹן וְאַל יָבֹא עֶר זָאל נִיט קוּמֶען אַלֶע צַייט אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִבֵּית לַפָּרוֹכֶת פוּן אִינְוֶוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָוס אוֹיף דֶעם אָרוֹן וְלֹא יָמוּת כְּדֵי עֶר זָאל נִיט שְׁטַארְבִּין אַזוֹי וִוי זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען גֶעשְׁטָארְבִּין וָוארוּם אַז עֶר וֶועט יוֹא קוּמֶען וֶועט עֶר שְׁטַארְבֶּען כִּי וָוארוּם מִיט מַיין וָואלְקֶענְדִיגֶע זַייל טוּה אִיךְ מִיךְ בֶּעוַוייזֶען אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת אוּנ וַוייל אִיךְ בֶּעוַוייז מִיךְ תָּמִיד דַארְטֶען מִיט מַיין שְׁכִינָה זָאל עֶר נִיט אָפְּט אַרַיין קוּמֶען אִין דֶעם אָרְט: (ג) בְּזֹאת מִיט דֶעם דָאזִיגֶען

ליקוטים על התורה

גִיזָאגְט אַז אִין דֶעם יָאהר וֶועט עֶר שְׁטַארְבִּין, הָאט מֶען גִיזָאגְט צוּ אִים פוּן וַואנֶען וֵוייסְטוּ אַז אִין דֶעם יָאהר וֶועסְטוּ שְׁטַארְבִּין. הָאט עֶר גִיזָאגְט יֶעדֶער יָאהר וֶוען אִיךְ פְלֶעג אַרַיין גֵיין יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז מִיט מִיר אַרַיין גִיגַאנְגֶען אֵיין אַלְטֶער מַאן גֶעקְלֵיידְט מִיט ווַייסֶע קְלֵיידֶער אוּנ וֶוען אִיךְ בִּין אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז עֶר מִיט מִיר אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען, הַיינְטִיגֶען יָאהר אִיז דֶר אַלְטֶר מַאן מִיט מִיר אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ אִיז נִיט אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען מִיט מִיר. הָאט רַבִּי אַבָּהוּ גִיזָאגְט פוּן דַּאנֶען וֵוייסֶען מִיר אַז דֶער אַלְטֶער אִיז גִיוֶוען אַטֶענְטְשׁ טָאמֶער אִיז דָאס גִיוֶוען הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַלֵיין. נָאט אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען מִיט אִים אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ אִיז מִיט אִים אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הָאט רַבִּי אַבָּהוּ גִיזָאגְט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אִיז דָאךְ אוֹיךְ גִיוֶוען אַטֶענְטְשׁ, נָאר רַבִּי פִּנְחָס הָאט גִיזָאגְט וֶוען דֶער רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הָאט גֶערוּהְט אוֹיף דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל הָאט זַיין פָּנִים גִיבְּרֶענְט וִוי פְלַאמִין פַייֶער אוּנ עֶר הָאט אוֹיסְגִיזֶעהְן וִוי אַמַלְאָךְ. זֶעהְן מִיר אַז נָאט אַלֵיין אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען מִיט שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק אוּב יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. מִיט אַהֲרֹן אִיז דָאךְ גֶעוֶוען נָאט אַרַיין גֶעגַאנְגֶען יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דְרִיבֶּער

מצות השם

(ב) [קסד] (לאו לס) שלא יכנסו הכהנים אל מקומות שמקדש אלא כדי לעשות עבודתם בעת שצלוו בה ולא זולת שנאמר וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הַכֹּהֲנִים טָארִין נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אֲפִילוּ

ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות:

דֶער כֹּהֵן גָדוֹל טָאר נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נָאר יוֹם כִּפּוּר מֶעג דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

עליל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא : ד כִּתּוּנָא

אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ד כְּתֹנֶת־בַּד

ת"א בפר. יומא סט מנחות טז :

כתונת בד קדש ילבש. יומא לב זבחים יח יט :

רש"י

ועשר ה רמז לבית ראשון: בזאת יבא אהרן וגו'. ואף זו לא בכל עת כי אם ביוה"כ ו כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחודש: (ד) כתנת בד וגו'. מגיד

שפתי חכמים

בסמוך מפרש רש"י בעלמו דכולה פרשה זו משתעי ביוהכ"פ. ה דק"ל למה לריך למיכתב בזאת הין לו' דקאי הקרבנות שמפורש אח"כ דא"כ הל"ל באלו יבא אהרן ל' רבים דהא שני ק: בנות היו. ועוד זאת ל' נקבה והקרבנות המפורשים אח"כ זכרים הן. או לא הל"ל לגמרי בזאת אלא הל"ל כי בענן אראה על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו' אלא לרמז כמה שנים יש לעמידת בית ראשון וא"ת וכי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולי' והא אף בבית שני היו כהנים גדולים. וי"ל דכך פירושו של קרא בזמן המקדש שיהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא נמלאו שהיו מושחין אותן בשמן המשחה דומיא דאהרן משום דבסוף עמידת הבית הראשון נגנז שמן המשחה מיאשיהו ואילך: ו אע"פ שכבר פי' לעיל גבי בענן אראה שהיה ביוהכ"פ דלא תימא דקרא ה"ק בענן לבדו אל יבא אלא ביוהכ"פ אבל בהבאת פר לחטאת ואיל לעולה אפי' בשאר

סדר עבודת כה"ג ביה"כ

ויכול לבא לידי קרי. בליל יוהכ"פ לא היו מניחין אותו לישן כלל. אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשים לפניו, ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו, ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים. משהגיע זריחת השמש שחרית היה הולך לטבול עלמו, פושט בגדי עלמו וטובל ולובש שמנה בגדים מכנסים וכתונת אבנט ומלנפת חשן ואפוד ומעיל וליץ, והיה מקדש ידיו ורגליו בכיור והולך לבית השחיטה הביאו לו תמיד של שחר שחטו וקבל דמו וזרק דמו על המזבח העולה. ונכנס להיכל להקטיר קטרת על מזבח הזהב ומטיב נרות המנורה ומקריב את האימורין והמנחה והיין מהתמיד כדרך כל יום. אחר זה עושה קלת ממוסף היום, ר"ל הפר ושבעה כבשים. ואם חל יוהכ"פ להיות בשבת היה עושה גם כן סמוך לזה מוסף השבת שני כבשים ומנחתם ונסכיהם, אח"ז היה מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי הזהב עם שאר הבגדים וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש עוד ידיו ורגליו, ועומד אצל פרו יסמך בחי ידיו על ראשו ומתודה עליו חטאתו וחטאות ביתו, ומשם היה בא למזרח העזרה ללפון המזבח והסגן הולך לימינו וראש בית אב לשמאלו, ושם היו עומדים שני שעירים, ומטיל עליהם גורלות, ואותו שעלה עליו גורל לה' מעמידו כנגד בית שחיטתו, ואשר עלה עליו הגורל לעזאזל קשר בראשו לשון של זהורית שהוא לצד אדום ומעמידו כנגד בית שלוחו וחוזר מיד אצל פרו וסמך והתודה עליו בעדו ובעד ביתו ובעד אחיו הכהנים, ושוחט פר ההוא ומקבל דמו במזרק אחד של זהב ונותנו לכהן אחד שימרס אותו על הרובד כדי שלא יקרוש, מיד הביאו לו מחתה אחת של זהב ומותה כ"ג אש ממזבח החילון ונותן על שלפניו ומוליך המחתה בימינו וסכף בשמאלו והולך ליכנס בבית קדש הקדשים, והסגן שהיה בימינו וראש בית אב שהיה בשמאלו היו מגביהין הפרוכת מלפניו ונכנס הכ"ג בקדש הקדשים ומניח את המחתה בין שני בדי הארון ומשנגנז הארון במקדש בית ראשון אבן היתה שם בקדש הקדשים גבוה מן הארץ שלש אצבעות ועליה מניח את המחתה ואוחז שפת הכף בראשי אצבעותיו או בשיניו ומערה הקטרת מהכף בתוך חפניו באופן שלא יפזר כלום בכף ויחזרו חפניו להעלה מהקטרת כבראשונה כי לא היה הכ"ג מערה הקטרת מהכף אל המחתה אלא מהכף אל חפניו ומחפניו אל המחתה ונותן הקטרת ע"ג גחלים שבמחתה והיה ממתין שם עד שימלא הבית עשן ויולא מהלך אחורנית פניו לנגד הארון ואחוריו כלפי הפתח עד לאתו מקדש הקדשים. ובלאת הכ"ג מקדש הקדשים להיכל היה מתפלל תפלה קלרה על תבואת השנה ועל מלכות בית דוד, ואח"כ היה לוקח את הדם מיד הכהן שהיה ממרס אותו ונכנס עם הדם פעם אחרה לבית קדשי הקדשים ושם היה מזה ממנו על הכפרת ולפני הכפרת, ר"ל כלפי מעלה פעם א' וכלפי מטה שבע פעמים, והיה מונה ההזאות כאלו ככה, אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ובלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע, ויולא מקדש הקדשים ומניח את מזרק דם הפר אשר הוליא על כן הזהב שהיה בהיכל, ומיד היה שוחט את שעיר יום הכפורים אשר לעם שהניח בבית שחיטתו ולוקח דמו במזרק אחר ונכנס שלישית לקדש הקדשים והזה שם מדם השעיר כאשר הזה מדם הפר ויולא ומניח מזרק דם השעיר ההוא על כן אחד מוזהב שהיה ג"כ בהיכל, ולוקח דם הפר ומזה ממנו בהיכל כנגד הארון

ליקוטים על התורה

זָאגְט דֶער פָּסוּק כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת, נָאכְט זָאגְט וַוייל יוֹם כִּפּוּר וֶועֶר אִיךְ גִיזֶעהְן מִיט אַוָואלְקְין אוֹיף דֶעם כַּפֹּרֶת אוּנ אִיךְ וֶועל אַלֵיין אַרַיין גֵיין מִיט דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דְרִיבֶּער אִין דֶעם טָאג וֶועט קֶענֶען דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אָבֶּער אַגַאנְץ יָאהר וָואס נָאכְט וֶועט נִיט אַרַיין גֵיין מִיט דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל, וֶועט נִיט קֶענֶען דֶער כֹּהֵן גָדוֹל אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

פירוש לתורת אלהים

נוּם וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין יָבוֹא אַהֲרֹן זָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אָבֶּער אוֹיךְ נִיט אַלֶע צַייט נָאר אוּם יוֹם כִּפּוּר בְּפַר בֶּן בָּקָר מִיט אַיין פַּר וָוס אִיז אַיין יוּנְגֶע רִינְד פַאר אַחַטָּאת וְאַיִל אוּנ אַוִוידֶר פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה: (ד) כְּתֹנֶת בַּד אַהֶעמְד פוּן לַיינֶען קוֹדֶשׁ נוּם

(ג) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה. דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט דֶער פַּר בֶּן בָּקָר אִיז גִיוֶוען צוּ דֶער וֶועקִין דֶעם זְכוּת פוּן אַבְרָהָם, וָואס עֶר הָאט גִיטָאהן מִיט דֶעם אָקְס גְמִילוּת חֲסָדִים וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, אַבְרָהָם אִיז גִילָאפִין צוּ דִי אָקְסִין צוּ נֶעמֶען אַאָקְס אוּנ אִים גֶעבִּין עֶסִין צוּ דִי אוֹרְחִים וְאוּנ גְמִילוּת חֲסָדִים אִיז דָאךְ אַזוֹי אַמִצְוָה וָואס דִי וֶועלְט שְׁטֵייט אוֹיף אִיר, אוּנ דֶער גְמִילוּת חֲסָדִים אִיז דָאךְ גִיוֶוען פַאר אוֹרְחִים, אוּנ דִי מִצְוָה צוּ גֶעבִּין עֶסִין אוֹרְחִים וּפְרֶעמְדֶע מֶענְטְשִׁין: דָאס אִיז נָאךְ גְרֶעסֶער וִוי צוּ הָאבִּין דִי שְׁכִינָה בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּבּ, דֶער אַיִל אִיז גִיוֶוען צוּ דֶערְוֶועקִין דֶעם זְכוּת פוּן יִצְחָק, וָואס פוּן זַיינֶעטְוֶועגִין הָאט מֶען מַקְרִיב גִיוֶוען אַזוֹי אַאַיִל, וָואס נָאט הָאט אִים בַּשַׁאפִין אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין פְרַייטָאג פַארִין נַאכְט (וֶוען עֶר הָאט בֶּעשַׁאפִין דִי וֶועלְט) נָאר פוּן יִצְחָק'ס וֶועגִין, אִיז דָאךְ דִי קַשְׁיָא פַאר וָואס הָאט מֶען נִיט מַקְרִיב גִיוֶוען אַקָרְבָּן צוּ דֶערְוֶועקִין דֶעם זְכוּת פוּן יַעֲקֹב, נָאר דֶער עִיקָר וָואס יוֹם כִּפּוּר אִיז מְכַפֵּר. אִיז דָאךְ נָאר וֶועגִין דִי תּוֹרָה צוּ מְכַפֵּר זַיין וָואס דִי יוּדִין הָאבִּין גִיטָאהן עֲבֵירוֹת אוּנ הָאבִּין נִיט גֶעהַלְטִין דִי תּוֹרָה, וִוי הָאבִּין נִיט מְקַיֵים גִיוֶוען דִי מִצְוֹת עֲשֵׂה אוּנ הָאבִּין עוֹבֵר גִיוֶוען אוֹיף מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, מִצְוֹת עֲשֵׂה זֶענֶען דָא צְוַויי הוּנְדֶערְט אַכְט אוּנ פֶערְצִיג. וִוי עֶס בֶּעטְרֶעפְט דֶער נָאמִין אַבְרָהָם, מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וָואס מֶען שְׁלָאגְט אוֹיף זֵיי מַלְקוֹת

מצות השם

(ג) [קסס] (עשה ל) שיעשה הכהן גדול כל עבודת יום הכפורים על סדר הכתוב שנאמר בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה וגו':

בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוַת עֲשֵׂה) דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זָאל טָאהן דִי עֲבוֹדָה יוֹם כִּפּוּר אִין בֵּית הַמִקְדָשׁ אַזוֹי וִוי עֶס אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִי סֵדֶר:

קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

דְבוּצָא דְקוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ וּמִכְנְסִין דְבוּץ יְהוֹן עַל בִּשְׂרֵיהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּץ יֵיסַר וּמַצְנֶפְתָּא דְבוּצָא יְחֵית בְּרֵישֵׁיהּ לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא אִינוּן וְיַסְחֵי בְמַיָּא יָת בִּשְׂרֵיהּ וְיִלְבְּשִׁינוּן: ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא:

ת"א ומכנסי בד. יומא כה סנהדרין עט : בשרו . יומא יב : בגדי קדש הם .
יומא יט זבחים פא : ומאת עדת בני ישראל. יומא ג סב שבועות יד : ואיל אחד . יומא ג ע :

בעל הטורים לבית ראשון שעמד ת"י שנה : (ד) ולבשם. אותיות בלו שם

מטעונין

רש"י

שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים ז שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו) אלא בד' ככהן הדיוט ח וכולן של בוץ: קדש ילבש. (ת"כ) שיהיו ט משל הקדש: יצנף. כתרגומו יחית ברישיה י יניח בראשו כמו (בראשית לט) ותנח בגדו ואחתתיה: ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא ל) וחמש פעמים היה מחליף כ מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל חליפה טעון טביל' ושני קדושי ידים ורגלים

שפתי חכמים

ימות השנה יבא לפיכך פי' כאן ואף זו לא בכל עת וכו' : ז דק"ל והלא כבר מפורש שלבשן בפרשת ואתה תצוה ל"פ מגיד וכו' : ח משמע נמי דהיה קשה לו מה דכתיב דוקא בגדים של הכ"ג : ט דק"ל מה דכתיב קדש ילבש משמע קודש לבישה הן קדש וכי מה קדושה יש בהן קודם לבישה וא"ל דכבר ביוכ"פ שעבר היה לובשן וזה יוכ"פ שני דהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא יעבוד בהן לעולם שהרי כתיב והניחם שם . וע"ז פי' שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמצינו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קמ"ל. והטעם שהפר משלו בא לפי שהפר בא לכפרה שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו אבל בבגדי' היה מתפלל בעד כל ישראל: י ויהיה בי"ת ובמצנפת נוסף כמו בי"ת בכותו שמים שפרה שהיא ג"כ נוספת כאלו אמר ומצנפת בד יצנף ויתפרש הבי"ת במקום עם כלו' עם מצנפת בד יסבב ראשו. וכן תרגומו ומצנפתא בלא בי"ת ואשר הביאו לזה מפני שאין בל' הארמי צניפה אבל בל' הקרא מצינו צנוף יצנוף ויתפרש הבי"ת בל' עם כמו ובאבנט בד יחגור אף כאן עם מצנפת בד יסבב ראשו והכרח להביא התרגום להודיענו שהצניפה הוא בראש ולא במקום אחר . ואגב זה פי' מלת יחית שהוא ל' יניח : כ וזהו סדר העבודות בי"כ בתחלה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ ואח"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטרת של מחתה בפנים ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואחר כך פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים ולהוציא הכף והמחתה ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ ושירי המוספין והתמיד של בין הערבים וקטרת הסמים ודו"ק ותמצא . וכדפרש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגו' משמע שהיה צריך לטבול קודם לבישת בגדי לבן ולקמן ג"כ כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב דאמרי' דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שצריך טבילה ומה שפי' עוד שצריך עוד שני קדושי ידים ורגלים דמש"ה הטיל הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה ואם אינו ענין

סדר עבודת כה"ג ביה"כ

על הפרכת ולפני הפרכת אחת למעלה ושבע למטה כמו שהזה לפני ולפנים, וכן היה לוקח דם השעיר ומזה ממנו באותו אופן עצמו על הפרכת ולפני הפרכת, ואחר ההזאות האלה היה מערה מערב היטב דם השעיר לתוך דם הפר ומאותו דם המעורב היה מזה על קרנות מזבח הזהב ד' הזאות וכלן היו מלמטה למעלה חוץ מהאחרונה שהיתה מלמעלה למטה, והיה חותה הדשן שעל מזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה זהב גגו של מזבח ושם היה מזה מדם התערובת ההוא שבע פעמים ושאר הדמים ההם היה שופך

פירוש לתורת אלהים

אִיז הֵיילִיג כְּלוֹמַר עֶס אִיז גֶעמַאכְט גֶעוָוארֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ גֶעלְט יִלְבָּשׁ זָאל עֶר אָנְקְלֵיידֶען וּמִכְנְסֵי בַד אוּנ מִכְנָסַיִם פוּן לַיינֶען יִהְיוּ זָאלֶען זַיין אוֹיף זַיין לַייבּ וּבְאַבְנֵט אוּנ מִיט אַלֶענְדֶען גַארְטֵיל פוּן לַיינֶען זָאל עֶר זִיךְ אַרוּם גַארְטְלֶען וּבְמִצְנֶפֶת בַּד אוּנ אַהִיטוּל פוּן לַיינֶען יִצְנוֹף זָאל עֶר אָן טָאן אוֹיף זַיין קָאפּ בִּגְדֵי דִי קְלֵיידֶער זָאלִין זַיין פוּן הֶקְדֵּשׁ וְרָחַץ אוּנ עֶר זָאל וַואשֶׁען זַיין לַייבּ אִין וַואסֶער אוּנ דֶער נָאךְ זָאל עֶר דִי קְלֵיידֶער אָן קְלֵיידֶען : (ה) וּמֵאֵת אוּנ פוּן דִי יוּדִין יִקַּח זָאל עֶר גֶעמֶען צְוַוייא צִיגֶען פַאר אַחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד אוּנ אַיין ווִידֶער זָאל עֶר גֶעמֶען

ליקוטים על התורה

זֶענֶען דָא צְוַויי האנְדֶערְט זִיבֶּען. מִיט דֶעם וָוארְט מַלְקוּת צוּ זַאמֶען אִיז צְוַויי הוּנְדֶערְט אַכְט, ווִי עֶס בַּטְרֶעפְט דֶער נָאמֶען יִצְחָק, וַוייל דִי מִדָּה פוּן אַבְרָהָם אִיז חֶסֶד, אוּנ חֶסֶד קוּמְט פַאר מִצְוֹת עֲשֵׂה, דִי מִדָּה פוּן יִצְחָק אִיז דִין, מֶען זָאל שְׁלָאגִין מַלְקוּת אוֹיף לֹא תַעֲשֶׂה. דְרִיבֶּער אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל הָאט גֶעדַארְפְט מְכַפֵּר זַיין יוֹם כִּפּוּר וָואס יוּדִין הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט דֶעם גַאנְצִין יָאהר אִין מִצְוֹת עֲשֵׂה אוּנ אִין מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, הָאט עֶר גִיבְּרֵיינְגְט אַיין קָרְבָּן אַפַּר צוּ דֶערְוָועקִין דֶעם זְכוּת פוּן אַבְרָהָם צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף מִצְוֹת עֲשֵׂה וָוס דָאס אִיז גֶעגִין זַיין נָאמֶען. אוּנ אַאַיִל הָט עֶר גֶעבְּרֵיינְגְט צוּ דֶער וֶועקִין דֶעם זְכוּת פוּן יִצְחָק צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וָואס אוֹיף זֵיי קוּמְט מַלְקוּת וָואס דָאס אִיז גֶעגִין זַיין נָאמֶען : נָאךְ קֶענֶען מִיר זָאגִין דִי צְוַויי שְׂעִירִים וָואס דֶער כֹּהֵן גָדוֹל וַוארְפְט אוֹיף זֵיי גוֹרָל אַיין שָׂעִיר אִיז צוּ גָאט אוּנ אַיין שָׂעִיר אִיז לַעֲזָאזֵל, דָאס זֶענֶען גֶעגִין דִי צְוַויי שְׂעִירִים וָואס רִבְקָה הָאט גִיזָאגְט צוּ יַעֲקֹב דוּא זָאלְסְט גֶעמֶען צְוַויי גְדָיֵי עִזִּים טוֹבִים. צְוַויי צִיגֶען גוּטֶע, זָאגְט דֶער מִדְרָשׁ רִבְקָה הָאט גִיזָאגְט צוּ יַעֲקֹב זֵיי זֶענֶען גוּט צוּ דִיר, דוּרְךְ זֵיי וֶועסְטוּ נֶעמֶען דִי בְּרָכוֹת, אוּנ זֵיי זֶענֶען גוּט פַר דַיינֶע קִינְדֶער, מִיט זֵי וֶועלִין דַיינֶע קִינְדֶער הָאבִּין אַפִּירְגֶעבּוּנג אוֹיף זֵייעֶרֶע זִינְד אוּם יוֹם

וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵיהּ׃

ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ׃

בעל הטורים

סטעוכין גניזה: (ו) וכפר. בגי' זה בוידוי דברי' שמסור על פרו:

רשב"ם

יביא דם הפר ודם השעיר: (ו) והקריב אהרן. בעזרה את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו יתוודה עליו מיד. ולפי הפשט יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה כמו שמפורש לפנינו ושחט את פר החטאת אשר לו:

רש"י

מן הכיור: (ו) את פר החטאת אשר לו. האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. (ת"כ) מתודה עליו עונותיו ם ועונות ביתו:

שפתי חכמים

לטבילה דבגדר למדנוה תנהו טנין לקידוש: ל דק"ל ל"ל אשר לו והא אין פר אחר נזכר בפרשה זו אלא של אהרן כדכתי' בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו' משמע להביא הקרבנו' משלו. וגם מדכתי' בסמוך ומאת עדת ב"י יקח שני שעירי עזים וגו' משמע דקרבנו' הכתובי' למעלה בשביל עצמו הביא: ם דכפרה ממש א"א לו' דאין כפר' אלא לאחר זריקת דמים כדכתי' בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגו' ונתן על קרנו' המזבח וזה עדיין לא הוא שהרי אח"כ כתי' ושחט את פר החטא' לכן ילפי' מלכפר עליו שפירושו וידוי:

עניני עבודת כה"ג ביה"כ

על יסוד מערבי של מזבח החיצון ומשם היו נשפכים ויוצאים לנחל קדרון, ומיד היה חוזר כ"ג לשעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה עליו עונות בני ישראל ושולחו ביד איש עתי המדברה ושם היה סלע אחד גבוה והעליה דוחהו בשתי ידיו ונעשה אבריו אברים, וכששלח הכ"ג את השעיר היה מוציא אימורי הפר והשעיר הפנימים דמם לפני ולפנים ונותן אותם בכלי להקטירם על המזבח והפר והשעיר עצמם היה משלח לבית הדשן לשרפה, כי כמו שהשעיר היה משולח חוץ לחומה כן פר החטאת ושעיר החטאת היו נשרפים חוץ לחומה, והנושא אותם והמשלח את השעיר היו מטמאים ומטונים כבוס בגדים, וכבא המגיד להגיד שהגיע השעיר המשתלח המדברה היו יודעים זה מהרה עם היותו י"ב מילין מירושלים לפי שהיו בדרך מגדלים ולופים עליהם ומניפים בסודרים זה לזה באופן שבזמן מועט היה נודע הדבר בירושלים, אע"פ שהאיש עתי לא הי' חוזר באותו יום, וגם אחז"ל שהי' לשון של זהורית תלוי בפתחו של היכל וכהגיע השעיר למדבר הי' מלבין, וכיודע הכ"ג שהגיע השעיר במדבר היה בא לעזרת הנשים ולוקח ספר תורה בחיקו וקורא בפרשת אחרי מות ואך בעשור לחודש בתורה קרובות זו לזו, וכן היה קורא בפרשת מוסף שבסדר פנחס אבל זה היה קורא על פה כדי שלא לגלול ס"ת בצבור, ומברך עליו שמנה ברכות, אח"כ היה הולך כ"ג לבית הטבילה ומקדש להפשיט ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ועושה מה שנשאר לעשות מהמוסף שהוא שעיר החטאת ואיל הנקרא איל העם ואילו של כ"ג שהיו שניהם עולות, ומיד אח"ז היה עושה קרבן תמיד של בין הערבים שהוא היה אחרון לכל קרבנות היום, והיה עושה כל זה בבגדי זהב. אח"ז בא פעם אחרת לבית הטבילה ומקדש להפשיט ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב מעליו וטובל [ואחר כל טבילה היה מסתפג] והיה לובש בגדי לבן פעם שנית ומקדש ידיו ורגליו ונכנס פעם רביעית לקדש הקדשים כדי להוציא משם את המחתה והכף שנשארו שמה מעת ההקטרה ובצאתו משם היה חוזר לבית הטבילה ומקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ומסתפג וחוזר ללבוש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו ומקטיר על מזבח הזהב הקטרת של בין הערבים ומדליק את הנרות במנורה כשאר הימים ואח"ז היה מקדש ידיו ורגליו, וכל קדוש ידים ורגלים הוא מן הכיור, ופושט בגדי זהב ולובש בגדי עצמו של חול. והיו מלוים כל העם את הכ"ג עד ביתו. ויו"ט היה עושה כ"ג בצאתו בשלום מן הקדש:

ליקוטים על התורה

דער ילקוט זאגט רב ביבי האט געזאגט פון זיין פאטערס וועגן דער קדשי קדשים איז אזוי ווי דער גן עדן, ווען דער כהן גדול איז אריין געגאנגען אין קדשי קדשים איז נאר אריין געגאנגען זיין נשמה אבער ניט זיין גוף. ער האט געמוזט אריין גיין מיט גרויס מורא און שרעק און ציטערניש און מיט גרויס ריינקייט, די כרובים וואס זענען געווען אויף דעם כפורת האבין זיך כהעפט איינער צום אנדערין, אויב דער כהן גדול האט זוכה געווען איז ער ארויס געגאנגען פון דארטין בשלום, און אויב ער האט ניט זוכה געווען איז ארויס געגאנגען א פלאם פון צווישען די צווייע כרובים און ער איז פארברענט געווארין און ער איז געשטארבין אינווייניג, די כרובים פון קדשי קדשים זענען געווען ווי די כרובים וואס שטייען ביי די טויערין פון גן עדן, רבי יהודה האט געזאגט וואהל איז געווען דעם כהן גדול וואס האט זוכה געווען ארויס צו גיין פון קדשי קדשים בשלום :

פירוש לתורת אלהים

פר אעולה: (ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן און אַהֲרֹן זאל מַקְרִיב זיין דעם פַּר חַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וואס ער איז צו איהם דאס איז דער פר וואס פריער איז געשטאנען אין פסוק ג', און דרום שטייט אֲשֶׁר לוֹ צו ווייזען אז אַהֲרֹן זאל ברייגען דעם חַטָּאת פון זיינע געלט ניט פון צבור וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ און ער זאל פרגעבען פר זיך און פר זיין הויז געזינד. (רש"י שרייבט ער הט אויף אים מתודה געווען זיינע זינד און די זינד פון זיין הויז געזינד:

תרגום — נביאים יחזקאל כב

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפ"ש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה

(א) וַהֲוָה פִּתְגַם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימַר: (ב) וְאַתְּ בַּר אָדָם הֲתוֹכַח הֲתוֹכַח יָת קַרְתָּא דְאַשְׁדִּי דַם זַכַּאי בְּגַוַּהּ וְחַוִּי לַהּ יָת כָּל תּוֹעֲבָתְהָא: (ג) וְתֵימַר כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים קַרְתָּא דְאַשְׁדִּי דַם זַכַּאי בְּגַוַּהּ מְטָא עִדָּן תַּבְרַהּ וּדְפָלְחִין לְטָעֲוָתָא בְּגַוַּהּ בְּדִיל לְסָאֳבוּתַהּ:

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶן־אָדָם
הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת
כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ: ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר
שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ

רש"י

(ב) עיר הדמים. ירושלים: (ג) לבא עתה. יאמר ה'

מצודת דוד

(ב) התשפוט. הה"א השאלה ר"ל האם רוצה אתה להתווכח עם אנשי עיר הדמים השופכת דם אנשים נקיים: והודעתה. אז הודע להם בהוכחות את כל תועבותיה: (ג) עיר שופכת דם. ר"ל זאת העיר שבעבור שהיו אנשים שופכים דם בתוכה מכתם

לטמאה: ד בדמך אשר־שפכת אשמת ובגלוליך אשר־עשית טמאת ותקריבי ימיך ותבוא עד־שנותיך על־כן נתתיך חרפה לגוים וקלסה לכל־הארצות: ה הקרבות והרחקות ממך יתקלסו־בך טמאת השם רבת המהומה: ו הנה נשיאי ישראל איש לזרעו היו בך למען שפך־דם:

(ד) בחובת דם זכאי דאשדת חבת ובפולחן טעותיך די פלחת אסתאבת וקריב יום תברך ומטא עדן בישתך על כן יהבתיך חסודין לעממיא ולעיב לכל מדינתא: (ה) דקריבין ודרחיקין מניך יתלעבון ביך סואבת שמא דסניאין אתרגושתהא: (ו) הא רברבי ישראל גבר לתוקפיה הוו ביך בדיל למשפך דם זכאי:

מצודת דוד

שעה לבא עתה וזמן תשלום גמולה: ועשתה. ועוד עושה עליה דברים הטובים ומאוסים כגלל של רעי למען טמא את העיר הזאת להרחיקה מעל פני: (ד) אשמת. נעשית בעלת אשמה: טמאת. את העיר: ותקריבי ימיך. בעלמך הקרבת ימי הגמול והתשלומין: ותבא כו'. כפל הדבר במ"ש: על כן. בעבור עונך מסרתיך אל העמים שיחרפו אותך וילעיגו בך: (ה) יתקלסו בך. ילעיגו עליך: טמאת השם. אתה ישראל שטמאת שמך בעשות מעשים כאלה ואתה בעלת רבת המהומה הנשמע מצעקת יללת הנעשקים בך: (ו) איש לזרועו. הנשיאים היו בך כ"א לפי כח זרועו ועכלי מעשה העושק: למען שפך דם. עם כח הזרוע:

רש"י

לבא עתה: (ד) עד שנותיך. גזירת פורענותם: קלסה. דבה שהכל נדברים בך: (ה) יתקלסו בך. זו היא טומאת השם שהיו נקראים עם קדוש וגרמו עצמם להקרות עם טמא שפתים: (ו) לזרועו. כל דאלים גבר:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך:

כתובים משלי כה

להמשיך ביסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם כ"ן שבעשיה:

א דבש מצאת אכל דיך פן־תשבענו והקאתו: ב הקר רגלך מבית רעך פן־ישבעך ושנאך: ג מפיץ וחרב וחץ שנון איש־ענה ברעהו עד שקר: ד שן רעה ורגל מועדת מבטח בוגד

(א) דובשא משכחת אכול סופקנך דלא תשבע ותתבניה: (ב) כלה רגלך מן ביתיה דרחמך דלא נסבעך ימסניך: (ג) איך פריעא וסיפא וגירא שנינא גברא דמסהד על חבריה סהדותא דשקרא: (ד) היך שינא בישתא ורגלא מועדא היכנא סבריה דבוונא ביומא דעקתא:

מצודת דוד

(א) דבש. כמו אם מצאת דבש מהראוי הוא שתאכל ממנו מעט לפי די לך להשיב הנפש כי כשתאכל הרבה כדי שביעה פן תקיא את הכל ותאבד גם המעט שאכלת בתחלה: (ב) הוקר. כן עשה רגליך יקרים ומצויים מבלי יבאו תדיר בבית רעך כי פן ישבע ממראית פניך וישנא אותך כי האוהב הנראה לפרקים אהוב ביותר וכשיתמיד להראות תאבד האהבה הראשונה: (ג) מפיץ וגו'. שמעיד בחבירו עדות שקר הורגו בלשונו כבכלי קרב: (ד) שן רועה. כמו שן הנשבר בעת יטחון בו המאכל וכמו רגל השומטת ומחלקת בעת ירוץ בדרך כן הוא מבטח הבוגד בבוא עת צרה וכיה העת הצריך אל הבטחון והוא בוגד אז בו כשן ורגל הבוגדים

רש"י

(א) דבש מצאת וגו'. כן הוקר רגליך מבית רעך אע"פ שהוא מקרבך פן ישבעך וישנא אותך: (ג) מפיץ. שם כלי מלחמה: (ד) שן רועה. רצוצה: ורגל מועדת. כמו ולא מעדו קרסוליו: מבטח בוגד. מכזב ביום צרתו:

פירוש עברי טייטש

(א) דבש מצאת אכול דיך אויב דוא האסט געפונען האניג נור דס איז זיס פון דעסט וועגין דארפסט דוא נאר עסין פון איהם ביז ווי פיל דוא האסט גענוג פן תשבענו והקאותו ווארום טאמער וועסטו זיך איבער זעטין מיט איהם וועסטו אויסברעכין פון דיר אין גאנצען וויא פיל דוא האסט פון איהם גענעסין: (ב) הוקר רגלך מבית רעך מאך טייער דיינע פיס פון דיין חבר'ס הויז דו זאלסט אהין ניט גיין אלע טאג אפילו ווען דיין חבר האט דיך ליב אונ איז דיך מקרב צו זיך פון דעסטוועגין זאלסט דוא וויינינ גיין צו איהם פן ישבעך ושנאך ווארום טאמער וועט ער זיך איבער זעטין מיט דיר אונ וועט דיך פיינט האבען: (ג) מפיץ וחרב וחץ שנון איש עונה ברעהו עד שקר אהאמער אונ אשווערד אונ אגעשארפטע פייל איז דער מענטש וואס זאגט עדות אויף זיין חבר אפאלש עדות דער מענטש הרגת זיין חבר מיט זיינע פאלשע עדות גלייך ווי מיט די כלי זיין וואס דא שטייט: (ד) שן רועה ורגל מועדת אזוי וויא עס ווערט צו בראכין אצאן אין מיטען עסין אדער די פוס גליטשט זיך אוים אין מיטען לויפין ווערט דאך דעם מענטש שלעכט, אזוי איז שלעכט אז איינער האט געהאט אפארזיכערונג אויף זיין חבר אז ער וועט איהם העלפין, אונ ווען עס איז צו איהם געקומען אצרה האט ער גיזעהן אז זיין חבר איז פאלש אונ זיין פארזיכערונג איז נאר נישט, מעדה:

(ה) דְשָׁקִיל מַרְטוּטָא מִן חַבְרֵיהּ בְּיוֹמָא דְקַרְתָּא הֵיךְ הוּא דִרְמֵי חַלָּא עַל נִתְרָא וּמִצְרַף לְלִבָּא כִּיבָא הֵיךְ סַמָּא לְמָאנָא וְאֵיךְ מִלְטִיתָא בְּקִיסָא הֵיכְנָא בְּרִיוּתָא מַחֲרָא לִבֵּיהּ דְגַבְרָא׃ (ו) אִין כָּפִין סַנְאָךְ אוֹכְלֵיהּ לַחְמָא וְאִין צָחֵי אַשְׁקִי מַיָּא׃

בְּיוֹם צָרָה׃ ה מַעֲדֶה־בֶּגֶד ׀ בְּיוֹם קָרָה חֹמֶץ עַל־נָתֶר וְשָׁר בַּשִּׁרִים עַל לֶב־רָע׃ ו אִם־רָעֵב שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִלֵהוּ לָחֶם וְאִם־צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם׃

רש"י

(ה) מעדה בגד. כלוי כיום קרה: וכחומץ על נתר. מין אדמה: כן שר בשירים וגו'. המלמד תורה לתלמיד רשע:

מצודת דוד

בעת הלוכך: מעדה. כמו המעלה על גופו בגד מקושט ביום קרס ונחמד היא למראה העין אבל אין בזה שום תועלת להגן מהקור וכמו השופך חומץ על נתר שבעבור רכות הנתר וחוזק החומץ יוסדק סדקים ממעל אבל לא יגביר כח החומץ לחלקו חלקים מפורדים כן הוא השר בשירי שמחה על לב נשבר המלאה לה תוגה כי אף אם יפתח פיו למלא שחוק מ"מ הלעב שמור ללבו ולא הלך לו: (ו) האכילהו. ולא תטור לו שנאה:

פירוש ע"ט

(ה) מַעֲדֶה בֶּגֶד בְּיוֹם קָרָה אַזוֹי ווִי אֵיינֶער צִירְט זִיךְ אָן מִיט אַשֵׁיינֶע וּמֶער קְלֵייד ווִינְטֶער אִין אַקַאלְטִין טָאג, פוּן אוֹיבֶען אִיז שֵׁיין אָבֶּער אִינְוֶוייניג אִיז קַאלְט, אָדֶער חֹמֶץ עַל נֶתֶר עֶר גִיסְט עֶסִיג אוֹיף זֵייף אוּנ וַואשְׁט מִיט דִי זֵייף אַקְלֵייד, דָם קְלֵייד ווֶערְט רֵיין אָבֶּער זִיא ווֶערְט אִינְוֶוייניג קַאלְיֶע. אַזוֹי אִיז וְשָׁר בַּשִּׁרִים עַל לֶב רָע אַז מֶען זִינְגְט פְרֵיילִיךְ פַאר אַ מֶענְטְשׁ ווָאס הָאט אַ פַארְבִּיטֶערְט הַארְץ עֶר ווֶערְט דָאךְ נָאךְ מֶעהר טְרוֹיֶעריג: (ו) אִם רָעֵב שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לָחֶם ווֶען דֵיין פֵיינְד אִיז הוּנְגֶעריג מַאךְ אִים עֶסֶען בְּרוֹיט וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מַיִם אוּנ ווֶען עֶר אִיז דָארְשְׁטִיג מַאךְ אִים טְרִינְקֶען ווַאסֶער:

עיקר תוי"ט — משנה כלאים פרק ה — ברטנורא

כרם שחרב. עשר גפנים לבית סאה. שיש בקרקע של בית סאה י' גפנים לא פחות מכן: ונטועות כהלכתן. דהיינו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב ואין רחוקות זו מזו ט"ז אמות ולא פחות מד' אמות (א): כרם דל. שגפניו מועטים ואעפ"כ דין כרם יש לו ואין זה קרחת הכרם דאותו הרב מאמצעו וזה נחרב מכל צד: ערבוביא. שאין הגפנים מכוונים כשורה: אם יכול לכוין בכל הכרם שתים כנגד שלש. כגון שיביא חוט ומותח ומוצא הגזע מכוון שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב אע"פ שהגוף אינו מכוון ה"ז כרם אבל אם מוצא הגוף מכוון והגזע אינו מכוון אין זה כרם: כתבנית הכרמים ה"ז כרם. ובעי הרחקה ע"ז אמות. ואין הלכה כר"מ: (ב) כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ד"א:

(א) ואליבא דר"מ דמתני' דלקמן דהא לרבנן הוי כרם אפילו בנטועות בפחות מד"א. ועתוי"ט שהארכתי. ומודה דהגמ' כפ' כלי אמלאי דחסד דמלכות דיליה אלף למד אלף למד

כרם שחרב אם יש בו ללקט י' גפנים לבית סאה ונטועות כהלכתן ה"ז נקרא כרם דל. כרם דל שהוא נטוע ערבוביא אם יש בו לכוין שתים נגד שלש ה"ז כרם ואם לאו אינו כרם. ר"מ אומר הואיל והוא נראה כתבנית הכרמים ה"ז כרם: (ב) כרם שהוא נטוע על פחות מד"א. ר"ש אומר

פרק ה א כֶּרֶם שֶׁחָרַב. אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט עֶשֶׂר גְּפָנִים לְבֵית סְאָה וּנְטוּעוֹת כְּהִלְכָתָן. הֲרֵי זֶה נִקְרָא כֶּרֶם דַּל אַווײַן גָארְטֶען ווָאס דִיא בּוֹימֶער זֶענֶען פַאר טְרִיקֶענְט גִיוָוארִין, אוֹיבּ מֶען קֶען אוֹים קְלַייבֶּען צֶעהֶן ווַיין שְׁטָאקֶען נוֹטֶע אִין אַבֵּית סְאָה אוֹיף אַפֶעלְד פוּן פוּפְצִיג אֵיילִין אוּנ זֵייא זֶענֶען גִיפְלַאנְצְט ווִי דֶער דִין אִיז צְווֵיי ווַיינְשְׁטָאקִין גֶעגִין צְווֵיי אוּנ אֵיינֶער בַּיי דֶעם עֶק • • אוּנ דִי שׁוּרוֹת זֶענֶען נִיט ווַייט אֵיינֶער פוּן אַנְדֶערִין זֶעכְצֶען אֵיילִין אוּנ נִיט ווֶיינִיגֶער ווִי פִיר אֵיילִין, ווֶערְט דָאס גִירוּפִין כֶּרֶם דַּל [אַיין אָרִימֶער ווַיין גָארְטֶען] אוּנ מֶען טָאר דָארְט נִיט זֵייעֶן תְּבוּאָה סַיידִין מֶען זָאל זִיךְ דֶער ווַייטֶערִין פִיר אֵיילִין פוּן דִי ווַיינְשְׁטָאקִין כֶּרֶם דַּל שֶׁהוּא נָטוּעַ עִרְבּוּבְיָא. אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּין שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. וְאִם לַאו אֵינוֹ כֶּרֶם אַווײַן גָארְטֶען ווָאס אִיז גִיפְלַאנְצְט צוּמִישְׁט [דִי ווַיינְשְׁטָאקֶען זֶענֶען נִיט גִיפְלַאנְצְט אִין שׁוּרוֹת], אוֹיבּ מֶען קֶען גֶעפִינֶען פוּן גַאנְצֶען ווַיין גָארְטֶען פִינְף בּוֹימֶער ווָאס זֵיי זָאלִין זַיין צְווֵיי ווַיין שְׁטָאקִין גֶעגֶען דְרַיי וַאֲפִילוּ נָאר דִי ווָארְצְלֶען פוּן דִי בּוֹימֶער זָאלִין אַזוֹי זַיין] הֵייסְט דָאס אַווײַן גָארְטֶען אוּנ אוֹיבּ עֶס אִיז נִיטָא אִין ווַיינְגָארְטִין ווַיינְשְׁטָאקִין ווָאס זָאלִין זַיין צְווֵיי ווַיינְשְׁטָאקִין גֶעגִין דְרַיי הֵייסְט דָאס נִיט אַווײַן גָארְטֶען. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הוֹאִיל וְהוּא נִרְאֶה כְּתַבְנִית הַכְּרָמִים הֲרֵי זֶה כֶּרֶם רַבִּי מֵאִיר זָאגְט ווִי בַּאלְד עֶס זֶעהְט נָאר אוֹיס ווִיא אַווײַן גָארְטֶען הָאט דָאס דֶעם דִין פוּן אַווײַן גָארְטֶען: ב כֶּרֶם שֶׁהוּא נָטוּעַ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵינוֹ כֶּרֶם אַווײַן גָארְטִין ווָאס אִיז גֶעפְלַאנְצְט אוֹיף ווֶיינִיגֶער ווִי פִיר אֵיילִין עֶס אִיז נִיטָא פוּן אַיין שׁוּרָה בִּיז דִיא אַנְדֶערֶע פִיר אֵיילִין זָאגְט רַבִּי שִׁמְעוֹן דָאס הֵייסְט נִיט אַווײַן גָארְטֶען, ווַייל עֶס אִיז נִיטָא פִיר אֵיילִין צְווִישֶׁען דִי שׁוּרוֹת קֶען מֶען נִיט אַקֶערִין אַרוּם דִי בּוֹימֶער וַחֲכָמִים

אומר אינו כרם וחכ"א כרם ורואין את האמצעיות כאלו אינן: (ג) חריץ שהוא עובר בכרם עמוק י' ורחב ד' ר"א בן יעקב אומר אם היה מפולש מראש הכרם ועד סופו ה"ז נראה כבין ב' כרמים וזורעים בתוכה ואם לאו הרי הוא כגנת. והגנת שבכרם עמוקה עשרה ורחבה ארבעה ר"א אומר זורעים בתוכה וחכמים אוסרים. שומירה שבכרם גבוה י' ורחבה ד' זורעין בתוכה ואם היה שער כותש אסור: (ד) גפן שהיא נטועה בגנת או בנקע נותנין לה עבודתה וזורע את המותר. רבי יוסי אומר אם אין שם

אינו כרם. ומרחיק ששה טפחים וזורע את השאר דכיון שאין יכול (ב) להרוש בשוורים ביניהם אין שם כרם עליו: וחכ"א כרם. דרואין את האמצעיות כאלו אינם ומצטרפים החיצונים אם יש ביניהם ריוח הראוי להם לפי שדרך בני אדם ליטע שורות רצופות הרבה ביחד ואותן שראוין להתקיים ולהעשות כרם ישארו כרם והשאר יהיו לעצים לכך אלו האמצעיות הנטועים בתוך הריוח הראוים להיות בין שורה לשורה רואים אותם כאלו הם עצים בעלמא והחיצונים מצטרפים להיות כרם: (ג) זורעים לתוכו. דחשיב הפסק ורשות אחרת כיון דעמוק עשרה ורחב ארבעה ומפולש אבל פחות מעשרה או מד' או אפי' עמוק עשרה ורחב ד' ואינו מפולש אלא שהכרם מקיפו מג' רוחות אין זורעים בתוכו שהרי הוא כגנת שנחלקו בה ר"א ורבנן לקמן ור"א בן יעקב סבר לה כרבנן דאסרי לזרוע בגנת: שומירה שבכרם. תל גבוה שהשומר עומד עליו לשמור הכרם ורואה למרחוק: זורעים בתוכה. וכהא לא פליגי רבנן על ר"א לפי שהיא גבוה ואין אויר הכרם מקיפה אבל גנת שאויר הכרם מקיפה אסרו רבנן. וכן הלכה: ואם היה שער כותש. שהשריגים של הגפנים שהן קרויין שער היו מתערבים ומסתבכים למעלה ע"ג השומירה זע"ז כעלי במכתש (ג): (ד) נקע. בקעים שבשדות כעין גומות: נותנים לה עבודתה. ו' טפחים שזו היא עבודת גפן יחידית: וזורע את המותר. ולא אמרי' דמחזי ככלאים כיון שהגפן והזרעים בתוך הגנת או בתוך הנקע: אם אין שם ד"א. אסור כדין מחול הכרם דפרקין דלעיל דנותן ד"א לעבודת הכרם (ד). ואין הלכה כר"י:

ספינה מודה דכן הלכה: (ב) כדלעיל רפ"ג (כ"ל דל"ל רפ"ד): (ג) וכתב הר"ם דהיינו דאר"י בס"ד מ"ג אם ערסן ודלל היינו הוא שעינה לשונו ושמא ערסן בידי אדם ויכותש ממילא: (ד) ופימא דא"כ לריך שיהיה יותר מד"א דלריך שיהיה רחוק ד"א וכ"ש דאה"נ אין זה במשמע ל' הר"ב ועי' בתוי"ט פי' הר"מ

אומרים (כרם) ורואה את האמצעיות כאילו אינן און די חכמים זאגען דאס הייסט א ווייַנגארטין און די מיטעלסטע בוימער זענען גלייך ווי זיי זענען נישא (ווארום אזוי איז דער שטייגער פון מענטשין מען פלאנצט דעם וויין גארטען נאענט איין שורה צו דער אנדערער און דערנאך זעהט ער וועלכע שורה בוימער זענען גוט צו פירות לאזט ער עס זאל אויף זייא וואקסין פירות און וועלכע בוימער עס זענען ניט גוט צו פירות לאזט ער וואקסען אויף האלץ דעריבער ווערין די מיטעלסטע בוימער גירעכינט אזוי וויא האלץ און דאס איז אגוטער וויינגארטין, און אויב מען נעמט פון יעדערע דריי שורות די מיטעלסטע בוימער ארויס גענעמען און פון דער ערשטער שורה ביז דער דריטער שורה איז אזוי ווייט ווי עס באדארף זיין אין א וויין גארטען, האט דאס דעם דין וויא א וויינגארטין: ג חריץ שהוא עובר בכרם עמוק עשרה ורחב ארבעה. רבי אליעזר בן יעקב אומר אם היה מפולש מראש הכרם עד סופו הרי זה נראה כבין שני כרמים וזורעים בתוכו א גראבין וואס גייט דורך אין וויין גארטען און ער איז טיף צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים זאגט רבי אליעזר בן יעקב אויב דער גראבען גייט דורך דעם וויינגארטין פון אנהייב וויינגארטען ביז צום סוף, ווערט גיזעהן דער גראבין אזוי ווי ער וואלט גיוועזען צווישען צוויי ווייַנגערטנער (פון דער זייט גראבין הייסט אבאזונדער וויינגארטען און פון דער אנדערע זייט גראבין איז אבאזונדער וויינגארטען און דער גראבין איז אבאזונדער ארט) און מען מעג זייען תבואה אין דעם גראבין ואם לאו הרי הוא כגנת און אויב ער איז ניט טיף צעהן טפחים אדער ער איז ניט ברייט פיר טפחים, אדער ער איז אפילו טיף צעהן און ברייט פיר נאר ער גייט ניט דורך דעם גאנצין וויינגארטען דער וויינגארטען איז ארום אים פון אלע פיר זייטען אדער פון דריי זייטען הייסט ניט דער גראבן אבאזונדער רשות נאר עס איז גלייך ווי דאס וואלט גיוועזען אקעלטער (וואס מען טרעט אין אים די ווייַנטרויבען) און אין אקעלטער קריגט רבי אליעזר מיט די חכמים, אזוי ווי עס שטייט אין דער משנה הגת שבכרם אקעלטער וואס איז אין וויין גארטען עמוקה עשרה ורחבה ארבעה רבי אליעזר אומר זורעים בתוכה אויב ער איז טיף צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים זאגט רבי אליעזר מען מעג אין אים זייען תבואה והחכמים אוסרים און די חכמים זאגין מען טאר ניט זייען תבואה אין אים שומרה שבכרם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה זורעין בתוכה, ואם היה שער כותש אסור אבארג וואס דער שומר פון דעם וויינגארטען שטייט אויף אים צו היטען דעם וויינגארטען און ער איז הויך צעהן טפחים און ברייט פיר טפחים מעג מען זייען אויף אים תבואה, אבער אז די צווייגען פון די וויין שטאקען ביינגען זיך אריבער איבער דעם בארג און פלעכטין זיך איין אייגם אין אנדערין טאר מען ניט זייען תבואה אויף דעם בארג: ד גפן שהיא נטועה בגת או בנקע נותנין לה עבודתה וזורע את המותר אוויינשטאק וואס ער איז גיפלאנצט אין אקעלטער אדער אין אגרוב דארף מען דער ווייטערין זעקס טפחים און זייען תבואה אפילו די תבואה מיט דעם וויינשטאק זענען ביידע אין איין גרוב אדער אין איין קעלטער פון דעסט וועגין מעג מען רבי יוסי אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם רבי יוסי זאגט אויב אין קעלטער אדער אין גרוב איז נישא פיר איילין טאר מען ניט זייען תבואה אין אים (ווארום עס זעהט אויס צו

שם ד"א לא יביא זרע לשם. והבית שבכרם זורעין בתוכו: (ה) הנוטע ירק בכרם [א] או מקיים ה"ז [ב] מקדש [ג] ארבעי' וחמשה גפנים [ד]. אימתי בזמן שהיו נטועות על ארבע ארבע. או על חמש חמש. [ה] היו נטועות על שש שש [ו] או על שבע שבע [ז] ה"ז מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות: (ו) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר. כשאחזור אלקטנו אם הוסיף [ח] במאתים אסור: (ז) היה עובר בכרם ונפלו ממנו

והבית שבכרם. שסביבות הבית יש גפנים: זורעים בתוכה. ולא אמרי' הואיל והגפנים מקיפים אותו מד' רוחותיו אין המחילות מועילות (ה): (ה) הנוטע ירק בכרם או מקיים. (פי' משנה זו עיין בסוף הסדר): (ו) כשאגיע לו. אע"פ שהוסיף מאתים עד שלא הגיע לו מותר מאחר שאינו מתעצל בכלאים אבל כשאחזור אסור משום דנתעצל ונתייאש ודכוותיה גבי מחילת הכרם שנפרצה (ו) דכשנתייאש ולא גדרה קדש אבל לא נתייאש שמתעסק כל שעה לגדור ולא הספיק עד שהוסיף מאתים לא קדש וכיצד משערין אם הוסיף מאתים רואים כשחותכים ירק זה או מין של תבואה זו מן המחובר בכמה זמן יבש שלא תשאר בו לחה הגע עצמך שיבש במאה שעה אם נשתהה בארץ חצי שעה משהגיע לו ולא לקטו הרי הוסיף מאתים ואסור שכשם שהוא יבש מלחותו בכל חצי שעה חלק ממאתים כשהוא בתלוש כך מוסיף בהאי שעה

יהכ"ש: (ה) וכאלו אויר הכרם מקיף הזרע שבבית וגרע משומירה ובירושלמי דריש לה מקרא (ישעיה מב) ובבתי כלאים החבאו בית שמחביאין בו את הכלאים: [א] אי מקיים. עד שהוסיף במאתים כדלקמן. וכ"כ הר"מ: [ב] מקדש. מלש' פן תקדש: [ג] מ"ה גפנים. סתם כרם נטוע שכל שורה רחוקה מחברתה ד"א. ותנן בפ"ה דמקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות. ומפרש בירושלמי והוא שתהא המלאית עגולה ירק כלומר שסביב הגן המלאי נטוע הירק בעגולה וכמלא שכשמקדש ט"ז אמה לכל רוח ובעגול יהיה המקודש מחזיק ל"ב אמה על ל"ב אמה ובמרחק כזה כנוטים ט' שורות על ט' שורות וביניהן ח' מרחקים של"א ד"א ומפני שהקידוש בעיגול ולא במרובע ע"כ כל ד' שורות הקיצונות לא יהיו בתוך הקידוש (וז"ש בירושלמי הדא מסייע לר' זעירא דאמר שמנה מין ממקום הכרם תנן) וישארו בתוך העיגול רק ז' שורות על ז' שבין כולם מ"ט גפנים. ולפי שריבוע אלו הז' שורות שביניהם ו' מרחקים של ד"א עולים כ"ד על כ"ד וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא יהיה האלכסון מזה המרובע ל"ג אמות וג' חומשים נמצא שד' גפני הזויות הם חוץ להעיגול וישארו מ"ה גפנים (ע' בצורה א'): [ד] אימתי כו' או על ה' ה'. כשנטוע על ה' ה' נמצא ז' שורות שביניהן ו' מרחקים מחזיק בשטח ל' על ל'. וכשתוסיף החומש לא יפלו בתוך העיגול כ"א ל"ז גפנים (ע' בצורה ב') אפ"ה הואיל וסתם כרם הוא על ד' ד' ולמראית העין לא ישפטו בין מטע ד' למטע ה' ואם יראו בכרם מטע על ה' שלא נקדש רק ל"ז גפנים יאמרו שאינו נאסר גם בכרם סתם כ"א ל"ז גפנים כי לא יוכר ההבדל בין מטע ד' למטע ה' לפיכך גזרו חכמים והשוו המדה שגם מטע ה' יקדש מ"ה גפנים. כך נראה בעיני: [ה] היו נטועות על שש כו'. דלולי הכי ליכא למיגזר אטו מטע ד'. לפיכך העמידו על הדין דמקדש ט"ז אמה לכל רוח ולא יותר: [ו] או על ז' ז'. וכשהן נטועות על ח' ח' אינו מקדש כלל. ואפי' לת"ק דר"מ ור"ש דס"פ דלעיל דאוסר עד ט"ז אבל אינו מקדש: [ז] ט"ז מקדש כו'. כדאשכחן בקרחת כ"פ דלעיל דכל פחות מט"ז מתבטל לגבי כרם ולפיכך כשזורע באמצע כרם מקדש סביבו כל שיעור המתבטל עם הכרם ונחשב כמוהו. והא דלא תני מה דינו בנטוע בפחות מעל ד' לפי שאינו שכיח. ועכ"פ דינו מבואר שמקדש ט"ז אמה לכל רוח ואפי' יפלו בעגול' כמה גפני' שלא אמרו מ"ה גפנים להקל אלא להחמיר: (ו) בריש כ"ב והטעם משום דכתיב לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה. תוס'. וע"ל מ"ש מ"ז: [ח] במאתים. והטעם כ"ל שכן זה שעורו לענין ביטול כדתנן מ"ב פ"ב דערלה. וע"ש בפי'

מישט די ווייגשטאקין מיט די תבואה, אבער אז עס איז דא אין אים פיר איילין דער ווייטערט ער זעקס טפחים און זייט דיא איבעריגע איילין מיט תבואה, והבית שבכרם זורעין בתוכו אויב אשטוב שטייט אין אווייגארטען אפילו ארום דעם שטוב זעגען ווייגשטאקען פון דעסטוועגען מעג מען זייען תבואה אין שטוב: ה הנוטע ירק בכרם. או מקיים. הרי זה מקדש ארבעים וחמשה גפנים ווען איינער זייט ירק אין אווייגארטען, אדער ער זעהט ווי עס וואקסט ירק אין זיין ווייגארטין און ער לאזט עס וואקסין, קען ווערין אסור פינף און פערציג ווייגשטאקען אימתי בזמן שהיו נטועות על ארבע ארבע. או על חמש חמש. היו נטועות על שש שש. או על שבע שבע. הרי זה מקדש ששה עשר אמה לכל רוח. עגולות ולא מרובעות ווען קען ווערען אסור פינף און פערציג ווייגשטאקין, נאר אז דיא ווייגשטאקען זענען גפלאנצט אפ גרוקט איין שורה פון דער אנדערער פיר אדער פינף איילין, אבער אז די ווייגשטאקין זענען גפלאנצט אפ גרוקט איין שורה פון דער אנדערער זעקס אדער זיבען איילין ווערט נאר אסור זעכצען איילין אין יעדער זייט קיילעכדיג און ניט פיר קאנטיג [דער פשט פון דער משנה שטייט אין ברטנורא]: ו הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר ווען איינער זעהט ירק וואקסט אין זיין ווייגארטען און ער זאגט אז איך וועל קומען צו די ירק וועל איך זיי אויס רייסען (אפילו עס איז צו גוואקסען אצוויי הונדערט חלק ביז ער איז גקומען צו די ירק און אצווייא הונדערט חלק אז עס וואקסט צו ביי כלאים איז אסור פון דעסטוועגין איז דא מותר, ווייל ער וויל דאך ניט די כלאים ער וואלט דאך געבען דאס אויס גריסען נאר ער קען דאך דאס ניט אויס רייסען פון ווייטען ביז ער וועט דער צו קומען דריבער איז מותר כשאחזור אלקטנו. אם הוסיף במאתים אסור אבער אז ער זאגט ווען איך וועל גיין צוריק וועל איך דאס אויס רייסען (איז ער דאך שוין גיוועזן ביי די כלאים און האט זייא געקוקט אויס רייסען נאר ער האט געוואלט די כלאים זאלין נאך זיין אין די ערד ביז ער וועט גיין צוריק) אויב דער ווייל איז צו גוואקסען אצוויי הונדערט חלק איז אסור: ז היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים או שיצאו עם הזבלים או עם המים ווען איינער איז גגאנגען אין אווייגארטין און עס איז ארויס געפאלין פון איהם קערנער תבואה, אדער אין דיא מיסט וואס ער האט ארויף גפירט אויף דעם ווייגארטין איז גיוועזן קערנער תבואה אדער אין די וואסער וואס ער האט באגאסען דעם ווייגארטין איז גיוועזן קערנער

זרעים או שיצאו עם הזבלים או עם המים. הזורע וסיערתו הרוח לאחוריו מותר סיערתו הרוח לפניו ר"ע אומר אם עשבים יופך ואם אביב ינפץ ואם הביאה דגן [ט] תדלק: (ח) המקיים קוצים בכרם ר"א אומר קדש וחכ"א לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין. הארוס והקיסום ושושנת המלך וכל [י] מיני זרעים אינן כלאים בכרם. הקנבוס רט"א

חלק ממאתים כשהוא במחובר: (ז) עם הזבלים או עם המים. כשמזבל כרמו או כשפותח אמת המים להשקות הכרם פעמים יש עמהם זרעים וכל הני שלא בכוונה נזרעו שרי דלא תזרע כרמך בכוונה משמע: סיערתו הרוח. שהיה עומד בשדה וזורע והוליכה רוח סערה את הזרע בכרם: לאחריו מותר. דשלא בכוונה היה (ז) ולא ראה שהוליך הרוח את הזרע לתוך הכרם: ולפניו אסור. אם סיערתו הרוח לפניו וראה אסור: כיצד יעשה אם עשבים יופך. יחרוש ויהפך שרשי העשבים ושוב לא יצמחו: אם אביב. שכבר צמח הזרע אלא שלא הביא שלים: ינפץ. הזרע מן השיבולת והקשין מותרין (ח) והדגן אסור: ואם הביאה דגן תדלק. והכל אסור: ר"א אומר קדש. שכן בערבי"א מקיימין קוצים בכרם כדי שירעו גמליהם ומאחר שמקצת ב"א מקיימים אותם בשדותיהם הוי כלאים בכ"מ דשפיר קרינן בו אשר תזרע דמשמע מה שבני אדם נוהגים לזרוע ורוצים בקיומן: לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימים. באותו מקום כגון קוצים בערבי"א לפי שלשם מקיימין אותם אבל בשאר מקומות שאין מקיימין אותן מותר. והלכה כחכמים: הארום. מין ירק שעליו רחבין ונותנים אותו בתבשיל וקורין בערבי"א סוסנב"ר: והקיסום. אדר"א בלע"ז שמדלין אותו על החניות ועל החלונות: ושושנת המלך. רוזי"ן בלע"ז: וכל מין זרעים אינן כלאים בכרם. מן התורה אבל מדרבנן הוי כלאים דהכי מוכח במנחות: קנבוס. קנאפ"ו בלע"ז ובערבי קונ"ב: וחכ"א

כפי' הר"ב. תוי"ט: (ז) וחייב לעקור. כשיראה ואם קיימן ה"ז קידש. הר"מ: (ח) והיינו כרבי אושעיא בירושלמי. אבל הר"מ פסק כהבורו כר' יוחנן דהכל אסור בהנאה ודתנן ינפץ פי' בירו' משום דייתר לאוי לקבורה בעודו אביב ולא משהוא לאוי לשרפה ותנן בפ"ב דתמור' כלאי הכרם שדרכו ל שרף ישרף שדרכו ליקבר יקבר: [ט] תדלק. הוא שאמר הכתוב פן תקדש המלאה ותרגומו דלמא תסוקד. הר"מ ואם ראה אותן וקיימן הרי אלו יתקדשו עם הגפנים הסמוכים להם. הר"מ. ופירוש הביאו דגן היינו שליש: [י] מיני זרעים. דכתיב כרמך כלאים זרעים הדומים לכרם והקנבוס והלוף תולין אשכולות. כמין ענבים להכי הוי כלאים רש"י במנחות. והר"מ בפ"ה נתן טעם שנגמרים עם תבואת הכרם. ופי' הר"מ שכמו שהכרם אינו ניתר עד ג' שנים (משעם ערלה) וקנבים ולוף עושין לג' שנים כדלעיל פ"ב מ"ה ופ"ה מ"ט:

תְּבוּאָה הַזּוֹרֵעַ וְסִיעֲרָתוֹ הָרוּחַ. לְאַחֲרָיו מוּתָּר אָדֶער עֶר איז גִישְׁטַאנֶען אִין פֶעלְד און הָאט גִיזֵייט תְּבוּאָה און דֶער ווִינְט הָאט פַאר טְרִיבֶּען דִיא קֶערְנֶער תְּבוּאָה אִין זַיין ווַיינְגָארְטִין ווָאס עֶר אִיז גִיוֶועז אִינְטֶער אִיהם און עֶר הָאט נִיט גִזֶעהְן ווִיא דִיא קֶערְנֶער הָאבִּין זִיך אַיינגֶעוָוארְצִילְט, און זֶענֶען אַרוֹים גִיוַואקְסֶען אִין זַיין ווַיינְגָארְטִין אִיז אַלְץ מוּתָּר, ווַייל דִיא אַלֶע פַארזֵייהוּנְג ווָאס ווַאקְסֶען דָא אִין ווַיינְגָארְטִין הָאבִּין זִיך אַלֵיין פַאר זֵייט און עֶר הָאט פוּן דֶעם נִיט גִווָאוּסְט, און אִין דֶער תּוֹרָה שְׁטֵייט דוּא זָאלְסְט נִיט זֵייֶען כִּלְאַיִם, אָבֶּער אַז עֶס פַאר זֵייט זִיך אַלֵיין און עֶר ווֵייסְט נִיט פוּן דֶעם הָאט דִי תּוֹרָה נִיט גֶעאַסֶרְט [סִיעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו] אָבֶּער אַז דֶער ווִינְט הָאט פַאר טְרִיבֶּען דִי קֶערְנֶער תְּבוּאָה אִין זַיין ווַיינְגָארְטִין ווָאס עֶר אִיז גִיוֶועז פוּן פָארִינְט און עֶר הָאט גִזֶעהְן דִי קֶערְנֶער אִין זַיין ווַיינְגָארְטִין און הָאט זֵייא גִלָאזִין ווַאקְסֶען רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אִם עֲשָׂבִים יוֹפַךְ רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט אוֹיבּ דָאס אִיז נָאך גְרָאז זָאל עֶר צוּ אַקֶערְען דִי עֶרְד און אוּמְקֶערְען דִי גְרָאז מִיט דֶעם אַקֶער וֶועט עֶס שׁוֹין מֶער נִיט ווַאקְסֶען וְאִם אָבִיב יְנַפֵּץ און אוֹיבּ דָאס אִיז שׁוֹין אָבִיב (עֶס אִיז שׁוֹין דָא קֶערְנֶער אִין דִי זַאנְגֶען נָאר זֵייא זֶענֶען נָאך נִיט אוֹיף גִוַואקְסֶען אַדְרִיטֶעל ווִיא עֶס דַארְף ווַאקְסֶען) יְנַפֵּץ זָאל עֶר אוֹיס שָׁאקְלֶען דִי קֶערְנֶער פוּן דִי זַאנְגֶען, און דִי לֵיידִיגֶע זַאנְגֶען זֶענֶען מוּתָּר, און דִיא קֶערְנֶער זֶענֶען אָסוּר וְאִם הֵבִיאָה דָגָן תִּדָּלֵק און אוֹיבּ עֶס אִיז שׁוֹין אוֹיפְגֶעוַואקְסִין פֶערְטִיגֶע קָארְען אִיז אִין

גַאנְצֶען אָסוּר דִי שְׁטְרוֹי אוֹיךְ און מֶען מוּז אַלְץ פַאר בְּרֶענֶען: ח הַמְקַיֵּים קוֹצִים בַּכֶּרֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר קִדֵּשׁ ווֶען אֵיינֶער לָאזְט ווַאקְסֶען דֶערְנֶער (ווָאס טוֹיגֶען פַאר קֶעמְלֶען צוּ עֶסִין) אִין זַיין ווַיינְגָארְטִין, זָאגְט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַז דֶער ווַיינְגָארְטִין ווֶערְט הֵיילִיג (דָאס מֵיינְט מֶען עֶר ווֶערְט אָסוּר). ווָארוּם אִין עַרְבַּיָ"א לָאזְט מֶען ווַאקְסִין דֶערְנֶער פַאר קֶעמְלֶען צוּם עֶסִין, און ווַייל עֶס זֶענֶען דָא מֶענְטְשִׁין ווָאס הַאלְטֶען דֶערְנֶער אִין זֵייעֶרֶע ווַיין גֶערְטְנֶער לֵייעֶנְט מֶען דָאךְ בַּיי זֵיי אֲשֶׁר תִּזְרַע ווָאס אִיז דֶער מִנְהָג צוּ זֵייֶען, אִיז שׁוֹין אָסוּר בַּייא דֶער גַאנְצֶער ווֶעלְט אוֹיךְ טָאר שׁוֹין קֵיינֶער נִיט הַאלְטִן דֶערְנֶער אִין זַיין ווַיינְגָארְטִין וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא קִדֵּשׁ אֶלָּא דָבָר שֶׁכְּמוֹהוּ מְקַיְּימִין און דִיא חֲכָמִים זָאגִין אִין דֶעם אָרְט ווָאס דֶער מִנְהָג אִיז צוּ לָאזֶען ווַאקְסֶען דֶערְנֶער אַסֶר'ן זֵייא אִין דֶעם ווַיינְגָארְטִין און אִין דֶעם אָרְט ווָאס עֶס אִיז נִיט דֶער מִנְהָג צוּ לָאזֶען ווַאקְסֶען דֶערְנֶער, און עֶס הָאט בַּייא אַיינֶעם גִיוַואקְסֶען ווֶערְט נִיט אָסוּר דֶער ווַיינְגָארְטִין הָאָרִיס וְהַקִּיסוֹם. וְשׁוֹשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ. וְכָל מִינֵי זְרָעִים. אֵינָן כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם אָרוּס און קִיסוֹם און שׁוֹשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ און אַלֶע מִינֵי זְרָעִים זֶענֶען נִיט כִּלְאַיִם אִין אַווַיינְגָארְטִין מִן הַתּוֹרָה, דִי תּוֹרָה הָאט נִיט גִיזָאגְט דָאס זָאל זַיין אָסוּר נָאר דִיא רַבָּנָן הָאבִּין גִיזָאגְט דָאס זָאל זַיין אָסוּר הַקַּנְבּוֹס רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר אֵינוֹ כִּלְאַיִם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כִּלְאַיִם קָאנָאפְלֶעס זָאגְט רַבִּי טַרְפוֹן דָאס הֵייסְט נִיט כִּלְאַיִם אִין אַווַיינְגָארְטִין, און דִיא חֲכָמִים זָאגִין

דאס

וחכ"א כלאים. והלכה כחכמים: הקונדס. בערבי כרפו"ס ובלע"ז קרל"י והוא דרדר האמור בתורה וקוץ ודרדר תצמיח לך: אינו כלאים וחכ"א כלאים. והקונדס כלאים בכרם:

דאס איז יוא כלאים והקונדס כלאים בכרם קונדס איז כלאים אין אווייננארטען:

רש"י ברכות דף כו ע"ב גמרא

כנגד תמידין תקנום. אנשי כנסת הגדולה. ר' יהודה ס"ל שאין תמיד של שחר קרב אלא עד ד' שעות: הלכה ה' כלה כלי המילין דגבורה דמלכות דבריאה אלף למו' אברים

אתמר רבי יוסי בר' חנינא אמר תפלות אבות תקנום. ריב"ל אמר תפלות כנגד תמידים **תקנום.** תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דריב"ל. תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנא' וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנא' ויעמוד פנחס ויפלל. יצחק תקן תפלת מנחה שנא' ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנא' תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. יעקב תקן תפלת ערבית שנא' ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה שנא' ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי. תניא כוותיה דריב"ל מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות. ר"י אומר עד ד' שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ד' שעות. ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב. ר"י אומר עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה. ומפני מה אמרו תפלת

איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר מיר האבין גילערינט רבי יוסי ברבי חנינא האט געזאגט תפלות אבות תקנום די אבות [אברהם יצחק יעקב] האבען מתקן געוועזן די תפלות, רבי יהושע בן לוי זאגט תפלות כנגד תמידים תקנום די תפלות האט מען געמאכט געגין די קרבנות התמידים וואס מען האט מקריב גיוועזן תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא מיר האבין גילערינט ווי רבי יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי אונ מיר האבין גילערינט ווי רבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא מיר האבין גילערינט ווי רבי יוסי ברבי חנינא אברהם תקן תפלת שחרית אברהם האט געמאכט אתקנה מען זאל דאווענען אלע טאג אין דער פריה די תפלה שחרית שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם אברהם איז אויפגעשטאנען אין דער פריה אונ איז געגאנגען צו דעם ארט וואס ער איז דארט אלע טאג געשטאנען ואין עמידה אלא תפלה וואס ער איז געשטאנען, איז דאס גיוועזן צו תפלה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ויעמוד פנחס ויפלל פנחס איז געשטאנען אונ האט מתפלל גיוועזן יצחק תקן תפלת מנחה יצחק האט געמאכט אתקנה מען זאל דאווענען מנחה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב יצחק איז ארויס געגאנגען פארין נאכט אין פעלד לשוח, וואס מיינט מען לשוח ואין שיחה אלא תפלה שיחה מיינט מען דאווענען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו דס איז א תפלה פאר דעם ארעמען אז ער וויקילט זיך איין אין זיין קלייד אונ פר גאט פאר גיסט ער זיין תפלה יעקב תקן תפלת ערבית יעקב האט מתקן געוועזן די תפלה פון מעריב שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ויפגע במקום וואס מיינט מען ויפגע, ער האט מתפלל גיוועזן ואין פגיעה אלא תפלה ווארום פגיעה מיינט מען תפלה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ואתה אל תתפלל בעד העם הזה דו זאלסט ניט מתפלל זיין פאר דעם פאלק ואל תשא בעדם רנה ותפלה אונ זאלסט ניט טראגין פון זייערט וועגין קיין געזאנג אונ קיין תפלה ואל תפגע בי אונ זאלסט מיך ניט בעטין, אונ די תפלה פון יעקב איז געוועזן ביי נאכט, ווארום עס שטייט אין פסוק וילן שם ער האט דארט גענעכטיגט תניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי מיר האבין גילערינט אזוי ווי רבי יהושע בן לוי מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות פאר וואס האט מען גיזאגט אז די תפלה פון דער פריה איז נאר ביז האלבין טאג צייט צו דאווענען שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ווייל דעם תמיד פון דער פריה איז מען אויך מקריב ביז האלבין טאג, רבי יהודה זאגט די תפלה פון דער פריה איז נאר צייט צו דאווענען ביז פיר שעה אויפין טאג [ביז א דריטול טאג] שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ד' שעות ווארום דעם תמיד פון דער פריה איז מען אויך מקריב נאר ביז פיר שעה אויפין טאג ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב פאר וואס האט מען געזאגט אז מנחה מעג מען דאווענען ביז נאכט שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב ווייל דעם תמיד פון פארין נאכט איז מען מקריב ביז נאכט, רבי יהודה זאגט עד פלג המנחה די תפלה פון מנחה איז נאר צייט צו דאווענען ביז העלפט צייט פון מנחה [ביז דעם לעצטין אכטיל טאג פארין נאכט] שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ווארום דעם תמיד פון פארין נאכט איז מען אויך נאר מקריב ביז העלפט צייט פון מנחה [ביז דעם לעצטין אכטיל טאג פארין נאכט] ומפנ'

הערב אין לה קבע שהרי איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבין והולכין כל הלילה. ומפני מה אמרו של מוספין כל היום שהרי קרבן של מוסף קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן של מוסף קרב והולך עד שבע שעות:

אברים. של עולות: ופדרים. של חלב קרבנות שנזרק דמן קודם שקיעת החמה קרבין כל הלילה וכנגדן תקנו תפלת ערבית:

מה אָמרו תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קֶבַע פאַר וואָס האָט מען געזאָגט אַז מעריב דאַווענען האָט ניט קיין אוים גיזעצטע צייט ביז ווי לאַנג מען זאָל מעגין דאַווענען נאָר עס איז צייט אַגאַנצע נאַכט שֶׁהֲרֵי אֵבָרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב קְרֵבִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה וואָרום דיא שטיקער פלייש און די חלב פון די קרבנות וואָס זענען ניט פארברענט גיוואָרין ביז נאַכט מעג מען זיי פאַרברענען אויף דעם מזבח אַגאַנצע נאַכט וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ שֶׁל מוּסָפִין כָּל הַיּוֹם און פאַר וואָס האָט מען געזאָגט אַז מוסף דאַווענען איז צייט אַגאַנצע טאָג שֶׁהֲרֵי קָרְבָּן שֶׁל מוּסָף קָרֵב כָּל הַיּוֹם ווייל דעם קרבן מוסף איז צייט מקריב צו זיין אַגאַנצין טאָג, רַבִּי יְהוּדָה זאָגט עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת דאַווענען מוסף איז נאָר צייט ביז זיבען שעה אויפין טאָג [ביז זייגער איינס] שֶׁהֲרֵי קָרְבַּן מוּסָף קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת וואָרום דעם קרבן מוסף האָט מען אויך נאָר מקריב גיווען ביז זיבען שעה אויף דעם טאָג, ווייל מען פאַרגלייכט תפלות צו קרבנות, זענען דיא תפלות געמאַכט גיוואָרין געגין קרבנות:

זוהר (אחרי דף סז ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

תאנא מכל חטאתיכם לפני יי'. כיון דכתי' מכל חטאתיכם אמאי לפני יי'. אלא א"ר יצחק (שמות קע ב) לפני יי' ממש. דתניא מרישא דירחא ספרין פתיחין ודייני דיינין. בכל יומא ויומא בתי דינין אתמסרן לאתפתחא בדינא עד ההוא יומא דאקרי תשעה לירחא. בההוא יומא סלקין דינין כלהו לאתרי דדינא ומתקני כורסייא עלאה דרחמי למלכא קדישא. בההוא יומא בעאן ישראל לתתא למחדי בחדוותא לקדמות מאריהון דזמין ליומא אחרא למיתב עלייהו בכורסייא קדישא דרחמי. בכורסייא דוותרנותא. וכל אינון ספרין דפתיחין קמיה וכתיבין קמיה כל אינון חובין הוא מזכי לון ומדכי לון מכלהו. הה"ד מכל חטאתיכם לפני יי' תטהרו. לפני יי' ממש. אינון דאמרין קרא עד הכא אמרין ולא יתיר. ולית רשו לאחרא דלימא תטהרו אלא כהנא רבא דפלח פלחנא וקשר שמא קדישא בפומיה וכד הוה אתקשר ומתברך בפומיה ההוא קלא נהית ובטש ביה ואתגהר מלה בפומיה דכהנא ואומר תטהרו. פלח פולחנא ומתברכין כל אינון עלאין דאשתארו. בתר אסחי גופיה וקדש ידוי לאעלא בפולחנא אחרא קדישא. עד דיתכוון למיעל לאתר אחרא עלאה קדישא. ג' שורין סחרין ליה כהני אחוי וליואי וכל שאר עמא כלהו (ברכאן קמיה) וזקפין ידין עליה בצלותא. וקטרא מכלא. ג' פסיען וכלהו קיימין בקיומייהו ולא נטלין בתריה (הוה אקטיר בקטורת) נטיל ג' פסיען דדהבא זקפא ברגליה. נטיל ג' פסיען אחזיס עיינין ואתקשר לעילא. עאל לאתר דעאל שמע קול גדפי אמרן (רשימא בלבא) אסחר לדוכתיה: נטיל ג' פסיען דכרוביא מזמרין ואקישן גדפין פרישאן לעילא הוה אקטיר קטורת משתככא קול גדפייהו ובלחישו אתדבקן. אי כהנא זכי דהא לעילא בחידו אשתכח. אוף הכא בההוא שעתא נפיק רעוא דנהורא מתבסמא מריחין דטורי אפרסמונא דכייא דלעילא ואזלא בכל ההוא אתר אעיל ריחא בתרי נוקבי דחוטמיה ואתיישבא לבא כדין כלא הוא בלחישו ופטרא לא אשתכח תמן. פתח כהנא פומיה בצלותא ברעותא בחדוותא וצלי צלותיה. בתר דסיים זקפין כרוביא כמלקדמין גדפייהו ומזמרין וכדין ידע כהנא דרעותא הוא ועידן חדוותא לכלא ועמא ידעין דאתקבל צלותיה כמה דכתי' (ישעי' א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. והוא תב לאחוריה וצלי צלותיה. זכאה חולקיה דכהנא דהא על ידוי חדו אשתכח ההוא יומא לעילא ותתא על ההיא שעתא כתיב (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי' אלהיו:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ב

(א) אין מוסרין תינוק ישראל לארמיים ללמדו ספר וללמדו אומנות. מפני שחשודים על משכב זכר. ואין

(א) אֵין מוֹסְרִין תִּינוֹק יִשְׂרָאֵל לְעכו"ם לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת מען טאָר ניט געבין אַקינד וואָס איז איוד צו אַגױ'עצין דינער ער זאָל איהם לערנען שרייבין אָדער אַמְלָאכָה מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּן חֲשׁוּדִין עַל מִשְׁכַּב זָכָר ווייל אַלע גױ'עצין דינער זענען אין חשד זייא זאָלען מזנה זיין מיט זכרים, האָבין מיר מורא באַמער וועט דער גױ'עצין דינער מיט דעם קינד

יוסף לחק

מוסר

משערי תשובה לר"י דף ה ע"ב

דע כי מעלות ההכנעה רבות וכמה מדרגות בסוג ההכנעה והמדרגה העליונה בהכנעה המחוייבת מדרך התשובה שיגדיל ויאדיר עבודת השם ולא יחזיק טובה לעצמו כי יקטן שכל

דע כִּי מַעֲלוֹת הַהַכְנָעָה רַבּוֹת וויים אַז דיא מעלות פון הַכְנָעָה [אונטערטעניגקייט] זענען פיל וְכַמָּה מַדְרֵגוֹת בְּסוּג הַהַכְנָעָה ביי הַכְנָעָה איז דא פיל מדרגות וְהַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה בְּהַכְנָעָה הַמְחוּיֶּבֶת מִדֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה דיא גרעסטע מדרגה פון אונטערטעניגקייט וואָס זיא דאַרף זיין ביי דעם מענטש וואָס טוהט תשובה שֶׁיַּגְדִּיל וְיַאְדִּיר עֲבוֹדַת הַשֵּׁם וְלֹא יַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ ער זאָל פאַרגרעסערין און פאַרשטאַרקערין די עבודה צו גאָט נאָר תורה לערנען מער מצוות און מעשים טובים טאָהן] און זאָל ניט טראַכטן אַז פאַר דעם

בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת ה' ע"כ יכנע ויעבוד בהצנע ולא יהדר כבוד על מעשיו הנכבדים ולא יבקש תפארת אדם על פעליו המפוארים ויסתירם מדעתם כפי היכולת. ובא הענין הזה על עיקר התשובה מבואר בדברי הנביא ע"ה שאמר במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום. פי' במה אקדם ה' על רוב חסדיו כי הזכיר למעלה בפ' מחסדי הש"י ובמה אכף לאלהי מרום על רוב חטאי והזכיר אלהי מרום להורות ולהודיע כמה ראוי אשר יכף ויכנע מי שתמרה את רם על הכל וביאר הענין הזה אחרי כן האקדמנו בעולות בעגלי' בני שנה הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן אשר אקדמנו בהם על רוב חסדיו. האתן בכורי פשעי כח על ענין

ואין מעמידין בהמה בפונדקיות של כנענים ואפי' זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות: (ב) ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה כנעני אפי' זכרים לנכרי ונקבות לנכרית מפני שכולן חשודין על הרבעת בהמה. וכבר ביארנו שהן אסורין בזכר ובבהמה ונאמר לפני עור לא תתן מכשול: (ג) ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבת לכנענים לאשת כנעני מפני שכולן בחזקת נואפים וכשיבא הנואף לשכב עם אשת עכו"ם זו אפשר שלא ימצאנה וישכב עם הבהמה או אפי' אם ימצאנה ישכב עם הבהמה:

קומט איהם אבעלוינונג [אשכר] כי יקטן הכל בעיניו כנגד מה שהוא חייב בעבודת ה' אליץ זאל ביי איהם זיין ווייניג געגין וואס ער איז שולדיג צו דינען גאט על כן יכנע ויעבוד בהצנע דריבער זאל ער ביי זיך זיין נידעריג אונ זאל דינען גאט בעהאלטין ווער זאל ניט ווייזין פאר מענטשין זיינע גוטע מעשים] ולא יהדר כבוד על מעשיו הנכבדים אונ ער זאל ניט גלוסטין מען זאל איהם געבין כבוד אויף זיינע גוטע מעשים ולא יבקש תפארת אדם על פעליו המפוארים אונ ער זאל ניט וועלען האבין שיינקייט פון מענטשין אויף זיינע שיינע מעשים ויסתירם מדעתם כפי היכולת אונ ער זאל בעהאלטין זיינע גוטע מעשים מען זאל זייא ניט וויסען, וויא ער וועט נאר קענען בעהאלטין ובא הענין הזה על עיקר התשובה מבואר בדברי הנביא עליו השלום אונ דער נביא האט אויך גיזאגט די זעלבינע רייד אויף די ענינים פון תשובה, אז דאס איז אעיקר צו תשובה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק [מיכה ו'] במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום (פירוש) דער פשט פון פסוק איז במה אקדם ה' על רוב חסדיו מיט וואס זאל איך קומען פאר גאט איהם דאנקען אויף זיינע פיל חסדים וואס ער האט מיט מיר גיטאהן כי הזכיר למעלה בפרשה מחסדי השם יתברך ווארום פריער אין די פרשה האט דער נביא דערמאנט די חסדים וואס גאט האט גיטאהן מיט די יודין ובמה אכף לאלהי מרום על רוב חטאי מיט וואס וועל איך זיין איינגעבויגין צו גאט וואס ער איז הויך, אויף מיינע פיל זינד וואס איך האב גיטאהן והזכיר אלהי מרום אונ ער האט דערמאנט די ווערטער אלהי מרום, גאט וואס ער איז הויך להורות ולהודיע כמה ראוי אשר יכף ויכנע מי שהמרה רם על הכל צו לערנען אונ צו מאכען וויסען וויא פיל עס דארף זיין איינגעבויגין אונ אונטערטעניג דער מענטש וואס האט ווידערשפעניגט דעם גאט וואס ער איז העכער איבער אלע וביאר הענין הזה אחרי כן נאכדעם האט דער נביא ווייטער גיזאגט האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה זאל איך קומען פאר גאט מיט קרבנות וואס זענען עולות אונ מיט קעלבער וואס זענען אלט איא יאהר הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן אשר אקדמנו בהם על רוב חסדיו וועט דען גאט וועלען אפילו טויזענדער אילים, אדער צעהן טויזענדער טייכן בוימאייל וועט ער דען וועלען וואס איך זאל קומען פאר אים מיט זייא איב

אויך מזנה זיין ואין מעמידין בהמות בפונדקיות של עכו"ם מען טאר ניט שטעלין בהמות אין אשטאל פון אגעצין דינער ואפילו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות אפילו צו שטעלין זכרים ביי זכרים אונ נקבות ביי נקבות טאר מען אויך ניט, ווייל די געצין דינער זענען אין חשד מזנה צו זיין מיט בהמות: (ב) ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה עכו"ם מען טאר ניט געבין אבהמה אדער אחיה אדער אעוף צו אפאסטוך וואס ער איז אגעצין דינער אפילו זכרים לנכרי בהמה חיה ועוף וואס זענען זכרים זאל מען געבין צו אפאסטוך אזכר ונקבות לנכרית אונ בהמה חיה ועוף וואס זענען נקבות זאל מען געבין צו אפאסטוך אנקבה טאר מען אויך ניט מפני שכולן חשודין על הרבעת בהמה ווייל אלע געצין דינער זענען אין חשד אז זייא וועלען מזנה זיין מיט בהמות וכבר ביארנו שהן אסורין בזכר ובבהמה אונ מיר האבין שוין גילערנט אז די געצין דינער טארין אויך ניט מזנה זיין מיט זכרים אונ ניט מיט בהמות ונאמר ולפני עור לא תתן מכשול אונ עס שטייט אין פסוק פאר אבלינדען זאלסטו ניט געבען אשטרויכלונג, דאס איז אאנזאג מען זאל ניט ברייגען אמענטש צו אעבירה, אז מען ניט צום געצין דינער בהמות, ברייגט מען דאך איהם צו אעבירה. ווארום ער וועט געווים מיט זייא מזנה זיין: (ג) ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לעכו"ם נקבה פאר וואס טאר מען ניט געבין אבהמה וואס איז אנקבה צו אגעצין דינערין אנקבה מפני שכולן בחזקת נואפים ווייל אלע געצין דינער זענען מזנה וכשיבוא הנואף לשכב עם עכו"ם זו דער וואס וועט קומען צו דיא אשה דיא געצין דינערין ער זאל מיט איהר מזנה זיין אפשר שלא ימצאנה קען אמאהל זיין ער וועט איהר ניט טרעפין אונ ער וועט טרעפין די בהמה וישכב עם הבהמה וועט ער מזנה זיין מיט די בהמה או אפילו ימצאנה ישכב עם הבהמה אדער אפילו ער וועט טרעפין די אשה וועט ער אויך מזנה זיין מיט די בהמה, דריבער טאר מען ניט געבין אפילו בהמות נקבות צו געצין דינער'ס נקבות:

מ"ש אכף לאלהי מרום יאמר האהן בכורי פשעי להראות כניעתי וכסיפתי על רוב חטאי וכי אני מכיר עולם פשעי כי ראוי לתת בכורי קרבן בעבור פשעי כי רב וכי עצום מאד פרי בטני חטאת נפשי הזכיר על הפשע בכורי ועל החטאת פרי בטני כי הפשע הוא המרד כאשר אמז"ל וחוא יותר מן החטא. והיתה התשובה הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד כי זה נבחר מן העולות והמנחות לקדם בו את ה' על חסדיו. והצנע לכת עם אלהיך זה עיקר כניעתך וכסיפתך לכבוד את ה' בהצנע לכת כי זה יורה על כניעתך שלא תחמוד כבוד על מעשיך הנכבדים אף על המעלות אשר לא יחפוץ בהם היוצר מן יצוריו כי אין להתהלל בהם כמו העושר והגבורה ומיני ההכמות זולתי השכל וידוע את השם יתב' כמ"ש אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' ועוד נתחייב בעל התשובה על הכניעה מפני שהוא חייב להסיר מנפשו המדות שגורמות לחטוא ומעוללות הפשעים:

באנקען אויף זיינע פיל חסדים וואס ער האט מיט מיר געטאן הַאִתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי בָּא עַל עִנְיַן מַה שֶּׁאָמַר אִכַּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם וואס דער נביא זאגט וועל איך דען געבין מיין בכור פאר מיינע זינד, דאס גייט אויף פריער וואס ער האט געזאגט מיט וואס וועל איך זיין איינגעבויגין פאר גאט וְאָמַר הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי לְהַרְאוֹת כְּנִיעָתִי וּכְסִיפָתִי עַל רוֹב חֲטָאַי זאגט דער נביא זאל איך דען געבין מיין בכור פאר מיינע זינד, מיט דעם זאל איך ווייזין מיין אונטערטעניגקייט און מיין איינגעבויגענקייט אויף מיינע זינד וְכִי אֲנִי מַכִּיר עֹצֶם פִּשְׁעִי ווייס איך דען ווי שטארק מיין זינד איז כִּי רָאוּי לָתֵת בְּכוֹרִי קָרְבָּן בַּעֲבוּר פִּשְׁעִי אז איך דארף געבין מיין בכור אקרבן פאר מיינע זינד כִּי רַב מְאֹד וְכִי עָצוּם ווארום זיי זענען זייער פיל און שטארק פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי דיא פרוכט פון מיין בויך (דאס זענען מיינע איבעריגע קינדער) זאל איך געבין פר די זינד וואס איך האב געטאן הִזְכִּיר עַל הַפֶּשַׁע בְּכוֹרִי הט דר נביא געזאגט פר פשעים זאל איך געבין מיין בכור וְעַל הַחַטָּאת פְּרִי בִטְנִי און פאר אחטאת זאל איך געבין מיינע איבעריגע קינדער כִּי הַפֶּשַׁע הוּא הַמֶּרֶד ווארום פשע איז די זינד וואס מען טוט צוא דערצערענען גאט כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה ווי די רבנן האבין געזאגט וְהוּא יוֹתֵר מִן הַחֵטְא דאס איז ערגער ווי חטא, ווארום חטא איז אזינד וואס מען טוט אומגעוורין וְהָיְתָה הַתְּשׁוּבָה איז געווען די אנטווארט אויף די אלע רייד הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ האט דיר אמאל אמענטש געזאגט וואס גוט איז און וואס גאט פארשט פון דיר כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד נאר צו טאן משפט און ליב האבין חסד כִּי זֶה נִבְחָר מִן הָעוֹלוֹת וְהַמְּנָחוֹת לְקַדֵּם בּוֹ אֶת ה' עַל חֲסָדָיו ווארום דאס איז בעסער פון עולות און מנחות, מיט דעם זאל מען קומען פאר גאט אים באנקען אויף זיינע חסדים וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ זאלסט גיין בעהאלטין מיט גאט זֶה עִיקַּר כְּנִיעָתְךָ וּכְסִיפָתְךָ לְכַבּוֹד אֶת ה' בְּהַצְנֵעַ לֶכֶת דער עיקר אונטערטעניגקייט און איינגעבויגענקייט דיינער וועט זיין אז דו וועסט דינען גאט בעהאלטין, וועסט ניט ווייזין דיין פרומקייט פאר מענטשין כִּי זֶה יוֹרֶה עַל כְּנִיעָתְךָ דאס ווייזט אז דו ביזט אונטערטעניג שֶׁלֹּא תַחְמוֹד כָּבוֹד עַל מַעֲשֶׂיךָ הַנִּכְבָּדִים אז דו וועסט ניט גילוסטין צו האבין כבוד אויף דיינע ארענטליכע מעשים אַף עַל הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר לֹא יַחְפֹּץ בָּהֶם הַיּוֹצֵר מִן יְצוּרָיו אפילו דוא האסט אזעלכע מעלות וואס גאט פארלאנגט דאס נאר ניט פון מענטשין, זאלסטו אויך ניט וועלין כבוד פאר זיי כִּי אֵין לְהִתְהַלֵּל בָּהֶם כְּמוֹ הָעוֹשֶׁר וְהַגְּבוּרָה וּמִינֵי הַחָכְמוֹת ווארום מיט די מעלות קען מען זיך אויך ניט בערימען ניט מיט רייכקייט ניט מיט שטארקייט און ניט מיט חכמה, ווייל דאס אלץ איז אין די האנט פון גאט זוּלָתִי הַשֵּׂכֶל וְיָדוּעַ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נאר זיך קלוגען און וויסען הקדוש ברוך הוא, דאס איז ביי דעם מענטש אין האנט כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ווי עס שטייט אין פסוק אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ דער חכם זאל זיך ניט לויבין מיט זיין חכמה וְעוֹד נִתְחַיֵּב בַּעַל הַתְּשׁוּבָה עַל הַכְּנִיעָה נאך אטעם איז פאר וואס דער בעל תשובה מוז זיין ביא זיך נידערג מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיָּב לְהָסִיר מִנַּפְשׁוֹ הַמִּדּוֹת שֶׁגּוֹרְמוֹת לַחֲטוֹא וּמְעוֹלְלוֹת הַפְּשָׁעִים ווייל ער איז מחויב אפ צו טאן פון זיך די מדות וואס ברייגגען דעם מענטש צום זינדיגען אומגעוורין און גערין (דאס הייסט בשוגג און במזיד):

אחרי יום ב תורה

אונקלוס

לחמשיך מת"ת דז"א יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד דמלוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ז וְיִסַּב יָת תְּרֵין צְפִירִין וִיקִים יַתְהוֹן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

ת"א ולקח את שני. שבועות יג חולין יח:

בעל הטורים

(ז) וגורל. ב'. הכא ואידך וגורל לבוזזינו דהיינו המן שנאמר בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב"ה אינו שוה לך בכל הפלתי גורלות וכפל חבלי בישראל מכל ע' אומות וז"ש גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שמכפר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עוכוס אם הוא מכפר. ג"פ כתיב עזאזל (לריך לו' דלא חשיב דמשלח) כנגד נושא עון ופשע וחטאה שנזכרים ג' פעמים:

פירוש לתורת אלהים

(ז) וְלָקַח און ער זאל נעמען די צוויי ציקעליך וְהֶעֱמִיד און ער זאל זיי שטעלען פר גאט פֶּתַח אין דער טיר

ח וְנָתַ֧ן אַהֲרֹ֛ן עַל־שְׁנֵ֥י הַשְּׂעִירִ֖ם
גֹּֽרָל֑וֹת גּוֹרָ֤ל אֶחָד֙ לַֽיהוָ֔ה וְגוֹרָ֥ל
אֶחָ֖ד לַעֲזָאזֵֽל׃ ט וְהִקְרִ֤יב אַהֲרֹן֙ אֶת־
הַשָּׂעִ֔יר אֲשֶׁ֨ר עָלָ֥ה עָלָ֛יו הַגּוֹרָ֖ל
לַֽיהוָ֑ה וְעָשָׂ֖הוּ חַטָּֽאת׃ י וְהַשָּׂעִ֗יר
אֲשֶׁר֩ עָלָ֨ה עָלָ֤יו הַגּוֹרָל֙ לַעֲזָאזֵ֔ל
יָֽעֳמַד־חַ֛י לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה לְכַפֵּ֣ר עָלָ֑יו
לְשַׁלַּ֥ח אֹת֛וֹ לַעֲזָאזֵ֖ל הַמִּדְבָּֽרָה׃

אונקלוס

ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין
צְפִירִין עַדְבִין עַדְבָא חַד
לִשְׁמָא דַייָ וְעַדְבָא חַד
לַעֲזָאזֵל׃ ט וִיקָרֵב אַהֲרֹן
יָת צְפִירָא דִסְלִיק עֲלוֹהִי
עַדְבָא לִשְׁמָא דַייָ
וְיַעְבְּדִינֵיהּ חַטָּאתָא׃
י וּצְפִירָא דִי סְלֵיק
עֲלוֹהִי עַדְבָא לַעֲזָאזֵל
יִתָּקַם כַּד חַי קֳדָם יְיָ
לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא
יָתֵיהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא׃

ת"א ונתן אהרן. יומא נז קידושין ד: לעזאזל. יומא סו: את השעיר. יומא מ: ועשהו חטאת. יומא מ מא קידושין יז חולין כד כליתות כח: והשעיר אשר. יומא לט: יעמד חי. יומא מ מד סה עא: לכפר עליו. יומא מ סה: לעזאזל המדברה. יומא סז:

רשב"ם

(י) לשלח אותו לעזאזל המדברה. לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו. אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר, ובתלמוד מדבריות בייתות, במס' ביצה: לעזאזל. למ"ד יתירה כלמ"ד בית ארבאל שהוא מל' וארב לו. וכן מ"ם של רוקם וחנם יתירה לתיקון פעולה כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועשרון:

רש"י

(ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד א' לימין וא' לשמאל ג ונותן ב' ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל ונותן עליהם את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל: עזאזל. הוא הר עז וקשה צוק גבוה ה שנא' ארץ גזרה חתוכה: (ט) ועשהו חטאת. (ת"כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ע ואומר לה' חטאת: (י) יעמד חי. כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקם כד חי. (ת"כ) מה ת"ל פ לפי שנא' לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים לכך נא' יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח מכאן שסילוחו למית': לכפר עליו. שיתודה עליו צ כדכתיב והתודה עליו וגו':

שפתי חכמים

ג מדכתיב ונתן על שני השעירים וגו' דמשמע דנתינה אחת נתן על שניהם גורלות וזה א"א אם לא אחד ביד ימין וא' ביד שמאל: ה דבל' עזאזל כשמעים תרווייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל ר' חוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש"י מנלן דהר היה שם משום שנא' ארץ גזרה וגזרה ל' חתוכה אם אתה מחתך הרין בארץ ממילא נעשית הר שהרי העומד באותו חרין הרי הוא כמו שעומד בעמק ההר: ע כלו' ועשהו חטאת היינו קורא עליו שם חטאת וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא הקריבו לשם חטאת כדין חטאת. וי"ל דלקמן בפ' כתיב ושחט את שעיר החטאת וגו' משמע דעדיין לא הקריבו: פ פי' לפי שנא' יעמד ואין עמידה אלא מחיים א"כ מה תלמוד לומר חי כו': צ אבל לא כפרת דמים שהרי השעיר הזה לא היה נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשתלח לעזאזל:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) גורל אחד לה' כו' לעזאזל. כתב הרב אברהם בן עזרא ז"ל כשתגיע לשלשים ושלש תדעהו וה"פ כשתגיע לגלעד שעולה בגימ' ל"ג תמצא לו דומה שאותם תיבה מתחלקת לשנים כלו' גל עד כך כך והכא נמי תחלק האי תיבה לשנים לעז אזל וזהו שעיר המשתלח שהולך לעז לצוק ההר שהוא עז הולך מתרגמינן אזל ואל:

פירוש לתורת אלהים

פון דעם אוהֶל מוֹעֵד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן און אַהֲרֹן זָאל
געֶבּען עַל אויף די צְוַויי צִיגְקעלֶעךְ גורָלות אֵיין גוֹרָל
צו גָאט וְגוֹרָל און אֵיין גוֹרָל צו עֲזָאזֵל, (רש"י שְׁרַייבְּט
עֶר הָט גֶעשְׁטֶעלְט אֵיין צִיגְקעלֶע לֶעבִּין זַיין רֶעכְטֶע
הַאנְד און דָם אַנְדֶערֶע צִיגְקעלֶע לֶעבִּין זַיין לִינְקֶע
הַאנְט און הָט אַרַיין גֶעלֵייגְט אִין אֵיין קֶעסְטִיל
צְוַויי קְוִויטְלֶעךְ אויף אֵיין קְוִויטֶעל אִיז גֶעוֶוען
גֶעשְׁרִיבֶּען לַייָ און אויף דֶעם אַנְדֶערִין קְוִויטֶעל
אִיז גֶיוֶוען גֶעשְׁרִיבֶּען לַעֲזָאזֵל און דֶער כֹּהֵן גָדוֹל
הָט אַרַיין גֶעלֵייגְט זַיינֶע בֵּיידֶע הֶענְט אִין דֶעם
קֶעסְטִיל און הָט גֶענוּמֶען אֵיין קְוִויטִיל אִין דֶער
רֶעכְטֶער הַאנְד און דָם אַנְדֶערֶע קְוִויטֶעל אִין דֶער
לִינְקֶער הַאנְד און הָט גֶעלֵייגְט אויף אִיטְלִיכֶען
צִיגְקעלֶע אֵיין קְוִויטֶעל און אויף דֶעם צִיגְקעלֶע וָוָאם
אִיז גֶעקוּמֶען דָם קְוִויטֶעל וָוָאם דְרויף אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען
לַייָ דָם אִיז גִיוֶוען אַקָרְבָּן צו גָאט און אויף דֶעם
צִיגְקעלֶע וָוָאם אִיז גֶעקוּמֶען דָאם קְוִויטֶעל לַעֲזָאזֵל
דָם הָט מֶען גֶעשִׁיקְט צוּם עֲזָאזֵל אַזוֹי וְוִי וַוייטֶער
אִין אַנְדֶערִין פָּסוּק וֶועט שְׁטֵיין: (ט) וְהִקְרִיב און אַהֲרֹן
זָאל גֶנֶעהֶנֶען דֶעם שָׂעִיר אֲשֶׁר וָואם אִיז אויף גִיגַאנְגֶען
אויף אִים דֶער גוֹרָל וָוָאם אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען לַייָ וְעָשָׂהוּ
און עֶר זָאל אִיהם מַאכִין פַאר אַחַטָּאת. רש"י שְׁרַייבְּט
עֶר הָט גֶערוּפִין צו אִיהם אַנָאמֶען און הָט גְזָאגְט
לַייָ חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר און דֶער שָׂעִיר אֲשֶׁר וָואם אויף
אִים אִיז אויף גֶעגַאנְגֶען דֶער גוֹרָל וָואם אִיז גֶשְׁרִיבֶּען
לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי זָאל גֶשְׁטֶעלְט וֶוערִין לֶעבֶּעדִיגֶער־
הֵייט פַאר גָאט לְכַפֵּר עָלָיו צוּא פַאר גֶעבִּין אויף
אִיהם כְּלוֹמַר עֶר זָאל אויף אִיהם מִתְוַדֶה זַיין
דִיא זִינְד לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לַעֲזָאזֵל צוּא אַוֶועק שִׁיקֶען
אִיהם צוּם עֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה אִין דֶער מִדְבָּר:

נביאים יחזקאל כב

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח .הוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יהודה דנצחיהוה חיה יהידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א אב ואם הקלו בך לגר עשו בעשק בתוכך יתום
ואלמנה הונו בך: ב קדשי בזית ואת־שבתתי
חללת: ג אנשי רכיל היו בך למען שפך־דם
ואל־ההרים אכלו בך זמה עשו בתוכך:
ד ערות־אב גלה־בך טמאת הנדה ענו־בך:

א אבא ואמא אקילו בך לגיורא אניסו אונסא בגוויך יתמין וארמלן אוניאו ביך: ב על קודשי בסרת וית יומי שביא דילי אחילת: ג גברי אכלי קורצא הוו ביך בדיל למשפך דם זכי ובטוריא פלחו ביך לטעוותא אורי עיצת חטאין עבדו בגויך: ד ערית אבא גליאו ביך אתא טמאה עניאו ביך:

מצודת דוד

(א) לגר עשו בעושק. ר"ל כל עם שעשו עם הגר עשו בעושק ובגזל: (ג) למען שפך דם. כוונת הרכילות היה למען ימית את שנאמר עליו: ואל ההרים. בהררים אכלו מתקרובות העו"ג שנעשים שמה: (ד) ערות אב וגו'. ר"ל נאפו עם אשת אביהם: טמאת הנדה. ר"ל הנדה בטומאתה אנסו לשכב עמה:

רש"י

(ג) אל ההרים אכלו בך. ובטוריא פלחו ביך לטעוותא: זמה. עצה של רשעים:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

כתובים משלי כה

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א כי גחלים אתה חתה על־ראשו ויהוה ישלם־לך:
ב רוח צפון תחולל גשם ופנים נזעמים לשון סתר: ג טוב
שבת על־פנת־גג מאשת מדונים ובית חבר: ד מים קרים
על־נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק:

א מטול דגומרי דנורא חתי אנת על רישיה ואלהא נשלמיה לך: ב רוחא גרביתא בטנא מטרא היכנא אפי בניסתא ולישנא מטשיא: ג טב למיתב על קרנא דאגרא מן דלמעמד עם אתתא תגרניתא וביתא טרקא: ד סיא קרירי על נפשא משלהתא היכנא שמועתא טבתא מן ארעא רחיקתא

מצודת דוד

(א) כי גחלים. כמה בהאכיל אותו יצר לו כאלו שאתה מחתה גחלים לתת על ראשו כי יכוה מאד על אשר תגמול לו טובה על הרעה ועם כי תחשוב זה לנקמה מ"מ ישלם לך ה' שכר צדק: (ב) רוח צפון. כמו שרוח צפוני מוליד את הגשם כן לשון הרע שנאמר בסתר מוליד פנים של זעם מן האמור עליו על האומר: על פנת גג. מבלי מחסה ויחידי מבלי חבורת אנשים: מאשת. מלשבת ביח עם אשת מדנים ואף במקום חבורת אנשים: (ד) מים קרים וגו'. שני אלו הנאמן שוה והם מים קרים הנשפכים על נפש העיפה מרוב החום ושמועה טובה הבאה לאדם ממרחק:

רש"י

(א) חותה. כמו לחתות אש מיקוד: ישלם לך. ישלימנו עמך שלא יתגבר עליך: (ב) תחולל. תוליד ותביא את הגשם: ופנים נזעמים וגו'. לשה"ר גורם שיהיה פנים של הקב"ה נזעמים: (ג) טוב שבת וגו'. על סילוק השכינה': מאשת מדינים. כ"י שהרשיעו את מעשיה' והקניטו להקב"ה: ובית חבר. בית שחברו לשכינה: (ד) קרים על נפש עיפה. היא משיבת הנפש כן שמועה טובה:

פירוש ע"ט

(א) כי גחלים אתה חותה על ראשו דען דער מיט וואס דוא מאכסט איהם זאט דאס איז שוין דיא גרעסטע נקמה וואס דוא האסט געוואלט זעהן אין איהם אונ עס איז ביי איהם גלייך ווי דוא שעפסט קוילין פון פייער אונ לייגסט אויף זיין קאפ וה' ישלם לך אונ נאט וועט דיר נאך בצאהלען דיין שכר וואס דוא האסט געטאהן צדקה צו געבין א הונגעריגען עסין: (ב) רוח צפון תחולל גשם אזוי ווי דער צפון ווינט מאכט געווינען אונ ברייגנט רעגין ופנים נזעמים לשון סתר אזוי מאכט א פערבארגענער צונג וואס איינער רעט אויף דעם אנדערין לשון הרע אין דער שטיל א צארינדיג פנים פון איינעם אויף דעם אנדערין [עיין מצודות דוד]: (ג) טוב שבת על פנת גג עס איז בעסער צו זיצין אויף אעק דאך אן אצוהאלטר אפילו עס איז אגרויסע סכנה ער קען אראפ פאלין אונ געהרגת ווערין מאשת מדנים ובית חבר איידער צו זיצען מיט א ווייב וואס זיא איז א קריגערין אפילו עס איז דא אין שטוב מענטשין, ווארום די סכנה איז נאך גרעסער, זיי קענען ביידע געהרגת ווערין: (ד) מים קרים על נפש עיפה אזוי ווי קאלט וואסער דער קוויקט דעם מענטש וואס איז מיד ושמועה טובה מארץ מרחק אזוי דערקוויקט דעם מענטשין א גוטע בשורה ווען ער הערט זיא אז ער איז אין צווייטע לאנד פון זיינע פריינד:

כלי אמלמי דגבורה דמלכות דיליה אלהים

ביצד מעברין את הערים בית נכנס בית יוצא פגום נכנס פגום יוצא. היו שם גדודיות גבוהות עשרה טפחים [א] ונשרים ונפשות שיש בהן בית דירה מוציאין את המדה כנגדן ועושין אותן כמין [ב] טבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות: (ב) נותנין [ג] קרפף לעיר דברי ר"מ. וחכ"א לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. אם יש לזו ע' אמה ושירים ולזו ע' אמה ושירים עושה קרפף לשתיהן להיותן כאחת: (ג) וכן ג' כפרים המשולשין

(א) ואכונסו קאי. ול"ד מקרנות שהן קרן זוית אלא ס"ס באמצע: (ב) היינו ד"ס כמ"ש בפ"ב מ"ה: [א] ונשרים. שהן מכוסין מלמעלה ויש לו כותלים מד' רוחותיו אלא שהכיפה חלולה ויש בכותלים פילוש שהמים יעברו תחתיו או ב"א ויש תחתיו דירה למוכם. הרע"ב: (ג) וק' הא חנא ליה פ"ד מ"ח וכ"א אותה סי' סר"מ ז"ל כי כשהיה המדינה עגולה שיעשו לה מרובע דבוק לה ואז ימדדו חוץ למרובע אלפי' אמה לכל רוח ומכוונים אנשי המדינה אותן התום' שיוסיפו המרובע על העגולה שבתוכו: [ב] טבלא מרובעת. בעיר מרובעת עסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים דהוי נמי תחומין מרובעין ואם אינה מרובעת כגון שהיא יתירה על אלפים לארכה או פחותה מאלפים לא הוו מרובעים דתחומין מרובעים ל"ד שיהא ארכן כרחבן שהרי רחבן למדת העיר היא כו' אלא מרובעים דקתני למעוטי עגולים. כן כ' רש"י: (ד) א"ל כפשוטה שהרי אם נלך אחד מהעיר אלפים כשהגל כל ביבות העיר ממקום שכלו אותן אלפים אין ספק שלבל לדדי העיר יהיו אלפים אלא היכו לו' שכשהן עגולו' הוא מפסיד הזויות וכשהן מרובעות נשכר הזויות דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסון נמצא כשיולך כנגד הזויות ללכת באלכסון מהלך אלפים וס"ח אמה ואם היו עגולות לא היה יכול להלך בשום צד יותר מאלפים. ב"י: [ג] קרפף.

ביצד מעברין. לשון אשה מעוברת שכריסה בולט וה"ק כיצד יש לה עיבור לעיר אם בית נכנס בית יוצא כו' כשבא לציין סי' תחום העיר ובא למדוד אלפים חוצה לה אם לא היתה החומה חלק אלא בתים סמוכין ומחוברים ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו ונראית כניסת' פגומה ויש בית בולט ויוצא לחוץ יותר מחבירו: או פגום נכנס פגום יוצא. שיש מגדלים בולטים בחומה פעמים בולטים לפנים פעמים לחוץ: או שהיו שם. לאחת הקרנות (א) של עיר: גדודיות גבוהות. שברי חומה של חרבות בתים וישנן תוך ע' אמה ושירים בנין שעושין על הקבר והוא הוא שיהא בהן בית דירה: (ב) לעיר: או נפשות. מוציאין את המדה כנגדן. אם הבליטות הללו אצל קרן מזרחית לפונית רואים כאלו יש עוד בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית והוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט ולחוץ כדי שיהא התחום שוה לשתי הקרנות ולא יהיה כאן ארוך וכאן קצר: ועושין אותן. (ג) התחומין: מרובעים. שיהא אלפים לצדדים כבאמצע ולא עגולים שיהא להן אלפים באמצע ובצדדים הם מתמעטים (ד) כדרך דבר עגול: (ב) נותנים קרפף לעיר. כל הבא למדוד תחומין מניח לעיר אויר של שבעים אמה ושירים שהן ע' אמה ושני שליש אמה ומשם מתחיל למדוד אלפים אמה שנאמר מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אמרה תורה תן חוצה ואח"כ מדוד כלו' תן לה קרפף של ע' אמה ושירים ואח"כ מדוד משם והלכה: לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. הסמוכות זו לזו ונותנין ע' אמה ושיריים לכל אחת כדי לחברם ע"י קרפיפות הללו להיות כעיר אחת והבא ללכת מאחת מהן דרך חברתה מודדין לו אלפים אמה מחוץ לחברתה מפני שתיהן כעיר אחת ע"י קרפיפות הללו שמחברין ביניהן. והלכה כחכמים שאין נותנין קרפף לעיר אחת אלא בין שתי עיירות בלבד: (ג) וכן ג' כפרים משולשים. לא משולשים ממש אלא שלישי עומד מרחוק

פרק ה א כיצד מעברין את הערים וויא אזוי ווערט גירעכונט אשטאט וויא אאשה וואס איז מעוברת, אויב די מאהערין פון שטאט זענען נים גלייך נאר בית נכנס בית יוצא איין שטוב גייט אריין אין שטאט און איין שטוב גייט ארויס פון שטאט, אדער פגום נכנס פגום יוצא איין זייט מאער גייט אריין אין שטאט און איין זייט מאער גייט ארויס פון שטאט, אדער היו שם גדודיות גבוהות עשרה טפחים עס איז דארט געוועז שטיקער מאער פון אלטע הייזער און די שטיקער מאהער זענען הויך צעהן טפחים ונשרים אדער בריקען ונפשות אדער די הייזער וואס זענען געבויט אויף קברים שיש בהן בית דירה וואס מען קען וואהנען אין זייא מוציאין את המדה כנגדן ציהט מען אויס די מאס גלייך פון איין זייט שטאט צו די אנדערע זייט, אויב איינס פון די זאכין זענען למשל אין צפון זייט פון שטאט די צפון זייט גייט ארויס ברייטער וויא די דרום זייט, ציהט מען די מאס פון צפון צו דרום, גלייך וויא אין דרום וואלט אויך אזוי געוועזן, און פון די מאס און ווייטער מעסט מען צוויי טויזענד איילין צום תחום שבת ועושין אותה כמין טבלא מרובעת און מען מעסט די תחומין אין יעדער זייט פיר קאנטיג אזוי וויא אפיר קאנטיגע ברעט כדי שיהא נשכר את הזויות ער זאל פאר דינען די ווינקלען וואס אפיר קאנטיגע זאך איז מער וויא אקיילעכדיגע אז ער וועט גיין אין דער קרים פון איין ווינקעל צום אנדערין וועט ער האבין מיט אכט הונדערט איילין מעהר פלאץ: ב נותנין קרפף לעיר מען גיט צו דער שטאט אליידיגען פלאץ פון זיבעציג איילין מיט צוויא דריטיל אייל. נאכדעם הייבט מען אן צו מעסטין די צוויא טויזענד איילין פון תחום שבת דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר וחכמים אומרים און די חכמים זאגין לא אמרו קרפף מען האט נים גיזאגט מען זאל געבין אפלאץ צו איין שטאט. אז מען וויל מעסטין פון איין שטאט מעסט מען פון די שטאט אלא בין שני עירות נאר צווישען צוויא שטעט וואס זענען נאנט איינס בייא דאס אנדערע אם יש לזו שבעים אמה ושירים אויב בייא די שטאט איז דא אליידיגער פלאץ פון זיבעציג מיט צוויי דריטיל אייל ולזו שבעים אמה ושירים און בייא די אנדערע שטאט איז אויך דא אליידיגער פלאץ פון זיבעציג מיט צוויי דריטיל אייל, צוזאמען איז פון איין שטאט ביז צו דיא אנדערע אליידיגער פלאץ פון הונדערט איין און פערציג איילין מיט אדריטיל עושה קרפף לשתיהן להיותן כאחת מאכט דער ליידיגער פלאץ וואס צווישען די שטעט ביידע

אם יש בין ב' החיצונות מאה וארבעים וא' ושליש עשה אמצעי את שלשתן להיות כאחד: (ד) אין מודדין אלא בחבל של [ד] נ' אמה לא פחות ולא יותר ולא ימדוד אלא כנגד לבו. היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו. הגיע להר [ה] מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ

כנגד בין החיצונים וכל שאלו מכנים אמצעי לביניהן (ה) ואין בין זה לזה אלא קמ"א אמה ושליש שהן שבעים אמה ושני שלישים לזו וע' אמה ושני שלישים לזו וכן לגד העיר החיצונ' האחרת אין בין האמצעית לבינה אלא מאה ומ"א אמה ושליש הרי שלשתן נחשבות כאחת והיוצא מאחת מהן לילך דרך חברתה מונה מחומת חברתה החיצונה. וכמה יהא בין האמצעית לחיצונות אלפים אמה דהואיל ויכולה לבא אמצעית לחיצונה וחיצונה לאמצעית בלא עירוב אמרי' רואין כאלו אמצעית נתונה ביניהן אבל אם רחוקה יותר מאלפים לא אמרי' רואין: (ד) אין מודדין. אלפים אמה של תחום שבת אלא בחבל של פשתן ארוך חמשים אמה: לא פחות. שכשהחבל קצר נמתח הרבה ומאריך המדה: ולא יותר. שכשהוא ארוך הרבה כבדו מכפילו באמצעיתו ומתקצר: אלא כנגד לבו. קבעו לו חכמים מקום לשום ראש החבל כל א' נגד לבו שאם יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו החבל מתקצר והתחומין מתמעטין: לגדר. חומת אבנים שנפלו ונעשית גל גבוה ומשופע: מבליעו. אם אינו רחב חמשים אמה (ו) משפתו אל שפתו מלמעלה אע"פ שיש במדרונו הילוך יותר מאלף (ז) אין אומרים תעלה מדת מדרונו למדת התחום אלא זה יעמוד על שפתו מכאן וזה יעמוד על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל א': וחוזר למדתו. מדקתני חוזר למדתו משמע שאם היה רחבו כנגד העיר יותר מחמשים ואינו יכול להבליעו שם בחבל ובא' מראשיו שלא כנגד העיר יכול להבליעו שם הולך ומבליעו שם ומודד והולך שם משפתו והלאה עד כנגד המקום שכלה בו רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר למדתו כנגד העיר ומשלים את מדת תחומיו: הגיע להר מבליעו. והוא שלא יהיה הר זקוף הרבה אלא משופע שבהלוך חמש אמות ממנו לא יגבה אלא י' טפחים (ח) אבל אם הוא זקוף עד שבפחות מהלוך חמש אמות זוקף י' טפחים אינו מבליעו אלא אומדו כלכד והולך: והוא שלא יצא חוץ לתחום. כשהולך המודד להבליע ההר או הגיא לא יצא חוץ לתחום להמקום שראשי הגיא קצרים שיכול להבליעם שם כדי שיחזור אח"כ למדתו כנגד העיר גזירה מפני שהרואה אותו מודד והולך שם יאמר שמדת תחומים של זדי העיר באה עד כאן:

הוא ללא מללעות מרובעות מדת בית סאתים וסיא שבעים ושיריים. הר"מ עשאו שם משיתף או תושאל דבס"ב מ"ג סי' כהר"ב שם ונלמד מעניינו: (ס) ודקתני בין ב' החילונים ס"ק אם יש בין שני החילונים כדי להאמלאות אמלעי ולעמוד אויר שנשאר בין אמלעי לחילונים על קמ"א ושליש לכאן וקמ"א ושליש לכאן דהיינו ב' קרפיפות לשניהן רואין כו' אבל אם רבה אויר יותר מכאן ל"א רואין. רש"י: [ד] נ' אמה. בגמרא אסמכוהו אקרא דכתיב באהל המשכן ורוחב חמשים בחמשים. ומדלא אמר נ' נ' ילפי' מיניה חרתי חד דהכא והא דמ"ה פ"ב: (ו) המכוון אם אינו רחב כי אם נ' אמה: (ז) ר"ל עד אלפים. והכי איתא בגמ' וז"ל הרי"כ ואם רצה לירד בשבת במדרון הגיא יכול לירד שם ואח"כ יוצא משם ומשלים תחומו כאלו לא ירד בגיא: [ה] מבליעו. כמו בהבלעת הגיא שעומדים על שני שפתי הגיא מזה ומזה שנמצא שמודד השפת הרחב ולא הקצר כו' ודכוותיה בהר כשמבליעו כו' וכילד יעשה זוקף ען גבוה בשפתו מזה וען אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח החבל מזה לזה. תוס' ועתוי"ס: (ח) גמ' והטעם משום דניחא תשמישתיה לעלות במדרונו כו'. הרי"כ. ומ"ם אבל כו' אינו מבליע וכו' ה"ע לפי שקשה לעלות עליו למדדו על גבו כפי' הרי"כ ושיעור האומד הוא עד נ' אמה אבל

שטעט פאר איינס, אונ אז איינער גייט שבת פון איין שטאט אין די אנדערע מעסט ער דעם תחום שבת פון די אנדערע שטאט: ג וכן שלשה כפרים המשולשים אונ אזוי איז דער דין ביי דריי דערפער וואס זענען בעזאמען ס אם יש בין שנים החצונים מאה וארבעים ואחת ושליש אונ ב דער מיטעלסטער דארף וואלט גישטאנען צווישען דיא ביידע דערפער, וואלט גיוועזן פון דעם מיטעלסטין דארף ביז צו דעם עקסטין דארף הונדערט איין אונ פערציג איילין מיט אדריטיל, אונ פון דעם מיטעלסטין דארף ביז צו דעם אנדערין עקסטין דארף איז אויך הונדערט איין אונ פערציג איילין מיט אדריטיל עשה אמצעי את שלשתן להיותן כאחד מאכט דער מיטעלסטער דארף די אלע דרייא דערפער פאר איינס, אונ אז איינער פון איין עקסטין דארף גייט צום אנדערין עקסטין דארף אפילו פון איינעם צום אנדערין איז ווייט צוויי הונדערט צוויי אונ אכציג איילין מיט צוויי דריטיל, פון דעסטוועגין הייבט ער אן צו רעכענען די צוויי טויזענד איילין צום תחום שבת פון אנדערין דארף: ד אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה די צוויי טויזענד איילין פון תחום שבת מעסט מען נית אנדערש נאר מיט אשטריק פון פופציג איילין לא פחות ולא יותר נית ווייניגער פון פופציג איילין אונ נית מער וויא פופציג איילין ולא ימדוד אלא כנגד לבו אונ ער זאל נית האלטין דעם שטריק ווען ער מעסט נאר געגין דארץ היה מודד ער האט גימאסטין והגיע לגיא אונ ער איז גיקומען צו אטאל או לגדר אדער צו אוואנט פון שטיינער וואס איז איין גיפאלין אונ עס איז גיווארין אבארג מבליעו שלינגט ער איהם איין אין די מאס, אויב דער טאהל אדער דער בארג איז ברייט פופציג איילין אדער ווייניגער שטעלט זיך איינער פון דער זייט טאהל ואדער פון דער זייט בארגו מיט דעם שטריק אונ איינער שטייט פון די אנדערע זייט בארג אדער פון די אנדערע זייט טאהל אונ מעסטין דעם טאהל אדער דעם בארג אזוי וויא עס וואלט גיוועזן גלייכע ערד, אונ וואס עס גייט ארויף אונ אראפ מעסט מען נית, אונ אויב דער טאהל אדער דער בארג איז געגין שטאט ברייטער וויא פופציג איילין נאר ביי דער זייט פון שטאט איז ער שמעלער אונ האלט נאר פופציג איילין אדער ווייניגער מעסט ער ביי דער זייט פון שטאט אונ דער נאך וחוזר למדתו קערט ער זיך צוריק געגין שטאט ווייטער צו מעסטין הגיע להר אז ער קומט צו אבארג מבליעו שלינגט ער איהם איין אין די מאס וחוזר למדתו אונ ער קערט זיך אום צו די מאס געגין שטאט. ודר פשט איז וויא פריערן ובלבד שלא יצא חוץ לתחום נאר ער זאל נית ארוים

בזו אמר רבי דוסתאי. כגו למטוטי עיר מקלט ועגלה ערופה הקרובה אל החלל שאין מקדרין כהן (ט): מקדרין. נוקבין רואין כאלו נוקבין אותו ומודדים דרך הנקב (י) למעט מדת מדרונו כדאמרי' בגמ' שמודדין אותו בחבל של ד"א והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו וכן מודדין אותו כולו ד"א ד"א ומתמעט מדרון של כל ד"א חצי קומת אדם. והלכה כר' דוסתאי: (ה) אין מודדין אלא מן המומחה. אדם הבקי במדידה. וגאון פי' מומחה לשון ומחה אל כתף ים כנרת

להתחום. אם אינו יכול [ו] להבליעו בזו א"ר דוסתאי בר רבי ינאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים: (ה) אין מודדין אלא מן המומחה ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד שומעין למקום שריבה. ריבה לאחד ומיעט לאחר שומעין למרובה. אפילו עבד אפי' שפחה נאמנין לומר עד כאן התחום שבת שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא

כלומר שמתכוונים למדוד התחומין לכתחלה מן המקום השוה והישר כדי שלא יהא צריך לקדר: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד. שנמצאו סימני תחום זה ארוכים וכולטים מכנגד סימני תחום קרן שכנגדו: שומעין למקום שריבה. ומוציאין מדת הקצרה כנגדה מפני שלא מהת מתחלה החבל כל צרכה ותניא בתוספתא שהוא צריך למתחה בכל כחו: ריבה לאחד ומיעט לאחד. ה"ק ריבה אחד

אבל יותר מג' מקדרין. טור: [ו] להבליעו. בחבל של נ' אמה. טור. וקאי נמי אגיא וגדר דקידור נמי שייך בהו ומיהו בגיא לא איכפת לן בין מתלקט י' מתוך ס' או פחות: (ט) וטעמא מפרש בגמ' מפני שהן של תורה: (י) וז"ל רש"י דמשוה מדת סהל כאלו הוא

גיין בייא די זייט פון שטאט ווייטער וויא צוויא טויזענד איילין דארט צו מעסטין דעם טאהל אדער דעם בארג. דהיינו ער האט גימאסטין דעם תחום אין מזרח זייט פון שטאט אונ האט גיטראפין אבארג אדער אטאהל וואס ער איז ברייטער וויא פופציג איילין, נאר דער בארג אדער דער טאהל צידט זיך אין צפון זייט אדער אין דרום זייט פון שטאט אונ דארט איז ער שמעלער וויא פופציג איילין גייט מען דארט מעסטין, וויא איז אבער אז מען דארף גיין אין צפון זייט, אדער אין דרום זייט ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין וועט מען קענן מעסטין דעם בארג אדער דעם טאהל, זאל מען ניט גיין דארט מעסטין, ווארום אז מען וועט זעהן דער מעסטער שטייט אין צפון זייט אדער אין דרום זייט אונ מעסט, וועט מען מיינען ער מעסט דעם תחום פון צפון זייט אדער פון דרום זייט אונ דארט וואו דער מעסטער שטייט ענדיגט זיך דער תחום. וועט מען דאך גיין שבת אין צפון זייט אדער אין דרום זייט פון שטאט ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין אם אינו יכול להבליעו אויב ער קען ניט איינשלינגען דעם בארג אדער דעם טאהל אין דעם שטריק פון פופציג איילין, דער בארג אדער דער טאהל איז ברייטער. וויא פופציג איילין אין אלע זייטין בזו אמר רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר דער בייא האט רבי דוסתאי דער זיהן פון רבי ינאי גזאגט פון רבי מאירס וועגין שמעתי איך האב גיהערט אז דער דין איז שמקדרין בהרים מען שטעכט אפ דעם בארג, ניט מען שטעכט אידם אין אמת אפ, נאר מען מעסט אזוי גלייך וויא מען וואלט אידם אפ גישטאכין, דהיינו מען מעסט דעם בארג מיט אשטריק פון פיר איילין, דער וואס שטייט נידעריגער האלט דעם שטריק בייא זיין הארץ, אונ דער וואס שטייט העכער האלט דעם שטריק ביי זיינע פיס, אונ אזוי מעסט מען אוים דעם גאנצין בארג, באלט אראפ פון די מאס צוא אלע פיר איילין, וויא גרוים עס איז דער האלבער מענטש וואס

מעסט: ה אין מודדין אלא מן המומחה עס זאל ניט מעסטין דעם תחום שבת נאר אזעלכער וואס פאר שטייט וויא צו מעסטין ריבה למקום אחד אויב בייא איין זייט שטאט איז דער צייכין פון תחום שבת ווייט ומיעט למקום אחר אונ ביי די אנדערע זייט שטאט איז דער צייכין פון תחום שבת גענטער צום שטאט שומעים למקום שריבה פאלגט מען דעם ארט וואס דארט איז גימאכט דער צייכין פון תחום שבת ווייטער ריבה לאחד ומיעט לאחר אויב צוויא מענטשין האבין גימאסטין אונ איינער האט גימאכט דעם צייכין פון תחום שבת ווייטער ווי דער אנדערער שומעין למרובה פאלגט מען דעם מעסטער וואס האט גימאכט דעם צייכין ווייטער אפילו עבד אקנעכט אכנעני אפילו שפחה אונ אדינסט אכנענית נאמנין לומר זענען בגלויבט צו זאגין מיר גידיינקען עד כאן תחום שבת ביז דעם ארט איז גיוועזן דער צייכין פון התחום שבת שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר די חכמים האבין ניט גיזאגט מען זאל שווער מאכין אויף דעם מענטש דעם דין פון תחום שבת אלא להקל נאר מען זאל אויף אידם גרינג מאכין דריבער זענען אזעלכע עדות אויך גוט: ו דער דין איז אלע בעלי בתים וואס וואהנען אין שטאט דארפין מאכין אעירוב זייא זאלין מעגין טראגין פון גאס אין שטוב אונ פון שטוב אין גאס נאר עס האבין ניט געטארט מאכין דעם עירוב דיא מענטשין פון דיא גאנצע שטאט צו זאמען, ווייל עס וועלין גיבארין ווערין קינדער וואס האבין ניט גיזעהן וויא מען האט געמאכט אעירוב וועלין דיא קינדער נאר ניט וויסען אז דורך דעם עירוב מעג מען טראגען אונ אן דעם עירוב טאר מען ניט טראגין דריבער האבין דיא חכמים גיזאגט מען זאל לאזין עטליכע שטובין אין שטאט זייא זאלין ניט געבין צום עירוב אונ זאלין ניט טראגין וועלין דאך דיא קינדער פרעגין פאר וואס דיא מענטשין מעגין טראגין אונ די מענטשין טארין ניט טראגין וועט

[ז]להקל:(ו)עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשי' של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה נ' דיורים ד"ר יהודה ר"ש אומר ג' חצרות של ב' בתים: (ז) מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב. במערב ואמר [ח] לבנו ערב לי במזרח. אם יש הימנו ולביתו אלפים אמות ולעירובו יותר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו. לעירובו אלפים אמה

ומיעט אחד שמדלו שני ב"א מומחים וזה ריבה וזה מיעט: (ו) עיר של יחיד. כגון שאדם אחד קנה כולה והוא משכיר כל בתיה לב"א הדרים בה ואח"כ נעשית של רבים: מערבין את כולה. כדרך שהיו מערבין כשהיתה של יחיד שלא היתה צריכה שיור: אין מערבין את כולה. שאסור לערב עיר של רבים אם אין משייר בה בתים ידועים בלא עירוב דההוא שיור הוי היכר דמעמא משום עירוב הוא ולא תשתכח תורת רה"ר וזו הואיל והיתה של רבים והיתה צריכה שיור אע"ג דהשתא הויא של יחיד נדונה כבתחלה (יח): אלא א"כ עשה חוצה לה שיור. שלא ערבו עם שאר העיר ורבותא קמ"ל שאפי' שיור של חוצה לה מועיל לשאר העיר: כעיר חדשה שביהודה. עיר היתה ביהודה ושמה חדשה (יב) ולא היו בה אלא נ' דיורים והיא העיר היותר קטנה שבכל ארץ יהודה והיא היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה והוא שיעור השיור שצריך לשייר בעיר שלא יערבו עם אחרים משום היכרא: ר"ש אומר ג' חצרות כו'. ופסק הלכה אפי' בית א' בחצר א' הוי שיור. ועיר שאין לה אלא פתח א' כלכד אפי' היתה של רבים אינה צריכה שיור: (ז) מי שהיה במזרח. בשדה וקדש עליו שם היום והוא רחוק מעירובו

נוקב במקום מעמד רגלי העגלון. וכמלא לבו במקום שרגליו עומדות שם עכשיו וכשנותן החבל עכשיו כנגד מרגלותיו ה"ל כאלו נותן אותו כנגד לבו בקרקע חלקה כדרך כל המודדין: [ז] להקל. דמדאורייתא לא הוי מיתסרי מידי ואיכהו גזור הילכך אזלינן בהו לקולא. רש"י. ומיהו איכא דס"ל דעד שלשה פרסאות מדאורייתא: (יח) דלמא הדרת ומתעבדת של רבים ואתי לערובי כולה: (יב) כדמפו' בס' יהושע לנן וחדשה ומגדל דוד: [ה] לבנו.

מען זייא זאגין דעם דין פון עירוב, דאס איז נאר אז דיא שטאט האט געקערט צו פיל בעלי בתים. אבער אז דיא שטאט איז גיוועזן פון איין מענטש און ער פלעגט פארדינגען דירות צו בעלי בתים, ווייל על פי דין האט מען גאר ניט געדארפט דעם עירוב, האבין גימעגט מאכין אלע מענטשין פון שטאט צו זאמען דעם עירוב און מען האט ניט געדארפט איבערלאזין עטליכע בעלי בתים וואס זאלין ניט געבין צום עירוב, ווארום אפילו פון די שטאט וועט פארגעסין ווערין דער דין עירוב און מען וועט טראגין אן אעירוב וועט אויך ניט זיין אגרויסע עבירה. זאגט דיא משנה: ו עיר של יחיד אשטאט וואס זיא האט גיקערט צוא איין מענטש. און ער פלעגט פארדינגען דיא הייזער צוא בעלי בתים ונעשית של רבים און דער נאך גיהער די שטאט צו פיל מענטשין דהיינו עטליכע מענטשין האבין זיא אפ גיקופט פון דעם איינעם מערבים את כולה מעגין דיא מענטשין פון גאנצען שטאט צו זאמען מאכין אעירוב מען זאל מעגין אין איהר טראגין אזוי וויא מען האט גימעגט פריער ווען זיא האט גיקערט צו איינעם ושל רבים און אשטאט וואס האט גיקערט צו פיל מענטשין ונעשית של יחיד דער נאך איז זיא גיווארין איינעמס [דהיינו איינער האט איר אפ גיקופט] אין מערבין את כולה טארין ניט מאכין דיא גאנצע שטאט צו זאמען איין עירוב ואזוי וויא זייא האבין פריער גיט גימעגט ווען זי האט גיקערט צו פיל מענטשין] אלא אם כן נאר סיידין עשה חוצה לה מען האט גימאכט אויס וויינינג פון שטאט כעיר חדשה שביהודה אזוי וויא דיא שטאט חדשה וואס איז אין יהודה שיש בה חמשים דיורים וואס אין איהר איז דא פופציג איין וואנער דברי רבי יהודה אזוי זאגט רבי יהודה. [רבי יהודה זאגט אז פופציג איינוואנער וואס וואגען צו זאמען אויף איין ארט] דארפין בלייבין וואס זאלין ניט געבין צום עירוב פון שטאט און זאלין ניט מעגין טראגין. נאר דיא פופציג איינ- וואנער דארפין ניט זיין דווקא פון שטאט. זייא מעגין זיין אפילו פון אפארשטאט. כדי עס זאל ניט פאר געסין ווערין דער דין פון עירוב. רבי שמעון זאגט שלש חצרות של שני בתים אויב דרייא הויפין וואס אין יעדער הויף איז דא צוויי הייזער האבין ניט גיגעבין צום עירוב און זייא טארין ניט טראגין. איז אויך גינוג אז דיא איבעריגע שטאט מענטשין זאלין מעגין טראגין דורך דעם עירוב: ז מי שהיה במזרח ווען איינער איז גיוועזן פרייטאג פארין נאכט אין מזרח זייט פון שטאט ווייט פון זיין שטוב צוויי טויזענד איילין ואמר לבנו און ער הט געזאגט צו זיין זוהן ערב לי במערב לייג פון מיינעט וועגין אעירוב אין מערב זייט פון שטאט איך זאל קענען גיין אין מערב זייט פון שטאט נאך צוויי טויזענד איילען במערב אדער ער איז געווען פרייטאג פארין נאכט אין מערב זייט פון שטאט ווייט פון זיין שטוב צווייא טויזענד איילען ואמר לבנו און ער הט געזאגט צו זיין זוהן ערב לי במזרח לייג פון מיינעטוועגין אעירוב אין מזרח זייט פון שטאט איך זאל קענען גיין אין מזרח זייט פון שטאט נאך צווייא טויזענד איילין איז דער דין אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה אויב פון איהם ביז צום שטוב איז ווייט צוויי טויזענד איילין ולעירובו יותר מכאן און צו זיין עירוב איז ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין, קען ער דאך אין אנהייב שבת גיין צו זיין היים און צו זיין עירוב קען ער ניט גיין, דריבער מותר לביתו מעג ער גיין צו זיין שטוב און פון זיין שטוב מעג ער גיין צוויי טויזענד איילין אין יעדער זייט ואסור לעירובו און צו זיין עירוב טאר ער ניט גיין, אדער עס איז גיוועזן

אמה [ט] ולביתו יותר מכאן אסור לביתו ומותר לעירובו. הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום. נתנו חוץ לתחום אפי' אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד: (ח) אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה. כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה. בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה. מהלך את כולה והוצה לה אלפים אמה ור"ע אומר אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה: (ט) א"ל ר"ע אי אתם מודים לי בנותן את עירובו במערה שאין לו (ס"א

יותר מאלפים אמה והרי אין עירובו עירוב כיון שאינו יכול לילך וליטלו הויא ליה שביתתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוא עומד ומסתמא בביתו ניחא ליה שתהא שביתתו כשאין עירובו עירוב: אסור לביתו. למנות מביתו אלפים לכל רוח: בעיבורה של עיר. כאחד מן הבתים העומדים בתוך ע' אמה ושיריים: לא עשה ולא כלום. שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח וכל העיר עם עיבורה נחשבים לו כד"א: נתנו חוץ לתחום. חוץ לעיבורה של עיר. והכי מפרש לה בגמ': מה שנשכר. לרוח זה: מפסיד. לרוח שכנגדה שהרי מונה מן העירוב אלפים לכל רוח ואם נתנו בסוף אלף למזרח נמצא שכלות אלפים של מזרח בסוף שלשת אלפים לעיר ונשתכר אלף ואלפים של מערב כלות בסוף אלף של מערב העיר והפסיד אלף וקמ"ל דאין העיר עולה בחשבון אלפים של מערב אלא כולה כד"א וה"מ כשאין כלות אלפים שמן העירוב בצד העיר (יג) אלא בסוף עיר או חוצה לה אבל אם כלות באמצע העיר או באיזה מקום בתוכה אינו יכול לילך בתוך העיר אלא עד מקום בכלות האלפים אמה של העירוב ותו לא כדתנן בסמוך: אנשי עיר גדולה. שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים ויוצאין מעירן ומונין והולכין דרך הקטנה הסמוכה: מהלכים את כל העיר הקטנה. הסמוכה להן כד"א ומשלימין מדתן חוצה לה (יד). ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את הגדולה. כולה כד"א לפי שמדת תחומין כלה באמצע עיר גדולה לפיכך אין עיר הגדולה נחשבת לה כד"א ואין הולכין בה אלא עד סוף תחומו: כיצד מי שהיה בעיר גדולה. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה ביד"א במודד אלפים אמה אבל הנותן עירובו בתוך העיר בין נתנו אנשי עיר גדולה עירובן בקטנה בין נתנו אנשי עיר קטנה עירובן בגדולה מהלכין כל עיר שהעירוב מונח בה כד"א כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן עירובו בעיר קטנה כו' ור"ע חולק על ת"ק וסבר שאין העירוב עושה אותה העיר שהוא מונח בה כד'

רש"י: [ס] ולביתו כו'. ובגמ' פריך היכי משכחת לה כגון דקאי ביתו באלכסונו באלוכן עומד במזרח ביתו ועירובו מושך למערב יותר מביתו ואע"פ שבאלכסון רב והוי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו: (יג) כלו' למערב העירוב: (יד) כלו' על הד"א אינו משלים דלא כהרי"ב שכתב דאע"ג דכד"א דמיא לא שנחשוב אותן ככל אלא מדכתב ומשלימין ר"ל שנחשוב אותן כד"א:

לעירובו אלפים אמה צו זיין עירוב צוויי טויזענד איילין ולביתו יותר מכאן און צו זיין שטוב איז געוועזן ווייטער ווי צוויי טויזענד איילען אסור לביתו טאר ער ניט גיין צו זיין שטוב ומותר לעירובו און ער מעג גיין צו זיין עירוב און פון עירוב מעג ער גיין צוויי טויזענד איילען אין יעדער זייט הנותן את עירובו בעיבורה של עיר אז ער הט געלייגט דעם עירוב אין די זיבעציג איילען פון שטאט לא עשה ולא כלום הט ער גאר ניט געטאהן, ער הט גאר ניט פארדינט. וואריום אן דעם עירוב געהערין אויך די זיבעציג איילין צום שטאט און פון די זיבעציג איילין און ווייטער מעסט ער די צוויי טויזענד איילין פון התחום שבת נתנו חוץ לתחום אויב ער האט געלייגט דעם עירוב ווייטער ווי די זיבעציג מיט צוויי דריטיל אייל אפילו אמה אחת אפילו. נאר איין אייל ווייטער מה שנשכר הוא מפסיד וואס ער פארדינט דורך דעם עירוב הט ער שאדין אין די אנדערע זייט שטאט, אויב ער לייגט דעם עירוב אין מזרח זייט ווייט פון שטאט טויזענד איילין, מעג ער גיין אין מזרח זייט דריי טויזענד איילין, אבער אין מערב זייט מעג ער נאר גיין טויזענד איילין, האט ער אין מזרח זייט פארדינט טויזענד איילין, און אין מערב זייט שאדין טויזענד איילין: ח אנשי עיר גדולה מענטשין פון א גרויסע שטאט אז זיי גייען מעסטין זייער התחום שבת די צוויי טויזענד איילין דורך א קליינע שטאט וואס איז נאנט צו זיי אין דיא

צוויי טויזענד איילין, ווייל די גאנצע שטאט איז אין די צוויי טויזענד איילין פון די גרויסע שטאט דריבער מהלכין את כל עיר קטנה מעגין זיי גיין דיא גאנצע קליינע שטאט און זיא ווערט גירעכינט נאר ווי פיר איילין ואין אנשי עיר קטנה און די מענטשין פון די קליינע שטאט אז זיי גייען מעסטין זייער התחום שבת די צוויי טויזענד איילין דורך די גרויסע שטאט, ווייל די צוויי טויזינד איילין לאזין זיך אוים אין מיטין שטאט דריבער מהלכין את כל עיר גדולה טארין זיי ניט גיין די גרויסע שטאט אין גאנצען נאר ביז די צווייא טויזענד איילין לאזין זיך אוים כיצד ווי איז אבער דער דין מי שהיה בעיר גדולה ווער עס איז גיוועזן פון די גרויסע שטאט ונתן את עירובו בעיר קטנה הט געלייגט זיין עירוב אין די קליינע שטאט אדער בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה איינער פון דיא קליינע שטאט האט גילייגט זיין עירוב אין די גרויסע שטאט מהלך את כולה גייט ער די גאנצע שטאט ווי פיר איילין והוצה לה אלפים אמה און פון די שטאט גייט ער ווייטער ביז צוויי טויזענד איילין און די גרייס פון די שטאט מאכט אים ניט ווייניגער פון די צוויי טויזענד איילין ורבי עקיבא אומר און רבי עקיבא זאגט אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט הייבט מען אן צו מעסטין די צוויי טויזענד איילין: ט אמר להם רבי עקיבא הט רבי עקיבא גיזאגט צו דיא חכמים אי אתם מודים לי זענט איר דען ניט מודה צו מיר בנותן עירובו

ממקום עירובו) אלא אלפים אמה. אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין אבל יש בה דיורין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה נמצא קל תוכה מעל גבה. ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה שאפילו סוף מדתו כלה במערה:

אמות ואין מונין אלפים אלא ממקום העירוב. ואין הלכה כר"ע: (ט) אימתי בזמן שאין בה דיורין. שנפרצו מחילותיה ואינה ראויה לדיורין שאם ראויה לדיורין אע"פ שאין בה עכשיו דיורין אינה נחשבת כולה אלא כד"א לדברי חכמים וכן עיר שאין ישוב בה ויש לה חומה סביב שנתן בה עירובו נחשבת כד"א אפי' היא גדולה כאנטוכיא:
נמצא קל תוכה מעל גבה. דאלו גבה של מערה אם נתן שם עירובו אין לו אלא אלפים אמה ממקום עירובו דגבה אינה ראויה לדיורין ותוכה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה: ולמודד שאמרו. אע"פ שחולקים חכמים על ר"ע בנותן עירובו בעיר לומר שכל העיר לו כד"א מודים הן שהבא ממקום שביתתו וכלתה מדתו של אלפים אמה אפי' במערה שיש בה דיורין שאינו נכנס להלן ממדתו כלום:

במערה אז ער ליגט זיין עירוב אין א הקעלער וואס אין פעלד) שאין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה מוז ער רעכענען די צוויי טויזנד איילן פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט אמרו לו האבין די חכמים געזאגט צו רבי עקיבא אימתי ווען מוז ער מעסטן די צוויי טויזנד איילן פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט בזמן שאין בה דיורין אז אין דעם ארט קען מען ניט וואוינען אבל יש בה דיורין אבער אז מען קען וואוינען דארט וואו דער עירוב ליגט מהלך את כולה גייט ער דעם גאנצין ארט ווי פיר איילין וחוצה לה אלפים אמה און פון אויסווייניג הייבט מען אן מעסטן דיא צווייא טויזנד איילען נמצא קל תוכה מעל גבה ווערט געפונען עס איז גרינגער (עס איז בעסער) אז דער עירוב ליגט אין דעם קעלער ווי ער וואלט געלעגין אויף דעם קעלער, אז דער עירוב וואלט געלעגין אויף

דעם קעלער וואלט ער געדארפט מעסטין דיא צוויי טויזענד איילין פון דעם ארט וואו דער עירוב ליגט, און אז דער עירוב ליגט אין קעלער ווערט דער גאנצער קעלער גיט גערעכינט נאר מען הייבט אן צו מעסטין די צוויי טויזענד איילין פון אויס ווייניג פון קעלער ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים און דער מענטש וואס מעסט דעם תחום שבת פון דעם ארט וואו ער האט גערוהט פרייטאג פארין נאכט צווישען טאג און נאכט וואס מען הט געזאגט אז ער מעסט צוויי טויזענד איילין שאפילו סוף מדתו כלה במערה אפילו די צוויי טויזענד איילין לאזין זיך אוים אין א קעלער וואס מען וואהנט אין אים, פון דעסטוועגין טאר ער ניט גיין אפילו איין טריט נוייטער ווי די צווייא טויזענד איילין:

גמרא עירובין דף נב ע"ב

רש"י

סנכס ה' כלה כלי המילון דגבורה דמלכות דכריאס אבדטם

אמר ר' אמי מ"ד כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדו על שפתיך. אימתי דברי תורה נעימים בזמן שתשמרם בבטנך. ואימתי תשמרם בבטנך בזמן שיכונו יחדו על שפתיך. ר' זירא אמר מהכא שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב. אימתי שמחה לאיש במענה פיו בזמן שדבר בעתו מה טוב. ר' יצחק אמר מהכא כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. אימתי קרוב אליך

שתשמרם בבטנך. שהן שמורין בידך שאין משתכחין ממך: יכונו יחדיו. שאתה סודרן ומוציאן בפה ולא בגמגום ובלחישה: אימתי שמחה וכו'. בזמן

אמר רבי אמי מאי דכתיב כי נעים כי תשמרם בבטנך. יכונו יחדיו על שפתיך רבי אמי האט גיזאגט וואס מיינט שלמה המלך וואס ער האט גיזאגט די רייד פון די תורה זענען זים אז דו וועסט זיי היטען אין דיין בויך זיי וועלין זיין אנגעברייט צו זאמען אויף דיינע לעפצין אימתי דברי תורה נעימים ווען זענען די רייד פון די תורה זים בזמן שתשמרם בבטנך אז דו וועסט זייא היטען אין דיין בויך, זיי וועלין פון דיר ניט פארגעסין ווערין ואימתי תשמרם בבטנך ווען וועסטו זייא היטען אין דיין בויך, ווען וועלין זיי פון דיר ניט פארגעסין ווערין בזמן שיכונו יחדיו על שפתיך אז די רייד פון די תורה וועלין זיין אנגעברייט אויף דיינע לעפצין, זאלסט ניט לערנען טראכטענדיג, נאר זאלסט ריידין די ווערטער פון די תורה, וועלין זיי פון דיר ניט פארגעסין ווערין, רבי זירא זאגט מהכא פון דאנען, פון דעם פסוק ווייסין מיר אז מען

לערינט תורה דארף מען ריידין די ווערטער, ניט לערנען טראכטענדיג, ווארום עס שטייט אין פסוק שמחה לאיש במענה פיו עס איז א שמחה ביי א מענטש אז דער ענטפער איז מיט דעם מויל (אז ער לערינט מיט דעם מויל) ודבר בעתו מה טוב און ווי גוט איז א זאך אין דער צייט אימתי שמחה לאיש במענה פיו ווען האט דער מענטש א שמחה מיט דעם ענטפער וואס זיין מויל האט גיענטפערט בזמן שדבר בעתו מה טוב אז ער האט גיענטפערט א זאך צו דער צייט, ווי גוט איז דאס (אז ער זאגט א זאך צוא דער צייט וואס מען דארף דאס זאגין, איז דאס גוט, למשל איינער זאגט א דרשה פון פסח אום פסח, איז דאס גוט, אבער אז ער זאגט א דרשה פון פסח אום סוכות, אפילו די בעסטע דרשה וויל מען זי אויך ניט הערין), רבי יצחק זאגט מהכא פון דאנען, פון דעם פסוק ווייסין מיר אז מען דארף לערנען תורה ריידענדיג, עס

שיודע נדרוש הלכות חג בחג: ארשת שפתיו וכו'. כשנתת בו דעת להוליא בשפתיו: בטשה ביה. בעטה בו ברגליה: והוריך חיי. תאריך הימים: שרף על הצואר. שאינו מלומלם כדוחק סביב הלואר אלא שרפוי ברווח כך הוא נעים ומרולה לבריות: ונראה ואינו נראה. כשמגביה לוארו נראה מתחת זקנו ורוב פעמים שנסתרו וזקנו מכסין אותו כך אם ת״ח אינו רודף ללאת ולבא בשוק אלא יושב ומחזר על תלמודו מתקיים בידו: שהכל דשין אותו. שאין לו גסות

הדבר בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו. רבא אמר מהכא תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה. אימתי תאות לבו נתת לו בזמן שארשת שפתיו בל מנעת סלה. ברוריה אשכחיה לההוא תלמידא דהוה קא גרים בלחישא בטשה ביה אמרה ליה לא כך כתיב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ״ח איברים שלך משתמרת ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד היה לר' אליעזר שהי' שונה בלחש לאחר ג' שנים שכח תלמודו. א״ל שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומך קארי פתח פומך תני כי היכי דתתקיים בידך והוריך חיי לא כך כתיב כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה. א״ר אלעזר מ״ד וענקים לגרגרותיך. אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר ונראה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. וא״ר אלעזר מ״ד לחייו כערוגת הבושם אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה

שטייט אין פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו די זאך איז נאענט צו דיר, ויא איז אין דיין מויל אונ אין דיין הארץ דו זאלסט דאס טאן אימתי קרוב אליך הדבר ווען איז די זאך צו דיר נאענט בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו אז: פריער האסטו גילערנט תורה מיט דיין מויל, נאכדעם האסטו די רייד פון די תורה געהיט אין דיין הארץ דו זאלסט אזוי טאן, וועט שוין די תורה זיין ביי דיר אלע מאל נאענט דו זאלסט דאס טאן רבא אמר מהכא רבא זאגט פון דעם פסוק ווייסין מיר אז מען דארף לערנען תורה רידענדיג, עס שטייט אין פסוק תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה די גלוסטונג פון זיין הארץ האסטו אים גיגעבין אונ די רייד פון זיינע לעפצין האסטו אייביג ניט פארמיטען אימתי תאות לבו נתת לו ווען האסטו אים גיגעבין וואס זיין הארץ האט געגלוסט בזמן שארשת שפתיו בל מנעת סלה אז דו האסט קיין מאל ניט פארמיטען פון אים די רייד פון זיינע לעפצין, אז ער האט אייביג גירעט די רייד פון די תורה ברוריה אשכחית לההוא תלמידא דהוה קא גרים בלחישה ברוריה [דאס ווייב פון רבי מאיר האט געהייסין ברוריה] האט אמאל גיטראפין א תלמיד לערינט שטיל בטשה ביה האט זיא אויף אים אטרעט גיטאן אמרת ליה זי האט גיזאגט צו אים לא כך כתיב שטייט דען ניט אין פסוק ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ״ח אברים שלך משתמרת אויב דיא תורה איז אריין געגאנגען אין דיינע אלע צוויי הונדערט אכט אונ פערציג גלידער [אויב דו האסט גילערינט מיט דיין גאנצין כח] וועט די תורה זיין געהיט אין דיר, וועסטו זי ניט פארגעסין ואם לאו אונ אויב דו האסט ניט גילערינט מיט דיין גאנצין כח אינה משתמרת וועט די תורה ניט זיין געהיט אין דיר, דו וועסט זי פארגעסין תנא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש מיר האבין גילערינט רבי אליעזר האט געהאט א תלמיד וואס האט גילערינט שטיל לאחר ג' שנים שכח תלמודו נאך דריי יאר האט ער פארגעסין זיין לערנען אמר ליה שמואל לרב יהודה שמואל האט גיזאגט צו רב

יהודה שיננא פתח פומך קארי פתח פומך תני דו למדן עפין דיין מויל אונ לערין תורה נביאים כתובים, עפין דיין מויל אונ לערין משניות גמרא כי היכי דתתקיים בידך והוריך חיי דיא תורה זאל בלייבין ביא דיר דוא זאלסט זי ניט פארגעסין אונ דו וועסט לאנג לעבין לא כך כתיב שטייט דען ניט אזוי אין פסוק כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא. אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה תורה איז לעבין צו די מענטשין וואס ריידין זי ארויס מיט דעם מויל אונ צו זיין גאנצין לייב איז זיא אהיילונג, ווארום דוא זאלסט ניט לייענען למוצאיהם, נאר דו זאלסט לייענען למוציאיהם, צו די מענטשין וואס ריידין די תורה מיט דעם מויל, ניט זיי טראכטין אין הארצין אמר רבי אליעזר רבי אליעזר האט גיזאגט מאי דכתיב וענקים לגרגרותיך וואס מיינט דער פסוק דיא תורה איז א האלדז באנד צוא דיין האלדז אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר ונראה ואינו נראה אויב דער מענטש מאכט זיך ווי א האלדז באנד וואס ער איז לויז ארום האלדז אונ אמאל זעהט מען אים [ווען דער מענטש הייבט אויף דעם קאפ] אונ אמאל זעהט מען אים ניט [ווען דער מענטש בייגט אראפ דעם קאפ] אזויא ווערט דער למדן אמאל יא גיזעהן אין גאס אונ אמאל ניט, דאס הייסט ער גייט ווייניג אין גאס ווייל ער לערינט שטענדיג אונ ער איז לויז צו מענטשין [דאס הייסט ער איז גוט צו אלע מענטשין] תלמודו מתקיים בידו וועט דאס לערנען בלייבין ביי אים, ער וועט ניט פארגעסין ואם לאו אונ אויב ער טוט ניט אזוי, נאר ער גייט שטענדיג אין גאס אונ איז שלעכט צו מענטשין אין תלמודו מתקיים בידו וועט זיין לערנען ניט בלייבין ביי אים, ער וועט פארגעסין אמר רבי אליעזר נאך האט רבי אליעזר גיזאגט מאי דכתיב לחייו כערוגת הבושם וואס מיינט דער פסוק זיינע באקין זענען ווי א בייט מיט בשמים אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשים בה אויב דער מענטש מאכט זיך אזוי ווי די בייט וואס אלע טרעטין אויף איר, ער איז נידעריג ביי זיך וכבושם זה

שהכל

זכבושם זה שהכל מתבסמין בה תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. רבא בריה דרב יוסף בר חמא ה"ל מלתא לרב יוסף בהדיה כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר איזיל ואפייסיה אזל אשכחיה לשמעיה דקא מזיג ליה כסא א"ל הב לי ואמזגיה אנא יהב ליה מזגיה כד טעמיה אמר דמי האי מזיגא למזיגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא א"ל אנא הוא א"ל לא תתיב אכרעיך עד דמפרשית לי הני קראי מ"ד וממדבר מתנה וגו' א"ל אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בה תורה ניתנה לו במתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנ' וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם מגים לבו הקב"ה משפילו שנ' ומבמות הגיא ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא:

גסות: שהכל מתבסמין ממנו. שמלמד תורה לתלמידי': ממדבר מתנה. אם כמדבר הוא התורה נתונה לו במתנה ולא ישכח: כל גיא ינשא. מי שבא לידו גיא שהושפל חוזר ומתנשא:

שהכל מתבסמין בה און ער איז אזוי ווי די בשמים וואס אלע שמעקין פון איר, אזוי האבין אלע הנאה פון זיין תורה, ער לערינט תורה מיט תלמידים תלמודו מתקיים בידו וועט זיין לערנען בלייבין ביי אים ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו און אויב ער טוט ניט אזוי, וועט זיין לערנען ניט בלייבין ביי אים, רבא דער זוהן פון רב יוסף בר חמא הוה ליה מלתא לרב יוסף בהדיה איז רב יוסף אויף אים בייז געווען כי מטא מעלי יומא דכפורא אז עס איז געקומען ערב יום כפור אמר איזיל ואפייסיה האט רבא געזאגט איך וועל גיין צו רב יוסף און וועל אים איבערבעטין אזל איז רבא געגאנגען צו רב יוסף אשכחיה לשמעיה דקא מזיג ליה כסא האט ער געטראפין ווי זיין דינער וויל צו זאמען מישען וויין מיט וואסער צו געבין צו רב יוסף צום טרינקען וואָרום די וויין פון ארץ ישראל איז געווען שטארק און מען האט די וויין ניט געקענט טרינקען ביז מען האט אריין געגאסין וואסער] אמר ליה האט רבא געזאגט צום דינער הב לי ואמזגיה אנא גיב מיר דיא וויין מיט דיא וואסער וועל איך זיי צו זאמען מישען יהב ליה מזגיה דער דינער האט געגעבין צו רבא די וויין מיט די וואסער און רבא האט דאס צו מישט, און האט געגעבין צו רב יוסף ער זאל טרינקען ורב יוסף איז געווען בלינד] כד טעמיה ווי רב יוסף האט פארזוכט די וויין אמר דמי האי מזיגא למזיגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא האט ער געזאגט דאס צו זאמען מישונג פון דעם וויין איז אזוי ווי רבא דער זוהן פון רב יוסף בר חמא פלעגט צו זאמען מישען אמר ליה האט רבא געזאגט צו רב יוסף אנא הוא איך רבא האב דאס צו זאמען געמישט אמר ליה האט רב יוסף געזאגט צו רבא לא תיתיב אכרעך זאלסט דיך ניט זעצין אויף דיינע פיס עד דמפרשת לי הני קראי ביז דו וועסט מיר זאגין דעם פשט פון דיא פסוקים מאי דכתיב וואס מיינט דער פסוק וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות אמר ליה האט רבא געזאגט צו רב יוסף וממדבר מתנה, מיינט מען אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בה אויב דער מענטש מאכט זיך אזוי ווי דער מדבר וואס אלע טרעטין אויף אים, אזוי איז דער מענטש נידעריג ביי זיך וואס אלע טרעטין אויף אים תורה ניתנה לו במתנה שיינקט אים גאט די תורה, וממתנה נחליאל מיינט מען וכיון שנתנה לו במתנה און אז די תורה איז אים געגעבין געווארין א מתנה נחלו אל וועט גאט זיין די נחלה זיינע שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה און אז גאט איז זיין נחלה וועט ער גרויס ווערין שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק ומנחליאל במות ואם מגיס לבו און אויב ער ווערט גרויס ביי זיך הקדוש ברוך הוא משפילו מאכט אים גאט נידעריג שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ומבמות הגיא פון די הויך גייט ער אין טאל ואם חוזר בו און אויב ער האט חרטה, ער ווערט צוריק נידעריג ביי זיך הקדוש ברוך הוא מגביהו הייבט אים גאט אויף שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק כל גיא ינשא יעדער טאל וועט אויפגעהויבין ווערין יעדער מענטש וואס איז ביא זיך נידעריג וועט אים גאט גרויס מאכין]:

זוהר אחרי דף סז ע"א , ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם וגו'. ר' חייא פתח (ישעיה כו) נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך וגו'. נפשי אויתיך בלילה נפשי אותך בלילה מבעי ליה מאי נפשי אויתיך. אף רוחי בקרבי אשחרך. ישחרך מבעי ליה. אלא הכי תאנא קב"ה רוחא ונפשא דכלא וישראל אמרי נפשי ורוחי אנת. בג"כ אויתיך לאדבק' בך ואשחרך לאשכחא רעותך. ר' יוסי אמר בשעת' דב"נ נאים בערסיה נפקא נפשי' וסלקא ואסהידא ביה בבר נש על כל מה דעבד בכל יומא. גופא אמר לנפשא נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. ד"א נפשי אויתיך אמרה כ"י קמי קב"ה נפשי אויתיך בלילה בעוד דאנא בגלותא ביני עממיא ומניעא נפשי מכל בישתא (נ"א ורוינא נפשי מכל פיסתא) דקוטרא ביני עממיא. נפשי אויתיך בגין לאתבא לאתרי'. אף רוחי בקרבי אשחרך כלומר אע"ג דאינון משעבדין לבני בכל שעבודא. רוחא קדישא לא אתעדי מנאי בגין למשחר לך ולמעבד פקודיך. רבי יצחק אמר אמרו ישראל קמי קב"ה בעוד דנפשי בי אויתיך בלילה מ"ט בלילה אלא בגין דהאי נפש בהאי שעתא אצטריך לאמדא לך. אף רוחי בקרבי אשחרך. כד אתער בי רוחא קדישא אשחרך באתערותא למעבד רעותך. כי כאשר משפטיך לארץ. בזמנא דמשפט נחית בארעא לבשמא עלמא. כדין צדק למדו יושבי תבל. כלומר יכלין למסבל דינא דצדק ולא ישתצי עלמא מניה. אימתי

צדק למדו יושבי תבל. כאשר משפטיך לארץ. ר' חזקיה אמר נפשי אויתיך בלילה. דא כנסת ישראל. אף רוחי בקרבי אשחרך. דא קודשא בריך הוא:

יוסף לחק

מוסר

משערי הקדושה לרח"ו דף ה' ע"ג

הגאוה מסבבת כמה עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו שנא' ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ונא' רום עינים ורחב לב ניר רשעים חטאת. פי' הגאוה ניר הרשעים כי ממנו יפרו החטאים כאשר נא' ורם לבבך ושכחת ונא' בגאות רשע ידלק עני ונא' הדוברות על צדיק עתק בגאוה ונא' אשר נתנו חתיתם בארץ חיים וכמו שעושים בני אדם ניר בשדה כדי לפרות בו הזרע ולאסוף רב תבואות כן עושים הרשעים את הגאוה ניר בלבבם וזורעים בו המחשבות הרעות להוליד ולהצמיח העבירות שהם פרי מחשבות' ועל דרך שאמר הנביא ופרח כראש משפט וגו' ומ"ש ניר רשעים חטאת פי' ניר חטאת וכולל חטאים רבים כמו חטאת יהודה. או

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב

(א) לא תתייחד אשה אחת אפי' עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם. וכן לא יתייחד איש אחד אפי' עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים או איש לבין הנשים אסורין משום ייחוד. אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים. כיצד יעשה

הגאוה מסבבת כמה עבירות גאוה ברייננגט דעם מענטש צו פיל עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו דיא גאוה שטארקט דעם יצר הרע אויף דעם מענטש שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך דיין הארץ וועט דערהייבט ווערין וועסטו פארגעסין אן גאט ונאמר נאך זאגט דער פסוק רום עינים ורחב לב ניר רשעים חטאת, פירוש דער מיינונג פון דעם פסוק איז רום עינים דער מענטש וואס זיינע אויגין זענען הויך, ער קוקט אויף די מענטשין וואס זענען העכער פון אים, אונ איז זיי מקנא ורחב לב אונ זיי האבין אברייטע הארץ צו נעמען אלע פערגעניגונגם תאוות די גרויסקייט ניר רשעים דאס איז אאקער פאר רשעים, מיט דעם גרויסקייט אקערט דער רשע אין זיין הארץ אונ פארזייעט דיא זינד כי ממנו יפרו החטאים פון דעם גרויסקייט פרוכטבארין זיך די זינד כאשר נאמר ווי עס שטייט אין פסוק ורם לבבך ושכחת דיין הארץ וועט דער־הייבט ווערין וועסטו פארגעסין אין גאט ונאמר נאך זאגט דער פסוק בגאות רשע ידלק עני דער רשע מיט זיין גרויסקייט יאגט ער דעם ארעם מאן ונאמר נאך זאגט דער פסוק הדוברות על צדיק עתק בגאוה זיי ריידין אויף דעם צדיק שלעכטע רייד מיט גרויסקייט ונאמר נאך זאגט דער פסוק אשר נתנו חתיתם בארץ חיים זיי האבין געגעבין זייער מורא אויף די לעבעדיגע מענטשין וואס זענען אויף דער וועלט וכמו שעושים בני אדם ניר בשדה אזוי ווי מענטשין מאכין אאקער אין אפעלד כדי לפרות בו הזרע צו מאכין פרוכטבארין דאס פארזייהונג ולאסוף רב תבואות מען זאל פאר־זאמלען פיל תבואה כן עושים הרשעים את הגאוה ניר בלבבם. אזוי מאכין די רשעים מיט דיא גרויסקייט זייערע אאקער אין הארצין וזורעים בו המחשבות הרעות אונ זייא פארזייען אין הארצען דיא שלעכטע מחשבות להוליד ולהצמיח העבירות זיי זאלין מאכין געבארין אונ מאכין וואקסין דיא עבירות שהם פרי מחשבותם וואס זייא זענען דיא פרוכט פון זייערע מחשבות ועל דרך המשל שאמר הנביא אזוי וויא דער משל וואס דער נביא האט געזאגט ופרח כראש משפט דער משפט וועט בליהען אזויא וויא ביטערע קרייטער, זאגט מען אויף משפט דאס ווארט בליהען ומה שאמר ניר רשעים חטאת אונ וואס ער זאגט דער אקער פון רשעים איז חטאת פירוש ניר חטאת כ··ט מען דער אקער פון חטאת, דיא גרויסקייט איז דער אקער פון די זינד, אונ וואס עס שטייט

א לא תתיחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה איין אשה זאל ניט זיין צו זאמען מיט מאנם לייט אין אשטוב, מיט איין זכר געוויס ניט, נאר אפילו מיט פיל זכרים אויך ניט עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם סיידין איינער פון זיי זאל דארט זיין מיט זיין ווייב וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה איין זכר זאל ניט זיין מיט ווייבער אין איין שטוב מיט איין אשה געוויס ניט, נאר אפילו מיט פיל ווייבער אויך ניט נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד פיל ווייבער מיט פיל מאנסלייט מעגין זיין אין איין שטוב היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים אויב עס איז געווען צוויא שטובין אין דיא ערשטע שטוב זענען געווען דיא מאנסלייט אונ אין דיא אנדערע שטוב זענען געווען דיא ווייבער או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ אדער דיא מאנסלייט זענען געווען אין דיא אנדערע שטוב אונ דיא ווייבער זענען געווען אין דיא ערשטע שטוב ופירשה אשה אחת לבין האנשים אונ איין אשה האט זיך אפגעשיידט אונ איז אריין געגאנגען צו דיא מאנסלייט או איש לבין הנשים אדער איין מאנם־פערזאן איז אריין געגאנגען צו דיא ווייבער אסורין משום יחוד דיא ווייבער זענען אסור צוא זייערע מאנען ווייל זייא זענען געווען צו זאמען מיט מאנסלייט אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אפילו דער מענטש וואס זיין געשעפט אונ זיין ארבעט איז מיט ווייבער, פון דעסטוועגין אסור לו להתייחד עם נשים טאר ער ניט זיין אליין אין אשטוב מיט ווייבער כיצד יעשה ווי זאל ער טאן יתעסק עמהן ואשתו

חטאת

מתעסק עמהן ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת: (ב) מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות, או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפים זו על זו. וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מגנה בפניה שהרי זו מגלה את סודה:

יהיה פירושו והטאת בחסרון וא"ו כמו שמש ירח. והטעם מלבד כי הגאוה גורמת החטאים המדה עצמה חטאה כמ"ש תועבת ה' כל גבה לב. ובעל הגאוה נמסר ביד יצרו כי אין עוזר השם עמו שהרי אשר הוא תועבת ה'. ועוד חייב בעל התשובה להכניע ולקיים עליו להתנהג כמו שאחז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם. וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חביריו וגם לכל הדברים אשר ישמע אל יתן לבו ויעבור על מדותיו וזה יועיל לכפר על עונותיו כמו שאחז"ל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו מדה כנגד מדה וזה פתח תקוה נכבד מאד וכמ' יתן בעפר פיהו

כמו ווען ער בשעפטיגט זיך מיט זיי זאל זיין ווייב דארט אויך זיין או יפנה למלאכה אחרת אדער ער זאל זיך נעמען צו איין אנדער ארבעט, ניט דיא זעלבעגע ארבעט וואס זיי טוהען: (ב) מותר להתייחד עם שתי יבמות אויב זיין ברודער איז געשטארבן אן קינדער אונ ער האט געלאזין צוויי ווייבער זייא ווערין גערופין יבמות, מעג ער זיין מיט ביידע יבמות אין איין שטוב או עם שתי צרות אונ מען מעג זיין צו זאמען אין איין שטוב מיט צווייא ווייבער וואס זיי זענען ווייבער ביא איין מאן, זיי ווערין גערופין צרות, ווייל זיי האבין פיינט איינע דיא אנדערע או עם אשה וחמותה מען מעג זיין צו זאמען אין איין שטוב מיט צוויי ווייבער, אז זייא זענען אשנור מיט אשוויגער או עם אשה ובת בעלה אדער זיי זענען א ווייב מיט איהר מאנס טאכטער פון איין אנדער ווייב או עם אשה ובת חמותה אדער זייא זענען א ווייב מיט איהר שוויגערס טאכטער, מיט זיי מעג מען זיין צו זאמען אין איין שטוב מפני ששונאות זו את זו ווייל זייא האבין פיינט איינע דיא אנדערע ואין מחפות זו על זו וועט ניט פארדעקין איינע אויף דיא אנדערע, אז איינע וועט מזנה זיין וועט דיא אנדערע אויסזאגין וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה מען מעג זיין אין איין שטוב מיט אאשה וואס זיא האט געבין זיך א קליינע מיידיל שיודעת טעם ביאה וואס זיא ווייס וואס אמאן איז ואינה מוסרת עצמה לביאה אונ אז מען וועט וועלין מיט איהר מזנה זיין, וועט זיא ניט וועלין שאינה מזנה בפניה וועט דיא אשה ניט מזנה זיין ווען וועט זעהן דאס מיידיל שהרי זו מגלה את סודה ווארום דאס מיידיל וועט אויסזאגין פון דעם זנות:

חטאת מיינט מען ניט איין זינד וכולל חטאים רבים חטאת מיינט מען פיל זינד כמו חטאת יהודה אזוי ווי עס שטייט חטאת יהודה, מיינט מען ניט איין זינד נאר פיל זינד פון יהודה או יהיה פירושו וחטאת בחסרון וא"ו אדער מען מיינט ניר רשעים וחטאת, עס פעלט א וא"ו כמו שמש ירח אזוי ווי עס שטייט שמש ירח, פעלט אויך א וא"ו, עס דארף שטיין שמש וירח, די זונן אונ די לבנה, איז דער פשט אין פסוק די גאוה איז ניר רשעים, זיא איז אאקער צו אנדערע עבירות, וחטאת, אונ זיא אליין איז אויך אזינד והטעם מלבד כי הגאוה גורמת החטאים המדה עצמה חטאה דער פשט איז אויסער דעם וואס די גאוה ברייננגט דעם מענטש ער זאל זינדיגען, די גאוה אליין איז אזינד כמו שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק תועבת ה' כל גבה לב דער מענטש וואס האט גרויסקייט אין הארצין איז ער פארמיאוסת ביי גאט ובעל הגאוה נמסר ביד יצרו דער מענטש וואס איז גרוים ביי זיך איז איבער געגעבין אין די האנט פון יצר הרע כי אין עוזר השם עמו ווארום דיא הילף פון גאט איז ניטא מיט איהם אחרי אשר הוא תועבת ה' אז ער איז פארמיאוסת ביי גאט, וועט דאך איהם גאט ניט העלפין, אונ אן די הילף פון גאט קען מען ניט איין נעמען דעם יצר הרע ועוד חייב בעל התשובה להכניע דער בעל תשובה מוז זיין אונטערטעניג ולקיים עליו להתנהג כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה והוי שפל רוח בפני כל אדם אונ מוז נעמען אויף זיך ער זאל טאהן ווי די רבנן זאגין איביג זאל אמענטש זיין ביי זיך נידעריגער פון אלע מענטשין וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חביריו פון דעם וועט ער פארדינען נאך גוטע מדות, ער וועט ניט זיין אין כעס. אונ אויב זיין חבר וועט ניט טאהן זיין ווילען, וועט ער ניט בייז ווערין אויף איהם וגם לכל הדברים אשר ישמע אל יתן לבו אונ אויב ער וועט אמאל הערין שלעכטע רייד וואס מען רעט אויף איהם, וועט ער דאס ניט נעמען אין הארצין עס זאל אים פארדריסען ויעבור על מדותיו אונ אפילו ווא מען דארף זיין בייז, וואס די מדה פון אמענטש איז מען זאל אויף די זאך זיין בייז, וועט ער אריבער גיין דיא מדה אונ וועט ניט בייז זיין וזה יועיל לכפר על עונותיו אונ דאס וועט העלפין צו מכפר זיין זיינע זינד כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה ווי דיא רבנן האבין געזאגט המעביר על מדותיו דער וואס גייט אריבער איבער זיינע מדות מעבירים לו על כל פשעיו איז איהם גאט מוחל זיינע זינד מדה כנגד מדה גלייך אונ גלייך אזוי ווי ער שיינקט די זינד וואס מענטשין האבין צו איהם געזינדיגט, אזוי שיינקט איהם גאט די זינד וואס ער האט צו גאט געזינדיגט וזה פתח תקוה נכבד מאד אונ דאס איז אגוטע האפענונג מען זאל איהם מוחל זיין זיינע זינד ונאמר נאך זאגט דער פסוק יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה, ער זאל געבין זיין מויל

אולי יש תקוה יתן למכהו לחי ישבע בחרפה:

אין ערד ואונ זאל ניט ענפערין דעם וואס פלוכט איהם אדער ער זידולת איהם) טאמער וועט זיין אהאפענונג מען זאל איהם מוחל זיין זיינע זינד יתן למכהו לחי ישבע בחרפה ווער עס וועט אים שלאגין זאל ער איהם געבין זיין באק, ער זאל זאט ווערין מיט שאנד. וואס מען וועט איהם פארשעהמען זאל ער אלץ צוא נעמען אונ זאל שווייגען:

אחרי יום ג תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהידה ה דמילוי ד' ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ
וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:
יב וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ
מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא
חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא
מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: יג וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת

יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ: יב וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא גוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעִלָּוֵי מַדְבְּחָא מִן קֳדָם יְיָ וּמְלֵי חָפְנוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין דַּקִּיקִין וְיַעֵל מִגָּיו לְפָרוּכְתָּא: יג וְיִתֵּן יָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא עַל

ת"א אשר לו. שם לא שבועות יד: ושחט את פר. מנחות יט:
אשר לו. שבועות יד: ולקח מלא המחתה. יומא מה מט זבחים נח: גחלי אש. פסחים עה: ומלא חפניו. יומא מו מז זבחים קט: והביא מבית. יומא מז מט מנחות יא: ונתן את הקטרת. יומא נג:

בעל הטורים

(יב) ומלא חפניו. ב' דין. ואידך ומלא החבל להחיות גדי יואב. שבזכות עבודת יוה"כ היו נוצחים במלחמה: סמים דקה. בגימ' דקה מדקה: דקה. ב' דין ואידך ואחר האש קול דממה דקה וזהו כי בענן אראה על הכפורת פי' כי בענן הקטורת

רש"י

(יא) וכפר בעדו וגו'. (ת"כ) וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים שהם כולם קרוים ביתו שנא' (תהלים קלה) בית אהרן ברכו את ה' וגו' מכאן שהכהנים מתכפרים בו (ת"כ) וכל כפרתן אינה אלא על טומאת מקדש וקדשיו כמו שנא' וכפר על הקדש מטומאות וגו': (יב) מעל המזבח. שהחיצון (יומא מה): מלפני ה'. מצד שלפני הפתח והוא צד מערבי: דקה. (יומא מ') מה ת"ל דקה והלא כל הקטורת דקה הוא שנא' (שמות ל) ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יוה"כ היה מחזירה למכתשת:

שפתי חכמים

ק ונס זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו. וא"ת למה לא כפר אהרן על אחיו הכהנים בוידוי ראשון שהתודה בעדו ובעד ביתו. וי"ל משום דכתיב התקדשו וקדשו ואמר ר"ל קבוע לעצמך ואח"כ קבוע אחרים לכך התודה אהרן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואח"כ בוידוי שני התודה גם בעד אחיו. ומלת ביתו נאמרה גם על אחיו שנא' בית אהרן וגו': ר מזה רולה ג"כ להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל כפרתו אינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. א"כ כל הכהנים צריכים כפרה ע"ז: ש מדכתיב מעל המזבח מלפני ה' ופרש"י מצד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה' וא"כ ע"כ מזבח החיצון הוא דאי הפנימי מאי מלפני ה' משמע מצד שלפני ה' והא כולו מזבח הפנימי לפני ה' אלא מזבח החיצון הוא וצד מערבי היה כנגד

פירוש לתורת אלהים

(יא) והקריב אונ אהרן זאל גענעהמען דעם פר החטאת וואס איז צו איהם וכפר בעדו אונ ער זאל פאר געבין פאר איהם אונ פאר זיין הויז געזינד מיינט מען ער זאל אויף איהם מתודה זיין זיינע זינד אונ דיא זינד פון זיין הויז געזינד ושחט אונ ער זאל שעכטין דעם פר החטאת וואס איז פאר איהם: (יב) ולקח אונ ער זאל נעמען אפייער פאן פול מיט פייערדיגע קוילין פון דעם מזבח פון פאר גאט ומלא אונ פול זייגע הענט זאל ער אן נעמען קטורת דעמפפונג פון געווירץ דקה דינע והביא אונ ער זאל דאס ברייגגען פון אינווייניג פון דעם פרוכת דאס מיינט מען אין קדשי קדשים: (יג) ונתן אונ ער זאל געבין דיא קטורת אויף דעם פייער וואס איז אין דעם פייער פאן לפני יי פאר גאט וכסה אונ ער זאל באדעקין מיט דעם רויך פון די קטורת את הכפורת דאס כפורת אשר וואס ליגט אויף דעם

עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה ׀ עֲנַן
הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־
הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת׃ יד וְלָקַח מִדַּם
הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת
קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־
פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ׃ טו וְשָׁחַט
אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם
וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית
לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ
עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃

אֶשָּׁתָא קֳדָם יְיָ וִיחַפֵּי
עֲנַן קְטֹרְתָּא יָת כַּפֻּרְתָּא
דִּי עַל סַהֲדוּתָא וְלָא
יְמוּת: יד וְיִסַּב מִדְּמָא
דְתוֹרָא וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵיהּ
עַל אַפֵּי כַפֻּרְתָּא קִדּוּמָא
וְלִקְדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי
שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ: טו וְיִכּוֹס יָת
צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי
לְעַמָּא וְיָעֵל יָת דְּמֵיהּ
לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא וְיַעְבֵּיד
לִדְמֵיהּ כְּמָא דִי עֲבַד
לִדְמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי
יָתֵיהּ עַל כַּפֻּרְתָּא
וְלִקְדָם כַּפֻּרְתָּא:

ת"א יכסה ענן. שם נג: על פני הכפרת. שם נה סנהדרין ם מנחות כז: ולפני הכפרת יזה. יומא נה: אשר לעם. שבועות יג יד: ועשה את דמו. יומא נה: והזה אותו. שם:

בעל הטורים

שנא' בה דקה יהיה קול דממה דקה וירחה כבוד ה': (יד) יזה. ב' דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה ישכיל עבדי שמדבר בענין משיח שעתיד הקב"ה להחזיר ב' המשפחות שבישראל מלך המשיח תחזור ג"כ משפחת כהונה (ובית דוד) לעבודתם: ולפני הכפורת יזה ז"פ למה מזה אחת למעלה וז' למטה כי די לתחתונים שיהיו א' מז' בעליונים וכן אמר דוד ז' הללו את ה' מן השמים וא' הללו את ה' מן הארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא לאחר כ"א תיבות אמר די שאהיה א' מז' מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג' תיבות. ט"ז הזאות על הכפורת כנגד ע"ז בריתות שנכרתו בסיני. ט"ז על הפרוכת כנגד ע"ז שבאהל מועד. ט"ז על מזבח הזהב עם שירי הדם שעל המזבח החיצון כנגד ט"ז שבערבות מואב והיינו דכתיב דם הברית. וה' טבילות כנגד ה' עבודות שמשנה מחוץ לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה' תפלות והן כנגד ה"פ מלך הכבוד שבמזמור לה' הארץ ומלואה ובאות לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות. וי' קדושין כנגד י"פ שמזכיר השם בו ביום. ובפרשה י"פ השם עד תטהרו. וכ"ד כפרות כתובין בענין יה"כ בואתה תלום ובהר סיני וכאן והאמור אל הכהנים ובכהנים לכפר על כ"ד עבירות שביחזקאל בס' הודע את ירושלים וכ"ד עריות הכתובים בזה הסדר:

רש"י

(יג) על האש. שבתוך המחתה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה א חייב מיתה: (יד) והזה באצבעו. הזאה אחת ב במשמע: ולפני הכפרת יזה שבע. הרי א' למעלה וז' למטה: (טו) אשר לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל ג והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם: כאשר עשה לדם הפר. ד א' למעל' וז' למט':

שפתי חכמים

מזבח המקדש שהוא פתח המקדש שנקרא פנים: ת לאפוקי שלא תפרש שהאש אחרת היה לפני ה' ושם יתן הקטרת מ"ה פי' על האש שבתוך המחתה יתן הקטרת לפני ה' כלו' מבפנים ולא מבחוץ כדעת הצדוקים: א כלו' שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם אע"פ שלא עשה כצדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטרת על האש אשר במחתה אפ"ה אם חסר מסממניה הן סמנים או המשקל שלא יהא כתיקונו חייב מיתה מ"ה נקט רש"י הא אם לא עשאה כו' דהא פשיטא מכלל לאו אתה שומע הן. וק"ל: ב אינו ר"ל שמלת והזה אחת במשמע דוהזה אינו משמע אם אחת או יותר אלא ר"ל והזה באצבעו משמע הזאה אחת מכח ג"ש דנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים למטה בפר מה למטה בפר שבע אף בשעיר למטה שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת מדכתי' והזה אותו ודרז"ל אותו מיעוטא הוא פעם אחת יזה ולא יותר למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפרת אינו אלא אחת אף הזאת פר למעלה אחת דדמים דמים לג"ש. הרא"ם: ג כלו' דהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפי' רש"י לעיל בסמוך כך שעיר לבור מכפר על טומאת מקדש. וה"פ דק"ל מה לריך לכתוב אשר לעם והא אין שעיר חטאת אחר אלא שעיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ושעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתי' גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו'. וכך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש: ד פי' מה שצריך רש"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליונים מתחתוני' ותחתוני' מעליוני' ויהא למעלה ולמטה או אחד או ז' דה"א דנילף גזרה שוה קמ"ל כאשר עשה להקיש שעיר לפר לכל עבודותיו:

פירוש להורת אלהים

ארון וואו דיא לוחות ליגען וְלֹא יָמוּת וועט ער ניט שטארבען אבער אז ער האט דיא קטורת ניט אזוי געמאכט ווי דער דין איז וועט ער יוא שטארבען: (יד) וְלָקַח אונ ער זאל נעמען פון דעם בלוט פון דעם פר וְהִזָּה אונ ער זאל שפריצען איין מאהל מיט זיין פינגער פאר דעם כפורת קֵדְמָה מִזְרָח זייט וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אונ פאר דעם כפורת אביסעל ווייטער זאל ער אויך שפריצען מיט זיין פינגער זיבען מאהל פון דעם בלוט (עיין במשניות במסכת יומא): (טו) וְשָׁחַט אונ ער זאל שעכטין

נביאים יחזקאל כב

להמשיך מה"ת דז"א צבאות נפש צ צב צבא צב:ו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידת דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וּגְבַר יַת אִתַּת חַבְרֵיהּ עֲבַד תּוֹעֵבָה וּגְבַר יַת כַּלְּתֵיהּ סָאֵיב בַּעֲצַת חִטְאִין וּגְבַר יַת אֲחָתֵיהּ בַּת אֲבוּהִי עֲנֵי בִיךְ׃ ב שׁוֹחֲדָא קַבִּילוּ בִיךְ בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דַּם זַכַּי חִיבּוּלְיָא וְרִבִּיתָא נְסַבְתְּ וְאַהֲנֵית רְחִימִךְ בְּאוֹנְסָא וּפוּלְחָנִי שְׁבַקְתְּ אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים׃ ג וְהָא אַיְתֵיתִי פוּרְעָנוּתִי עֲלִךְ בְּחוֹבֵי מָמוֹן אוֹנְסִיךְ דַּאֲנַסְתְּ וְעַל דַּם זַכַּי דְּאִשְׁתְּפִיךְ בְּגַוִּיךְ׃ ה הֲיִתְקַף לִבִּיךְ אִם יִתְחַכְּנָן יְדַיִךְ לְיוֹמַיָּא דַּאֲנָא עָתִיד לְמֶעְבַּד עִמָּךְ אֲנָא יְיָ גְּזָרִית בְּמֵימְרִי וַאֲקַיֵּים׃ ה וְאַגְלֵי יָתִיךְ לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וְאֶבַדְרִינָךְ בִּמְדִינָתָא וַאֲסַף סָאוּ תִיךְ מִנִּיךְ׃

א וְאִישׁ ׀ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־אָבִיו עִנָּה־בָךְ׃ ב שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחַתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ ג וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ ד הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ ה וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ׃

רש"י

(ב) ותבצעי רעיך. העשרת את הונך בעושק שעשקת מן העניים: (ג) הכיתי כפי. לעקתי ווי וקינה: אל בצעך. על הגזל שלך: (ד) אשר אני עושה אותך. כפעלך. (ה) והתימותי. וכליתי:

מצודת דוד

(א) את אשת רעהו. עם אשת רעהו עשה תועבה לזנות עמה: בזמה. במחשבה זנות ירשע: ענה בך. אנסה לזנות: (ב) למען שפך דם. כי מפני השוחד הרגו נפשות נקיים: נשך ותרבית. ל' נשך אמור בכסף והרבית באוכל: ותבצעי רעיך. עם העושק שעשקת העשרת את רעיך האומות להיות בעזרתך מול האויב ואותי שכחת ולא בטחת בי: (ג) הכיתי כפי. זה בזה דרך לצער על הגזל אשר עשית ועל הדם הנקי הנשפך בתוכך: (ד) היעמוד לבך. על עמדה להתחזק: אם תחזקנה ידיך. לעשות גבורות במלחמה בעת בא הימים ימי הגמול אשר אני עושה עמך: ועשיתי. נכון הדבר בידי כאלו כבר עשיתי: (ה) והתימותי. בזה אמרק ואכלה טומאתך ממך:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך.

כתובים משלי כה

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין שין נפש שין דלת יוד רוח שין דלת יוד נשמה יאהדונהי דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א הֵיךְ דְּסָכִיר אִינַשׁ מַעְיָנָא א מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת צַדִּיק מָט לִפְנֵי־רָשָׁע׃ ב אָכֹל

רש"י

(א) מעין נרפש. עכור ברגל כן צדיק מט וכו' כשהצדיק מט לפניו וירא להוכיח אותו: (ב) אכול דבש

מצודת דוד

(א) מעין נרפש. כמו מעין הנרמס והנדלך ברגל בהכה ונעכר המים ולא ישתוהו מעתה: ומקור משחת. הנשחת ברמיסת הרגל וכפל הדבר במ"ש: צדיק. וכן כאשר ימוט הצדיק ונכשל לפני הרשע היא סיבה לבל יבקשו עוד תורה מפיו באמרם אם לעצמו לא הועיל מה יועיל לזולת: (ב) אכול דבש. לאכול דבש הרבה לא טוב כי מעוטו יפה ורובו קשה אבל מרבית חקירת כבודם של

פירוש עברי טייטש

(א) מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת אַזוֹי וַוי אַ צוּ טְרֶעטֶענֶער קְוַואל אִיז דִיא וַואסֶער אוּים גֶעמִישְׁט מִיט דִיא עֶרְד, אָדֶער אַ פַאר דַארְבֶּענֶער קְווַאל קֶען מֶען דָאךְ דִיא וַואסֶער נִיט טְרִינְקֶען צַדִּיק מָט לִפְנֵי רָשָׁע אַזוֹי אַז דֶער צַדִּיק אִיז גֶענֵייגְט פַאר דֶעם רָשָׁע עֶר הָאט אִיהם מוֹרָא צוּ שְׁטְרָאפִין, קֶענֶען אַלֶע מֶענְטְשִׁין נִיט לַיידִין דֶעם צַדִּיק אוּנ זֶענֶען אִיהם מְבַזֶּה מִיט זַיין תּוֹרָה: (ב) אָכֹל דְּבַשׁ הַרְבּוֹת

פירוש להורת אלהים

דֶעם שְׂעִיר הַחַטָּאת וָואס אִיז צוּם פָאלְק וָואס אוֹיף אִיהם אִיז גֶעפַאלֶען דֶער גוֹרָל פוּן לַיְיָ אוּנ זָאל בְּרֵיינְגֶען דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם שָׂעִיר אִינֶוויינִיג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ אוּנ עֶר זָאל טָאהן מִיט דֶעם בְּלוּט כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹיא וַויא עֶר הָאט גֶעטָאהן צוּא דֶעם פַּר הַחַטָּאת וְהִזָּה אוּנ זָאל שְׁפְּרִיטְצֶען פוּן דֶעם בְּלוּט גֶעגֶען דֶעם כַּפּוֹרֶת אַיין מָאהל וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת אוּנ פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶעל וַוייטֶער זָאל עֶר שְׁפְּרִיטְצֶען זִיבֶּען מָאל;

דְּבַשׁ הַרְבּוֹת לֹא־טוֹב וְחֵקֶר כְּבֹדָם כָּבוֹד׃ ג עִיר פְּרוּצָה
אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר אֵין־מַעְצָר לְרוּחוֹ׃ ד כַּשֶּׁלֶג ׀ בַּקַּיִץ
וְכַמָּטָר בַּקָּצִיר כֵּן לֹא־נָאוֶה לִכְסִיל כָּבוֹד׃ ה כַּצִּפּוֹר לָנוּד
כַּדְּרוֹר לָעוּף כֵּן קִלְלַת חִנָּם לֹא תָבֹא׃ *לו קרי

וּמִבְעוּעָא מְחַבֵּל צַדִּיקָא דְנָפֵיל קֳדָם רַשִׁיעָא׃ ב לְמֵיכַל דּוּבְשָׁא סַגִּי לָא שַׁפִּיר אַף לָא לְמִבְצְיָא מִלֵּי מְיַקְרָתָא׃ ג הֵיךְ קַרְתָּא דְּתַרְיְעָא וְלָא אִית לַהּ שׁוּרָא הֵיכְנָא גַּבְרָא דְּלָא מַעְצַר רוּחֵיהּ׃ ד אֵיךְ תַּלְגָא בְּקַיְטָא וְאֵיךְ מִטְרָא בַּחֲצָדָא הֵיכְנָא לָא יָאֵי לְסַכְלָא יְקָרָא׃ ה אֵיךְ צִפְּרָא דְטָאִים וְאֵיךְ פַּרְחָתָא דְּפָרְחָא הֵיכְנָא לְוָטְתָּא דְּמַגָּן לָא תֵיעוֹל׃

מצודת דוד

לדיקים לכבוד יחשב ר"ל מהראוי להרבות לחקור חכמתם שהיא כבודם ותפארתם: (ג) עיר פרוצה. כמו עיר בפרצה חומתה ולא נבנית חומה במקום הפרצה הנה כזה כהקלקלה במידת העיר כי כל הרוצה בא בה כן אדם אשר לא יוכל למנוע רוח אמרי פיו כי כזה מקלקל במידת נפשו וכמ"ש שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (לעיל כא) א"כ מי שלא שמר רוח אמרי פיו מקלקל במידת נפשו: (ד) כשלג. כמו אם ירד השלג בעת שעימת הקציר שהמה דברים שאינם נאים כי מפסידים התאנים והתבואה' כן לא נאה לכבד את הכסיל כאלו יתשבר שאין יתרון להכמה: (ה) כלפיר. כמו לסור הפורח מקנו להיות נודד להשיג מאכלו. וכמו הדרור הפורח מקנו לעוף השמים הנה הם הוזרים לקנם כן קללת חנם חוזרת ובאה אל המקלל עלמו מפיו יצאו ואל קרבו יבואו:

רש"י

הרבות וגו'. זו דרשת מעשה מרכבה ומעשה בראשית: וחקר כבודם. בדברי הכמים יש לשאול ולחקור: (ה) כצפור לנוד. שהוא נד וכדרור שהוא חוזר לקנו כן קללת חנם לא תבא אלא למי שהוציאה מפיו:

פירוש ע"ט

לא טוב עסען פיל האניג איז ניט גוט ווארום עס קען שאדין דעם מענטש וחקר כבודם כבוד אבער אז מען פארשט דעם כבוד פון דיא צדיקים דאס הייסט אין זייערע רייד פון דער תורה וואס מעהר איז אלץ מער כבוד אונ עס קען ניט שאדין: (ג) עיר פרוצה אין חומה אזוי וויא א שטאט וואס זיא האט אבראך אין דעם מאהער וואס איז ארום איהר, איז גליך וויא זיא האט גאר קיין מאהער ניט ארום זיך. ווארום דורך דעם צובראבענעם ארט קען דאך יעדער אריין גיין איש אשר אין מעצר לרוחו אזוי אז דער מענטש קען ניט איין האלטין זיין מויל פון צו ריידין פיל, איז גליך צוא אצובראבענע מאהער. ווארום פון פיל ריידען קומט דיא גרעסטע נארעשקייט אונ דיא גרעסטע קריג ארויס: (ד) כשלג בקיץ וכמטר בקציר אזוי וויא שניי גיט אין דער צייט וואס מען פארשפרייט דיא נאסע פייגען גענין דער זוהן זיי זאלין זיך טריקענען אונ זאלין ווערין טריקען, איז דאך דר שניי ניט גוט אויך ניט שיין, כן לא נאוה לכסיל כבוד אזוי איז ניט שיין מען זאל אנאר כבוד אנטאהן ווארום דער נאר וועט קיינמאהל ניט וועלין לערנען קיין שום חכמה אונ דאס איז ניט גוט: (ה) כצפור לנוד כדרור לעוף אזוי וויא אפויגיל וואס פאר וואגילט זיך פון זיין נעסט צו בעקומען זיין עסין, אונ אזוי ווי אפרייער פויגיל (דאס איז אשוואלב) פליהט אוועק פון איהר נעסט צוא פליהען אונטערין הימעל דאך קערין זיך צוריק צו זייערע נעסטין כן קללת חנם לא תבוא אזוי איז ווען איינער שעלט זיין חבר אומזיסט קומט אים דיא קללה ניט אהן, נאר פארקערט זיא קומט אויף דעם מענטשין וואס ער האט אויסגצויגין דיא קללה פון זיין מויל:

ברטנורא משנה כתובות פ' יג עיקר תוי"ט

שני דייני גזילות (א). שהיו גוזרין גזירות על הגזלנים וקונסין עליהם קנסות: שני דברים. שאין הכמים מודים לו: תשבע בסוף. כשישמעו כו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום (ב): ולא תשבע בתחלה. בשעת גביית מזונות. ורמב"ם פי' תשבע בסוף כשיבא בעלה ויכחישנה ויאמר הנחתי לך מזונות תשבע שלא הניח לה

שני דייני ^ג^זירות היו בירושלים אדמון וחנן בן(ב) אבשלום. חנן אומר ב' דברים. אדמון אומר ז'. מי שהלך למד"ה ואשתו תובעת מזונות. חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה. נחלקו

כלי אמלעי דמ"ת דמלכות דילידה צבאות

(א) חלופי גרסאות יש אי תני גזירות או גזילות: (ב) ול"ע דהכא אמרינן דמזונות גבית בלא שבועה מבח"כ כתובה ולענין משעבדי אהיישינן במזונות טפי ללררי מכתובה דכתובה נפרעת

פרק יג א שְׁנֵי דַיָּינֵי גְזֵירוֹת הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם צוויא דייגים זענען גיוועזן אין ירושלים וואס זייא האבין גוזר גיוועזן גזירות אויף גזלנים אַדְמוֹן וְחָנָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם. חָנָן אוֹמֵר שְׁנֵי דְבָרִים חנן האט גזאגט צוויא זאכין אַדְמוֹן אוֹמֵר שִׁבְעָה אדמון האט גזאגט זיבען זאכין מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם ווען איינער איז גיגאנגען אין אווייטע מדינה וְאִשְׁתּוֹ תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹת אונ די ווייב מאהנט מזונות חָנָן אוֹמֵר תִּשָּׁבַע בַּסּוֹף חנן זאגט זיא וועט דער נאך שווערין אז מען וועט הערין דער מאן איז גישטארבין אונ זיא וועט וועלין די כתובה וועט זיא שווערין אז זיא הט גאר ניט גינומען פון מאנס פערמעגין וְלֹא תִשָּׁבַע בַּתְּחִלָּה אבער אין אנהייב ווען זיא קומט נעמען מזונות זאל זיא ניט שווערין אז דער מאן האט איהר ניט גילאזין געלט

כנוס: רבי יוחנן בן זכאי אומר כו'. והלכה כמותו. ודוקא אחר ג' חדשים לגירושת הבעל פוסקין מזונות לאשה אם תבעה מזונות אבל קודם זמן לא שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן ויוצא: (ב) איבד את מעותיו. דאמר לא אמרתי לך הלוה ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה ע"מ שתשלם לו הוא תובעה והיא תובעת את הבעל וישלם. ואם הבעל טוען הנחתי לך מזונות והיא אומרת לא הניח ורוצה להוציא ממנו נשבע הבעל שבועת היסת ונפטר ויהיה המעו'חוב עליה לכשתתאלמן או תתגרש. וכהא מתני' נמי הלכה כר' יוחנן בן זכאי: (ג) ובנכסים מועטין. שאין כאן פרנסה (ג) יב"מ לזכרים ולנקבות (ד). ורמב"ם פי' כל שאין בהם לפרנס הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות קרי נכסים מועטין (ה): בשביל שאני זכר הפסדתי. כלומר בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטים. ואין הלכה כאדמון: (ד) והודה

עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף. אמר ר' דוסא בן הרכינס כדבריהן. אמר ריב"ז יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף: (ב) מי שהלך למד"ה ועמד א' ופרנס את אשתו. חנן או' [א] איבד את מעותיו. נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול. א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם. אריב"ז יפה אמר חנן הניח מעותיו על [ב] קרן הצבי: (ג) אדמון אומר שבעה מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים [ג] יורשין והבנות ניזונות. ובנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים. אדמון או' בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ד) הטוען את חבירו כדי שמן והודה

בשבועה מנכסים משועבדים ומזוני לא גביא כלל אפי' בשבועה. תוס' גיטין כ"א: [א] איבד כו'. כמ"ש הר"ב במ"ב פ"ד דנדרים שאין זה אלא מניעת הנאה וכיון שאין מגיע לו תועלת אלא מסלק ממנו נזק חובו אין זה חייב לו כלום. ועתוי"ט: [ב] קרן הצבי. שהצבי קל ניזון כדתנן (פ"ח דאבות) ונמצא שזה שמניח מעותיו על קרן הצבי הוא מזומן להפסד: [ג] יורשים כו'. פי' הבנות ניזונות מתחת אחיהן וכל נכסים עומדים ברשותם. המגיד: (ג) רוצה לרבות גם כסות ומלבוש. כ"י: (ד) והקשו בגמ' רפ"ט דב"ב ואי ליכא לכולהו יקחו הבנות את הכל דודאי מה שהוא עודף על מזון הבנות לא ישלוהו הבנות ומהכן נוליהן מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ובאר לבנים ואי ליכא שאר ישאלו על הפתחים: (ה) הכי סתים לה רבים פ"ט דב"ב

אויף מזונות נאר מזונות ניט מען איהר אן אשבועה נחלקו עליו בני כהנים גדולים די קינדער פון די כהנים גדולים קריגן אויף חנן ואמרו תשבע בתחלה ובסוף און זאגן זיא דארף שווערן אין אנהייב ווען זיא קומט נעמען מזונות אז דער מאן האט איהר ניט גילאזין געלט אויף מזונות און זיא דארף שווערן אין סוף ווען דער מאן שטארבט און זיא קומט נעמען די כתובה אז זיא האט ניט גענומען פון מאן'ס פאר־מעגין אויף איהר כתובה אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם רבי דוסא בן הרכינס זאגט וויא די קינדער פון די כהנים גדולים אמר רבי יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן רבי יוחנן בן זכאי זאגט חנן האט גוט גזאגט לא תשבע אלא בסוף זיא דארף נאר שווערן צום סוף אז זיא קומט נעמען די כתובה: ב מי שהלך למדינת הים ווען איינער איז גגאנגען אין אוויטע מדינה ועמד אחד ופירנס את אשתו און איינער האט גשפייזט זיין ווייב חנן אומר איבד מעותיו חנן זאגט ער האט פאר־לארען זיין געלט, דאס ווייב דארף ניט בצאהלין ער האט דאך ניט גזאגט אז ער בארגט איהר זיא זאל איהם אפגעבין, דער מאן דארף ניט בצאהלין ער האט דאך איהם ניט גיהייסען ער זאל בארגין נחלקו עליו בני כהנים גדולים די קינדער פון די כהנים גדולים קריגען אויף איהם ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול און זאגין ער זאל שווערין וויא פיל ער האט אויס גיגעבין אויף זיין ווייב און דער מאן מוז איהם בצאהלין, אדער ער נעמט אפ פון מאנ'ס פארמעגין אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם רבי דוסא בן הרכינס זאגט וויא די קינדער פון די כהנים גדולים, רבי יוחנן בן זכאי זאגט חנן האט גוט זאגט הניח מעותיו על קרן הצבי עס איז גלייך וויא ער וואלט גלייגט זיין געלט אויף דיא הערנער פון אהערש און דער הערש איז אנטלאפין מיט דעם געלט, איז דאס געלט פארלארין: ג אדמון אומר שבעה אדמון האט גיזאגט זיבען זאכין מי שמת והניח בנים ובנות איינער איז גישטארבין און האט גילאזין זין און טעכטער בזמן שהנכסים מרובים אז דאס פערמעגין איז פיל עס איז דא גענוג געלט דיא טעכטער זאלין געשפייזט ווערין ביז זייא וועלין גרויס ווערין אדער ביז זייא וועלען חתונה האבין און עס וועט נאך בלייבין געלט איבעריג הבנים יורשים זאלין די זיהן ירשנן והבנות ניזונות און די טעכטער זאלין גישפייזט ווערין ובנכסים מועטין אז דאס פערמעגין איז ווייניג הבנות יזונו זאלין דיא טעכטער גישפייזט ווערין והבנים יחזרו על הפתחים און די זיהן זאלין גיין אויף די טירען בעטין ברויט, אדמון זאגט בשביל שאני זכר ווייל איך בין א זכר הפסדתי זאל איך שאדין האבין די תורה האט גיזאגט זיהן זאלין ירשנן וויא אזוי קען מען זאגין פארקערט טעכטער זאלין ירשנן און ניט זיהן אמר רבן גמליאל האט רבן גמליאל גזאגט רואה אני את דברי אדמון מיר גיפעלט אדמונס רייד, די זיהן זאלין אלע מאהל ירשנן ביא פיל פארמעגין און ביא ווייניג פאר־מעגין: ד הטוען את חברו כדי שמן איינער זאגט צו זיין חבר מיר קומט ביא דיר צעהן פעסער איול והודה בקנקנים און זיין חבר איז מודה אז עס קומט איהם צעהן פעסער נאר ליידיגע אן איול, אדמון זאגט הואיל והודה במקצת הטענה ישבע ווייל ער האט מודה גיוועזן אביסעל פון וויא פיל ער מאנט איהם, ער מאנט ביא איהם צעהן פעסער און איול, און ער איז מודה אויף די פעסער און לייקנט די איול,

בקנקנים. רקים בלא שמן וכגון שטענו חבירו עשרה כדי שמן יש לי אצלך (ו): אדמון אומר. יש במשמעות טענה זו שמן וכדים וכשהודה לו בכדים רקים הויא הודאה במקצת וחייב שבועה: וחכ"א. אין במשמעות טענה זו אלא שמן בלבד כדי שיעור י' כדים וכשהודה לו בכדים רקים מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ואין כאן הודאה במקצת ממין הטענה ואינו חייב שבועה והלכה כאדמון: (ה) ופשט לו הרגל. לשון בזיון כלו' טול טיט ואבק שתחת רגלי פ"א תלה אותי כרגלי על העץ שאין לי מה ליתן לך. ורמב"ם פירש ופשט לו את הרגל שהלך בדרך מרחיק (ז): עד שתלבין ראשה. עד שתזקין ואין כופין אותו לא לכנוס ולא לפטור: אדמון אומר וכו'. והלכה כאדמון: (ו) העורר על השדה וכו'. ראובן מערער על השדה שביד שמעון ואומר לו לוי שמכרה לך גזלה ממני והוא חתום על שטר המכירה שכ' זה לוי לשמעון שמכר לו: אדמון אומר יכול הוא שיאמר. מה שלא ערערתי בשעה שלקחת שדה זו מלוי וחתמתי עד בתוך השטר לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין: אבד את זכותו. דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה ואין הלכה כאדמון ודוקא כשחתם בה בעד הוא דפליגי אדמון וחכמים אבל אם הוא חתום בדיין לקיים את השטר הכל מודים שלא אבד את זכותו מפני שיכול לומר לא הייתי יודע מה שכתוב בשטר שהדיין החותם על ההנפק

[ד] בקנקנים. אדמון אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע. וחכ"א אין זו הודאה ממין הטענה. אר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ה) הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה. אדמון אומר יכולה היא שתאמר אלו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי עכשיו שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור. אר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ו) העורר על השדה והוא חתום עליה בעד. אדמון אומר יכול הוא שיאמר השני נוח לי והראשון קשה הימני וחכ"א איבד את [ה] זכותו. [ו] עשאה סימן לאחר

ותוי"ט: [ד] בקנקנים. כ"ל לפרש דכד וקנקן (לאו) שני מינים הם ולא שטענוהו שניהם היה זה טוען כד וזה השיב קנקן דא"כ פשיטא דלא הוי ממין הטענה. תוי"ט ומ"ע: (ו) כלו' לאפוקי אם אמר עשרה כדים מלאים דלכו"ע טענו שמן וכדים. בגמ': (ז) לכל הפירושים מיירי שלא היתה כאן נכסים לפי דמיירי שהפסיקה היתה בענין שקנה ומחוייב לשלם ואלו היה לו נכסים היה החתן מוציא ממנו בדין. תוי"ט: [ה] זכותו. פי' אפי' יש לו עידי זכות או עידי גזילה ואין להכירו עידי מקח. ב"י: [ו] עשאה כו'. פרע"ב עשאה שמוחזק בה פי' לאמר לא לראובן זה שעורר עליו אלא לאיש אחר היה מוכר שדהו בלד זה ומכר לו ד' מצרי השדה וכתב לו מצרים מצר פלוני שדה שלי וזה חתם על השטר ולא ערער איבד את זכותו אפילו לאדמון דה"ל כאן השני נוח לי. והתוס' מפ' עשאה המערער פי' לאמר כגון שכ' במצרים מצר פלוני שדה של

היסט ער אמודה במקצת [אביסיל איז ער מודה] דארף ער שווערין אויף די איבעריגע וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין אין זו הודאה ממין הטענה דאס וואס ער איז איהם מודה איז ניט וואס ער מאנט איהם. די חכמים זאגין אז ער מאנט צעהן פעסער אייל, מאנט ער נאר אייל אבער פעסער מאנט ער בייא איהם ניט ער זאגט נאר ווי פיל אייל. אזוי פיל אייל וואס קען אריין אין צעהן פעסער, אונ ער איז איהם מודה נאר פעסער אונ ניט אייל, קומט דאך אויס וואס ראובן מאנט איז שמעון גיט מודה, אונ וואס שמעון איז מודה מאנט ניט ראובן, דאריבער דארף ער ניט שווערין אמר רבן גמליאל זאגט רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון מיר גיפעלט די רייד פון אדמון: ה הפוסק מעות לחתנו איינער האט צו גזאגט געלט [נדן] צו זיין איידעם ופשט לו את הרגל אונ ער האט אויסגעשפרייט די פים אונ איז אנטלאפין תשב עד שתלבין ראשה זאל זיא זיצען ביז די קאפ ווערט איהר וויים ווערען [זיא וועט אלט ווערען] מען קען ניט צוויגין דעם חתן ער זאל איהר געבין גט אונ מען קען איהם ניט צווינגען ער זאל מיט איר חתונה האבין, אדמון זאגט יכולה היא שתאמר זיא קען זאגין צום חתן אילו אני פסקתי לעצמי ווען איך וואלט דיר צו גזאגט דעם נדן פאר מיר, אונ וואלט דיר ניט גיגעבין אשב עד שילבין ראשי וואלט איך זיצען ביז דער קאפ וואלט מיר וויים גיווארין עכשיו שאבא פסק עלי איצט אז דער טאטע האט צו גזאגט פון מיינעט וועגין דעם

נדן אונ ער גיט ניט מה אני יכולה לעשות וואס קען איך טאהן או כנוס אדער האב חתונה או פטור אדער גיב מיר גט אמר רבן גמליאל זאגט רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון מיר גיפעלט די רייד פון אדמון: ו העורר על השדה ראובן קריגט אויף די פעלד וואס שמעון האט, אונ ער זאגט צו שמעון די פעלד וואס דוא האסט גקופט פון לוי האט זיא לוי בייא מיר גיגזלט והוא חתום עליה בעד אונ ראובן איז גיחתמת אעדות אויף דעם שטר מכירה וואס לוי האט געשריבען צו שמעון אז ער פארקויפט איהם די פעלד, אדמון זאגט יכול הוא שיאמר ראובן קען זאגין איך האב גיוואלט די פעלד זאל ארויס גיין פון לוי'ס רשות ווייל השני נוח לי דער אנדערער [שמעון] איז בייא מיר גרינג בייא איהם אוועק צו גענעמען דיא פעלד והראשון קשה הימני אונ דער ערשטער [לוי] איז שווער פאר מיר אפ צו גענעמען פון איהם די פעלד דריבער האב איך מיך געחתמת פאר אעדות די פעלד זאל ארויס גיין פון לוי אונ זיא זאל קומען צו דיר איך זאל זיא קענען פון דיר אוועק נעמען וחכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגין איבד את זכותו ראובן האט פארלארען דעם זכות וואס ער האט אין דער פעלד ער קען ניט זאגין איצט אז די פעלד איז זיינע עשאה סימן לאחר אויב ראובן האט פארקויפט אפעלד געבין דיא פעלד וואס ער קריגט אויף איהר אונ האט געשריבין אין שטר מכירה למשל פון מזרח זייט איז שמעונ'ס פעלד, האט ער דאך מודה גיוועז אז די פעלד

לקיים את השטר אין לריך שידע מה שכתוב בשטר אלא שיכיר חתימת העדים בלבד: (ז) ואבדה דרך שדהו. שהחזיקו בה בעלי השדות שבמלריו: ילך לו בקצרה. על כרחם יטול לו דרך לשדהו אבל יברור לו דרך קלרה שלא ירבה ליטול ובזמן שד' ב"א מקיפים אותו מד' רוחות מודה אדמון לחכמים שב"א יכול לומר איותי ראיה דדרך גבאי ושקול ואם אדם א' הקיפהו מד' רוחות מודים חכמים לאדמון דממ"נ ארחיה גביה הוא. לא נחלקו אלא כשהקיפהו אדם א' שבא מכח ד' ב"א אדמון אומר מלי אמר ליה מאי נפסך ארחי גבך וחכ"א מלי אמר ליה האיך אי שתקת שתקת (ח) ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מלית לאשתעויי דינא בהדייהו. והלכה כחכמים: (ח) והלה הוציא שמכר לו את השדה. הלוה הוליא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר הלואה ואמר שטרך מזוייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות חובך: זה היה פיקח שמכר לו את השדה. לפי שהיה זה מבריח מטלטליו ולא היה לו מהיכן למשכנו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע ובאתרא דהלוקח יהיב זוזי והדר כתב שטר מכירה כו"ע לא פליגי שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקבל ולא יכתוב לו השטר (ע) וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב כי פליגי באתרא דכתבו שטרא והדר יהיב הלוקח זוזי אדמון סבר איבעי ליה לממסר מודעה איני מוכר לו אלא כדי שאוכל למשכנו וחכ"א האי דלא מסר מודעה כי ירא שמא ישמע הדבר וימנע מלקנות את השדה (י). והלכה כחכמים: (ט) וחכ"א זה גובה שטר חובו וכו'. והלכה כחכמים: (י) שלש ארצות לנשואין. שאם נשא אשה באחת מהן (יא) אינו יכול

איבד את זכותו: (ז) מי שהלך למד"ה ואבדה דרך שדהו. אדמון אומר ילך בקצרה. וחכ"א יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר: (ח) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר יכול הוא שיאמר אלו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה. וחכ"א זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו: (ט) שנים שהוציאו שט"ח [ז] זה על זה. אדמון אומר אלו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני וחכ"א זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו: (י) [ח] שלש ארצות לנשואין

שמעון: (ח) פרש"י והוזיל גבך כשתקנה הדרך ממני. ועיין תוי"ט: (ט) וכשהגיע זמן פרעון החוב קודם. הר"ן: (י) דאף שלריך זה למכור היה מולא הרבה דקונים מלוים שם דאמרי איגשי זבין קנית זכית אספדת: [ז] זע"ז. דאובן על שמעון ושמעון על ראובן ושטר שהוליא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר. אדמון אומר יכול לומר אלו כו' כילד כו' היה לך לתבוע חובך ממני. וחכ"א זה גובה כו' שאף הראשון גובה. ופרכינן בגמ' אי דמטי זימניה של חוב הראשון מ"ט דרבנן שהראשון גובה חובו ואי לא מטי זימנא מ"ט דאדמון דהא לא מלי א"ל הלו כו' דמשום דלא הגיע זמנו הולרך ללות ממנו ומוקמינן לה בגונ' כגון שלוה ממנו ביום דמשלים זימניה ופליגי אי עביד איניש דיזיף ליומא או לא. הר"ן: [ח] ג' ארלות כו'. כן בא"י חלוקות לענין נשואי אשה. רש"י: (יא) והוא

גיהער צו שמעון איבד את זכותו האט ראובן פארלארין דם זכות פון די פעלד ער קען איצט ניט זאגין אז די פעלד איז זיינע: ז מי שהלך למדינת הים איינער איז גיגאנגען אין אוועיטע מדינה ואבדה דרך שדהו איז פארלארין גיווארין די וועג וואס מען גייט צו זיין פעלד די בעלי בתים פון די פעלדער וואס נעבין זיין פעלד האבין צו גינומען די וועג צו זייער פעלד אונ ער וויס ניט וועמען צו מאנען, אדמון זאגט ילך בקצרה ער זאל גיין אין די קורצטע וועג וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין די מענטשין וואס נעבין זיין פעלד דארפין איהם ניט געבין אוועג, נאר יקנה לו דרך במאה מנה ער זאל קויפין אוועג אפילו מען וויל פאר דער וועג הונדערט מאל הונדערט גילדען מוז ער אויך געבין או יפרח באויר אדער ער זאל פליהען אין דער לופט: ח המוציא שטר חוב על חברו ראובן האט אוועקסיל אויף שמעון אז שמעון האט בייא אים גיבארגט הונדערט רובל והלה דער דאזיגער שמעון הוציא שמכר לו את השדה ווייזט אשטר (אפאר קויף צעטעל) אז ראובן האט צו אים פאר קויפט זיין פעלד פאר הונדערט רובל אדמון זאגט יכול הוא שיאמר שמעון קען זאגין צו ראובן אילו הייתי חייב לך ווען איך וואלט דיר שולדיג גיוועזן הונדערט רובל היה לך להפרע את שלך האסט דו בעדארפט אפנעמען פון מיר דיין געלט וואס דו מאנסט כשמכרת לי את השדה ווען דו האסט מיר פאר קויפט די פעלד, וואלסטו דאך ניט גידארפט פאר קויפין די פעלד, זעהט מען דאך אז דיין וועקסעל איז פאלש וחכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגין זה היה פקח דער ראובן איז גיוועזן קלוג שמכר לו את הקרקע דער מיט וואס ער האט אים פאר קויפט זיין פעלד מפני שהוא יכול למשכנו ווייל ער וועט קענען נעמען די פעלד אמשכון פאר זיין חוב. ווען ראובן האט געמאנט זיין חוב בייא שמעון האט שמעון אלע מאל גיזאגט ער האט קיין געלט האט ראובן אים פאר קויפט די פעלד ער זאל זי קענען אוועק נעמען פאר זיין חוב: ט שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה צוויי מענטשין האבין וועקסלען איינער אויף דעם אנדערין, ראובן האט אוועקסיל אויף שמעון אז שמעון האט גיבארגט ביי אים געלט אונ שמעון האט אוועקסיל אויף ראובן אז ראובן האט בייא אים גיבארגט געלט. אדמון זאגט שמעון קען זאגין צו ראובן אלו הייתי חייב לך ווען איך וואלט דיר שולדיג גיוועזן געלט כיצד אתה לוה ממני וויא אזויא האסטו גיבארגט געלט בייא מיר, וואלסטו דאך גידארפט אפ נעמען דיין חוב וואס דו מאנסט בייא מיר, זעהט מען דאך אז דיין וועקסיל איז פאלש וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו ראובן נעמט אפ מיט זיין וועקסיל פון שמעון דעם חוב אונ שמעון נעמט אפ מיט זיין וועקסיל פון ראובן דעם חוב: י שלש ארצות לנשואין צום דין פון א אשה נעמען איז ארץ ישראל צו טיילט אין דרייל עגדער יהודה, עבר הירדן, והגליל, אויב דער מאן אונ די ווייב זענען ביידע פון יהודה, אדער ביידע פון עבר הירדן אדער ביידע פון גליל

אין

יהודה ועבר הירדן והגליל. אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה. אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה. ר"ש בן גמליאל או' אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודק: (יא) הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין. הכל מעלין לירושלים [ט] ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחד הנשים. נשא אשה בא"י וגירשה בא"י נותן לה ממעות [י] א"י. נשא אשה בא"י וגירשה [כ] בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י. נשא אשה בקפוטקיא וגירש' בא"י נותן לה ממעות א"י

לכיפה לנוה אחריו מארץ אל ארץ: כרך. גדול מעיר והיא מקום שווקים ומכל סביביו באין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו: אבל לא מעיר לכרך. שישיבת הכרכין קשה מפני שהכל מתיישבים שם ודוחקים ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר: ולא מכרך לעיר. דבכרך שכיחי כל מילי ובעיר לא שכיחי כל מילי: מפני שהנוה היפה בודק את הגוף ומחליאו ששנוי וסת אפי' לטובה התחלת חולי מעים. והלכה כרשב"ג. ואם איש מארץ הגליל נשא אשה בארץ יהודה או איפכא כופין אותה לצאת עמו שע"מ כן נשאה ובכ"מ מוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם: (יא) הכל מעלין. את כל בני ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים אפי' אם קנה עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו ואפי' מנוה היפה לנוה הרעה ואפי' מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם: ואין הכל מוציאין. אין מוציאין שום אדם: א' האנשים וא' הנשים. אם הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות תצא בלא כתובה ואם היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות יוציא ויתן כתובה: קפוטקיא. הוא כפתור וקורין לה בערב"י דמא"ת ומעותיה גדולות ושוקלות יותר משל א"י ומשום דכתובת אשה מד"ס הקלו בה לפרוע אותה בפחות שבמעות ורשב"ג סבר כתובה דאורייתא ומש"ה אזיל בה לחומרא (יב). ולית הלכתא כותיה:

מאותה הארץ שנשאה: [ט] ואין הכל כו'. לאתויי עבד שברח מח"ל לארץ דאמרי' ליה זבניה הכא ויזיל. גמ': [י] א"י. ובלבד שלא יהא פחות מתקנות חכמים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה שכל הפוחת כו': [כ] בקפוטקיא. ויהא אותה על דרך משל מפני שהיא קרובה לא"י. הר"מ: (יב) הילכך בתר שעבודא אזלינן כדין שט"ח. רש"י. וכתב ע"ז הר"ן ואי תימא א"כ היכא דנשא בא"י דנותן לה ממעות א"י. וא"כ לעולם יהיה לה דצורי כמו באונס ומפתה דהן של צורי כו' אלא דרשב"ג סבר דאף דכתובה נאמר מן התורה אך אין כתובה שיסכימו בה שניהן משתעבד לה ולפיכך אל שעבודו במקום הנשואין.

אין מוציאין מעיר לעיר קען ניט דער מאן נייטין זיין ווייב זי זאל מיט אים ציהען פון אקליינע שטאט פון איין מדינה אין אקליינע שטאט אין די אנדערע מדינה ומכרך לכרך אונ דער מאן קען ניט נייטין זיין ווייב זי זאל מיט אים ציהען פון אגרויסע שטאט פון איין מדינה אין אגרויסע שטאט אין די אנדערע מדינה אבל באותה הארץ אבער אין די זעלביגע מדינה מוציאין מעיר לעיר קען ער איר נייטען זי זאל מיט אים ציהען פון איין קליינע שטאט אין דיא אנדערע קליינע שטאט ומכרך לכרך אונ פון איין גרויסע שטאט אין די אנדערע גרויסע שטאט אבל לא מעיר לכרך אבער פון אקליינע שטאט אין אגרויסע שטאט ולא מכרך לעיר אדער פון אגרויסע שטאט אין אקליינע שטאט קען ער איר ניט נייטען צו ציהען מיט אים אפילו אין די זעלביגע מדינה, וואריום אנדערע ווילען בעסער וואהנען אין אקליינע שטאט ווייל דארט איז שטיל אונ רוהיג, אנדערע ווילען בעסער וואהנען אין אגרויסע שטאט ווייל דארט בעקומט מען אלץ צו קויפין מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה דער מאן קען נייטין זיין ווייב זיא זאל מיט אים ציהען פון אשלעכטע וואהנונג אין אגוטע אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה אבער דער מאן קען ניט נייטין זיין ווייב זי זאל מיט אים ציהען פון אגוטע וואהנונג אין אשלעכטע וואהנונג רבן שמעון בן גמליאל זאגט אף לא מנוה הרעה לנוה היפה פון אשלעכטע וואהנונג צו ציהען אין אגוטע וואהנונג קען ער איר אויך ניט נייטען מפני שהנוה היפה בודק ווייל צו ציהען פון אשלעכטע וואהנונג אין אגוטע וואהנונג שאדעט דאס גיזונדט פון מענטשין הכל מעלין לארץ ישראל אמענטש קען נייטין זיינע שטוב מענטשין, ווייב אונ קינדער אונ עבדים כנענים זיי זאלין מיט אים ציהען פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל ואין הכל מוציאין אונ ער קען קיינעם ניט נייטען ארויס צו גיין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ הכל מעלין לירושלים אויב איינער וואהנט אין ארץ ישראל אונ ער וויל ציהען אין ירושלים קען ער נייטען זיינע שטוב מענטשין זיי זאלין מיט אים ציהען אין ירושלים ואין הכל מוציאין אונ ער קען קיינעם ניט נייטען ארויס צו גיין פון ירושלים אפילו אין ארץ ישראל אחד האנשים ואחד הנשים אויב דער מאן וויל גיין אין ארץ ישראל אדער אין ירושלים אונ די ווייב וויל ניט מיט גיין נעמט זי גט אן כתובה, אונ אויב די ווייב וויל גיין אין ארץ ישראל אדער אין ירושלים אונ דר מאן וויל ניט מיט גיין גיט ער איר גט אונ כתובה נשא אשה בארץ ישראל אויב איינער האט גינומען אווייב אין ארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל אונ ער האט איר גיגט אין ארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון ארץ ישראל נשא אשה בארץ ישראל אז ער האט גינומען אווייב אין ארץ ישראל וגירשה בקפוטקיא אונ ער האט איר גיגט אין קפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון ארץ ישראל ווייל ווען ער האט געשריבען די כתובה זענען זיי געווען אין ארץ ישראל איז ער נאר מחויב געווארין צווייא הונדערט גילדען מיט ארץ ישראל געלט נשא אשה בקפוטקיא ער האט גינומען אווייב אין קפוטקיא וגירשה בארץ ישראל אונ ער האט איר גיגט אין ארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון ארץ ישראל ווייל כתובה איז נאר אתקנה

ועתוי"ט : [ג] נשא. אתאן לכולי עלמא : א"י. רשבג"א נותן לה ממעות קפוטקיא. [ג] נשא
אשה בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא :

פון די רבנן, זאל ער איר נאר געבין די קלענסטע געלט, ווארום מיר קענען זאגין דאריבער האט ער איר גינגט אין ארץ ישראל כדי ער זאל איר געבין די געלט פון ארץ ישראל. רבן שמעון בן גמליאל זאגט נותן לה ממעות קפוטקיא ער זאל איר געבין די כתובה מיט די געלט פון קפוטקיא ווארום ער איז מחויב געווארין די כתובה אין קפוטקיא מוז ער איר געבין די געלט פון קפוטקיא ודי געלט פון קפוטקיא איז געוועזן גרעסער אונ מער ווערט ווי די געלט פון ארץ ישראל] נשא אשה בקפוטקיא ער האט גינומען א ווייב אין קפוטקיא וגירשה בקפוטקיא אונ ער האט איר גיגט אין קפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא גיט ער איר די כתובה מיט געלט פון קפוטקיא :

רש"י

שנוי וסת. אפי' לטובה: במרום הרים כרמו. שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוליך לו נופל ומזבל כרמים שתחתיו: לאתויי עבדים. אם היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחו: לעלות

גמרא כתובות דף קי ע"ב

הלכה ה' כלה כלי סמילון דמ"מ דמלכות דבריאס השתפא

מאי בודק כרשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים. כתוב בספר בן סירא כל ימי עני רעים. והאיכא שבתות וימים טובים. כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים. בן סירא אומר אף לילות. בשפל גגים גגו במרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים. הכל מעלין לאתויי מאי לאתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי עבד שברח מח"ל לא"י דאמרינן

מאי בודק אין דער משנה שטייט אז מען גייט ארויס פון א שלעכטע וואהנונג אין א גוטע וואהנונג איז דאס בודק, שאדעט דאס דעם מענטש, פאר וואס שאדעט דאס, זאגט די גמרא כדשמואל, אזוי וויא שמואל האט געזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט געזאגט שנוי וסת תחלת חולי מעים אז איינער ענדערט זיין געוואהנהייט, אפילו צו בעסער, איז דאס אנהייב צו אנידערים קראנקייט כתוב בספר בן סירא עס איז געשריבען אין ספר בן סירא כל ימי עני רעים אלע טעג פון ארעם מאן זענען שלעכט, איז דאך אקשיא והאיכא שבתות וימים טובים עס איז דאך דא שבת אונ יום טוב, וואס דער ארעם מאן עסט בעסער אונ רוהט, נאר כדשמואל, וויא שמואל האט געזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט שנוי וסת תחלת חולי מעים אז איינער ענדערט זיין געוואהנהייט, אפילו צו בעסער, איז דם אנהייב צו אנידערים קראנקייט, דריבער איז שבת אונ יום טוב אויך שלעכט פאר דעם ארעם מאן, בן סירא זאגט אף לילות אפילו די נעכט זענען אויך שלעכט פאר דעם ארעם מאן בשפל גגים גגו דער נידעריגסטער דאך איז דעם ארעם מאנ'ס, דריבער אז עס רעגינט רינט דער רעגין פון אלע דעכער אויף זיין דאך, לאזט דאס איהם ניט שלאפין ובמרום הרים כרמו זיין ווייגארטין איז אויף דעם העכסטין בארג, אז ער שיט מיסט אויף זיין ווייננארטין פאלט אראפ די מיסט אויף די פרעמדע ווייגערטנער אונ זיין ווייגארטען בלייבט ליידיג, וואקסט ניט גוט אויף איהם ממטר גגים לגגו דער רעגין פון אלע דעכער רינט אויף זיין דאך ומעפר כרמו לכרמים די ערד פון זיין ווייננארטין פאלט אראפ אויף די אנדערע ווייגערטנער הכל מעלין אז איינער וויל גיין פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל, קען ער נייטין זיינע אלע שטוב מענטשין זייא זאלין מיט גיין מיט אים. צו וואס דארף שטיין דער ווארט הכל, אלע שטוב מענטשין, זאל שטיין ער קען נייטין זיינע שטוב מענטשין, געוויס מיינט מען אלע, צו וואס שטייט דער ווארט הכל, אלע לאתויי מאי ווען נאך קען ער נייטין מען זאל מיט איהם מיט גיין לאתויי עבדים אז ער האט יודישע קנעכט קען ער זיי נייטין זיי זאלין מיט גיין מיט איהם אין ארץ ישראל, אפילו זייא זענען ניט אמה'ה שטוב מענטשין זיינע, פון דעסט וועגין קען ער זייא אויך נייטין זיי זאלין גיין מיט אים אין ארץ ישראל ולמאן דתני עבדים בהדיא אונ דער וואס לערינט בפירוש אין דער משנה אז ער קען נייטין זיינע קנעכט זייא זאלין גיין מיט אים אין ארץ ישראל לאתויי מאי וואס ווייזט מיר דער ווארט הכל לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה אפילו ער ציהט אוים פון חוץ לארץ פון א גוטע וואהנונג אין ארץ ישראל אין א שלעכטע וואהנונג, מוזין זייא מיט גיין מיט איהם ואין הכל מוציאין אונ מען טאר קיינעם ניט ארוים נעמען פון ארץ ישראל אין חוצה לארץ לאתויי מאי וועמען זאך טאר מען ניט ארוים געמען פון ארץ ישראל אין חוצה לארץ לאתויי עבד שברח

ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת א"י. הכל מעלין לירושלים לאתויי מאי. לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי אפי' מנוה הרעה לנוה היפה. ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוצא ויתן כתובה. היא אומרה לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה:

לעלות. מח"ל לארץ וכן מסאר גבולין לירוסלים: לצאת מירושלים. לגבולין או מארץ לח"ל:

מחוץ לארץ ישראל אז אקנעכט איז אנטלאפען פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל, קען איהם ניט נייטין דער בעל הבית ער זאל צוריק גיין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל מען זאגט צום בעל הבית פארקויף דעם קנעכט אין ארץ ישראל אונ נעם דאס געלט אונ גייא צוריק אין חוץ לארץ משום ישיבת ארץ ישראל ארץ ישראל זאל בעזעצט ווערין הכל מעלין לירושלים אמענטש קען נייטין זיינע אלע שטוב מענטשין וויא זאלין גיין מיט איהם פון ארץ ישראל אין ירושלים לאתויי מאי וואס ווייזט מיר דער ווארט הכל לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה אפילו ער ציהט אוים פון ארץ ישראל פון אגוטע וואהנונג אין ירושלים אין אשלעכטע וואהנונג, מוזין זייא מיט גיין מיט אים ואין הכל מוציאין אונ מען טאר קיינעם ניט ארוים נעמען פון ירושלים אין ארץ ישראל לאתויי מאי וואס ווייזט מיר דער ווארט הכל לאתויי אפילו מנוה הרעה לנוה היפה אפילו אין ירושלים האט ער אשלעכטע וואהנונג, אונ אין ארץ ישראל וועט ער האבין אגוטע וואהנונג, טאר ער אויך ניט אוים ציהען פון ירושלים אין ארץ ישראל תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערינט הוא אומר לעלות דער מאן זאגט מען זאל גיין פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל והיא אומרת שלא לעלות אונ דאס ווייב זאגט מען זאל ניט גיין פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל כופין אותה לעלות נייט מען איהר זיא זאל גיין מיט איהר מאן אין ארץ ישראל ואם לאו אונ אויב זיא וויל ניט גיין תצא בלא כתובה זאל זיא נעמען גט אונ די כתובה דארף מען איהר ניט געבין היא אומרת לעלות אז דאס ווייב זאגט מען זאל גיין אין ארץ ישראל והוא אמר שלא לעלות אונ דער מאן זאגט מען זאל ניט גיין אין ארץ ישראל כופין אותו לעלות נייט מען איהם ער זאל גיין מיט איהר אין ארץ ישראל ואם לאו אונ אויב ער וויל ניט גיין יוציא ויתן כתובה זאל ער איהר געבין גט אונ זאל איהר געבין כתובה, אונ אויב זיי וואהנען אין ארץ ישראל היא אומרת לצאת דאס ווייב זאגט מען זאל ארוים גיין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ והוא אומר שלא לצאת אונ דער מאן זאגט מען זאל ניט ארוים גיין פון ארץ ישראל כופין אותה שלא לצאת נייט מען איר מען זאל ניט ארוים גיין ואם לאו אונ אויב זיא וויל ניט זיין אין ארץ ישראל תצא בלא כתובה זאל זיא ארוים גיין פון מאן מיט אגט אן כתובה הוא אומר לצאת דער מאן זאגט מען זאל ארוים גיין פון ארץ ישראל והיא אומרת שלא לצאת אונ דאס ווייב זאגט מען זאל ניט ארוים גיין פון ארץ ישראל כופין אותו שלא לצאת נייט מען איהם ער זאל ניט ארוים גיין פון ארץ ישראל ואם לאו אונ אויב ער וויל ניט זיין אין ארץ ישראל יוציא ויתן כתובה זאל ער איר געבין גט אונ כתובה:

זוהר (אחרי דף ס"ט ע"ב) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'. אכפר עליכם מבעי ליה. אלא יכפר עליכם לאכללא יובלא דנגיד מבועי לאשקאה בהאי יומא לכל עיבר לארווחה כלא ולאשקאה כלא ודא עליכם. כלומר בגיניכון לדכאה לכון בהאי יומא דכתיב לפני יי' תטהרו ולא ישלוט עלייכו דינא. ר' יהודה אמר זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהו ובעי לדכאה להו דלא ישתכח בהו חובה בגין דיהון בני היכליה וידורון בהיכליה. ולזמנא דאתי כתיב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וגו': רבי יהודה פתח (תהלים קל) שיר המעלות ממעמקים קראתיך יי'. תנינן בשעתא דברא קב"ה עלמא בעי למברי ב"נ אמליך באורייתא אמרה קמיה תבעי למברי האי ב"נ זמין הוא למחטי קמך. וזמין הוא לארגזא קמך. אי תעביד ליה כעובדוי הא עלמא לא יכיל למיקם קמך כ"ש ההוא ב"נ. א"ל וכי למגנא אתקרינא (שמות לד) אל רחום וחנון ארך אפים. ועד לא ברא קב"ה עלמא ברא תשובה אמר לה לתשובה אנא בעינא למברי ב"נ בעלמא ע"מ דכד יתובון לך מחוביהון דתהוי זמינא למשבק חוביהון ולכפרא עלייהו. ובכל שעתא ושעתא תשובה זמינא לגבי בני נשא וכד בני נשא תייבין מחובייהו האי תשובה תבת לגבי קב"ה וכפר על כלא ודינין אתכפיין ומתבסמאן כלהו וב"נ אתדכי מחוביה. אימתי איתדכי ב"נ מחוביה בשעתא דעאל בהאי תשובה כדקא חזי. ר' יצחק אמר דתב קמי מלכא עלאה וצלי צלותא מעומקא דלבא הה"ד ממעמקים קראתיך יי'. ר' אבא אמר ממעמקים קראתיך יי' אתר גניז הוא לעילא והוא עמיקא (שמות סג ב) דבירא ומהאי נפקין נחלין ומבועין לכל עיבר וההוא עמיקא דעמיקתא אקרי תשובה. ומאן דבעי לאתבא ולאתדכאה מחובי. בהאי עומקא אצטריך למקרי לקב"ה הה"ד ממעמקים קראתיך יי'. תאנא בשעתא דהוה ב"נ חב קאי מאריה וקריב קרבניה על מדבחא וכהנא מכפר עליה ובעי בעותיה עליה. מתערין רחמי ודינין מתבסמין ותשובה אריק ברכאן במבועין דנגדין ונפקין נמתברכין כלהו בוצינין כחדא וב"נ אתדכי מחוביה:

משערי תשובה לר' יונה דף ד ע"ד

הכנעת בעל תשובה במעשה הוא שיתנהג במענה רך כענין שנא' מענה רך ישיב חמה ובקול נמוך כי זה מדרך השפלים כמ"ש ומשפלה מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך בהפך מזה שנא' על העשיר בעל הגאוה ועשיר יענה עזות. ולא יתעסק בנוי המלבושים והתכשיטים כמ"ש ועתה הורד עדיך מעליך ונאמר באחאב ויצום וישכב בשק ויהלך אט ואמר השם יתברך על זה הראית כי נכנע אחאב ועניין וילך אט בהפך מדרך המלכים שהם מהלכים ברוב חיל וקול המולה. ויהיו תמיד עיניו שחות כענין

הר"מ הלכות איסורי ביאה פרק כ"ב

(א) תינוקת מבת שלש ולמטה ותינוק בן תשע ולמטה מותר להתייחד עמהן שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה: **(ב)** אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק. אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום: **(ג)** אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד מפני שאימת בעלה עליה ואם היה זה גם בה כגון שגדלה עמו או שהיתה קרובתו לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר, וכן כל המתייחד עם אשה והיה הפתח פתוח לרה"ר אין חוששין משום יחוד:

(א) הכנעת בעל תשובה במעשה הוא שיתנהג במענה רך די אונטערטעניגקייט פון דעם מענטש וואס טוהם תשובה דארף זיין ער זאל זיך געוויינען צו ענטפערן מיט אווייכע שטימע כענין שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק מענה רך ישיב חמה אווייכע ענטפער שטילט דעם כעס ובקול נמוך ער זאל ריידין מיט אנידעריגע שטימע כי זה מדרך השפלות דאס איז אנגעוואנונג צו נידעריגקייט, אז מען זאל זיין נידעריג ביא זיך כמו שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק ומשפלת מארץ תדברי דוא וועסט זיין נידעריג, דוא וועסט ריידין אזוי שטיל אזוי וויא מען רעט פון דער ערד ומעפר תשח אמרתך דיינע רייד וועט זיין איינגעבויגין [נידעריג] אזוי וויא מען רעט פון די ערד בהפך ממה שנאמר על העשיר בעל הגאוה פארקערט וויא מען זאגט אויף דעם רייכין וואס ער איז גרוים ביא זיך ועשיר יענה עזות דער רייכער רעט מיט שטארקייט ולא יתעסק בנוי המלבושים והתכשיטים ער זאל זיך ניט בשעפטיגען צו האבין שייגע קליידער אונ צירונג כמו שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק גאט האט גיזאגט צו די יודין ועתה הורד עדיך מעליך איצט זאלסטו אראפנידערין דיינע צירונג פון דיר ונאמר באחאב אויף אחאב איז גיזאגט גיווארין ויצום וישכב בשק ויהלך אט ער האט געפאסט אונ האט זיך געליינט שלאפין מיט דעם זאק אונ איז געגאנגען פאמעלאך ואמר הש"ת על זה אונ גאט האט גיזאגט אויף דעם צום נביא אליהו הראית כי נכנע אחאב האסטו גיזעהן אז אחאב איז אונטערטעניג גיווארין ועניין ויהלך אט וואס מיינט מען ער איז געגאנגען פאמעלאך בהפך מדרך המלכים פארקערט וויא אלע מלכים טוהען שהם מהלכים ברוב חיל וקול המולה זייא גייען מיט פיל מיליטער אונ מיט אברומענדיגע שטימע ויהיו תמיד עיניו שחות זיינע אויגין זאלין זיין איביג אראפגעבויגין כענין שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק ושח עינים יושיע דער מענטש וואס בייגט איין זיינע אויגין וועט איהם

(א) תינוקת מבת שלש ולמטה אמיידיל וואס איז אלט וויינינגער וויא דרייא יאהר ותינוק בן תשע ולמטה אונ אזכר וואס איז אלט וויינינגער וויא ניין יאהר מותר להתייחד עמהן מעג מען זיין מיט זיי אליין אין איין שטוב, אאשה מעג זיין אליין אין איין שטוב מיט אזכר וואס איז ניט אלט ניין יאהר, אונ אזכר מעג זיין אליין אין איין שטוב מיט אמיידיל וואס איז ניט אלט דרייא יאהר שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה דיא רבנן האבין נאר גוזר גיוועזן מען זאל ניט זיין צוזאמען אין איין שטוב, אזכר וואס קען בועל זיין אאשה מיט אאשה וואס מען קען זיא בועל זיין, אבער אז איינער פון זייא איז נאך צו יונג מעגין זייא זיין צוזאמען אין איין שטוב: **(ב)** אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים אאנדרוגינוס [מען וויים ניט וואס ער איז אזכר אדער אנקבה] טאר ער ניט זיין אין איין שטוב מיט ווייבער ואם נתייחד אונ אויב ער איז יא גיוועזן אין איין שטוב מיט ווייבער אין מכין אותו שלאגט מען איהם ניט מלקות מפני שהוא ספק ווייל עס איז אספק וואס ער איז, טאמער איז ער אויך אאשה אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום אבער אמאנס פערזאהן מעג זיין צוזאמען אין איין שטוב מיט אאנדרוגינוס אונ מיט אטומטום [אטומטום איז אויך אספק וואס ער איז, אזכר אדער אנקבה]: **(ג)** אשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת ליחוד אאשה וואס האט אמאן אונ דער מאן איז אין שטאט, מעג זיא זיין צוזאמען מיט אמאנס פערזאהן אין איין שטוב מפני שאימת בעלה עליה ווייל זיא האט מורא מזנה צו זיין טאמער וועט דער מאן אנקומען ואם היה זה גם בה אויב דער מאנס פערזאהן איז געוואהנט מיט איהר [ער קען זיך מיט איהר] כגון שגדלה עמו זיא האט זיך גע־אדעוועט מיט אים צוזאמען או שהיתה קרובתו אדער זיא איז גיוועזן זיינע אקרובה לא יתייחד עמה ואף על פי שבעלה בעיר טאר ער ניט זיין מיט איהר צוזאמען אין איין שטוב אפילו דער מאן איז אין שטאט

מיט גוטען (?)

וכן כל המתייחד עם אשה והיה הפתח פתוח לרשות הרבים אז אמאנספערזאן איז צוזאמען מיט אאשה אין איין שטוב אונ אטיר איז אפין אין גאס אריין אין חוששין משום יחוד האבין מיר ניט מורא פאר דער עבירה פון יחוד, ווארום אז אטיר איז אפין אין גאס וועלען זייא ניט מזנה זיין:

שנא' ושח עינים יושיע. וסימני ההכנעה כמו מענה רך וקול הנמוך ושחות העין יזכירוהו להכניע את לבו. וצריך שבירת התאות הגשמיות ויזהר על לבו כי התאוה עוללה לנפשו לחטוא ולמשוך העון בחבלי השוא. ויעשה גדר לשמור את דרך התשובה יפריש מן התענוגים ולא ימשך אחר תאותו גם בדברים המותרים. ויתנהג בדרכי הפרישות ולא יאכל רק לשובע נפשו וקיום גופו כענין שנא' צדיק אוכל לשובע נפשו ואל יגש אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות עונה כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאות נמשך אחרי תולדות החומר וירחק מדרך הנפש המשכלת ואז יתגבר יצרו עליו כענין שנא' וישמן ישורון ויבעט ונאמר פן תאכל ושבעת ורם לבבך ונא' פן אשבע וכחשתי. ואז"ל אבר קטן יש באדם משביעו רעב מרעיבו שבע:

גאט העלפין וסימני ההכנעה כמו מענה רך וקול הנמוך ושחות העין און די צייכונגם פון אונטערטעניגקייט אזוי וויא אווייבע ענפער און אנידעריגע שטימע און איינגעבויגין דיא אויגין יזכירוהו להכניע את לבו דאס אלץ וועט דערמאנען דעם מענטש ער זאל אונטערטעניג מאכין זיין הארץ וצריך שבירת התאוה הגשמית און ער דארף צוברעכין דיא תאות וואס דער גוף גלוסט ישיב אל לבו ער זאל ענפערין זיין הארץ כי התאוה עוללה לנפשו לחטוא ולמשוך העון בחבלי השוא ווארום די תאות האבין געווירקט אויף איהם ער זאל זינדיגען און זאל ארויף ציהען אויף זיך די זינד מיט פאלשע שטריק, דאס הייסט ביספאלכוויז איז ער צוגעבונדען געווארין צו די תאות און ער האט ארויפגעצויגין אויף זיך די זינד, וואס אין אנהייב איז ניט געווען צו דערקענען ביז ער איז גוט צו געבונדען געווארין צו די תאות און צו די זינד ויעשה גדר לשמור את דרך התשובה ער זאל מאכין אפארצאמונג ער זאל קענען היטען די וועג פון תשובה יפריש מן התענוגים ער זאל זיך אפשיידין פון פערגעניגענם ולא ימשוך אחר תאותו גם בדברים המותרים ער זאל זיך ניט ציהען נאך די פערגעניגונגם וואס ער גלוסט אפילו אזעלכע פארגעניגונגם וואס מען מעג, זאל ער אויך ניט טאהן ויתנהג בדרכי הפרישות און ער זאל זיך פירען מיט אלע ענינים פון אפ־שיידונג פון תאות און פערגעניגונגם לא יאכל רק לשובע נפשו וקיום גופו און ער זאל ניט מער עסין נאר צום זאט ווערען און צו דערהאלטין דעם גוף (דאס געזונט) כענין שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק צדיק אוכל לשובע נפשו דער צדיק עסט נאר ער זאל זאט ווערען ואל יגש אל אשה רק לקיים מצות פריה ורביה או למצות עונה און ער זאל ניט גענעגען צו זיין ווייב נאר צו מקיים זיין די מצוה צו האבין קינדער, אדער ווייל ער איז מחויב צו בהעפטין זיך מיט זיין ווייב, אבער ניט צו האבין פערגעניגען כי כל זמן שהאדם הולך אחר התאוה ווארום ווען דער מענטש גייט צו טאהן וואס איהם גלוסט נמשך אחר תולדת החומר וירחק מדרך הנפש המשכלת ציהט ער זיך צום גוף און דער ווייטערט זיך פון די נשמה ואז יתגבר יצרו עליו און אז ער וועט זיך ציהען נאך דעם גוף וועט זיך שטארקין אין איהם דער יצר הרע כענין שנאמר וויא עס שטייט אין פסוק וישמן ישורון ויבעט די יודין זענען פעט געווארין האבין זיי געטרעטין (אוועק געווארפין) די תורה און מצות ונאמר נאך זאגט דער פסוק פן תאכל ושבעת ורם לבבך טאמער וועסטו עסין און זאט ווערען וועט דער הייכט ווערען דיין הארץ (וועסטו ביי זיך גרוים ווערען) ונאמר נאך זאגט דער פסוק פן אשבע וכחשתי טאמער וועל איך זאט ווערען און וועל אפלייקענען דעם גאט פון הימעל ואמרו זכרונם לברכה און דיא רבנן האבין געזאגט אבר קטן יש בו באדם משביעו רעב מרעיבו שבע א קליינער גליד איז דא ביי דעם מענטש (דער אבר פון תשמיש) אז מען מאכט איהם זאט מיט תשמיש איז ער נאך מער הונגעריג (פאר־שטארקט זיך די תאוה), און אז מען מאכט איהם הונגעריג, מען האלט איין די תאוה, ווערט ער זאט און גלוסט ניט מער:

אחרי יום ד תורה אונקלוס

להמשיך כת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ו דמילוי ו"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם

טז וִיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמְּרָדֵיהוֹן לְכָל

ת"א וכפר על הקדש. מכות ז ה יג: ומפשעיהם לכל. מכות ה י כריתות כה:

רש"י

(טז) מטמאת בני ישראל. (ת"כ) על הנכנסין למקדש בטומאה

פירוש להורה אלהים

(טז)וכפר און ער זאל פאר געבין אויף דעם הייליג־קייט מטומאות פון דעם אומרייניקייט פון דיא קינדער ישראל כלומר ער זאל מכפר זיין אויף דיא ישראל וואס זענען אריין געגאנגען. אין

וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם׃ יז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה ׀ בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל׃ שני
יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה
וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם
הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ

אונקלוס

חֲטָאֵיהוֹן וְכֵן יַעֲבֵיד
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְשָׁרֵי
עִמְהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן׃
יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵיעֲלֵיהּ
לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא עַד
מִפְּקֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְעַל כָּל
קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל׃ יח וְיִפּוֹק
לְמַדְבְּחָא דִי קֳדָם יְיָ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב
מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא
דִצְפִירָא וְיִתֵּן עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃

ת"א ולקח מדם הפר ומדם השעיר. יומא נז נח זבחים פא מנחות כב חולין לא תמורה ס:

בעל הטורים

(טז) השוכן אתם בתוך. בגימטריא אף על פי שהם היו טמאים השכינה ביניהם:

רש"י

בטומאה ה ולא נודע להם בסוף ו שנא' לכל חטאתם וחטאת היא ז שוגג: ומפשעיהם. אף הנכנסין ח מזיד בטומאה: וכן יעשה לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טומאתם. אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) אל המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ת"ל ויצא ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולהוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית (יומא נח): וכפר עליו. ומה היא כפרתו ולקח י מדם הפר ומדם

שפתי חכמים

ה פי' על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"א וג"ע או ש"ד הנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש ש"מ בטומאת מקדש וקדשיו קמיירי: ו דאי נודע בסוף למה לוה הקרא להקריב שעירי עזים והא לעיל בפ' ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאה אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר אלא ע"כ הכא מיירי בשוגג גמור מ"ה הקריבו שעיר עזים לא פר וקרבן זה מביא לתלות עליו להגן עליו מן היסורים עד שיודע לו ויביא לכלל חטאת עולה ויורד: ז וכה"א כמו כי חטאת בשגגה ומפשעיהם הם המורדים ר"ל המזידים וכה"א מלך מואב פשע בי ומיירי נמי שאין ידוע להם בסוף: ח וא"ת יאמר לשוגג צריך כפרה כ"ש מזיד. וי"ל דה"א מזיד שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך נא' ומפשעיהם. ומדאיצטריך מזיד א"כ נפתוק משוגג וי"ל דה"א מזיד החמור צריך כפרה אבל שוגג הקל א"צ כפרה: ט ר"ל דהא אהרן קודם לזה היה גבי פרכת בשם הזה ההזאות וכתיב ויצא משמע שיצא מהפרכת לחוץ ומפרש רש"י דעל זה נמי צריך לו' ויצא דהוא היה אצל הפרכת והפרכת ממזבח ולפנים הוא מצילא כשיחזור למזבח צריך לומר ויצא. ומה שפירש"י ויתחיל מקרן מזרחית צפונית ר"ל כשרצה להזות היה הופך פניו לצד המזבח נמצא לד ימינו הוא לצד צפון והולך מצד צפונו של מזבח כדאמרינן כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין הילכך כשחזר לחוץ על צד צפונית הוא הולך עד פני המזבח שהוא מזרח ונמצא היה מתחיל מיד בקרן מזרחית צפונית לפי שאין מעבירין על המצות: י דא"ל שהוא וידוי דהא לעיל מיניה כתיב וכפר בעדו

פירוש לתורת אלהים

ביהמ"ק בשוגג בשעת זייא זענען געוועזען טמא ומפשעיהם אונ פון זייערע מיסטייט דאס איז וועזען איינער איז טמא געוועזען אונ איז במזיד אריין געגאנגען אין ביהמ"ק דרויף וועט אלץ דער שעיר מכפר זיין לכל חטאתם צו אלע זייערע זינד וכן יעשה אונ אזוי זאל דער כהן מאהן צום אוהל מועד כלומר אזויא וויא ער האט געשפריצט פון דעם בלוט פון ביידע אינוויינג פון דעם פרוכת איין מאהל געגען דעם כפורת אונ זיבען מאהל אונטען פאר דעם כפורת אזויא זאל ער אויף דעם פרוכת פון אויסווייניג אויך שפריטצען איין מאהל נעבען דעם פרוכת אונ זיבען מאהל אונטען פאר דעם פרוכת השוכן אתם וואס ער רוהט בייא זייא בתוך טומאותם צווישען זייער אומריינינ־ קייט אפילו דיא ישראל זענען טמא רוהט פארט דיא שכינה צווישען זייא: (יז) וכל אדם אונ קיין מענטש זאל נים זיין אין אוהל מועד בבואו בשעת דער כהן גדול קומט מכפר זיין אין קדשי קדשים ביז ער גייט ארוים פון דארטען וכפר בעדו אונ ער זאל פאר געבין פאר זיך ובעד ביתו אונ פאר זיין הויז געזינד אונ פאר גאר דאס איין זאמלונג פון אלע ישראל: (יח) ויצא אונ ער זאל ארוים גיין אל המזבח צום מזבח אשר לפני יי וואס איז פאר גאט: רש"י שרייבט דאס איז דער מזבח הזהב וואס ער איז אין היכל וכפר עליו אונ ער זאל פאר געבין אויף איהם אונ וואס זאל זיין דאס פאר געבונג ולקח מדם ער זאל נעמען פון דעם בלוט פון דעם פר אונ פון דעם בלוט פון שעיר אונ זאל צו זאמען

סביב: יט והזה עליו מן־הדם באצבעו
שבע פעמים וטהרו וקדשו
מטמאת בני ישראל: כ וכלה
מכפר את־הקדש ואת־אהל מועד
ואת־המזבח והקריב את־השעיר
החי: כא וסמך אהרן את־שתי ידו*
על־ראש השעיר החי והתודה
עליו את־כל־עונת בני ישראל
ואת־כל־פשעיהם לכל־חטאתם
ונתן אתם על־ראש השעיר
ושלח ביד־איש עתי המדברה:

*ידיו קרי

יט ויַדי עלוהי מן דמא
באצבעיה שבע זמנין
וידכיניה ויקדשיניה
מסואבת בני ישראל:
כ וישיצי מלכפרא על
קודשא ועל משכן זמנא
ועל מדבחא ויקרב ית
צפירא חיא: כא ויסמוך
אהרן ית תרתין ידוהי
על ריש צפירא חיא
ויודי עלוהי ית כל עוית
בני ישראל וית כל
מרדיהון לכל חטאיהון
ויתן יתהון על ריש
צפירא וישלח ביד גבר
דזמין למהך למדברא:

ת"א וטהרו וקדשו. יומא נט: וכלה מכפר את הקדש. יומא נז ס סא זבחים מ נב: וסמך אהרן. מנחות צג: החי. שם צב: והתודה עליו. יומא לו כריתות כה: ואת כל. כריתות כה כו: איש עתי. יומא כו כריתות יד: המדברה. יומא כז יבמות יג:

רשב"ם

(כא) ביד איש עתי. איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו:

רש"י

(יט) והזה עליו מן הדם. השעיר מעורבין ב זה להוך זה: אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו מזה ז' הזאות ל על גגו (ת"כ): וטהרו. ממה מ שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (כא) איש עתי. (יומא סו) המוכן לכך מיום ג אתמול:

שפתי חכמים

בהוא וידוי והוא כפרת דברים כמו במפורש לעיל א"כ כפרתו הוא ולקח מדם וכו' כאלו אמר וכפר ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר: ב מדכתיב בסוף פרשת הניה וכפר על קרנותיו אחת בשנה משמע דלא נתן על קרנות המזבח הפנימי אלא פעם אחת בשנה וא"כ אי לא היו מעורבין זה בזה הלא נתן כל אחד בפני עצמו דם הפר ודם השעיר היה נתינת הדם על קרנות המזבח הפנימי ב' פעמים בשנה אלא ע"כ צ"ל במתנה אחת נותנן והא כילד הא ב' דמים הם דם הפר ודם שעיר אלא מעורבין זה בזה: ל מדכתי' עליו משמע על גגו הוא נותן: מ פי' וטהרו מן הטומאה שעברה וקדשו ביוהכו מלטמאו לעתיד: נ פת"כ עתי ביריה מזומן וקרא עתי בהוא מורגל ללכת שם פעמים הרבה:

פירוש להורת אלהים

מישען ונתן אונ ער זאל געבין אויף דיא ווינקלען פון דעם מזבח סביב ארום: (יט) והזה עליו אונ ער זאל שפריטצען אויף איהם פון דעם בלוט מיט זיין פינגער זיבען מאהל וטהרו אונ ער זאל איהם ריינינגען וקדשו אונ ער זאל איהם היילינגען מטומאות פון דיא אום ריינינקייט פון דיא יודין: (כ) וכלה אונ ער זאל פאר לענדין דאס הייסט ער זאל אויף הערין מכפר פון צו פאר געבין את הקדש אין קדשי קדשים אונ דעם אוהל מועד אונ דעם מזבח והקריב אונ ער זאל מאכין גענעהענן דעם לעבער־דיגען צעיר מיינט מען דאס ציקעלע וואס דרויף איז גיפאלען דער גורל פון לעזאזל: (כא) וסמך אונ אהרן זאל אן לעהנען זיינע ביידע הענד על ראש אויף דעם קאפ פון דעם לעבעדיגען ציקעלע והתודה אונ ער זאל מתודה זיין אלע זינד פון דיא קינדער ישראל אונ אלע פשעים ונתן אונ ער זאל זייא געבין אויף דעם קאפ פון דעם ציקעלע ושלח אונ מען זאל דאס אוועק שיקען ביד איש עתי דורך אזויא א מענטש וואס איז גיוועזן אן געברייט דער צוא פון געכטין זאל מען דאס אוועק שיקען המדברה אין דער מדבר:

נביאים יחזקאל כב

תרגום

להמשיך מנ"ח דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חית יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ונחלת בך לעיני גוים וידעת כי־אני יהוה: א ואתקדש ביך לעיני עממיא

ב וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם הָיוּ־לִי בֵית־יִשְׂרָאֵל לְסִוג כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ כּוּר סִגִים כֶּסֶף הָיוּ: ד לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם לְסִגִים לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם אֶל־תּוֹךְ יְרוּשָׁלִָם: ה קְבֻצַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר לָפַחַת־עָלָיו אֵשׁ לְהַנְתִּיךְ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם: ה וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ:

*לסיג קרי

וְתִדְעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ: ב וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: ג בַּר אָדָם הֲווֹ קֳדָמַי בֵּית יִשְׂרָאֵל לִפְסוֹלָא כּוּלְהוֹן כְּמָא דִמְעָרַב בִּנְחָשׁ וּבַעֲיָץ וּבַרְזֶל וַאֲבַר בְּגוֹ כּוּרָא לִפְסוֹלַת כַּסְפָּא הֲווֹ: ד בְּכֵן כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים חֲלַף דַּהֲוֵיתוּן כּוּלְּכוֹן לִפְסוֹלָא בְּכֵן הָא אֲנָא כְנִישׁ יַתְכוֹן לְגוֹ יְרוּשְׁלֵם: ה כְּמִכְנַשׁ כְּסַף וּנְחָשׁ וּפַרְזְלָא וַאֲבַר וּבַעֲיָץ לְגוֹ כּוּרָא לְאַתְקָפָא עֲלוֹהִי נוּרָא לְאַמְסָיוּתֵיהּ כֵּן אַכְנִישׁ בִּרְוּגְזִי וּבְחֵמְתִי וְאֵסִיף וְאֵישֵׁיצֵי יַתְכוֹן: ו וְאַכְנִישׁ יַתְכוֹן וְאַתְקֵף עֲלֵיכוֹן בְּאֶשָּׁתָא פּוּרְעָנוּתִי וְתִתְמַסּוּן בְּגַוַּהּ:

רש"י

(א) ונחלת בך. תתחלחלי בעצמך על מה שעשית: (ב) לסיג. תערובת פסולת המעורב בכסף וזהב: כור. שצורפין בו זהב: (ה) להנתיך. לנקת:

מצודת דוד

(א) ונחלת בך. תהיה מחוללת בעבור עונך בפני האומות ואז תדע שאני ה' הנאמן לשלם גמול: (ג) לסיג. מתחלה כשהוצאתים ממצרים היו מעורבים ככסף וכאשר נתתים בכור ר"ל כאשר הבאתים אל הארץ נהפכו להיות סיג כי קלקלו מעשיהם: כולם. כל בית ישראל נעשו בתוך הכור נחשת או בדיל וכו' ר"ל כולם קלקלו בארצם עם כי יש התחלפות מה ברשעה בפחות ויתר מ"מ כולם היו כסיגים אל מול הכסף אין אחד בהם מיישר דרכו כאשר מתחלה: (ד) אל תוך ירושלים. להכניס אתכם שמה כאלו הוא הכור: (ה) קבוצת כסף. כמו שמקבצים כסף ונחשת וכו' המעורבים' זה בזה אשר יקבצו אותם לאספם אל תוך הכור לנפח עליו אש להבעירו למען יותך הכל ויצרף וישאר הכסף מזוקק ונקי כן אקבץ אתכם באפי ואניח אתכם בתוך העיר ואתיך אתכם להיות נמסים ונמקים בצרות המצור: (ו) וכנסתי. אל תוך העיר וכפל הדבר במ"ש: ונפחתי. אנשב עליכם באש עברתי. ר"ל בכל פעם אגדיל הצרה והיו נמסים בתוכה:

כתובים משלי כה

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א שׁוֹט לַסּוּס מֶתֶג לַחֲמוֹר וְשֵׁבֶט לְגֵו כְּסִילִים: ב אַל־תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן־תִּשְׁוֶה־לּוֹ גַם־אָתָּה: ג עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ

א שׁוֹטָא לְסוּסָא וּמַגְלְוָא לַחֲמָרָא וְשׁוּבְטָא לְגוּשְׁמֵיהוֹן דְּסַכְלֵי: ב לָא תְהֵל פִּתְגָמָא

רש"י

(א) שוט. שבט עשוי לסוס: מתג. רסן: לגו כסילים. יסורים מוכנים לרשע: (ב) אל תען כסיל. בדברי ריב ומלה: (ג) ענה כסיל. בדברי תורה:

מצודת דוד

(א) שוט. הנה שוט הוכן להכות בו הסוס להטותו הדרך ומתג הוכן להחמור למשכו בו אל המקום הנרצה ושבט הוכן לגוף הכסילים לייסרו לעזוב אולתו כי לא יוסר בדברים: (ב) אל תען. אל תשיב לכסיל כאשר ידבר אולתו בדברי ריב ומלה כי כשתשיב לו תהיו דומים בעיני השומעים כי אין הפרש בין מאמריך למאמריו ויחשבו גם אותך לכסיל כמוהו כי בודאי לא יחשבו שניהם לחכמי' כי אין דרך החכמים להתקוטט זה בזה [וקצר הכ' ולא פי' לומר בדברי ריב ומלה כי מסוף המקרא יובן שהוא בדבר שדברי שניהם דומים]: (ג) ענה. השב תשובה לכסיל כאשר ידבר אולתו בדבר

פירוש ע"ט

(א) שוט לַסּוּס וּמֶתֶג לַחֲמוֹר אַרוּט איז גימאכט געווארין צו שלאגין מיט איהר אפערד אונ אצוים איז גימאכט גיווארין צו איין אייזיל מען זאל איהם ציהען מיט איהר וויא מען וויל וְשֵׁבֶט לְגֵו כְּסִילִים אונ ארוט איז אויך אנגיברייט מען זאל שלאגין מיט איהר דיא נארין ווארום דיא ווערטער אליין העלפט זייא ניט: אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ זאלסט ניט ענטפערין דעם נאר ווען ער רעט זיינע נארישקייט אונ וויל זיך קריגן מיט דיר פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ גַם אָתָּה ווארום אז מענטשין וועלין הערין וויא דוא ענטפערסט איהם וועלין זייא דיך פארגלייכין צו איהם אונ וועלין זאגין אז דוא ביסט אויך אנאר גלייך מיט איהם, ווארום מיט איין נאר שטעלט מען זיך ניט: (ג) עֲנֵה כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ אבער אצייט איז דא דוא זאלסט יוא ענטפערין דעם נאר ווי זיין נארישקייט איז, דאס הייסט ער וויל זיך מיט דיר ניט קריגען נאר ער וויל וויסען אז זיינע וועגין זענען גלייך: טארסט דוא שוין ניט שווייגען פֶּן יִהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו טאמער וועט ער רעכענען אז ער איז אחכם, ווארום ער זעהט דאך מיט זיינע אויגן אז דוא שווייגסט מן הסתם ביזט דוא איהם מודה אויף זיינע ווערטער. מוזט דוא איהם שוין אויף ווייזען

פן־יהיה חכם בעיניו: ד מקצה רגלים חמס שתה שלח
דברים ביד־כסיל: ה דליו שקים מפסח ומשל בפי כסילים:
ו כצרור אבן במרגמה כן־נותן לכסיל כבוד:

לסכלא היך שטיותא דלא תדמי ליה אף אנת: ג אלא מליל עם שטיא בחכימותך דלא נסבר בנפשיה דחכימא הוא: ד מן דרהטא ברגלוי שתי חטופא מאן דמשדר מלי ביד סכלא: ה אין תיתל הלכאתא לחגירא תקביל מלתא מן פומיה דסכלא: ו היך נקצא דטסא בקילעא היכנא מן דעביד יקרא לסכלא:

מצודת דוד

הירה ותלאה לו מעותו כי פן יחזיק עצמו לחכם כי יאמר שלא מלאת מענה ולכך ענהו ולא תחשב בזה כמוהו כי הכל ירחו שדבריו אולת ודבקן בהשכל [ויקלר הכ' גם בזה הועיל ומאליו יובן מסוף המקרא]: (ד) מקצה וגו'. הרולה לתת נכרגוע לרגליו ושולה אחריו ביד כסיל הנה לכסיל לא כדעת ידבר ומהפך הכונה ובע"כ לריך הוא לכתת רגליו לרוץ מהרה לתקן מה שקלקל הכסיל ושותה עוד חמס כי חבריו יזעף עליו בעבור דברי השליח כאמרים בלי דעת כי יחשוב שכן ילאו מפי המשלח: (ה) דליו. כמו שהשוקים מן הפסח המה גבוהים זה מזה ולזה יפסח. כן המשל בפי הכסילים לא תשוה אל הנמשל:

רש"י

(ד) מקצה רגלים. של שלוחים הרבה מי ששולה דבריו ביד כסיל מוכרח לשלוח שלוחים הרבה לתקן מה שקלקל שליח הכסיל ושותה חמס שחבירו זועף עליו על ששלח לו הכסיל: (ה) דליו שוקים. שוקים של כל העולם נראין לפסח גבוהים מאד: ומשל בפי כסילים. זה המשל אומרים על הכסילים שאומרים איך אנו יכולין ללמוד הכמה והיא גבוה מאד: (ו) כצרור אבן במרגמה. שקושרין שם האבן לא להתקיי' כי אם לזריקה כן נותן לכסיל כבוד אינו של קיימא:

פירוש עברי טייטש

ז ־ נע נארעשקייט: (ד) מקצה רגלים דער וואס וויל זיך אפהאקין דיא פים לויפענדיג חמס שותה און זאל נאך טרינקען רויב דאס הייסט זיין חבר זאל אויף איהם בייז זיין וואס ער רויבט זיין צייט אומזיסט, שולח דברים ביד כסיל דער מיט וואס ער שיקט זיינע ווערטער דורך א נאר ער רעט מיט איהם א צייט און ער פאר שטייט ניט וואס ער רעט. און ויאס מען וויל פון איהם. מוז מען לויפען פאריכטען וואס דער נאר האט שלעכט געמאכט (ה) דליו שוקים מפסח אזוי וויא דיא קניה פון אהינקעדיגען איז איינע העכער פון דיא אנדערע ומשל בפי כסילים אזוי איז דער ביישפיעל וואס אנאר גיט צו פארשטיין דער מיט דיא זאך איז דאס ניט גלייך איינס צוא דעם אנדערין: (ו) כצרור אבן במרגמה אזוי ווי איינער בינט איין אשטיין אין א שליידער וואס מען ווארפט מיט איהם שטיינער, בלייבט דאך דער שטיין ניט אין דעם שליידער, נאר ער פליהט אוועק פון איהם כן נותן לכסיל כבוד אזוי ווען איינער גיט צו אנאר כבוד האלט ער זיך ניט ביי איהם:

ברטנורא — אחרי יום ד משנה ב"ב פ"ט — עיקר תוי"ט

מי שמת. שהנכסים מרובים. כדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות: נכסים מועטין. שאין בהם כשיעור זה: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה אלא לא אפסיד וגזון כולנו יחד. ואין הלכה כאדמון. ועשו אלמנה אצל הבת בנכסים מועטין כבת אצל האחין מה בת אצל האחין הבת ניזונית והבנים ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת האלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים: (ב) טומטום. ספק זכר ספק נקבה: הזכרים דוחין אותו אצל

כלי המלעי דנלא דמלכות דיליכה א אל

מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות יזונו. נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אר"ג רואה אני את דברי אדמון: (ב) הניח בנים ובנות וטומטום. בזמן שהנכסים מרובין הזכרים [א] דוחין אותו אצל

[א] דוחין כו'. לאו למימרא שכל אחד ידחנו עד שיביא ראיה. דממ"נ אם זכר הוא יטול כזכר ואם נקבה יטול כנקבה הילכך לעולם נוטל כפחות שבהם. ובנכסים מרובים נזון כנקבה. ובנכסים מועטין שקיל עם הזכרים. ועתוי"ט תקנו

פרק ט א מי שמת והניח בנים ובנות איינער איז גישטארבין, און האט גילאזין זיהן און טעכטער בזמן שהנכסים מרובים אז דאס פאר מעגין איז פיל הבנים ירשו זאלין די זיהן ירשנען והבנות נזונות און די טעכטער זאלין גישפייזט ווערין, ביז זיי וועלין אלט ווערין צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים וראס הייסט אבוגרת) נכסים מועטים אויב דאס פאר־מעגין איז ווייניג הבנות יזונו זאלין דיא טעכטער גישפייזט ווערין ביז זיי וועלין אלט ווערין צוועלף יאר מיט זעקס חדשים והבנים ישאלו על הפתחים און די זיהן זאלין גיין בעטין אויף די טירען, דאס הייסט אפילו די זיהן זענען ארעמע לייט פון רעסטוועגין זאלין זייא ניט ירשנען, אדמון זאגט בשביל שאני זכר הפסדתי ווייל איך בין אזכר זאל איך שאדין האבין זאל איך גאר ניט נעמען אמר רבן גמליאל האט רבן גמליאל גיזאגט רואה אני את דברי אדמון מיר גיפעלט די רייד פון אדמון, די זיהן מיט די טעכטער זאלין גישפייזט ווערין צוא זאמען פון דאס ביסעל פאר מעגין וואס עס איז געבליבען: ב הניח בנים ובנות וטומטום אז איינער איז גישטארבין און האט גילאזין זיהן און טעכטער און אטומטום, נמען ווייס ניט וואס ער איז אזכר צו אנקבה) בזמן שהנכסים מרובין אז

אצל נקבות. נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים. האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה. אם נקבה [נ] מאתים. ילדה נקבה נוטלת מאתים. אם זכר מנה ואם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה. הזכר נוטל ק' והנקבה נוטלת מאתים. ילדה טומטום אינו נוטל. אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול. ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: (ג) הניח בנים גדולים [ג] וקטנים השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואם [ד] אמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן. וכן

ברטנורא

הנקבות. דאמרי ליה איתי ראיה דזכר את ושקול: הנקבות דוחין אותו אצל הזכרים. דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ותזון עמנו: ילדה זכר נוטל מנה. ואע"ג דקי"ל המזכה לעובר לא קנה הכא בשכיב מרע שזכה לבנו קנה שדעתו של אדם קרובה אצל בנו(א): ילדה זכר ונקבה. תאומים יחד (ב): ילדה טומטום אינו נוטל. האי מתניתין אדחיא ליה והלכתא שטומטום נוטל כפחות שבשניהן (ג): יורש את הכל. דלא תימא בריה בפ"ע הוא ולאו בר ירושה הוא קמ"ל: (ג) השביחו גדולים את הנכסים. בעודן בתפוסת הבית: השביחו לאמצע. וה"מ כשבחו הנכסים מחמת נכסים עצמן שלא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים מחמת עצמן אבל אם הפרו ונטעו והוציאו משלהן מה

עיקר תוי"ט

(א) תקנו שיטול כדי שלא תטרוף דעתו עליו כו'. דהא משום גריעותא דעובר הוא ולאו משום גריעותא דמקנה וא"כ כי דעת האב קרובה א"נ כנו מאי הוה לעשות את שאינו זוכה כזוכה אלא ודאי משום שדעתו קרובה תקנו לטירוף דעתו. כ"י ועתוי"ט: [ב] מאתים. דלענין הריוח בתו עדיפא ליה שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה כזכר. גמ': (ב) ואע"פ שלא התנה כי אם על זכר לבד ועל נקבה לבד נוטל הזכר כאלו נולד לבדו והנקבה כאלו נולדה לבדה. דלא עשה הלידה תנאי אלא רוצה ליתן מתנה לבניו ורוצה לנקבה ואף אם ילדה תאומים מכירים עליו ורוצה ביטלו כפי תנאו. הרא"ש: (ג) אבל אנדרוגינוס אינו נוטל כלל במקום בן או בת ועתוי"ט: [ג] וקטנים. ולא מבעיא גדולים וגדולים דפשיטא דמתלי אהדדי דאם זה מתעסק בנכסים היום גם זה נתעסק למחר. אלא אפי' קטנים כו' הגדולים מוחלין מורח מועט כזה לשכור פועלים. כ"י: [ד] אמרו. בפני ב"ד דכיון שלא השבו בב"ד נחלוק והניחו להם כל הנכסים לאו ב"ד טיב הודעת ליתומים בדבר וכולם גדולים אין חילוק בין ב"ד לעדים. הרא"ש:

דאס פאר מעגן איז פיל, אונ ער וויל ירשנען מיט די זכרים הזכרים דוחין אותו אצל נקבות די זכרים שטויסין אים אוועק צו די נקבות, די זכרים זאגין צו אים ברייננ עדות אז דו ביסט אזכר וועסטו ירשנען מיט אונז אונ אז דו האסט קיין עדות וועסטו געשפייזט ווערין ביז דיא צייט וואס אטאכטער דארף גע־שפייזט ווערין נכסים מועטין אז דאס פארמעגין איז ווייניג, אונ ער וויל גישפייזט ווערן מיט די טעכטער צו זאמען הנקבות דוחין אותו אצל זכרים די נקבות שטויסין אים אוועק צו די זכרים, די נקבות זאגין צו אים ברייננ עדות אז דו ביסט אנקבה וועסטו גישפייזט ווערין מיט אונז אונ אז דו האסט קיין עדות וועסטו גאר ניט נעמען האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה אז אקראנקער זאגט אויב מיין ווייב וועט גיבארין אזכר זאל ער נעמען הונדערט גילדין פון מיין פאר מעגין ילדה זכר אונ זי האט גיבארין אזכר נוטל מנה נעמט ער הונדערט גילדין נקבה מאתים אויב דער קראנקער האט גיזאגט אז מיין ווייב וועט גיבארין אנקבה זאל זי נעמען צוויי הונדערט גילדין פון מיין פארמעגין ילדה נקבה אונ זיא האט גיבארין אנקבה נוטלת מאתים נעמט זי צוויי הונדערט גילדין אם זכר מנה אם נקבה מאתים אז דער קראנקער האט גיזאגט אויב מיין ווייב וועט גיבארין אזכר זאל ער נעמען הונדערט גילדין, אונ אויב זי וועט גיבארין אנקבה זאל זי נעמען צוויי הונדערט גילדין וילדה זכר ונקבה אונ זי האט גיבארין אזכר מיט אנקבה אצווילינג זכר נוטל מנה דער זכר נעמט הונדערט גילדין והנקבה נוטלת מאתים אונ דיא נקבה נעמט צוויי הונדערט גילדין ילדה טומטום אינו נוטל אז זי האט גיבארין אטומטום, מען ווייס ניט וואס ער איז, אזכר צו אנקבה, נעמט ער גאר ניט

אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול אויב ער האט גיזאגט וואס מיין ווייב וועט גיבארין זאל ער נעמען פון מיין פארמעגין (ער האט גיזאגט ווי פיל ער זאל נעמען), אונ דאס ווייב האט גיבארין אטומטום הרי זה יטול זאל דער טומטום נעמען וויא פיל דער פאטער האט גיזאגט ואם אין שם יורש אלא הוא אויב עס איז ניטא קיין אנדער קינד נאר דער טומטום יורש את הכל ירשנט דער טומטום דאס גאנצע פארמעגין פון פאטער: ג הניח בנים גדולים וקטנים איינער איז גישטארבין אונ האט גילאזין זיהן גרויסע אונ קליינע השביחו גדולים את הנכסים אונ די אלטערע זיהן האבין פאר בעסערט די פעלדער השביחו לאמצע האבין זיא פארבעסערט אין העלפט, אזוי ווי אלע קינדער טיילין זיך גלייך אין די פעלדער, אזוי טיילין זיי זיך גלייך אין די פאר בעסערונג אויך, דאס איז נאר אז די אלטערע קינדער האבין פאר בעסערט די פעלדער פון די ירושה געלט ניט פון זייער אייגענע געלט אם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא אבער אז דיא אלטערע זיהן האבין גיזאגט צו בית דין זעהט די פעלדער וואס אונזער פאטער האט אונז גילאזין, ווי שלעכט זיי זענען, אונ ווי פיל זייא זענען איצט ווערט הרי אנו עושים מיר וועלין ארבעטין אין די פעלדער אונ מיר וועלין זיי פאר בעסערין ואוכלין אונ מיר וועלין עסין ווי פיל דאס פאר בעסערונג וועט ווערט זיין דהיינו פריער האט געוואקסין אין די פעלד תבואה פאר הונדערט רובל אונ איצט וואקסט תבואה פאר הונדערט מיט פופציג רובל השביחו לעצמן האבין זיי פאר בעסערט פאר זיך דיא פופציג רובל תבואה גיהער צו די קינדער וואס האבין דיא פעלד פאר

האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע. אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה [ה] לעצמה: (ד) [ו] האחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע. חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו. האחין שעשו מקצתן [ז] שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות

שהשביחו השביחו לעצמן: וכן האשה שהשביחה. בגמ' מוקמינן לה באשה יורשת כגון שנשא ראובן את בת שמעון אחיו ומת בלא בנים ובנות שמעון אחיו יורשות אותו נמלאת אשתו שהיא בת שמעון אחיו יורשת אותו עם שאר אחיותיה סד"א דבההיא הנאה דנפיק עלה קלא שמולטת ומשבחת אפי' כי אמרה ראו מה הניח לי בעלי כו' אפ"ה מחלה ורוצה שיהיה השבח לאמצע קמ"ל שהשביחה לעצמה (ד): (ד) שנפל אחד מהן לאומנות. לעבודת המלך שכן מנהג המלך להעמיד מכל בתי העיר אדם א' למוכס חודש א' או שני חדשים: נפל לאמצע. כל הריוח מפני שמחמת אביהן באת לו אבל אם מחמת עצמו מפני חריפותו וחשיבותו וחכמתו נלקח לעבודת המלך (ה) מה שהרויח הרויח לעצמו: חלה ונתרפא. אם חלה באונס כלו' שלא פשע הוא בעצמו מתרפא מן האמצע אבל אם חלה מצנים ופחים וכיוצא בהן (ו) דכתיב בהו שומר נפשו ירחק מהם בהא אמרינן במתניתין דאינו מתרפא אלא משל עצמו: שושבינות. דרך שושבינות נוטל (ז) סעודה ודורון לחופה ואוכל עמו וזה חוזר ועושה כן לזה ג"כ כשישא אשה ואם שלח האב שושבינות בסתם על יד אחד מבניו וחזרה השושבינות אח"כ לאחר שמת האב חזרה לאמצע (ח) מפני שהיא

[ה] לעצמה. והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן בפי"א דכתובות אלמנה ניזונית מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן ר"ש: (ד) וקישא שהשביחה לאמצע אבמעי' דמ"ד כיון דלא דרכה למיטרח אע"ג דלא פריש כפריש דמי קמ"ל. גמ': [ו] האחין כו'. באחין שהן שותפים שהם אין שותפים יחד בתפיסת הבית או שותפין דעלמא שאינם אחים אין שייך בדין זה ומסתמא מקרי אחין שותפין כשעומדין יחד בלא חלוקה אפי' עד ג' דורות. כ"י. אבל הרא"ש והטור גר' והשותפין דס"ל דה"ה בשאר שותפין. וכ"ה דעת הר"מ ועתוי"ט: (ה) פי' לפרושו דדוקא כשפירשו בשעת לקיחתו מפני חריפותו כו' לוקחים אותו דאל"כ אע"פ שהוא חריף אם המנהג לעמוד מכל בתי העיר כו' השכר לאמצע. גמ': (ו) כגון שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה והתמיד בהם או שעמד זמן רב בחום השמש או בקור. הר"מ. וחום היינו פחים מל' עד סיפות היום. כ"י ועתוי"ט: [ז] שושבינות. רעי דוד מתרגמינן שושביני דדוד. ר"ש. וז"ל הר"מ המעות ששולחין נקראים שושבינות ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראין שושבינים: (ז) ל' הר"מ ועיינו נושא: (ח) וא"ל להחזיר הכל

בעסערט וכן האשה שהשביחה את הנכסים ראובן האט גינומען אווייב זיין ברודער שמעון'ס אטאכטער, אונ ראובן איז געשטארבין אן קינדער, אונ שמעון איז אויך געשטארבין אונ האט גילאזין טעכטער, די ווייב פון ראובן אונ נאך טעכטער וואס זיי זענען שוועסטער פון ראובן'ס ווייב, זייא אלע ירשענען דעם פארמעגין פון ראובן, אויב ראובן'ס ווייב האט פאר בעסערט די פעלדער פון איר מאן ראובן השביחה לאמצע האט זי פאר בעסערט אין העלפט, גענומט די ווייב פון ראובן אגלייכין חלק מיט אירע שוועסטער אין די פעלדער אונ אין די פארבעסערונג [וואס איז נאר אז זיא האט פאר בעסערט די פעלדער פון די ירושה געלט ניט פון איר אייגענע געלט] אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אויב זי האט גיזאגט צו בית דין זעהט די פעלדער וואס מיין מאן האט מיר גילאזין, ווי שלעכט זיי זענען אונ ווי פיל זיי זענען איצט ווערט הרי אני עושה ואוכלת איך וועל ארבעטין אין די פעלדער אונ וועל זייא פאר בעסערין, אונ וועל עסין ווי פיל דאס פאר בעסערונג וועט ווערט זיין השביחה לעצמה האט זי פאר בעסערט פאר זיך [ווי פריער שטייט]: ד האחין השותפין ברידער וואס זיי זענען שותפים, זייא האבין זיך נאך ניט צוא טיילט מיט דיא ירושה (ועתוי"ט) שנפל אחד מהן לאומנות איין ברודער האט מען גינומען צוא דיא ארבעט פון מלך. דער מנהג איז גיוועזן יעדער בעל הבית האט גידארפט געבין אמענטשין צום מלך אויף צוויא אדער דרייא חדשים אפ צו נעמען די פאראטקעס פון מלך, אונ דער מענטש האט גיהאט זיין פאר דינסט פון מלך פאר זיין ארבעט נפל לאמצע איז זיין פאר דינסט אין שותפות ביז דיא איבעריגע ברידער חלה ונתרפא אז איין ברודער איז קראנק גיוואָרען [ווייל ער איז גישטאנען אויף דיא קעלט, אדער ווייל ער האט גיגעסין אשלעכט עסין, וואס ער איז אליין שולדיג אין די קראנקייט זיינע] אונ ער דארף זיך היילין נתרפא משל עצמו מוז ער זיך היילין פון זיין געלט, אבער אז ער איז קראנק גיווארין אונ ער איז ניט שולדיג אין זיין קראנקייט, היילט ער זיך פון ירושה געלט האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב דער מנהג איז גיוועזן פאר צייטין אז איינער [ראובן] האט חתונה גיהאט, פלעגין קומען זיינע גוטע פריינד יעדער האט געברייננט אמתנה צום חתן [צו ראובן] אונ זייא פלעגין עסין אונ טרינקען מיט דעם חתן פון זייער געלט, דער נאך אז דער גוטער פריינד האט חתונה גיהאט, פלעגט מען איהם ברייננען מתנות אונ מען פלעגט מיט איהם עסין אונ טרינקען, אונ אז ראובן האט ניט גיוואלט גיין צו דער חתונה פון זיין גוטען פריינד אונ האט איהם ניט גיוואלט אפ געבין די מתנה אונ דאס עסין אונ טרינקען וואס דער גוטער פריינד האט מיט איהם גיגעסין, האט מען דאס גיקענט אפ געמען בייא ראובן דורך בית דין, נארום דאס איז גיוועזן ווי אהוב, זאגט די משנה אויב אפאטער האט געשיקט מתנות צו אחתן דורך זיינעם אזוהן [אדער ער האט געשיקט מתנות צו עטליכע חתנים דורך עטליכע זיהן זיינע], דאס הייסט האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב, ברידער וואס זייער פאטער איז געשטארבין, אונ אביסעל פון די ברידער האבין גיגעבין מתנות צו חתנים, ווען דער פאטער האט נאך גילעבט, דער פאטער אליין האט זייא גיגעבין מתנות אוועק צו טראגין

חזרה לאמצע שהשושבינות נגבית בב"ד. אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן ג"ח: (ה) השולח סבלונות לבית חמיו [ח] שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אינן נגבין. לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין. שלח סבלונות מרובים כדי שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. סבלונות מועטין כדי שתשתמש בהן בבית אביה אינן נגבין: (ו) שכיב מרע [ט] שכתב כל נכסיו לאחרים שייר

כמלוה שהרי נגבית בב"ד שיכול המוליך שושבינות לחבירו לחזור ולתבוע ממנו בב"ד שיתן לו שושבינות כדרך שנתן לו והוא שיהיו נשואי השני כנשואי הראשון אם בתולה בתולה ואם אלמנה אלמנה ואם פרהסיא פרהסיא ואם בצינעא בצינעא שיכול השני לומר לראשון אימי עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי: אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן. בלא חופה א"כ בחופה ואינו הולך לאכול עמו אין זו שושבינות אלא מתנה ואינה נגבית בב"ד: (ה) השולח סבלונות. מנהג חתנים למחרת הקדושין שולחין לבית הארוסה תכשיטים ומיני מגדנות וכדי יין וכדי שמן ופעמים הולך החתן ואוכל שם: אין נגבין. אם מת הוא או מתה היא. או שבא לגרשה. דמחמת חבת שמחת אכילה מחל ודוקא שאכל בדינר אבל אכל פחות מדינר לא מחל וגובה הסבלונות: שלח סבלונות מרובים. ואפי' מועטים אם פירש על מנת שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין ואורחא דמלתא נקט שדרך סבלונות ששולחין כדי שיבואו לבית בעלה להיות מרובין ואותן ששולחין כדי שתתקשט בהן בבית אביה דרכן להיות מועטין: (ו) שייר קרקע כל

בנשואי הראשון אלא משלם לכל א' חלקו כשנושא. טור ועתוי"ט: [ח] שלח כו'. ובסתם דהא בסיפא מפליג במפרש. ר"ש: [ט] שכתב. וה"ה אם חלק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסי לפלוני כו'

צו דיא חֲתָנִים חָזְרָה שׁוֹשְׁבִינוּת אַז אֵיינֶער פוּן דיא בְּרִידֶער הָאט חֲתוּנָה, אוּנ מֶען בְּרֵיינְגְט אִיהם דִי מַתָּנוֹת וָואס זַיין פָאטֶער הָאט דוּרְךְ אִיהם גִיגֶעבִּין חָזְרָה לָאֶמְצַע אִיז דָאס אוּמְגִיקֶערְט אִין שׁוּתְּפוּת, הָאבִּין אַלֶע בְּרִידֶער אִין דֶעם אַחֵלֶק שֶׁהַשּׁוֹשְׁבִינוּת נִגְבֵּית בְּבֵית דִין וָוארוּם דִי מַתָּנוֹת קֶען מֶען אָפּ נֶעמִין דוּרְךְ בֵּית דִין, אִיז גְלַייךְ וִויא אֵיינֶער בְּצָאהֶלְט אַחוֹב וָואס עֶר אִיז שׁוּלְדִיג גִיוֶועזְן צוּם פָאטֶער, דַארְפִין אַלֶע בְּרִידֶער זִיךְ צוּ טֵיילִין מִיט דֶעם חוֹב אֲבָל הַשּׁוֹלֵחַ לַחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן אָבֶּער אַז אֵיינֶער שִׁיקְט צוּא זַיין חָבֵר קְרִיג וַויין אָדֶער קְרִיג אֵייל, גִישְׁט צוּ אַחוּפָּה (אַזוֹי וִויא עֶס פְלֶעגְט זַיין דֶער מִנְהָג אַז אֵיינֶער הָאט גֶעהַאט בַּייא זִיךְ אַגַאסְט פְלֶעגִין דִי אַלֶע גוּטֶע פְרֵיינְד אִיהם שִׁיקֶען וַויין, אָדֶער דֶעם שַׁבָּת נָאךְ אַחֲתוּנָה שִׁיקְט מֶען וַויין דָארְט וְואוּ דֶער חָתָן מִיט דִי כַּלָה זֶענֶען) אֵין נִגְבִּין בְּבֵית דִין דִיא זַאכִין קֶען מֶען נִיט אָפּ נֶעמִין צוּרִיק דוּרְךְ בֵּית דִין [אַז עֶר הָאט אַגַאסְט בַּייא זִיךְ אָדֶער עֶר הָאט בַּייא זִיךְ חָתָן כַּלָה אוּנ זַיין חָבֵר וִויל אִיהם נִיט צוּרִיק שִׁיקֶען וַויין, קֶען עֶר נִיט מָאנֶען בַּייא זַיין חָבֵר עֶר זָאל אִיהם צוּרִיק שִׁיקֶען דִי וַויין וָואס עֶר הָאט אִיהם גֶעשִׁיקְט] מִפְּנֵי שֶׁהֵן גְמִילוּת חֲסָדִים וַוייל דָאס אִיז נָאר גִיוֶועזְן אַטוֹבָה וָואס עֶר הָאט גִיטָאהְן צוּ זַיין חָבֵר, עֶר הָאט גֶעשִׁיקְט דִיא וַויין צוּ דֶעם כָּבוֹד פוּן דֶעם גַאסְט אָדֶער צוּ דֶעם כָּבוֹד פוּן חָתָן כַּלָה: ה הַשּׁוֹלֵחַ סִבְלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו אַז אֵיינֶער הָאט גֶעשִׁיקְט מַתָּנוֹת צוּ זַיין כַּלָה וָואס זִיא אִיז גִיוֶועזְן בַּייא זַיין שְׁוֶוער אִין שְׁטוּב, [פָאר צֵייטִין אִיז גִיוֶועזְן דֶער מִנְהָג צוּ דִי תְּנָאִים פְלֶעגְט דֶער חָתָן מְקַדֵּשׁ זַיין דִי כַּלָה, אוֹיף מָארְגִין נָאךְ דִי תְּנָאִים פְלֶעגְט דֶער חָתָן שִׁיקֶען צוּ דִי כַּלָה מַתָּנוֹת, אוּנ גוּטֶע שְׁפֵּייזִין אוּנ וַויין אוּנ אֵייל, אוּנ אַמָאהְל פְלֶעגְט דֶער חָתָן אוֹיךְ מִיט קוּמֶען אוּנ פְלֶעגְט דָארְט עֶסִין מִיט זַייא אַסְעוּדָה דִיא סְעוּדָה הֵייסְט סְעוּדַת חָתָן] אוֹיבּ עֶס הָאט גִיטְרָאפִין אַז נָאךְ דִי תְּנָאִים אִיז גִישְׁטָארְבִּין דֶער חָתָן אָדֶער דִי כַּלָה, אָדֶער דֶער חָתָן וִויל נִיט דֶעם שִׁידוּךְ שָׁלַח שָׁם מֵאָה מָנֶה אֲפִילוּ דֶער חָתָן הָאט גֶעשִׁיקְט מַתָּנוֹת צוּ דִי כַּלָה פַאר הוּנְדֶערְט מָאהְל הוּנְדֶערְט גִילְדִין וְאָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן אֲפִילוּ בְּדִינָר אוֹיבּ דֶער חָתָן הָאט גִיגֶעסִין בַּייא דִי כַּלָה דִי סְעוּדַת חָתָן, אֲפִילוּ וָואס עֶר הָאט גִיגֶעסִין אִיז נִיט מֶעהְר וֶוערְט גִיוֶועזְן נָאר אֵיין גִילְדִין, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אֵינָן נִגְבִּין קֶען מֶען נִיט אָפּ נֶעמֶען צוּרִיק דִי מַתָּנוֹת פוּן דִי כַּלָה, וָוארוּם וֶועגִין דִי שִׂמְחָה פוּן דִי סְעוּדָה הָאט עֶר גִישֵׁיינְקְט דִי מַתָּנוֹת צוּ דִי כַּלָה לֹא אָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן אוֹיבּ דֶער חָתָן הָאט נִיט גִיגֶעסִין בַּייא דִיא כַּלָה דִיא סְעוּדַת חָתָן הֲרֵי אֵלּוּ נִגְבִּין קֶען מֶען אָפּ גֶעמֶען דִיא מַתָּנוֹת צוּרִיק פוּן דִי כַּלָה שָׁלַח סִבְלוֹנוֹת מְרוּבִּין אוֹיבּ דֶער חָתָן הָאט גֶעשִׁיקְט פִיל מַתָּנוֹת [אוּנ אֲפִילוּ עֶר הָאט גֶעשִׁיקְט וֵוייניג מַתָּנוֹת] נָאר עֶר הָאט אוֹיס גִירֶעט מִיט דִי כַּלָה שֶׁיַּחְזְרוּ עִמָּהּ לְבֵית בַּעְלָהּ אַז נָאךְ דֶער חֲתוּנָה מוּז זִיא דִי אַלֶע מַתָּנוֹת בְּרֵיינְגֶען צוּם מַאן [דָאס הֵייסְט צוּ אִיהם] הֲרֵי אֵלּוּ נִגְבִּים דִי מַתָּנוֹת קֶען דֶער חָתָן אוֹיף מָאנֶען צוּרִיק אוֹיבּ עֶר גֶעט אִיהר, אָדֶער זִיא שְׁטַארְבְּט, אוּנ אוֹיבּ דֶער חָתָן שְׁטַארְבְּט מָאנֶען זַיינֶע יוֹרְשִׁים דִיא מַתָּנוֹת פוּן דִי כַּלָה סִבְלוֹנוֹת מוּעָטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אָבִיהָ אָבֶער אַז דֶער חָתָן הָאט גֶעשִׁיקְט וֵוייניג מַתָּנוֹת [אָדֶער אֲפִילוּ עֶר הָאט גֶעשִׁיקְט פִיל מַתָּנוֹת] נָאר עֶר הָאט גִיזָאגְט דִיא כַּלָה זָאל נִיצֶען דִיא מַתָּנוֹת וֶוען זִיא אִיז נָאךְ בַּייא אִיהר פָאטֶער אִין שְׁטוּבּ, אוּנ עֶר הָאט נִיט גֶעזָאגְט צוּ דִיא כַּלָה זִיא זָאל מִיט בְּרֵיינְגֶען דִיא מַתָּנוֹת וֶוען זִיא וֶועט קוּמֶען צוּא אִיהם נָאךְ דֶער חֲתוּנָה, אוֹיבּ דֶער חָתָן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אָדֶער דִיא כַּלָה אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען אָדֶער עֶר גֶעט דִיא כַּלָה אֵינָן נִגְבִּין וֶוערִין נִיט אָפּ גִינוּמֶען דִיא מַתָּנוֹת פוּן דִיא כַּלָה: ו שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים אַקְרַאנְקֶער הָט פַאר שְׁרִיבֶּען

קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא [י] אין מתנתו קיימת. לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע היה והן אומרין בריא היה צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע. דברי ר"מ. וחכ"א המוציא מחבירו ע"ה: (ז) המחלק נכסיו על פיו [כ] רבי אליעזר אומר א' בריא ואחד

שהוא. וה"ה אם שייר לעצמו מטלטלין מתנתו מתנה ואם עמד אינו חוזר והוא שקנו מידו על אותה מתנה דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין בין עמד בין לא עמד ואם לא קנו מידו לא קנה מקבל המתנה אפילו מת השכיב מרע ודוקא כשבא להקנות המתנה מחיים (ע) אבל אם אמר יתנו לפלוני כך וכך אחר מותי אינו צריך קנין ואפי' שייר לעצמו ושכיב מרע שבא ליתן מתנה מחיים אם לא שייר לעצמו כלום ועמד חוזר ואפי' קנו מידו ומלוה מחמת מיתה דשנעא ליה דקאמר זוי ליה דמיית לעולם חוזר בין לא שייר בין שייר ואפי' קנו מידו ואם מת קנה (י) מקבל המתנה ואפי' בלא קנין: לא כתב בה שכיב מרע. כדקציר ורמי בערסיה ואף לא לשון מתנת בריא כד הלך על רגלוהי בשוקא ולא שייר כלום: הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי והלה אומר בריא היית ולא תחזור: צריך להביא ראיה. שהיה שכיב מרע דבתר השתא אזלינן דהאידנא בריא הוא ועליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת המתנה: וחכ"א. לא אזלינן בתר השתא אלא אמרינן המע"ה ומקבל המתנה שבא להוציא מיד הנותן שהוא מוחזק עליו להביא ראיה שבריא היה באותה שעה. והלכה כחכמים: (ז) ר"א אומר א' בריא וא' מסוכן. רבי אליעזר ס"ל דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמי ואפי' מלוה מחמת מיתה (יא) ס"ל דאין מתנתו מתנה אלא בקנין

כו'. ר"ש: (פ) ולא במפרש. דמלתא דפשיטא היא ולא צריכא למימר שהיא מתנה כריא. אלא ה"ק דוקא כשהוכל לומר שבא להקנות המתנה מחיים דהיינו שהקנה בסתם ולא פירש לאחר מותו ופמ"ע: [י] אין כו'. פלומר ואם עמד חוזר והוא שכתב הר"ב וש"מ שבא ליתן מחיים כו'. וטעמא דחוזר דלא שביק נפשיה ערטלאי: (י) קאי גם אש"מ שבא ליתן מחיים: [כ] כא"א כו'. כלו' כא"א דעל פיו לא מהני: (יא) דהא מפרש

זיין פאר מעגן צו אנדערע מענטשין ושייר קרקע כל שהוא און אשטיקול פעלד אדער אנדערע זאכען האט ער געלאזען פאר זיך, און דער קראנקער איז געזונד געווארען מתנתו קיימת וואס ער האט געשענקט איז פאר פאלין, און ער קען ניט חרטה האבין און זאגין ער האט נאר געשענקט ווייל ער האט געמיינט אז ער וועט שטארבען, אבער אז ער וואלט וויסין ער וועט געזונד ווערין וואלט ער ניט געשיינקט, דאס איז ניט אמת, אז ער האט גירעכינט צוא שענקען ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבען צוא וואס האט ער גילאזין פאר זיך וואס ער האט גילאזין, פאר וואס האט ער ניט אלץ געשיינקט, צו וואס דארף ער נאך דעם שטארבען וואס ער האט געלאזין, נאר געוויס האט ער געמיינט צו שיינקען אויף אייביג אפילו ער וועט געזונד ווערין, דריבער האט ער פאר זיך עפעס גילאזין ער זאל האבין פון וואנען צו לעבין ווען ער וועט געזונד ווערין, לא שייר קרקע כל שהוא אבער אז ער האט ניט גילאזין פאר זיך אשטיקול פעלד און ניט אאנדער זאך. ער הט אלץ אוועק געשיינקט, און ער איז געזונד געווארין אין מתנתו קיימת איז דאס קיין מתנה, ווארום וויא אזוי שיינקט אמענטש אוועק זיין גאנץ פארמעגין און לאזט גאר ניט פאר זיך, געוויס האט ער דאס געטאהן ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבין אבער איצט אז ער איז געזונד געווארין קען ער חרטה האבען לא כתב בה שכיב מרע ראובן האט געשריבען ער שיינקט זיין פאר מעגין צו שמעון, און ראובן האט פאר זיך גאר ניט געלאזין, און עס שטייט ניט געשריבען וואס ראובן איז געוועזן ווען ער האט געשיינקט, אויב ראובן איז קראנק געוועזן האט גידארפט שטיין געשריבען "כד קציר ורמי בערסיה" אז ער איז געוועזן קראנק און גילעגין אויף זיין בעט, און אויב ראובן איז געזונד געוועזן האט גידארפט שטיין "כד הלך על רגלוהי בשוקא" ווען ער איז געגאנגען מיט זיינע פים אין גאס, און ביידע זאכין זענען ניט געשטאנען געשריבען הוא אומר שכיב מרע היה ראובן זאגט ער איז קראנק געוועזן ווען ער האט געשיינקט זיין פארמעגין, און ווייל ער האט געמיינט ער וועט שטארבין דריבער הט ער אוועק געשיינקט זיין גאנצין פארמעגין, איצט אז ער איז געזונד געווארען האט ער חרטה והן אומרים בריא היה און זיי זאגין [שמעון אדער נאך אנדערע] יורשים אז ראובן איז געזונד געוועןווען ער האט געשיינקט זיין פארמעגין, קען ער ניט חרטה האבען, צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע דארף ראובן ברייננגען עדות אז ער איז קראנק געוועזן ווען ער האט געשיינקט זיין פארמעגין דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר וחכמים אומרים און דיא חכמים זאגין המוציא מחברו עליו הראיה דער וואס וויל אוים ציהען געלט פון זיין חבר דער דארף ברייננגען עדות אז עס איז אמת ווי ער זאגט, און שמעון וויל דאך אוים ציהען געלט פון ראובן דריבער דארף שמעון ברייננגען עדות אז ראובן איז געוועזן געזונד ווען ער האט געשיינקט דיא מתנה: ז המחלק נכסיו על פיו אז איינער [ראובן] צו טיילט זיין פאר מעגין אום וויינינג, ער שרייבט ניט, נאר ער זאגט אוים וויינינג צוא דעם מענטש [צו שמעון] שיינק איך דיא זאך און צו דעם מענטש [צו לוי] שיינק איך דיא זאך און אזוי האט ער צו טיילט פיל זאכין צו פיל מענטשין, רבי אליעזר זאגט אחד בריא ואחד מסוכן סיי ראובן איז געוועזן אגעזונטער אויב סיי ראובן איז געוועזן נאנט צום שטארבין, איז

דברי רוכל מתנה במקלת הוא ואי בש"מ הא לכ"ע בעינן קנין כדלעיל. אלא במלוה מחמת מיתה היתה יא"כ ע"כ פליג ר"א אפי' במלוה מחמת מיתה. ר"ש ועתוי"ט: [ל] רוכל. שם אכותם. ר"ש: (יב) והלואי שהקברם אמם ורבנן קאמרי דלא היו רשעים ולפיכך אין לומר שקנסום. בגמ' ועתוי"ט: [מ] בשבת כו'. שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב. אבל לא בחול שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו. ר"ש: [נ] אמרו. אע"ג דל"ל מגו דיכול לקנות ולכתוב: [ס] ק"ו בחול. דכל שראוי לבילה כו'. ר"ש: (יג) נקט כתובים משום קנ‍ינות דנקנין בשטר ולמסורים משום מפלטלין דנקנין במסירה: (יד) ואע"ג דקנין יש בו משום מקח וממכר. דאסור משום שבות בש"מ התירו כדי שלא תטרוף דעתו: [ע] לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממנו

מסובן נכסים שיש להן אחריו' נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריו' אין נקנין אלא במשיכה. אמרו לו מעשה באמן של בני [ל] רוכל שהיתה חולה ואמרה תנו כבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה. אמר להן בני רוכל תקברם אמן. וחכ"א [מ] בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול. רבי יהושע או' בשבת [נ] אמרו [ס] ק"ו בחול. כיוצא בו זכין [ע] לקטן ואין זכין לגדול. ר' יהושע אומר לקטן

כמתנת בריא. ואין הלכה כרבי אליעזר: כבינתי. תרגום רדידים כבנתא: תקברם אמן. כלו' אין מביאין ראיה מהם שרשעים היו (יב) וקנסא קנסו רבנן לבנים לקיים לבת מתנת אמן אף ע"פ שלא היה מן הדין: אבל לא בחול. אם חלק השכיב מרע נכסיו בחול: ק"ו בחול. וכן הלכה דבין בחול ובין בשבת דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (יג) וא"ל קנין ואם שאל שיקנו מידו קונין ממנו בין בחול בין בשבת (יד) כדי שלא תטרוף

אזוי דער דין נכסים שיש להן אחריות אויב ראובן הט זיי געשיינקט פעלדער אדער הייזער נקנין בכסף דארף שמעון אדער לוי געבין עפעס געלט צוא ראובן וועלין דיא פעלדער געהערין צו זיי ובשטר אדער ראובן זאל שרייבין אויף אפאפיר דיא פעלד גיב איך צו שמעון אונ דיא פעלד צו לוי, אונ ראובן זאל זייא געבין דעם פאפיר, וועלין שוין דיא פעלדער געהערין צו זייא ובחזקה אדער שמעון אונ לוי גייען אריין אין דיא פעלדער וואס ראובן האט זיי געשיינקט, אונ זיי גראבין דארט אביסול אדער זייא פאריכטען עפעס אין דיא פעלדער, געהערין שוין דיא פעלדער צו זייא ושאין להן אחריות אונ אויב ראובן האט זיי געשיינקט אזעלכע זאכין וואס מען קען זיי טראגין פון איין ארט צום אנדערין אין נקנין אלא במשיכה געהערין ניט די זאכין צו שמעון אונ ניט צו לוי ביז שמעון אונ לוי נעמען די זאכין צו זיך אמרו לו האבען די חכמים געזאגט צו רבי אליעזר מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה עס האט געטראפין די אשה רוכל וואס זיא איז געווען אמוטער פון זיהן [ויא האט געהאט זיהן] איז קראנק געווארין ואמרה תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה אונ זיא הט גיזאגט פאר איהר טויט מען זאל געבין איהרע צירונג וואס זענען ווערט צוועלף הונדערט גילדין צו איהר טאכטער ומתה אונ זיא איז געשטארבין וקיימו את דבריה אונ די חכמים האבין מקיים געווען איהרע רייד, מען האט דיא צירונג גיגעבין צו דיא טאכטער, אפילו דיא טאכטער האט ניט גינומען די צירונג צו זיך ווען דיא מוטער האט גילעבט. איז דאך אקשיא אויף רבי אליעזר אמר להן האט רבי אליעזר גיזאגט צו דיא חכמים בני רוכל תקברם אמן דיא זיהן פון רוכל זענען געווען רשעים הלואי וואלט זייא דיא מוטער בגראבין, דריבער האבען דיא רבנן געזאגט מען זאל געבין דיא צירונג צו

דיא טאכטער אונ ניט צו דיא זיהן אפילו דער דין איז ניט אזוי, ווייל דיא רבנן האבין גיוואלט קנסנען דיא זיהן פון רוכל וחכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגין בשבת דבריו קיימין אויב דער קראנקער האט צו טיילט זיין פאר מעגין אום ווייניג אום שבת, זענען זיינע רייד גוט טוהט מען ווי דער קראנקער האט גיבאטין אונ יעדער האט זוכה גיווען וואס דער קראנקער האט איהם גיגעבין מפני שאין יכול לכתוב ווייל שבת קען מען ניט שרייבען אבל לא בחול אבער אז דער קראנקער האט צו טיילט זיין פאר מעגין אום ווייניג אום דער וואכין, איז זיינע רייד גאר ניט, מען האט דאך גיקענט שרייבין פאר וואס האט מען ניט געשריבען, רבי יהושע זאגט בשבת אמרו אז דער קראנקער האט צו טיילט זיין פארמעגין אום ווייניג אום שבת האט מען געזאגט אז זיינע רייד איז גוט אונ יעדער האט קונה געווען אום שבת וואס דער קראנקער האט איהם געגעבען קל וחומר בחול אז ער האט צו טיילט זיין פאר מעגין אום ווייניג אום דער וואכין, איז געווים זיינע רייד גוט אונ יעדערער האט קונה געווען וואס דער קראנקער האט איהם געגעבין [ועתוי"ט] כיוצא בו אזוי אגלייכין האט מען געזאגט זכין לקטן ואין זכין לגדול אז איינער שיינקט אזאך צו אקינד, קען איין אנדערער אגרויסער צו נעמען דיא זאך פון דעם וואס שיינקט אונ זוכה זיין פאר דעם קינד ווייל דאס קינד קען ניט זוכה זיין פאר זיך, אבער אז איינער וויל שיינקען אזאך צו אגרויסען, קען ניט איין אנדערער צו נעמען דיא זאך פון דעם וואס שיינקט אונ זוכה זיין פון זיינעט וועגין, ווייל דער גרויסער קען אליין זוכה זיין פאר זיך דברי רבי אליעזר אזויא זאגט רבי אליעזר, רבי יהושע זאגט לקטן אמרו אויב מען האט געזאגט מען קען זוכה זיין פאר אקינד, וואס דאס קינד קען

נים

דעתו עליו: (ח) יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. ואין ב"ח יכול להפרע מנכסים אלו שהרי לא זכה בהן הבן מעולם: ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון. ונפלו הנכסים שעה אחת לפני הבן והם משועבדים לכתובת אשה ולב"ח: בש"א יחלוקו. דקסברי ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי ויורשי האב וב"ח תרוייהו מוחזקים הוו לפיכך יחלוקו: ובה"א. הנכסים בחזקת יורשים וכמוחזקים דמי (טו) וב"ה בא להוציא מידם ועליו להביא ראיה שהאב מת תחלה: (ט) האשה מתה תחלה. ואין ליורשי האשה כלום שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירשו ב"ה אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה (טז) אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותן עליו הילכך נכסי צאן ברזל יחלוקו וכתובת אשה שהם מנה מאתים ותוס' כשארים בחזקת יורשי

[פ] אמרו ק"ו לגדול: (ח) נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה [צ] עליו כתובת אשה ובעלי חוב יורשי [ק] האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן בש"א יחלוקו ובה"א נכסים בחזקתן: (ט) נפל הבית עליו [ר] ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשונה ואחר כך מת הבעל. יורשי האשה אומרים הבעל מת ראשון ואח"כ מתה האשה בש"א [ש] יחלוקו וב"ה אומרים

שנותנין לו. תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות בעצמו: [פ] אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח כמי שלי משוי וסילכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו. ר"ש: [צ] עליו. על הבן כתובת אשה או ב"ח ואין לו ממה לפרוע. ר"ש: [ק] האב. בנפל עליו ועל אביו קאי ולענין עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו. ר"ש: (טו) וה"ל הר"ש בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי כו' וכמוחזקים דמי שהרי יעקב מוחזק בנכסיו הוה ואלו בלים אכחו: [ר] ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו. ר"ש: [ש] יחלוקו. סמ"ג ס"ד דיבמות ומש"ס.

ניט זוכה זיין פאר זיך קל וחומר לגדול פאר אגרויסין מענטש קען מען געווים זוכה זיין, ווייל דער גרויסער אליין קען אויך זוכה זיין פאר זיך [עתי"ט]: ח נפל הבית עליו ועל אביו אשטוב איז איין געפאלען אויף אזוהן מיט זיין פאטער [אויף ראובן און זיין פאטער יעקב] און זייא זענען ביידע געהרגת געווארין או עליו ועל מורישיו אדער דיא שטוב איז איין געפאלען אויף ראובן מיט נאך אמענטשין [שמואל] וועלכער ראובן וואלט געדארפט ירשנן דעם שמואל אז שמואל וואלט פריער געשטארבען פאר איהם. נאר מען ווייס ניט ווער עס איז פריער געשטארבין, ראובן איז פריער גישטארבין אדער זיין פאטער יעקב איז פריער געשטארבען, אדער זיין פריינד שמואל איז פריער גישטארבין והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב און עס איז דא אאשה וואס זיא מאנט דיא כתובה בייא ראובן, אדער עס איז דא אמלוה וואס מאנט אחוב וואס ראובן איז איהם שולדיג געלט יורשי האב אומרים דיא יורשים פון דעם פאטער זאגין [דאס זענען יעקב'ס זיהן ראובן'ס ברידער, אדער אפילו ראובן'ס זיהן, זיי זאגין הבן מת ראשון דער זוהן [ראובן] איז פריער געשטארבין, האט ער גאר ניט געירשת פון זיין פאטער ואחר כך מת האב דער נאך איז דער פאטער [יעקב] געשטארבין, זאגין דיא ברידער פון ראובן מיר ירשנן דאס גאנצע פאר מעגין פון אונזער פאטער יעקב, און ראובן האט קיין חלק אין דיא ירושה, אדער דיא קינדער פון ראובן זאגין מיר קומען ירשנן אונזער זיידין, און דיא אשה אדער דער בעל חוב קענען ניט נעמען פון יעקב'ס פאר מעגין, ווארום ראובן האט אין זיי קיין חלק [און דיא יורשים פון שמואל זאגין ראובן איז פריער געשטארבין, דארפין מיר ירשנן אונזער פריינד שמואל, ניט ראובן, און דיא אשה אדער דער בעל חוב קענען גאר ניט

נעמען פון שמואל'ס פארמעגין בעלי החוב אומרים און דיא אשה אדער דער בעל חוב וואס זיי מאנען ביי ראובן זאגין האב מת ראשון דער פאטער [יעקב] איז פריער געשטארבין, האט ראובן אים גירשת ואחר כך מת הבן דער נאך איז געשטארבין דער זוהן ראובן, קענען מיר נעמען אונזער חוב פון יעקב'ס פארמעגין ווי פיל דער חלק פון ראובן איז. אדער זיי זאגין פריער איז געשטארבין שמואל האט ראובן אים גירשת, דער נאך איז ראובן גישטארבין, קענען מיר נעמען אונזער חוב פון שמואל'ס פאר מעגין, ווי פיל ראובן'ס חלק איז, בית שמאי זאגין יחלוקו די יורשים פון יעקב און דיא בעלי חובות, זאלין זיך צו טיילין מיט דעם חלק פון ראובן וואס ער דארף נעמען פון זיין פאטער יעקב אדער פון זיין פריינד שמואל, און בית הלל זאגין נכסים בחזקתן דאס פאר מעגין פון יעקב אדער פון שמואל בלייבט ביי די יורשים, און דיא בעלי חובות דארפין ברייננגען עדות אז יעקב אדער שמואל זענען געשטארבין פריער פאר ראובן וועלין זייא נעמען זייער חוב: ט נפל הבית עליו ועל אשתו אויב אשטוב איז איין געפאלין אויף אמאן מיט אווייב און זיי זענען ביידע געהרגת געווארין און מען ווייס ניט ווער איז פריער געשטארבין יורשי הבעל אומרים דיא וואס דארפין ירשנן דעם מאן האבין געזאגט האשה מתה ראשונה דאס ווייב איז פריער געשטארבין, האט דער מאן גירשת דם גאנצע פאר מעגין פון ווייב ואחר כך מת הבעל דער נאך איז גישטארבין דער מאן, דארפין מיר ירשנן דאס פארמעגין פון מאן און פון ווייב יורשי האשה אומרים און די יורשים פון דיא ווייב זאגין הבעל מת ראשון פריער איז דר מאן גישטארבין קומט דאס ווייב דיא כתובה ואחר כך מתה האשה דער נאך איז די ווייב גישטארבין, דארפין מיר ירשנן איר כתובה און די איבעריגע פאר מעגין

נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי [ת] האב: (י) נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו. אמר ר"ע [א] מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן א"ל בן עזאי על החלוקים אנו מצטערים

הבעל (יז): נכסים הנכנסים והיוצאין עמה. הם נכסי מלוג שבשעה שהיא נכנסת נכנסים עמה וכשהיא יוצאה יוצאים עמה אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה אלו הם בחזקת יורשי האשה נמצא יורשי אשה נוטלים כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל: (י) נפל הבית עליו ועל אמו. ואין לה בן אחר אלא זה (יח) יורשי הבן (יט) אומרים האשה מתה תחלה וירש הבן נכסיה ואנו יורשים הבן ויורשי האשה ממשפחת בית אביה אומרים הבן מת תחלה ואנו יורשים את האשה: אלו ואלו מודים. ב"ש וב"ה דיחלוקו דכיון ששניהם באים מכח ירושה הוי ספק וספק ויחלוקו ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו דהתם יש שני מיני נכסים יש שהבעל מוחזק ויש שהאשה מוחזקת אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה ושניהם באים מכח ירושה (כ) לירש הכל הילכך יחלוקו: מודה אני בזה. לדברי ב"ה ה"נ אמרינן נכסים בחזקתן בחזקת יורשים מן האב שהרי בחייה משמת בעלה אחר שבט אביה היא מתייחסת וממונה נמי בחייה היה בחזקת שבט אביה (כא) הילכך יורשיה מן האב יורשים אותה. והלכה כר"ע: על החלוקים אנו מצטערים. כלומר על מחלוקת דלעיל דב"ש וב"ה אנו מצטערים שלא השוו דעתן ואתה אומר שגם בזה חלוקין ובאת לחלוק על תנא קמא

שאומר

ועתוי"ט: (טז) דכיון שהנכסים בחזקתה יכולה היא לטורים שבועת הכתובה לבניה אף ע"ג דבעלמא אין אדם מורים שבועה לבניו. תוס'. והטור כתב דמיירי ביחד לה קרקע כו' דא"ל לישבע: (יז) דהא בחזקתן לאו לקמיה קאי אלא ה"ג וכתובה כו'. ר"ש: [ת] האב. יורשי האשה הול"ל אלא איידי דביבמות וכתובות תני האב (ע"ש מ"ש) תני ה"נ הכי: (יח) הר"ש דאלו הו"ל בן מאיש אחר אותו הבן הוא יורש ודאי במאי שנכנסים של אמו ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל התוס' הקשו ע"ז דהא אינו ודאי במאי שהוא כו' ומסקי דאפי' הו"ל בן מאיש אחר אלא שאין לה עוד בן מאבי הבן הזה. ועתוי"ט: (יט) ר"ל שאינם יוצאי ירכו. ועיין תוי"ט: (כ) משא"כ ביורשי הבעל דירושת הבעל אינה מן התורה: [א] מודים. משום דנקט ת"ק לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה. כלומר ואני מודה וחולק עליך דלדברי ב"ה כו'. ר"ש: (כא) הלשון מגומגם הוא וז"ל הר"ש שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה ואפי' כתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה משבאו לידה הרי הן בחזקת

וואס די ווייב האט געהאט, און די יורשים פון מאן דארפן נאר ירשנן דם פאר מעגין פון מאן נאכדעם ווי זיי וועלין בצאהלין איהר כתובה, בית שמאי זאגין יחלוקו די יורשים פון מאן און דיא יורשים פון ווייב צו טיילין זיך מיט דעם פאר מעגין פון דיא ווייב און מיט איר כתובה טיילין זיי אויך צווישען זיך, און בית הלל זאגין נכסים בחזקתן דם פאר מעגין פון אווייב איז דרייא ערליי, איינס איז, דם פארמעגין וואס די ווייב בריינגט אריין צו מאן און שאצט איהם איין אין געלד, און דער מאן נעמט אויף זיך ער זאל זייא איהר צוריק געבין, אז ער וועט איהר גטין, אדער ווען ער וועט שטארבין, דאס הייסט נכסי צאן ברזל דאס פאר מעגין איז שטארק אזוי וויא אייזערנע שעפסין, אויף דיא נכסי צאן ברזל זאגין בית. הלל דאס געהער צו ביידע ערלייא יורשים, העלפט געהער צו די יורשים פון מאן, און העלפט געהער צו דיא יורשים פון די ווייב, די אנדערע איז, די כתובה דאס זענען די צווייא הונדערט גילדין וואס קומט צו אבתולה און דעם תוספת כתובה וואס דער מאן האט איר פאר גרעסערט די כתובה מיט זיין גוטען ווילען, זאגין בית הלל כתובה בחזקת יורשי הבעל די יורשים פון מאן ירשנן די כתובה, די דריטע איז, דאס פאר מעגין וואס די ווייב האט און גיט זיי ניט דעם מאן, נאר זי האלט זיי פאר זיך, דער מאן געמט נאר דעם פאר דינסט פון דעם פאר מעגין, דאס הייסט נכסי מלוג, זאגין בית הלל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה די נכסי מלוג ווען די אשה גייט אריין צום מאן בריינגט זי זיי מיט זיך, און ווען זי גייט ארוים פון מאן נעמט זי זיי מיט זיך בחזקת יורשי האב געהערין צו די יורשים פון ווייב ווייל זי האט דעם פאר מעגין פון איר פאטער [ועתי"ט]: י נפל הבית עליו ועל אמו אויב אשטוב איז איין גיפאלין אויף אזוהן מיט אמוטער, און די מוטער איז גיוועזן א אלמנה און האט קיין אנדער זוהן און זענען ביידע געהרגת גיווארין, די יורשים פון זוהן זאגין די מוטער איז פריער גישטארבין האט דער זוהן איר גירשת, דער נאך איז דער זוהן גשטארבין, וועלין מיר ירשנן דעם זוהן, און די יורשים פון די מוטער [איר פאטערס קרובים] זאגין דער זוהן איז פריער גישטארבין האט ער די מוטער קיין מאל גירשת, דער נאך איז די מוטער גישטארבין, וועלין מיר זי ירשנן אלו ואלו מודים שיחלוקו בית שמאי און בית הלל זענען מודה איינער צום אנדערין אז די ביידע ערלייא יורשים זאלין זיך טיילין מיט דיא מוטערס פאר מעגין אמר רבי עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן רבי עקיבא זאגט איך זאג אז דא קריגט אויך בית הלל און זאגט ניט מען זאל צו טיילין, נאר דאס פאר מעגין געהער צו דעם וואס האט ביז איצט צו אים גיקערט, דאס איז צו דיא מוטער, און די יורשים פון די מוטער [איר פאטערס פאמיליע] ירשנן אין גאנצין איר פאר מעגין אמר לו בן עזאי האט בן עזאי גיזאגט צו רבי עקיבא על החלוקין אנו מצטערין אויף די פריערדיגע דינים וואס בית שמאי קריגט מיט בית הלל האבין מיר צער פאר וואס זיי פאר גלייכין ניט זייערע דעות זיי זאלין ניט קריגען אלא שבאת לחלק עלינו את השוים נאר איצט אז מען האט שוין גיפונען צו זאגין אויף איין דין אז בית שמאי מיט בית הלל זאלין האלטען גלייך, קומסטו זאגין

שאומר שהם שוין :

אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין :

שהם אחים שהיא מתיחסם אחר שבט אחיה :

אז זיא דעם דין קריגט אויך בית הלל מיט בית שמאי :

גמרא ב"ב דף קמה ע"ב

הלכה ה' כלה כלי המיזון דנלה דמלכות דכריאה אכדשם

אמר ר' זירא מ"ד כל ימי עני רעים זה בעל התלמוד וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה. רבא אמר איפכא. והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבי מ"ד מסיע אבנים יעצב בהם ובוקע עצים יסכן בם מסיע אבנים יעצב בהם אלו בעלי משנה ובוקע עצים יסכן בם אלו בעלי תלמוד. רבי חנינא אומר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה. וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה. ר' ינאי אמר כל ימי עני רעים זה איסטנים וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה. ר' יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמן. וטוב לב משתה תמיד זה אכזרי. וריב"ל אמר כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה. וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה. ואריב"ל

רש"י

זה בעל גמרא. שממית עלמו לכוין הלכות ולתרץ הויות: רבא אמר איפכא. כל ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו וגם כשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ. וטוב לב בעל הגמרא שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח לעשות הוראה: יעצב. ל' בעלבון התלמוד: זה בעל משנה. ששונה משניות כל היום ואין לו אלא לער שמתקשה בטעמיהן. יסכון. לשון המימות כלומר שנהנה: שדעתו יפה. שסיבל הכל: קצרה. כמו עלרן וקפדן עינו רעה בשלו ובשל אחרים: זה רחמן. שרואה כמה עניים ולבו בוכה:

אמר רבי זירא רבי זירא האט גזאגט בן סירא זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכטע זה בעל התלמוד דאס מיינט מען דער וואס לערונט גמרא, ער האט שלעכטע טעג, ווייל עס איז דא פיל קשיות, און מען דארף גאנצע טעג זיך מאטערן אויף תירוצים צוא ענטפערין דיא קשיות, און מען זאל ניט האבין אטעות אין אדין וטוב לב משתה תמיד דעם מענטש וואס איהם איז גוט אויף דעם הארצין, איז ביא איהם אייביג אסעודה, ער איז אייביג פריילעך זה בעל משנה דאס איז דער וואס לערונט משניות, ער האט קיין קשיות, ער דארף קיין תירוצים רבא אמר איפכא רבא זאגט פארקערט, דער וואס לערונט משניות האט שלעכטע טעג, ווייל אז ער דארף וויסען אדין, פון דער משנה קען ער ניט וויסען, און אז די משנות קריגען איינע אויף די אנדערע וויים ער ניט צו ענטפערין, אבער דער וואס לערונט גמרא וויים אלץ, ער וויים אדין צו פסקנען, ער וויים צו ענטפערין משניות וואס קריגען איינע אויף די אנדערע והיינו דאמר רב משרשיה משמיה דרבי דאס איז וואס רב משרשיה האט גיזאגט פון רבי'ס וועגין מאי דכתיב וואס מיינט דער פסוק מסיע אבנים יעצב בהם דער וואס ציהט ארוים שטיינער טרויערט ער ביא זיא ובוקע עצים יסכן בם און דער וואס שפאלט [האקט] האלץ וועט ער זיך דער-ווארעמען ביא זיא [ער וועט הנאה האבין פון זיא] מסיע אבנים יעצב בהם דער וואס ציהט ארוים שטיינער טרויערט ער ביא זיי אלו בעלי משנה דאס מיינט מען דיא מענטשין וואס לערנען משניות, זייא זענען אייביג טרויעריג, ווייל זייא האבין ניט קיין פארגעניגען פון דעם לערנען ובוקע עצים יסכן בם און דער וואס שפאלט [האקט] האלץ וועט ער זיך דערוואַרעמען ביא זיא [ער וועט הנאה האבין פון זיא] אלו בעלי התלמוד דאס מיינט מען די מענטשין וואס לערנען גמרא, זייא האבין פאר-גענינגען פון זייער לערנען, רבי חנינא זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה שיש לו אשה רעה דאס מיינט מען דעם מענטש וואס האט אשלעכטע ווייב וטוב לב משתה תמיד דער מענטש וואס איהם איז גוט אויף דעם הארצין, איז ביא איהם אייביג אסעודה, ער איז אייביג פריילעך זה שיש לו אשה טובה דס מיינט מען דעם מענטש וואס האט אגוטע ווייב, רבי ינאי זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה איסטנים דאס מיינט מען דעם מענטש וואס איז איידיל [ניט יעדער זאך קען ער עסין, ניט יעדער זאך קען ער טרינקען, ניט יעדער צייט איז פאר איהם גוט] וטוב לב משתה תמיד דער מענטש וואס זיין הארץ איז גוט, איז ביא איהם אייביג אסעודה, און ער איז אייביג פריילעך זה שדעתו יפה דאס מיינט מען דעם מענטש וואס זיין מיינונג איז גוט צו יעדער זאך, ער עסט אלץ און טרינקט אלץ, רבי יוחנן זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה רחמן דאס מיינט מען דעם מענטש וואס האט צו פיל רחמנות, אלע טאג קומט איהם פאר אזעלכע זאכין וואס ער דארף אויף זייא רחמנות האבין וטוב לב משתה תמיד דער וואס האט אגוט הארץ איז ביא איהם אייביג פריילעך זה אכזרי דאס איז דער מענטש וואס האט אויף קיינעם רחמנות, רבי יהושע בן לוי זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט זה שדעתו קצרה דאס איז דער מענטש וואס זיין פארשטאנד איז ווייניג וטוב לב משתה תמיד דער וואס האט אגוט הארץ איז

והאיכא שבתות ויו"ט. שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת: שנוי וסת. חוק כמו העני כל ימי החול אוכל פת הריבה ובשבת אוכל בשר:

כל ימי עני רעים. והאיכא שבתות וימים טובים. כדשמואל דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעיים. כתוב בס' בן סירא כל ימי עני רעים וגו'. כדאיתא בכתובות פרק אחרון:

ער איביג פריילעך זה שדעתו רחבה דאס איז דער מענטש וואס זיין פארשטאנד איז גרויס, נאך האט רבי יהושע בן לוי געזאגט בן סירא זאגט כל ימי עני רעים אלע טעג פון דעם ארעם מאן זענען שלעכט איז דאך אקשיא והא איכא שבתות וימים טובים עס איז דאך דא שבת און יום טוב, וואס דער ארעם מאן עסט בעסער און רוהט אפ, נאר כדשמואל, וויא שמואל האט געזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט געזאגט שנוי וסת תחלת חולי מעים אז איינער ענדערט זיין געוואוהנהייט, אפילו צו בעסער, איז דאס אנהייב צו אנדערעם קראנקייט, דריבער איז שבת און יום טוב אויך שלעכט פאר דעם ארעם מאן ודאס איבעריגע וואס בן סירא האט געזאגט שטייט אין יום ג'):

זוהר אחרי דף עב ע"א ס"ה דאלינות יוד הא ואו הא

במעשה ארץ מצרים וגו'. ר' חייא פתח (איוב לח) לאחוז בכנפות הארץ וגו'. תאנא זמין קב"ה לדכאה לארעיה מכל מסאבותא דעמין עכו"ם דסאיבו לה. כהאי מאן דאחיד בטליתיה ואנער טנופא מניה וכל אינון דאתקברו בארעא קדישא למשדי לון לבר. ולדכאה ארעא קדישא מסטרא אחרא (ס"א קדישא אחרא) כביכול דהוה מתזנא לבתר רברבי עמין ולקבלא מסאבותא דילהון ולדכרא לון. וזמין לדכאה לה ולאעברא לון לבר. ר"ש הוה מדכי טורי (ס"א שוקי) דטבריא וכל דהוה תמן מית הוה סליק ליה ומדכי ארעא. תאנא כתיב (ירמיה ב) ותבואו ותטמאו את ארצי וגו'. א"ר יהודה זכאה חולקיה מאן דזכי בחייו למשרי מדורא בארעא קדישא. דכל מאן דזכי לה זכי לאנגדא מטלא דשמיא דלעילא דנחית על ארעא. וכל מאן דזכי לאתקשרא בחייו בהאי ארעא קדישא. זכי לאתקשרא לבתר בארעה קדישא עלאה. וכל מאן דלא זכי בחייו ומייתין ליה לאתקברא תמן. עליה כתיב (שם) ונחלתי שמתם לתועבה. רוחיה נפיק ברשותא נוכראה אחרא וגופיה אתי תחות רשותא דארעא קדישא. כביכול עביד קדש חול וחול קדש. וכל מאן דזכי למיפק נשמתיה בארעא קדישא אתכפרו חובוי וזכי לאתקשרא תחות גדפוי דשכינתא דכתיב (דברים לב) וכפר אדמתו עמו. ולא עוד אלא אי זכי בחייו זכי לאתמשכא עליה רוחא קדישא תדיר. וכל מאן דיתיב ברשותא אחרא אתמשך עליה רוחא אחרא נוכראה. תאנא כד סליק רב המנונא סבא להתם הוו עמיה תריסר בני מתיבתא דיליה. אמר לון אי אנא אזיל לארחא דא לאו על דידי קא עבידנא אלא לאתבא פקדונא למאריה. תנינן כל אינון דלא זכו להאי בחייו. אתיבין פקדונא דמאריהון לאחרא. א"ר יצחק בגיני כך כל מאן דאעבר מאינון זינין בישין או רשותא אחרא בארעא. ארעא אסתאבת. ווי ליה להאי גבר ווי לנפשיה דהא ארעא קדישא לא מקבלא ליה לבתר. עליה כתי' (תהלים קד) יתמו חטאים מן הארץ בעוה"ז ובעוה"ב ורשעים עוד אינם בתחיית המתים כדין ברכי נפשי את יי' הללויה:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

משערי תשובה לר' יונה דף ו' ע"א

התאוה הנתונה בלב האדם שרש כל הפעולות לכן אם יתקן התאוות בנתה אשר כל האיברים ישרתום ימשכם אחרי

הר"מ הלכות איסורי ביאה פרק כב

(א) מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באים לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים, וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שהם באין בגלל בניהם ונמצא מתייחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו: (ב) תקנו חכמים שתהיינה הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש משום יחוד:

התאוה הנתונה בלב האדם שרש כל הפעולות די תאוה וואס איז געגעבן געווארן אין הארץ פון דעם מענטש, זי איז דער ווארצל פון אלע זאכין וואס דער מענטש טוט לכן אם יתקן התאוות בנתה אשר כל האברים ישרתוהו ימשכם אחרי השכל וילוו עליו וישרתוהו יכשרו כל הפעלים דריבער אויב ער וועט איינהאלטין די תאוות פאמעלאך, די אלע גלידער וואס בעדינען די תאוות

(א) מי שאין לו אשה לא ילמד התינוקות דער וואס האט קיין ווייב זאל ער ניט לערנען מיט קליינע קינדער מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ווייל די מוטערס פון די קינדער קומען אין חדר צו זייערע קינדער ונמצא מתגרה בנשים וועט ער צורייצין זיין תאוה אויף דיא ווייבער וכן אשה לא תלמד קטנים אאשה זאל ניט לערנען מיט קליינע קינדער מפני אבותיהם שהם באין בגלל בניהם ווייל די פאטערס וועלען קומען צו זייערע קינדער ונמצאו מתיחדים עמה וועלען זייא זיין אליין מיט איהר אין איין שטוב ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר מען דארף ניט אז דאס ווייב פון מלמד זאל זיין מיט איהם צו זאמען אין חדר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו נאר זיא איז בייא זיך אין שטוב און ער לערנט אויף זיין ארט [אין איין אנדער שטוב]: (ב) תקנו חכמים שתהיינה הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא דיא חכמים האבין געזאגט אז ווייבער זענען אין בית הכסא זאלין זייא שמועסין איינע מיט די אנדערע וועט מען הערין זייער שטימע אז ווייבער זיצען אינעווייניג] כדי שלא יכנס שם איש וועט ניט אריין גיין אמאנספערזאן אין דעם בית הכסא משום יחוד ער זאל ניט זיין אליין מיט אאשה:

השכל ויצוי עליו ויתרחקו יעברו כל הפתלים שנא' זך וישר פעלו ונאמר תאוה נהיה תערב לנפש נהיה כמו נשברת מג' נהיית ונחליתי אמר כי כאשר ישבר אדם תאותו גם בדברים המותרים בזה תצליח הנפש והמדה הזאת תערב לה כי ירים השכל ידו וגבר ותועבת כסילים סור מרע שכסילים אשר אינימו שוברים תאותם ורודפים תמיד אחר תענוגות בני האדם וכי תפגע תאותם בדרך חטא וכל דבר רע לא יסורו ממנו נקראו כסילים על רדיפת התענוגים כמו שנא' וכסיל אדם יבלענו ונא' הוי משכימי בבקר שכר ירדופו וגו' ונא' והיה כנור ונבל וגו' ונאמר ובטן רשעי' תחסר ונא' וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם ואחז"ל אלו בני אדם שכל ימיהם כחגים ונא' לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע פי' מי שמבקש ללכת אחר תאותו ורצונו נפרד מכל חבר ועמית כי ירחקו ממנו אוהב ורע כי תאות בני אדם ומדותם חלוקות אין רצונו של זה כרצונו של זה. אכן אם ילך בדרך השכל אז יתחברו לו החברים ויהיו אוהביו רבים. ואמרו במוסר מי שהוא רוצה את מדותיו רבו הקופצים עליו. ויש לפרש על הענין הזה בעצמו לתאוה יבקש נפרד איש נפרד מכל אח וחבר לתאוה הוא מבקש. ובעבור שמבקש ללכת אחרי רצונו למען זאת מרעהו רחקו ממנו כענין ודל מרעהו יפרד. בכל תושיה יתגלע ההולך אחר תאותו לא בדבר אחד ימעט בלבד אך בכל זאת שבתורה

[וואס דורך זיי ווערין די תאות גיטאן] וועט ער זיי ציהען צום שכל, אונ די אלע גלידער וועלין זיך באהעפטין צום שכל אונ וועלין אים בעדינען, וועלין גוט ווערין אלע זאכין וואס ער וועט טאן שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק זך ישר פעלו דער מענטש וואס איז קלאר אונ ריין פון תאות זיינע מעשים וועלין זיין גוט אונ ריכטיג ונאמר נאך זאגט דער פסוק תאוה נהיה תערב לנפש נהיה כמו נשברת נהיה איז טייטש צובראכין מלשון נהייתי ונחליתי ווי עס שטייט אין פסוק „נהייתי ונחליתי" איך בין צובראכן אונ קראנק גיווארין אמר האט שלמה המלך גיזאגט „תאוה נהיה תערב לנפש" אז די תאוה ווערט צובראכין איז זיס פאר די נשמה כי כאשר ישבר אדם תאותו גם בדברים המותרים אז דער מענטש וועט צו ברעכין זיין תאוה אפילו אויף אזעלכע זאכין וואס מען מעג בזה תצליח הנפש מיט דעם וועט בעגליקט ווערין דיא נשמה והמדה הזאת תערב לה אונ די מדה וועט זיין זיס פאר די נשמה כי ירים השכל ידו וגבר ווייל דער שכל וועט אויפהייבין זיין כח אונ וועט זיך שטארקין אויף דעם גוף ותועבת כסילים סור מרע בייא דיא נארין איז אאומווירדיגע זאך מען זאל אוועק גיין פון שלעכטס טאן הכסילים אשר אינימו שוברים תאותם די נארין וואס צוברעכין ניט זייערע תאות ורודפים תמיד תענוגות בני האדם אונ שטענדיג זוכין זיי מענטשליכע פערגע־ניגעים כי תפגע תאותם בדרך חטא וכל דבר רע אז זייא טרעפין א תאוה דורך א עבירה אונ דורך א שלעכטע זאך לא יסורו ממנו וועלין זייא זיך ניט אפטאן פון די תאוה ונקראו כסילים על רדיפת התענוגים ווייל זיי לויפין נאר צו פערגעניגענס דריבער רופט מען זיי נארין כמו שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק (משלי כא) וכסיל אדם יבלענו די נארעשקייט פון דעם מענטש טוט אים פארדארבין די תאות וואס דער מענטש טוט, זיי פארדארבין דעם מענטש ונאמר נאך זאגט דער פסוק [ישעיה ה'] הוי משכימי בבוקר שכר ירדופו ווייא צוא דיא מענטשין וואס שטייען אויף גאנץ פריה צום טרינקען שטארקין וויין והיה כנור ונבל זיי פאר בריינ־גען זייער צייט מיט מוזיק שפילען אונ וויין טרינ־קען, אבער וואס גאט האט גיטאן אויף דער וועלט זיינע וואונדער, דאס ווילען זיי גאר ניט זעהן ונאמר נאך שטייט אין פסוק [משלי יג] ובטן רשעים תחסר דעם בויך פון די רשעים טוט פעלין, דעם בויך פון דעם רשע פעלט אייביג ונאמר נאך זאגט דער פסוק [מלאכי ב'] וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם איך וועל פאר שפרייטין די מיסט פון אייער עסין אויף אייער פנים, די מיסט פון אייערע ימים טובים ואמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ די רבנן האבין גיזאגט אלו בני אדם שכל ימיהם כחגים דאס מיינט מען די מענטשין וואס ביי זיי איז אלע טאג אזוי ווי יום טוב ונאמר נאך זאגט דער פסוק לתאוה יבקש נפרד דער וואס זוכט תאות איז ער אפ געשיידט פירוש דער פשט איז מי שמבקש ללכת אחר תאותו ורצונו דער וואס וויל גיין נאך זיין גלוסטונג אונ נאך זיין ווילען נפרד מכל חבר ועמית ווערט ער אפ געשיידט פון אלע חברים אונ פון אלע גוטע פריינד כי ירחקו ממנו אוהב ורע ווארום עס וועלין זיך דער ווייטערין פון אים די וואס האבין אים ליב גיהאט אונ זיינע פריינד כי תאות בני אדם ומדותם חלוקות ווארום די תאות פון די מענטשין אונ די נאטורין זענען אפגעטיילט אין רצונו של זה כרצונו של זה דער ווילען פון דעם מענטש איז ניט גלייך צו דעם ווילען פון איין אנדער מענטש (דער מענטש גלוסט צו דיא זאך דער אנדערער גלוסט צו איין אנדער זאך), דריבער קען ער זיך ניט פארגלייכין מיט זיינע חברים אכן אם ילך בדרך השכל אבער אז ער וועט גיין מיט דעם שכל, ער וועט טאן וואס דער שכל לערינט אים אז יתחברו אליו החברים ויהיו אוהביו רבים דאמאלס וועלין זיך באהעפטין צו אים די חברים, אונ די וואס וועלין אים ליב האבין וועלין זיין פיל מענטשין ואמרו במוסר דער מוסר זאגט מי שהוא רוצה את מדותיו רבו הקופצים עליו דער מענטש וואס וויל זיינע מדות זאלין גוט זיין זענען דא פיל מענטשין וואס ווילען זיך באהעפטין מיט אים ויש לפרש על הענין הזה בעצמו לתאוה יבקש נפרד אונ אזויא קענען מיר טייטשין דעם פסוק לתאוה יבקש נפרד, דער מענטש וואס זוכט תאות איז ער אפגעשיידט פון פיל מענטשין איש נפרד מכל אח וחבר לתאוה הוא מבקש דער מענטש וואס איז אפגעשיידט פון ברידער אונ פון חברים, איז נאר ווייל ער זוכט תאות ובעבור שמבקש ללכת אחרי רצונו אונ ווייל ער וויל גיין נאך זיין ווילען למען זאת מרעהו רחקו ממנו דריבער דערווייטערין זיך פון אים זיינע גוטע פריינד כענין ודל מרעהו יפרד אזוי ווי עס שטייט אין פסוק [משלי יט] דער ארעם מאן איז אפ געשיידט פון זיין פריינד, נאר דער פאר ווייל ער איז ארעם

יתגלע כי יעבור על כלנה מל' וכל אז ל יתגלע. ועוד תמצא לו תועלת בשברו התאוה הגשמית כי אם תשאלנו תאותו דבר בליעל ועבירה ידבר אל לבו הן בהתר לא אמלא תאותי ואיך אשלח ידי באיסור. ועוד תמצא בשבירת התאוה תועלת רבה ועצומה כי יגלה רצון לבו וטוב חפצו לתשובה כי הוא מואס הטבע אשר גרם לו החטא וכזה יתרצה אל השי"ת וימצא חן בעיניו :

דריבער איז ער אפגעשיידט פון זיינע פריינד, דער פסוק מיינט אויך אזוי, ווייל ער זוכט תאות דריבער איז ער אפגעשיידט פון זיינע פריינד בכל תושיה יתגלע אין דער גאנצע תורה וועט ער זיך פארשפרייטן תהולך אחר תאותו לא בדבר אחד בלבד יחטא דער מענטש וואס גייט נאך זיינע תאות וועט ער ניט זינדיגען נאר אין איין זאך אליין אך בכל זאת שבתורה יתגלע נאר אין אלע מצות פון דיא תורה וועט ער זיך פארשפרייטן כי יעבור על כלנת ער וועט עובר זיין אויף אלע מצות מלשון וכל אויל יתגלע וויא עס שטייט אין פסוק (שם כ) אין אלץ פארשפרייט זיך דער נאר, איז יתגלע דער טייטש פארשפרייטן ועוד תמצא לו תועלת בשוברו התאות הגשמית נאך אהילף וועט איהם געפונען ווערין אז ער וועט צוברעכין די תאות פון דעם גוף כי אם תשאלנו תאותו דבר בליעל ועבירה אז זיין תאוה וועט פארלאנגען פון איהם ער זאל טאהן אעבירה ידבר אל לבו וועט ער ענטפערין זיין הארץ הן בהיתר לא אמלא תאותי מאדאך איך טוה ניט מיינע תאות אין די זאכין וואס איך מעג ואיך אשלח ידי באיסור וויא אזוי וועל איך טאהן אזעלכע תאות וואס איך טאר ניט ועוד תמצא בשבירת התאוה תועלת רבה ועצומה נאך וועסטו געפינען אגרויסע הילף אונ אשטארקע אז דוא וועסט צו ברעכין די תאות כי יגלה רצון לבו וטוב חפצו לתשובה אז ער וועט ניט גלוסטין פערגעניגען צו האבין וועט ענטדעקט ווערען דער ריינער ווילען פון זיין הארץ אונ זיין גיטע בעגערונג צו טאהן תשובה כי הוא מואס הטבע אשר גרם לו החטא ווייל ער וועט פארמיאוסין די נאטור וואס האט איהם געבריינגט צום זינדיגען ובזה יתרצה אל ה' יתברך מיט דעם וועט ער בעוויליגט ווערען צו גאט וימצא חן בעיניו אונ ער וועט געפינען חן אין זיינע אויגין :

אונקלוס — אחרי יום ה תורה

לחמשיך מת"ת דו"א יהוה נשש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ה דמלוי ההה אל שם ב"ן שבעשית בניקוד חולם:

כב ויטול צפירא עלוהי
ית כל חוביהון לארע
לא יתבא וישלח ית
צפירא במדברא:
כג ויעול אהרן למשכן
זמנא וישלח ית לבושי

כב ונשא השעיר עליו את־כל־
עונתם אל־ארץ גזרה ושלח את־
השעיר במדבר: כג ובא אהרן
אל־אהל מועד ופשט את־בגדי

ת"א אל ארן גזרה. יומא סז:
כמדבר. שם: ובא אהרן אל. שם לב ע: ופשט את. שם מא:

רשב"ם

(כב) גזרה, ארץ חרבה שאין בה שום תבואה שהיא גזורה ונכרתת מכל טוב:

רש"י

(כג) ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם ם במס' יומא (דף לב) ואמרו כל הפרשה כלה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן: ובא אל אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין

שפתי חכמים

ס ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשר' קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום ואילו כסדרן נא משכח' אלא שלש ועשרים" לא משכחת אלא שלש טבילות אחת לתמיד של שחר ואחת כינו ובין עבודת היום כולו עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספים ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה. והוצאתן מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבוד' היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על מזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונשא השעיר עליו אונ דער שעיר זאל אויף זיך טראגין דיא זינד פון דיא ישראל אל ארץ גזרה צו איין פאר שניטען לאנד וואס קיין מענטשין וואהנען דארט ניט ושלח אונ ער זאל פאר שיקען דעם שעיר אין דער מדבר ובא אהרן זאל קומען אין אוהל מועד ארוים צו נעמען דעם כף מיט דער מחתה וואס ער האט דרינען מקטיר געווען די קטורת אונ נאך דעם אז ער האט שוין ארוים גענומען דעם כף מיט דער מחתה: (כג) ופשט זאל

הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם׃ כד וְרָחַץ אֶת־
בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ
אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־
עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד הָעָם׃ שלישי שני כשהן מחוברין כה וְאֵת
חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃
כו וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל

אונקלוס

בּוּצָא דִי לְבֵשׁ בְּמֵעֲלֵיהּ
לְקוּדְשָׁא וְיִצְנְעִינּוּן
תַּמָּן׃ כד וְיַסְחֵי יָת
בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר
קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת
לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וְיַעְבֵּיד
יָת עֲלָתֵיהּ וְיָת עֲלַת
עַמָּא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
עַמָּא׃ כה וְיָת תַּרְבָּא
דְחַטָּאתָא יַסֵּק לְמַדְבְּחָא׃
כו וּדְמוֹבִיל יָת צְפִירָא

ת"א ורחץ את בשרו. שם לב
והניחם שם. פסחים כו יומא
יב כד זבחים מו חולין קטו כריתות ו
מעילה יח: ולבש את. שם כה: ויצא
ועשה. יומא ס עג: ואת חלב. שם עא: והמשלח את. שם ס עא:

בעל הטורים

(כג) והניחם (שם). אותיות וי"ח מנה. בבקר היה לבוש בגדים של י"ח מנה:

שפתי חכמים

בבגדי זהב עכ"ל רש"י וכין כל לבישה לריך טבילה הרי ה' טבילות. ובכל טבילה לריך קידוש לפניה ולאחריה הרי י' קדושין: ע פי' שלא ישתמש כ"ג אפי' ליוה"כ הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דא"ל שינית אותם במקום שהפשיטם ולא יוליאם חולה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דאלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו': פ פי' ולכן הוללכו שניהם: צ פרש"י בגמ' מכשף את' בנאה ושמו פרוה: ק רא"ם. היתה בחול דהא כל יומא נמי איתא הכי אתבע טבילות חובה של יום כתיב בהו במקום קדוש: ר לא בגדים שלו שלבשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עושה אלו ואיל העם ל"פ שהם בגדי קודש ומה שקורין בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש להב הרא"ם תימה למה הולרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו'. וי"ל דהא דפרש"י את עולתו איל לעולה כו' ללמד בא כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם נמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפ' פנחס וכעשור לחדש וגו' והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד וגו' והוכחת רש"י מדכיילינהו הקרא בחדא ולא כתיב ועשה את עולתו וכפר בעדו ועשה את עולת העם וכפר בעדם אלא גו' שגם עולת העם הוא ג"כ האמור למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפ' פנחס: ת דאי היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם היה לו למיכתב חלב חטאת העם או אי היה של פר לבד דהיא קרבן של אהרן היה לו למיכתב וחלב החטאת אשר לו כדכתיב לעיל את פר החטאת אשר לו אלא ודאי תדכתיב חלב החטאת סתם של שני חטאות היא:

רש"י

הערבים וזהו סדר העבודות תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקלת המוספין בבגדי זהב והולאת כף ומחתה בבגדי לבן. ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא ושלח את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל הפרשה עד ואחרי כן יבא אל המחנה ואח"כ ובא אהרן: והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום ע כפורים אחר: (כד) ורחץ את בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר ולובש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו כשהוא משנה פ מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדש. המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג בית הפרוה צ וכן ד' טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה ק בחול: ולבש את בגדיו. שמנה בגדים שהוא עובד בהן ר כל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החלר שמזבח העולה שם: ועשה את עלתו. איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו': ואת עולת העם (יומא עג) ואיל לעולה האמור למעלה ש ומאת עדת בני ישראל וגו': (כה) ואת חלב החטאת. אימורי ת פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון דאלו בפנימי כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה (שמות ל):

פירוש להורת אלהים

עֶר אוּים טָאהן דִי קְלֵיידֶער פוּן לַיינֶען אֲשֶׁר לָבַשׁ
וָואס עֶר הָאט אָן גֶעקְלֵייד בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ אִין זַיין
טָאן קוּמֶן צוּם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מַקְטִיר זַיין דִי קְטוֹרֶת
וְהִנִּיחָם שָׁם אוּנ זָאל זֵייא דָארְטֶין אַנִידֶער לֵייגֶען
רש"י שְׁרַייבְּט פוּן דַאנֶען לֶערְנֶען מִיר אַז אִין דִיא
קְלֵיידֶער וָואס עֶר הָאט דֶעם יוֹם כִּפּוּר דִיא עֲבוֹדָה
גֶעטָאהן גָאר עֶר נִיט דֶעם אַנְדֶערִין יוֹם כִּפּוּר
אִין דִיא קְלֵיידֶער דִיא עֲבוֹדָה טָאן נָאר עֶר מוּז
זֵייא בֶּעהַאלְטִין׃ (כד) וְרָחַץ אוּנ עֶר זָאל וַואשִׁין זַיין
לֵייב אִין וַואסֶער מֵיינְט מֶען עֶר זָאל זִיךְ טוֹבְלֶן
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוֹיף אֵיין הֵיילִיג אָרְט וְלָבַשׁ אוּנ עֶר
זָאל אָן טָאן דִי קְלֵיידֶער וָואס עֶר טוּט אִין זֵייא
דִיא עֲבוֹדָה אַגַאנְץ יָאהר וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל אַרוֹיס
גֵייִן פוּן דֶעם הֵיכָל אִין דֶעם חָצֵר וָוא דֶער מִזְבַּח
הָעוֹלָה שְׁטֵייט וְעָשָׂה אוּנ עֶר זָאל מַאכִין זַיין עוֹלָה
כְּלוֹמַר עֶר זָאל זֵייא מַקְרִיב זַיין אוּנ דִיא עוֹלָה
פוּן דֶעם פָאלְק זָאל עֶר אוֹיךְ מַקְרִיב זַיין וְכִפֶּר אוּנ
עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין פַאר זִיךְ אוּנ פַאר דֶעם פָאלְק׃
(כה) א׃ חֵלֶב אוּנ דָאס חֵלֶב פוּן דֶעם חַטָּאת זָאל
עֶר מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ

לעזאזל יצבע לבושוהי ויסחי ית בשריה במיא ובתר כן יעול למשריתא:

יכבס בגדיו ורחץ את־בשרו במים ואחרי־כן יבוא אל־המחנה:

פירוש לתורת אלהים

און דער וואס האט געפירט דעם שעיר לעזאזל זאל זיך טובלען אין וואסער ואחרי כן און דער זאל ער וואשען זיינע קליידער ורחץ און ער נאך יבוא אל המחנה זאל ער קומען אין דער מחנה:

נביאים יחזקאל כב

להמשיך מנ"ת דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצחיהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א כהתוך כסף בתוך כור כן תתכו בתוכה וידעתם
כי־אני יהוה שפכתי חמתי עליכם: ב ויהי דבר־
יהוה אלי לאמר: ג בן־אדם אמר־לה את ארץ
לא מטהרה היא לא גשמה ביום זעם: ד קשר
נביאיה בתוכה כארי שואג טרף טרף נפש אכלו
חסן ויקר יקחו אלמנותיה הרבו בתוכה:
ה כהניה חמסו תורתי ויחללו קדשי בין־קדש
לחל לא הבדילו ובין־הטמא לטהור לא
הודיעו ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם:

(א) כאתמסאה כסף בגו כורא כן תתמסון בגוה ותדעון ארי אנא יי שפיכית חמתי עליכון: (ב) והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר: (ג) בר אדם אימר לה את ארעא דישראל ארעא לא מדכיא היא ולא אתעבידו בה עובדין תקנין דיגנו עלה ביום לוט: (ד) סיעת ספרהא בגוה כארין נהמין למקטל קטול אנשא קטלו עותר ויקר נסיבו ארמלתהא אסגיאו בגוה: (ה) כהנהא חטפין באורייתי ומפסין קדשי בין קודשא לחולא לא אפרישו ובין מסאבא לדכיא לא הודיעו ומיומי שביא די לי כבשו עיניהון וחלת רעותי ביניהון:

רש"י

(ג) לא גושמה ביום זעם. כתרגומו לא אתעבידו בה עובדין טבין דיגנו עלה ביום לוט: (ד) קשר נביאיה. בעלה רעה: חוסן. ממון: (ה) חמסו תורתי. שלא הוכיחו את העם: ואחל. ונתחללתי:

מצודת דוד

(א) כהתוך כסף. כמו התכת הכסף בתוך הכור כן סופכו בתוך העיר בלרות המלוך: וידעתם. אז תדעו שאני ה' שפכתי חמתי עליכם ובגמול בא ולא במקרה: (ג) אמר לה. על ירושלים: מטוהרה היא. לא עשית תשובה לטהר עצמך מן טונף לכן לא ירד בה הגשם ביום זעם ה' והרון אפו וכמ"ש וחרה אף ה' וגו' ולא יהיה מטר (דברים יא): (ד) קשר נביאיה. בתוך העיר יש קשר נביאי השקר המתנבאים על השלום: כארי שואג. כמו הארי השואג בקול להטיל אימה ואח"ז טורף טרף כן המה מבהילים האנשים בקולם ודבריהם ובזה הם מסיתים וטורפים אותם מן העולם: נפש אכלו. אוכלים הנפשות ולקחו מהם החוזק והיקר ומרבים האלמנות כי יהרגו את:ביהן ר"ל הם מסבבים כל אלה כי בהשענם על דבריהם ימאנו לעבית תשובה ובאה הפורענות בעונם: (ה) חמסו תורתי. הסירו תורתי מהם כי לא למדו עמהם ועל הכהנים לנגד התורה כמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב): ויחללו. בזו קדשי ולא עשו הבדל והפרש בין דבר קדש לדבר חולין: לא הודיעו. ההבדל שביניהם: ומשבתותי. מחללי השבתות העלימו עין ולא מיחו במחללים אותם: ואחל בתוכם. נעשיתי ביניהם מחולל ולא מקודש:

כתובים משלי כו

לחמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמת דיסוד א אר ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו ו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

(א) כובא סליק בידא דרויא א חוח עלה ביד־שכור ומשל בפי כסילים: ב רב מחולל־

רש"י

(א) חוח עלה. כחוח שהוא נדבק ביד שיכור כן המשל החמור למטה נדבק בפי הכסיל להיות לו לחוח ולקוץ:

מצודת דוד

(א) חוח. כמו הקוץ העולה ביד שיכור שהוא נוקב כפיו ומזיק בו לאחרים כן המשל אשר בפי הכסילים יזיק לעצמו ולאחרים: (ב) רב. איש ריב ירבה חללים כל הקרב ואין מי יגש אליו אבל ישכור את הכסיל ואת העוברים על דת למען יהיו הם בהברתו

פירוש עברי טייטש

(א) חוח עלה ביד שכור אזויא וויא דער דארין וואס אשכור האלט איהם צו שטעכט ער זיינע הענט נוארום ער שפירט דאך ניט וויא ער שטעכט איהם און דעם צווייטין קען ער אויך מזיק זיין מיט איהם ווען ער הייבט איהם אויף געגין דעם צווייטין וויל ער איהם אפ האלטין און חאפט

כִּי וְשֹׂכֵר כְּסִיל וְשֹׂכֵר עֹבְרִים׃ ג כְּכֶלֶב שָׁב עַל־קֵאוֹ כְּסִיל
שׁוֹנֶה בְאִוַּלְתּוֹ׃ ד רָאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לִכְסִיל
מִמֶּנּוּ׃ ה אָמַר עָצֵל שַׁחַל בַּדָּרֶךְ אֲרִי בֵּין הָרְחֹבוֹת׃

תרגום

וְשִׁימוּתָא בְּפוּמֵיה דְסַכְלָא׃ (ב) סַגִּי חָיֵישׁ בִּישְׁרֵיה דְסַכְלָא וְרַוְיָא עָבַר יַמָּא׃ (ג) הֵיךְ כַּלְבָּא דְהָפֵיךְ עַל תְּיוּבֵיה הֵיכְנָא סַכְלָא דְתָנֵי בְּסַכְלוּתֵיה׃ (ד) אִין חֲזֵיתָא גַבְרָא דְחַכִּים בְּעֵינֵי נַפְשֵׁיהּ סַכְלָא טָב מִנֵּיהּ׃ (ה) אָמַר עַטְלָא שַׁחְלָא בְּאָרְחָא אַרְיָא בֵּינַת שְׁוָקֵי׃

מצודת דוד

להכאיב עמהם את העבירות: (ג) ככלב. כמו הכלב אשר דרכו לחזור ולאכול את המאכל אשר קאה מגופו ולא יבין כי בעבור רוע המאכל קאה אותו ולמה לו לאכלו שוב כן הכסיל שונה לעשות שוב אולתו אשר נכשל על ידו ולא יבין: (ד) ראית. כאשר תראה איש מושב עצמו בעיניו להכם ולא כן הוא הנה יש תקוה להמחזיק עצמו לכסיל יותר ממנו כי הוא ילמד ויתחכם אבל המחזיק עצמו לחכם לא יחפוץ ללמוד מזולת: (ה) אמר עצל. לרוב העצלות יגזום לומר איך אלך הלא שחל בדרך וגו' ואהיה נטרף:

פירוש ע"ט

דעם דארין אונ האלט איהם צו מיט דיא הענט צו שטעכט ער זיך זיינע הענט ומשל בפי כסילים אזוי איז דער משל אין דער מויל פון דיא נארין, ער איז מזיק זיך אונ אויך דעם אנדערין. וואס איז זייער משל, זייא זאגין (ב) רב מחולל כל גאט דער האר פון דער וועלט האט בשאפין אלע ושוכר כסיל ושוכר עוברים אונ ער האט דעם בעדונג געמאכט אין דער וועלט אז אלע זאלין ארבייטין עס איז גאר אהן אאונטערשייד צו דער מענטש איז אנאר אדער ארשע, וויא פילער פאר ארבייט אזוי פיל שבירות בעקומט ער, אונ גאט אינטער־רעסירט זיך גאר ניט אויב דער מענטש איז אצדיק ער זאל איהם פארגיטיגען פאר זיין עהרליכקייט, אלזא דארף מען שוין גאר קיין עהרליבער מאן ניט זיין, אונ דער געדאנק איז צו מזיק זיין זייא, אונ דיא וואס הערען פון זייא דיא ווערטער אונ פאלגין זיי: (ג) ככלב שב על קאו אזוי וויא אהונט ברעכט אויס זיין עסין אונ דער נאך קערט ער זיך אום ער זאל דאס נאך אמאל אויף עסין כסיל שונה באולתו אזוי אנאר חזרת איבער אלע מאהל זיין נארעשקייט, ווארום ער פארשטייט ניט אז עס איז ניט גוט: (ד) ראית איש חכם בעיניו אז דוא זעהסט אמענטש וואס איז קלוג בייא זיך אין זיינע אויגין תקוה לכסיל ממנו איז שוין צו דעם מענטש וואס איז אנאר ביי זיך אין זיינע אויגין מעהר האפענונג פון איהם, ווארום דער מענטש וואס ווייסט ביי זיך אז ער איז אנאר וועט ער פאלגען דיינע קלוגע רייד, אונ זייא וועלין אים נוטצען ברייננגען, אבער דער מענטש וואס איז קלוג ביי זיך אין זיינע אויגען וועסט דוא נאך איהם מעהר פארדארבין, ווארום ער וועט טאהן פונקט פארקערט וויא דוא וועסט איהם זאגין: (ה) אמר עצל שחל בדרך דער פוילער זאגט זיך אפ פון לערנען אדער פון ארבייט, גלייך וויא עס וואלט געשטאנען איונגער לייב אויף דעם וועג ארי בין הרחובות אדער אאלטער לייב צווישען דיא גאסין אונ ער האט מורא ארויס צו גיין פון שטוב, אזויא האט ער מורא פאר דעם לערנען אדער פאר דער ארבייט:

ברטנורא משנה חולין פרק ב עיקר תוי"ט

השוחט אחד בעוף. משום דלכתחלה מבעי לשחוט שני סימנים אפי' בעוף (א) תנא השוחט דמשמע דאחד בעוף דיעבד אין לכתחלה לא אבל שנים בבהמה לכתחלה הוי דעד כמה לשחוט וליזול א"כ משום דבעי למתני ורובו של אחד כמוהו דדוקא דיעבד דלכתחלה צריך שיתכוין לשחוט כל הסימן כלו. ואחד בעוף נפקא לן דכשר מקרא דכתי' זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים הטילו הכתוב לעוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סימנים א"א שכבר הוקש לדגים (ב) לפוטרו בלא כלום א"א שכבר הוקש לבהמה הא כיצד הכשרו בסימן א' ושחיטה מן

כלי אמלפי דסוד דמלכום דיליהם א אל אלה אלהי אלהים

השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו [א] של אחד כמוהו רבי יהודה או'

(א) דלכתחלה אלרכוהו רבנן תרוייהו משום הרחקה לעבירה דלמא לא אתי למעבד רובא דחד. רע"ב: (ב) דלאו בני שחיטה כלל נינהו משום דכתיב בהו אסיפה ואסיפה דידהו במקום שחיטה דאחרינא. כדכתיב הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומדשני קרא בדבוריה וכתב בהו אסיפה ש"מ דוקא הוא. גמ': [א] של א'. רובו של כל א' וא'. רע"ב:

פרק ב א הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בָּעוֹף וּשְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה אז דער שוחט האט איין געשניטען מיט דעם חלף בייא אעוף איין סימן, דעם קנה אליין אדער דעם ושט אליין, אונ בייא אבהמה האט ער איין געשניטען מיט דעם חלף ביידע סימנים, דעם קנה אונ דעם ושט, איז די שחיטה כשר, אונ אז ער האט איין געשניטען מיט דעם חלף בייא אעוף ביידע סימנים איז געוויס כשר וְרוּבּוֹ שֶׁל אֶחָד כְּמוֹתוֹ אונ בייא אעוף דארף מען ניט דער שוחט זאל איבער שניידין דעם גאנצין סימן,

עד שישחוט את הוורידין.[ב] חצי א' בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיטתו פסולה. רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמ' שחיטתו כשר': (ב) [ג] השוחט שני ראשין כאחד שחיטתו כשרה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין אפילו אחד למעלה ואחד למטה שחיטתן כשרה: (ג) התיז את הראש בבת אחת פסולה. היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר כשרה. היה שוחט והתיז שני

(ג) לאו מקרא יליף אלא כלו' של הלכות שחיטה נמסרה. רש"י. והתוס'כ' די"ל כ"ת דכאשר א' אחד בעוף ש' שנים בבהמ' ר' רובו של א' כמוהו כ"ת דכאשר למפרע. ועתוי"ט: [ב] חצי א' כו'. פ"ה חצי כל א' וא'. ומרישא נמי שמיע ליה דדוקא רוב בעינן ולא גקטים אלא אגב דבעי למתני א' וחצי בבהמה אע"ג דהוי שפי מרוב השניה בין הכל שחיטה פסולה. תוס': [ג] השוחט כו'. דיעבד אין לכתחלה לא בקדשים איירי דתני רב יוסף תזבח שלא יהו ב' שוחטין זבח א' תזבחוהו שלא יהא א' שוחט ב' זבחים גמרא. והשתא סיפא שנים אוחזין דלכתחלה דוקא בחולין:

האומר בשני סימנים וה' דברים הפוסלים את השחיט' שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור כלהו גמרא גמירי לה דתניא וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטווה משה בעל פה על הלכות שחיטה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה (ג): עד שישחוט את הוורידין. כמין הוטין שעל ידי לידי קנה ואעוף בלבד קאי ר"י כדי להוציא את דמו הואיל וצולהו כלו כאחד. ושחיטה דקאמר ר"י לאו דוקא אלא שיקב הוורידין בשעת שחיטה קודם שיקרוש הדם דהו לא נפיק ע"י מליחה. ואין הלכה כר' יהודה: רוב אחד בעוף וכו'. ואע"ג דתנן ברישא רובו של אחד כמוהו הדר תנא הכא רוב אחד בעוף כו' חד בחולין וחד בקדשים דאי אשמעינן בחולין הו"א חולין הוא דסגי ליה ברובא משום דלאו לדם הוא צריך לא תסגי ליה ברובא קמ"ל: (ב) שנים אוחזין בסכין ושוחטין. בהמה אחת: אפי' א' למעלה וא' למטה. שזה אוחז בקצה א' של סכין וחבירו בקצו השני: (ג) התיז את הראש. כאדם המתיז קנה או דלעת שדוחק הסכין בכח ופוסק וזו היא דרסה: היה שוחט. במשיכה: והתיז את הראש. בהובאה בלבד או בהולכה בלבד ולשחיטת הסימנים שיעור הכשר קרי התיז את הראש: אם יש בסכין מלא צואר. חוץ לצואר הבהמה והעוף ששוחט כשרה שיש בסכין כדי לשחוט במשיכה בלא דרסה אבל אם אין אורך הסכין אלא כעובי הצואר או חוץ לצואר משהו דרסה היא שאין הסימנין נחתכין במשיכה זו

אַז עֶר הָאט נָאר אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען מֶעהְר וִויא אַהאַלְבִּין סִימָן אִיז אוֹיךְ כָּשֵׁר, אוּנ בַּייא אַבְּהֵמָה אִיז אוֹיךְ אַזוֹי, אֲפִילוּ דֶער שׁוֹחֵט הָאט נָאר אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען אִין בֵּיידֶע סִימָנִים מֶעהְר וִויא הֶעלְפְט מֶער וִויא אַהאַלְבִּין קָנֶה אוּנ מֶעהְר וִויא אַהאַלְבִּין וֵשֶׁט אִיז שׁוֹין כָּשֵׁר, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט בַּייא אַעוֹף אִיז אַנְדֶערְשׁ נִיט כָּשֵׁר עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט אֶת הַוְּורִידִין סַיידִין עֶר זָאל עֶפֶּעגֶען מִיט דֶעם חַלֶּף אָדֶער מִיט אֵיין אַנְדֶער זַאךְ דִּי אָדֶערִין וָואס זֶענֶען אִין הַאלְדְז בַּיי דֶער זַייט פוּן דֶעם קָנֶה, דִּי בְּלוּט זָאל פוּן זַייא אַרוֹים גֵייִן, אוּנ דָאס מוּז עֶר עֶפֶּענֶען בַּאלְד נָאךְ דֶער שְׁחִיטָה אֵיידֶער דִּי בְּלוּט וֶוערְט קַאלְט חֲצִי אֶחָד בָּעוֹף אוֹיבּ עֶר הָאט גִישָׁאכְטִין אַעוֹף אוּנ עֶר הָאט נָאר אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען אַהאַלְבִּין סִימָן וְאֶחָד וְחָצִי בַּבְּהֵמָה אָדֶער עֶר הָאט גִישָׁאכְטִין אַבְּהֵמָה אוּנ עֶר הָאט נָאר אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען אֵיין סִימָן אַגַאנְצִין אוּנ אִין דֶעם אַנְדֶערִין סִימָן הָאט עֶר אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען נָאר בִּיז הֶעלְפְט שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה אִיז דִּי שְׁחִיטָה פָּסוּל רוֹב אֶחָד בָּעוֹף אָבֶּער אַז עֶר הָאט גִישָׁאכְטִין אַעוֹף אוּנ עֶר הָאט אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען אֵיין סִימָן מֶעהְר וִויא הֶעלְפְט וְרוֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה אָדֶער עֶר הָאט גִישָׁאכְטִין אַבְּהֵמָה אוּנ עֶר הָאט אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען אִין בֵּיידֶע סִימָנִים מֶעהְר וִויא הֶעלְפְט שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה אִיז דִּיא שְׁחִיטָה כָּשֵׁר: ב הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי רָאשִׁין כְּאֶחָד אַז עֶר הָאט גִישָׁאכְטִין צְוַויי קֶעפּ [צְוַויי בְּהֵמוֹת אָדֶער צְוַויי עוֹפוֹת] מִיט אֵיין מָאהְל, עֶר הָאט גִילֵייגְט צְוַוייא הֶאלְדְזֶער פוּן צְוַוייא בְּהֵמוֹת אָדֶער פוּן צְוַוייא עוֹפוֹת אֵיינְס נֶעבִּין דָאס אַנְדֶערֶע, אוּנ עֶר הָאט מִיט אֵיין מָאהְל אַיינְגֶעשְׁנִיטֶען בֵּיידֶע הֶאלְדְזֶער שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה אִיז דִּי שְׁחִיטָה כָּשֵׁר שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין

וְשׁוֹחֲטִין צְוַוייא מֶענְטְשִׁין מֶעגִין הַאלְטִין אַחַלֶּף אוּנ שֶׁעכְטִין אֵיין בְּהֵמָה אָדֶער אֵיין עוֹף אֲפִילוּ אֶחָד לְמַעְלָה אֲפִילוּ אֵיינֶער הַאלְט הוֹיבִּין דֶעם שְׁפִּיץ פוּן חַלֶּף וְאֶחָד לְמַטָּה אוּנ אֵיינֶער הַאלְט אוּנְטֶען דִּיא הֶענְטִיל פוּן חַלֶּף אוּנ זַיי הָאבִּין גִילֵייגְט דֶעם חַלֶּף אוֹיף דֶעם הַאלְדְז פוּן דִּי בְּהֵמָה, אוּנ דֶער צִיהְט דֶעם חַלֶּף צוּ זִיךְ אוּנ דֶער צִיהְט דֶעם חַלֶּף צוּ זִיךְ אוּנ אַזוֹי שֶׁעכְטִין זַייא דִּי בְּהֵמָה שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה אִיז דִּיא שְׁחִיטָה כָּשֵׁר: ג הִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּבַת אַחַת פְּסוּלָה אוֹיבּ עֶר הָאט אָפּ גִיהַאקְט דֶעם קָאפּ פוּן אַבְּהֵמָה אָדֶער פוּן אַעוֹף מִיט אֵיין מָאהְל, אַזוֹי וִויא מֶען הַאקְט אַשְׁטִיק הָאלְץ עֶר הָאט גֶעלֵייגְט דֶעם חַלֶּף אוֹיף דֶעם הַאלְדְז אוּנ הָאט אַקְוֶועטְשׁ גִיטָאהְן דֶעם חַלֶּף זֶענֶען דִּי סִימָנִים אִיבֶּער גֶעהַאקְט גִיוָוארִין מִיט אֵיין מָאהְל אִיז דִּי שְׁחִיטָה פָּסוּל הָיָה שׁוֹחֵט וְהִתִּיז אֶת הָרֹאשׁ בְּבַת אַחַת אוֹיבּ עֶר הָאט גִיצוֹיגִין דֶעם חַלֶּף אוֹיף דֶעם הַאלְדְז, אוּנ מִיט אֵיין צִיה וִויא עֶר הָאט אַצִיה גִיטָאהְן דֶעם חַלֶּף, אֵיין צִיה צוּ זִיךְ אָדֶער אֵיין צִיה פוּן זִיךְ, אִיז בַּאלְד אָפּ גִיהַאקְט גִיוָוארִין דֶער קָאפּ [דָאס מֵיינְט מֶען דִּיא סִימָנִים זֶענֶען אֵיין גֶעשְׁנִיטֶען גִיוָוארִין מֶער וִויא הֶעלְפְט מִיט אֵיין מָאהְל] אִם יֵשׁ בַּסַּכִּין מְלֹא צַוָּאר כְּשֵׁרָה אוֹיבּ דֶער חַלֶּף אִיז לַאנְג צְוַוייא מָאהְל אַזוֹי פִיל וִויא דִּי בְּרֵייט פוּן הַאלְדְז, דֶער חַלֶּף פוּן אַבְּהֵמָה אִיז לַאנְג צְוַוייא מָאהְל אַזוֹי פִיל וִויא דִּיא בְּרֵייט פוּן דִּיא הַאלְדְז פוּן דִּי בְּהֵמָה, אוּנ דֶער חַלֶּף פוּן אַעוֹף אִיז לַאנְג צְוַוייא מָאהְל אַזוֹי פִיל וִויא דִּי בְּרֵייט פוּן דִּי הַאלְדְז פוּן דֶעם עוֹף, אִיז דִּי שְׁחִיטָה כָּשֵׁר, אוּנ אוֹיבּ דֶער חַלֶּף אִיז נָאר לַאנְג אַזוֹי וִויא דִּי בְּרֵייט פוּן הַאלְדְז, אוּנ אֲפִילוּ אַבִּיסָעל מֶעהְר, נָאר נִיט

לבדה בלא דרסה: אם יש בסכין מלא צואר אחד. חוץ לשני הצוארים דהיינו שיעור ג' צוארים: איזמל. תער דק קטן מאד ולא גרסינן איזמל שאין לו קרנים אלא איזמל שיש לו קרנים ואיזמל שיש לו קרנים הוא שרגילים לעשות כמין קרנים לאיזמל לנוי על גבה ונוטים לצד ראשו ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן האומר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הסימנים אותן הקרנים: נפלה סכין ושחטה. טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מתכוין לשחוט דלא בעינן כונה בשחיטה מדאיצטריך קרא למימר גבי קדשים לרצונכם תזבחו לדעתכם זבוחו כלו' מדעת וכונה ש"מ דבחולין לא בעינן כונה: נפלה סכין והגביהה. ושהה בהגבהה זו: כליו. בגדיו: או שהשחיז את הסכין. קודם שחיטה: ועף. נעשה עיף ויגע מחמת השהיה וכשהתחיל לשחוט לא היה בו כח ופסק שחיטתו ובא חבירו ושחט: כדי שחיטה. אחרת כדי שישחוט רוב שנים בבהמה אחרת כמותה כשהיא רבוצה גסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף. ורמב"ם פוסק כדברי האומר כדי שחיטת בהמה דקה לעוף ובעי נמי כדי שיגביהנה וירביצנה (ד) ולא נהגו

שני ראשין בבת אחת אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה. בר"א בזמן שהוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך אבל אם הוליך והביא אפילו כל שהוא אפילו באיזמל כשרה. נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנא' וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל. נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף ובא [ד]חבירו ושחט. אם שהה כדי שחיטה פסולה.

[ד] חבירו כו'. ס"ה כשחזר הוא בעצמו ושחט אלא אורחא דמלתא נקט דכשהוא מתיגע בא חבירו ושוחט. כ"מ: (ד) כלו' בגסה לגסה ובדקה

צווייא מאהל אזוי פיל, איז די שחיטה פסול היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת אויב ער האט גילייגט צוויי האלדזער פון צוויי בהמות אדער פון צוויי עופות איינע בייא די אנדערע, און מיט איין ציה וואס ער האט אציה גיטאהן דעם מעסער איבער ביידע האלדזער פון זיך אדער ער האט איין ציה גיטאהן צו זיך, האט ער איין געשניטען די סימנים פון ביידע בהמות אדער פון ביידע עופות מעהר וויא העלפט אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה אויב דער חלף איז לאנג אזוי וויא די ברייט פון דרייא האלדזער, ער איז לייננער וויא דיא ביידע האלדזער אזוי וויא די ברייט פון איין האלדז איז, איז די שחיטה כשר במה דברים אמורים ווען זעגען די רייד גיזאגט גיווארין, אז ער שעכט איין בהמה דארף דער חלף זיין לאנג וויא די ברייט פון צוויי האלדזער און אז ער שעכט צווייא האלדזער מיט איין מאהל דארף דער חלף זיין לאנג וויא דיא ברייט פון דריי האלדזער בזמן שהוליך ולא הביא דאס איז נאר אז ער האט איין מאהל אציה גיטאהן דעם חלף אויף די האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף פון זיך, און האט דעם חלף ניט גיצויגן צוריק צו זיך או הביאה ולא הוליך אדער ער האט איין מאהל אציה גיטאהן דעם חלף אויף דעם האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף צו זיך, און האט ניט גיצויגן צוריק פון זיך, נאר מיט דעם איין ציה דעם חלף האט ער איין געשניטען די סימנים מעהר וויא העלפט אבל אם הוליך והביא אבער אז ער האט גיצויגן דעם חלף אויף דעם האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף פון זיך און צו זיך ביז ער האט איין געשניטען די סימנים מעהר וויא העלפט אפילו כל שהוא אפילו דער חלף איז נאר אביסעל לייננער וויא די האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף אפילו באיזמל אפילו ער האט אזוי גישאכטין און געצויגן אהין און צוריק מיט אקליינעם מעסעריל וואס ער איז אביסעל לייננער וויא די ברייט פון האלדז פון די בהמה אדער פון דעם עוף, נאר ער האט ניט הויבין קיין אראפגיבויגענעם שפיץ כשרה איז די שחיטה כשר נפלה סכין ושחטה אויב א מעסער איז ארויף גיפאלין אויף דעם האלדז פון אבהמה אדער אויף דעם האלדז פון אעוף, און זיי זענען גישאכטין גיווארין אף על פי ששחטה כדרכה פסולה אפילו די בהמה אדער דער עוף זענען גישאכטין גיווארין וויא דער דין איז פון דעסטוועגין איז דיא שחיטה פסול שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק וזבחת ואכלת דוא זאלסט שעכטין און זאלסט עסין מה שאתה זובח אתה אוכל וואס דו שעכסט זאלסטו עסין אבער וואס עס ווערט אליין גישאכטין טארסטו ניט עסין [וע' ברע"ב] נפלה סכין והגביהה אויב אין מיטען שעכטין איז אראפ גיפאלין דער מעסער און ער האט איהם אויף גיהויבין און האט ווייטער געשאכטין ביז ער האט איין געשניטען מעהר וויא העלפט סימנים נפלו כליו והגביהן אדער זיינע כלים זענען אראפ גיפאלין אין מיטען שעכטין און ער האט זייא אויף גיהויבין, און האט ווייטער גישאכטין ביז ער האט איין געשניטען מעהר וויא העלפט סימנים השחיז את הסכין ועף אדער פאר דער שחיטה האט ער גישארפט דעם חלף איז איהם דיא האנט מיד גיווארין, און ער האט אן גיהויבין צו שעכטין, און אין מיטען שעכטין האט ער גימוזט אויפהערין ובא חברו ושחט האט זיין חבר גימוזט שעכטין די איבעריגע ביז צום איבער שניידין דיא סימנים מעהר וויא העלפט אם שהה כדי שחיטה פסולה אויב ער [illegible] גיווילט אין מיטען שעכטין די בהמה, אזוי לאנג וואס אין דער צייט האט מען געקענט איין שניידין דיא סימנים מעהר וויא העלפט פון איין אנדער בהמה אזוי וויא די בהמה איז. וואס ליגט אויך אנגעגרייט צום שעכטין

כן: כדי בקור. כשיעור שהחכם בודק ומבקר את סכינו. ואין הלכה כר"ש: (ד) ופסק את הגרגרת. היינו עיקור (ה) ובבהמה קאי: תחת השני. תחת הסי' השני שהיה תוחב הסכין בין הסי' לעורף: החליד. כסה ול' חלדה כחולדה הדרה בעקרי הבתים דמכסיא: ופסקו. מלמטה למעלה: נבלה. ומטמאה במשא: טרפה. ואינה מטמאה: ודבר אחר גרם לה להפסל. כגון אחד מן הטרפות השנויות בפ' אלו טרפות: (ה) בידים מסואבות. כלו' בלא נט"י דגזרו על הידים להיות שניות לטומאה ובחולין שנעשו על טהרת הקדש מיירי (ו) דשני עושה שלישי בהן דאלו בחולין גרידא אפי' היו מוכשרים בדם אין שני עושה שלישי בחולין(ז): לפי שלא הוכשרו בדם. שאין אוכל מקבל טומאה עד שיבואו עליו מים או א' מז' משקין שהן מים יין שמן חלב דבש דם טל: הוכשרו בשחיטה. מגו דשריא השחיטה להך בשר מידי אבר מן החי משויא ליה נמי אוכל לגבי טומאה. ואין הלכה כר"ע: (ו) השוחט את המסוכנת. כל שמעמידים אותה ואינה עומדת מחמת חליה הויא מסוכנת ואפי' יש לה כח בשיניה לאכול קורות ובקעיות של עץ: עד שתפרכס. דאי לא פירכסה חיישינן שמא ניטלה נשמתה קודם גמר שחיטה: אם זינקה. כדרך שהבהמות נופחות בגרונם והדם מקלח ומזנק בכח: השוחט

רש"א אם שהה כדי בקור: (ד) שחט את הושט ופסק את הגרגרת או "שחט את הגרגרת "ופסק את הושט או ששחט [ה] א' מהן והמתין לה עד שמתה. או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו רבי ישבב אומר נבלה ר"ע אומר טרפה. כלל א"ר ישבב משום רבי יהושע כל שנפסלה בשחיטת' נבלה. וכל [ו] ששחיטתה כראוי ודבר אחר גרם לה ליפסל טרפה. והודה לר"ע: (ה) השוחט בהמה חיה ועוף [ז] ולא יצא מהן דם כשרים. ונאכלין בידים מסואבות לפי [ח] שלא הוכשרו בדם. ר"ש אומר אף הוכשרו בשחיטה: (ו) השוחט את [ט] המסוכנת רשב"ג אומר עד שתפרכס ביד וברגל ר' אליעזר אומר דיה אם [י] זינקה. אמר

לדקס וכן לעוף: (ה) פי' התוס' דל"ל דמיירי ששחט בסכין פגומה או במגל ופסולה הוא משום דאין שוחטין אלא חונקין. עתוי"ט: [ה] א' מהן. לר"ע איצטריך: [ו] בשחיטת'. כלו' במקום הראוי לשחיטה. גמ': [ז] ולא יצא כו'. ואין אומרים שמא מתים היו. הר"מ: (ו) דבקדשים לא דסא תנן היא. גמ' ועתוי"ט: (ז) היינו כדבר שאינו מין אחר כמ"ש בפ"ב דחגיגה מ"ה: [ח] שלא כו'. וגללי איירי דלא בעי הדחה א"כ לקדרה והודחו כמי פירות. תוס': [ט] המסוכנת. שלא אסרה התורה אלא כעין טריפה חית היער שטרף עשה בה מכה הממיתה אותה הכ"ס ופסי' לכתחלה שרי ונקט לשון דיעבד משום דבעי למיתני עד שתפרכס: [י] זינקה. זיניק קילוח. רש"י. וגזור מן יזנק מן

אזוי ווי די בהמה ליגט, און אויב ער האט גישאכטן א עוף, און ער האט גיוויילט אין מיטן שעכטן, אזוי לאנג וואס אין דער צייט האט מען גיקענט איין שניידן איין סימן מער ווי העלפט, פון איין אנדער עוף אזוי ווי דער עוף איז, וואס ליגט אויך אן גיגרייט צו שעכטן אזוי ווי דער עוף ליגט, איז די שחיטה פסול, רבי שמעון זאגט אם שהה כדי ביקור אויב עס האט גידויערט אזויא לאנג וויא מען קען איבער זעהן דעם חלף, איז די שחיטה פסול: ד שחט את הושט ופסק הגרגרת אויב ער האט גישאכטן דעם וושט פון א בהמה ווי דער דין איז מער ווי א האלבן סימן, און דעם גרגרת דאס איז דער קנה האט ער איבער גיהאקט או שחט הגרגרת ופסק את הושט אדער ער האט גישאכטן דעם גרגרת פון א בהמה וויא דער דין איז מער ווי א האלבן סימן און דעם וושט האט ער איבער גיהאקט או ששחט אחד מהן והמתין לה עד שמתה אדער ער האט גישאכטן איין סימן פון א בהמה, דעם וושט אדער דעם גרגרת ווי דער דין איז מער ווי א האלבן סימן, און ער האט גיווארט ביז די בהמה איז גיפיגערט או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו אדער ער האט גישאכטן איין סימן פון א בהמה ווי דער דין איז מער ווי א האלבן סימן, און ער האט ארײן גישטעקט דעם מעסער אונטער דעם אנדערן סימן און ער האט אים איבער גיהאקט פון אונטען ארויף, רבי ישבב זאגט נבלה די בהמה איז גיווארין א נבלה, און זי איז מטמא, רבי עקיבא זאגט טרפה די בהמה איז גיווארין טרייף, און איז ניט מטמא כלל אמר רבי ישבב משום רבי יהושע רבי ישבב האט גיזאגט א כלל פון רבי יהושע'ס וועגן כל שנפסלת בשחיטתה נבלה דיא אלע בהמות וואס זענען פסול גיווארין ווען מען האט זיי גישאכטן [די שחיטה איז ניט גיוועזן ווי דער דין איז], איז די בהמה א נבלה, און איז מטמא כל ששחיטתה כראוי ודבר אחר גרם לה ליפסל טרפה און דיא אלע בהמות וואס זענען גישאכטן גיווארין ווי דער דין איז נאר זיי זענען פסול גיווארין דורך איין אנדער זאך, איז די בהמה טרייף, און איז ניט מטמא והודה לו רבי עקיבא און רבי עקיבא האט מודה גיוועזן צו רבי ישבב אז אזוי איז דער דין: ה השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם כשרים אז איינער האט גישאכטן א בהמה אדער א חיה אדער א עוף און עס איז ניט ארויס גיגאנגען פון זיי בלוט, איז כשר מעג מען זיי עסין ונאכלים בידים מסואבות און מען מעג עסין די פלייש מיט אומגיוואשענע הענט לפי שלא הוכשרו בדם ווייל די פלייש איז ניט אנגיברייט גיווארין טמא צו ווערין, ווייל עס איז קיין בלוט גיוועזן ווארום א עסנווארג קען אנדערש ניט טמא ווערין סיידין עס ווערט פריער נאס דורך איינע פון די זיבען משקין, וואסער, וויין, אייל, מילך, האניג, בלוט, טהא, נאכדעם אז עס רירט אן א טומאה ווערט דאס עסנווארג טמא, רבי שמעון זאגט אף הוכשרו בשחיטה דער שעכטן האט גימאכט די פלייש פאר א עסנווארג זי זאל קענען טמא ווערין אויב זי וועט אנרירען א טומאה: ו השוחט את המסוכנת אז איינער האט גישאכטן א בהמה וואס איז קראנק צום פיגערין, רבן גמליאל אומר עד שתפרכס ביד וברגל רבן גמליאל זאגט אויב די בהמה האט א צאפיל גיטאן

השוחט בלילה. בהמה מסוכנת שצריכה פרכוס (ח) ולא ידע אם פרכסה: **ולמחר השכים ומצא. כותלי בית** שחיטת הלוחר: **מלאים דם כשרה.** מפני שזינקה: **כשיטת ר"א.** דמכשיר לה בזינקה אמרה ר"ש. ואין הלכה כר"א: **א' בהמה דקה וא' בהמה גסה.** צריכה פרכוס אם היא מסוכנת: **שפשטה ידה.** בגמר שחיטה ולא החזירה פסולה אם היתה מסוכנת לפי שאין זה פרכוס אלא כן דרכה בשעת נאת נפשה אבל גסה לאו אורחה בהכי וכין שפשטה ולא כפפה בין שכפפה ולא פשטה כשרה: (ז) ור' אליעזר פוסל. אם בהמת עכו"ם היא אע"ג דישראל קשחיט לה מהניא בה מחשבת כותי

ר"ש (אף) השוחט בלילה ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם כשרה שזינקה וכמדת ר"א וחכ"א עד שתפרכס או ביד או ברגל או עד שתכשכש בזנבה א' בהמה דקה וא' בהמה גסה. בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה שאינה אלא הוצאת נפש בלבד. בר"א שהיתה בחזקת מסוכנת אבל אם היתה בחזקת בריאה אפי' אין בה אחד מכל הסימנים הללו כשרה: (ז) [כ] השוחט לעכו"ם שחיטתו כשרה. ור' אליעזר פוסל. א"ר אליעזר אפי' שחטה שיאכל העכו"ם מחצר

הכהן. הר"ש: (ח) וכקט ליסנא דת"ק אע"ג דכמדת ר"א קיימינן ודיה אם זינקה ובגמרא כתב רש"י וכמדת ר"א דאמר זינוק הוי פירכוס: [כ] השוחט כו'. פס' בגמ' משום דס"ל דאין סתם מחשבת עכו"ם לע"ג וכהא הוא דפליג אדר"א אבל תרווייהו ס"ל דבעלים מפגלין וכתב הר"ן דהא דקתני השוחט ה"ס דאפי' לכתחילה אנא דלא סלי למיתני שוחטין לעכו"ם דאז הוי מסמע דלמסרי למשחט הוא דאתא דלית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול אבל לא שתהא שחיטתו כשרה הלכך

מיט אפארערשטע פוס אונ מיט א הינטערשטע פוס נאך די שחיטה, מעג מען איר עסין, אונ אויב זי האט ניט אצאפיל גיטאן מיט די פיס נאך דער שחיטה, טאר מען איר ניט עסין, ווייל טאמער איז זי גיפיינגערט איידער מען האט איר גישאכטין, רבי אליעזר אומר דיה אם זנקה רבי אליעזר זאגט אפילו זי האט ניט אצאפיל גיטאן מיט די פיס נאך דער שחיטה, נאר אויב זיא האט אציה גיטאן מיט איר אטעם נאך דעם שעכטין, אונ די בלוט גייט פון האלדז מיט אשטראם, איז אסימן אז זיא האט גילעבט ביז נאך דעם שעכטין, מעג מען איר עסין אמר רבי שמעון האט רבי שמעון גיזאגט השוחט בלילה אז איינער האט גישאכטין בייא נאכט אין דער פינסטער אקראנקע בהמה, אונ ער ווייס ניט צו זי האט אצאפיל גיטאן מיט דיא פיס נאך דער שחיטה אדער ניין ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם כשרה אונ מארגין פרי האט ער גיפונען די האלדז ארום דעם ארט וואס מען האט גישאכטין איז פול מיט בלוט, איז די בהמה כשר שזינקה ווייל די בלוט איז גיגאנגען פון האלדז מיט אשטראם, דריבער איז פארשפריצט גווארין די האלדז מיט בלוט וכמדת רבי אליעזר אונ אזוי ווי רבי אליעזר זאגט אז די בלוט גייט פון האלדז מיט אשטראם איז אסימן אז דיא בהמה האט גילעבט ביז נאך דער שחיטה וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין עד שתפרכס או ביד או ברגל די בהמה איז אנדערש ניט כשר סיידין זי האט נאך דער שחיטה אצאפיל גיטאן מיט אפארערשטע פוס אדער מיט א הינטערשטע פוס או עד שתכשכש בזנבה אדער זי האט אשאקיל גיטאן מיט איר וויידיל אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה סייא דיא בהמה וואס איז קראנק גיוועזן, איז גיוועזן אשעפס אדער אציג, אונ סייא זיא איז גיוועזן אקוה אדער א אקס, אונ מען האט איהר גישאכטין, ווערט זיא אנדערש ניט כשר סיידין זיא האט נאך דער שחיטה אצאפיל גיטאהן מיט אפוס אדער מיט דעם וויידיל בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה אויב מען האט גישאכטין אשעפס אדער אציג וואס איז קראנק גיוועזן צום פיינגערין, אונ אין מיטען שעכטין (איידער מען האט איין געשניטען מער וויא העלפט סימנים) האט זיא אויסגיצויגין אפוס אונ זיא האט ניט צו ריק געצויגין די פוס צו זיך פסולה איז זיא פסול איז זיא אנבלה שאינה אלא הוצאת נפש בלבד ווארום אזוי איז דער שטייגער פון דיא יונגע בהמות ווען דאס לעבין גייט פון זייא ארוים ציהען זיי אוים דיא פים, איז זיא דאך גיפיינגערט איידער זיא איז געשאכטין גיווארין ווי דער דין איז במה דברים אמורים ווען זענען דיא רייד גיזאגט אז מען האט ניט דערקענט אין דיא בהמה אלעבהאפט נאך דער שחיטה איז די בהמה פסול שהיתה בחזקת מסוכנת אז די בהמה איז גיוועזן קראנק צום פייגערין ווען מען הט איהר גענומען צום שעכטין אבל אם היתה בחזקת בריאה אבער אז די בהמה איז גיוועזן אגעזונטע ווען מען הט איהר גענומען צום שעכטין אפילו אין בה אחד מכל הסימנים הללו כשרה אפילו פון די אלע סימנים איז איינער ניט געוועזן (זיא הט ניט גיצאפילט מיט די פים, אונ האט ניט געצאפילט מיט דעם וויידיל, אונ דיא בלוט איז ניט געגאנגען מיט אשטראם) פון דעסטוועגין איז דיא בהמה כשר: ז השוחט לעובד כוכבים אז איוד שעכט אבהמה פאר אגעציינדיגער אונ ער הט זיא געשאכטין ווי דער דין איז שחיטתו כשרה איז די שחיטה כשר, מעג איוד עסין פון די בהמה ורבי אליעזר פוסל אונ רבי אליעזר זאגט אויב דער געצענדינער הט געגעבין זיין בהמה צו איודין ער זאל זיא שעכטין, אונ דער יוד הט איהר געשאכטין אפילו ווי דער דין איז איז די בהמה פסול, ווייל דער געצענדינער הט געווים גיטראכט די בהמה זאל געשאכטין ווערין פון וועגין די עבודת כוכבים אמר רבי אליעזר האט רבי אליעזר געזאגט אפילו שיאכל העובד כוכבים מחצר

[ל] מחצר כבד שלה פסולה שסתם מחשבת עכו"ם לע"ג א"ר יוסי ק"ו הדברים ומה במקום שהמחשב' פוסלה במוקדשין אין הכל הולך (ס"א אלא) אחר העובד. מקום שאין מחשבה פוסלה בחולין אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט: (ה) השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות שחיטתו [מ] פסולה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין א' לשם אחד מכל

דסתם מחשבתו לע"ג (ט): חצר כבד. יותרת הכבד: א"ר יוסי ק"ו. דלא מהניא מחשבת בעלים הואיל וישראל שחיט לה: ומה במקום שמחשבה פוסלת. דהיינו במוקדשים כדכתיב המקריב אותו לא יחשב קרי ביה לא יחשוב כלו' שלא יחשוב לאכל' חוץ לזמנו כי פגול יהיה: אין הכל הולך אלא אחר העובד. דכתיב המקריב אותו לא יחשב אבל בעלים לא פסלו במחשבתן כי מקריב לה כהן: מקום שאין המחשבה פוסלת. בגמ' מפרש למתני' דהכי קאמר ומה במקום שהמחשב' פוסלת במוקדשין בד' עבודות אין הכל הולך אלא אחר העובד במקום שאין המחשבה פוסלת בחולין אלא בב' עבודות אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט. וה"פ במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין בארבעה עבודות שחיטה וקבלת הדם זריקה והולכה באיזו מאלו שחשב ע"מ לאכול מן הזבח חוץ לזמנו פגול הוא ואע"פ שיש בה תומרא זו אין מחשבה הולכת אלא אחר העובד. חולין לענין ע"ג שאין מחשבה פוסלת בהן בד' עבודות אלא בב' בשחיטה ובזריקה דהכי הוא דכתיבין זובח לאלהים יחרם בל אסיך נסכיהם מדם אבל קבלה והולכה לא כתיב בהו והקטרה אף ע"ג דאיכא בע"ג מיהו לאו עבודה היא לאפסודי בהמה משום הקטר הלבה לע"ג היכא דלא נשחטה ולא נזרק דמה לע"ג דהא אפי' בפנים לא מפסיל קרבן אם חשב על אכילת בשר בשעת הקטר חלבים וכיון שמצינו קולא במחשבת חוץ דין הוא שנקל בזה שלא יהא הדבר תלוי אלא בשוחט. והלכה כר' יוסי: (ח) השוחט לשם הרים וכו' שחיטתו פסולה. ותקרובת ע"ג לא הויא ליאסר בהנאה משום דכל הני אינן נעשין ע"ג דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. (י) ומיהו פסולה מלאכול משום דדמיא לשחיטה לשם ע"ג ומהלפה בה ודוקא שאמר לשם הרים לשם גבעות אבל אם אמר למלאך הממונה

הולכך לשנות שהיטתו כשרה אבל אה"נ דאפי' לכתחלה: (ט) ואסור' בהנאה כתקרובת ע"ג. ואע"ג דבמתני' דלקמן דתנן נתי פסול ומפרשים דאינה אסורה בהנאה י"ל נקמן ה"ל לנותני סרי אלו זבחי מתים אבל הכא איירי דאמרי רבנן כשרה אר"ס פסולה. תוס': [ל] מהלר כבד. לאו דוקא נקט יותרת הכבד משום דעולה לגבוה והויא כהלב ודס אלא אפי' כזית של בשר נמי ואורחא דמלתא הוא דנקט. תוס': (י) ודרש' פשוטה נקטי אע"ג דר"י אמרה ות"ק נסיב דרשא אחריתי כמ"ש פ"ג וע"ג: [מ] פסולה. והא דמסיק הר"ב כמ"ז פ"ז דכלאים דאין אדם אוסר דשא"ש איכא הכא בגמרא תרי אוקמתות חדא דהכא כיש לו בה שותפות וכ"פ

כבד שלה פסולה אפילו דער יוד האט געשאכטין דיא בהמה דער געצענדינער זאל פון איהר עסין אקליינע שטיקול פלייש, די שטיקול רויט פלייש וואס ביי די לעבער, אדער איין אנדער שטיקול פלייש, פון דעסט וועגין איז דיא בהמה פסול שסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים ווייל דער געצענדינער האט געוויס געטראכט דיא בהמה זאל געשאכטין ווערין צו די עבודת כוכבים אמר רבי יוסי האט רבי יוסי גיזאגט קל וחומר הדברים דיא זאך קען מען אפ לערנען מיט אקל וחומר (דיא גרינגע זאך פון די שווערע), אז ווס דער געצענדינער טראכט זאל ניט העלפין פסול צו מאכין דיא בהמה וואס דער יוד שעכט ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין מאראך ווא אשלעכטע מחשבה מאכט פסול די בהמה וואס איז אקרבן, אז איינער האט געטראכט ביי איינע פון די פיר ערלייא עבודות שחיטה קבלה הולכה זריקה, ווען ער האט געשאכטין דעם קרבן אדער ווען ער האט צו גענומען די בלוט פון קרבן אדער ווען ער האט געטראגין דיא בלוט פון קרבן צום מזבח אדער ווען ער האט געשפריצט די בלוט פון קרבן אויף דעם מזבח (אזוי ווי עס שטייט זבחים פ"ב מ"ב) פון דעסט וועגין אין הכל הולך אלא אחר העובד גייט מען נאר נאך דעם וואס שעכט דעם קרבן אדער נאך דעם וואס איז מקריב דעם קרבן, אויב דער וואס שעכט דעם קרבן אדער דער וואס איז מקריב דעם קרבן האט געטראכט

אויף דעם קרבן אשלעכטע מחשבה ביי איינע פון דיא פיר עבודות (ווס שטייט פריער) ווערט דער קרבן פסול, אבער אז דער וואס הט געשאכטין דעם קרבן אדער דער וואס האט מקריב גיוועזן דעם קרבן הט ניט געטראכט אשלעכטע מחשבה אפילו דער בעל הבית פון דעם קרבן האט געטראכט אשלעכטע מחשבה, פון דעסטוועגין ווערט ניט פסול דער קרבן מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין ווא דיא מחשבה מאכט ניט פסול דיא בהמה ביי איינע פון דיא אלע פיר עבודות, נאר בייא איינע פון דיא צווייא עבודות שחיטה אונ זריקה, דאס איז בייא אבהמה וואס מען שעכט איהר צו די עבודה זרה אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט איז דען ניט געוויס אז דער דין דארף זיין אז נאר די מחשבה פון דעם ווס שעכט דארף פסול מאכין די בהמה אבער די מחשבה פון דעם בעל הבית קען ניט פסול מאכין דיא בהמה: ח השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות אז איינער שעכט אבהמה אונ זאגט איך שעכט דיא בהמה פון וועגין די גרויסע בערג, פון וועגין די קליינע בערג, פון וועגין די ימים, פון וועגין די טייכין, פון וועגין די וויסטע ערטער, אז ער הט געזאגט ער שעכט פון וועגין איינע פון די זאכין שחיטתו פסולה איז דיא שחיטה פסול שנים אוחזין בסכין ושוחטין צוויי רעגטשין האבין געהאלטין אמעסער אונ האבין געשאכטין איין בהמה אחד לשם אחד מכל אלו איינער האט געזאגט

על ההרים ועל הגבעות הרי זו זבחי מתים ואסורה בהנאה: לשם דבר כשר. שהיתה פסה: (ט) אין שוחטין לתוך ימים. שלא יאמרו לשרו של ים הוא שוחט (יא): ולא לתוך הכלים. שלא יאמרו לזרוק דמה לע"ג קעביד: עוגה. גומא לשון עוגיות לגפנים במועד קטן: עוגה של מים. דוקא עכורים אבל צלולין לא שלא יאמרו לפרצוף פניו הנראה במים הוא שוחט ובספינה יכול לשחוט ע"ג כלים והדם שותת ויורד לתוך הים שהרואה אומר כדי שלא ללכלך הספינה הוא עושה: אין שוחטין לגומא כל עיקר. ואפי' בבית וטעמא דגומא מפני שהוא חק המינים: אבל עושה גומא. בגמרא מפרש דה"ק אין שוחטין לגומא כל עיקר והרוצה לנקר הגרו כיצד הוא עושה עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לגומא (יב): יחקה את המינים. יחזיק ידיהן בחקותיהם. יחקה לשון חוק: (י) השוחט. הולין בחוץ: לשם עולה. כיון דעולה באה בנדר ונדבה הרואה אומר עכשיו הוא מקדיש ושוחטה לעולה וקדשים בחוץ מותרים הלכך גזור רבנן עלה ופסולה וכן שלמים וכו': אשם תלוי. בא על ספק חיוב כרת כגון שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל א' מהן ואין ידוע איזה מהן אכל אשתו ואחותו עמו במטה ובא על אחת מהן ואין ידוע על איזה מהן בא מביא אשם תלוי להגן מן היסורין עד שיודע לו אם חטא ודאי ומביא חטאתו. ומתני' ר"א היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום שבכל יום עומד בספק חטא ולבו נוקפו שמא חטא וכמאן בדבר הנידר ונידב הוא: לשם פסח. ופסח נמי מקרי דבר הנידר ונידב הואיל והוא עשוי להפרישו כל ימות השנה ולהניחו עד זמנו אמרי קא שחיט שלמים בחוץ (יג) ואכיל להו: ר"ש מכשיר. דלא חיים למראית העין:

אלו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה: (ט) אין שוחטים לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך כלים אבל שוחט הוא לתוך עוגה של מים. ובספינה ע"ג כלים. אין שוחטין לגומא כל עיקר. אבל עושה גומא בתוך ביתו שיכנס הדם לתוכה. ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים: (י) השוחט לשם עולה לשם שלמים לשם אשם תלוי לשם פסח לשם [ג] תודה שחיטתו פסולה ור"ש מכשיר. שנים אוחזין בסכין ושוחטין

הר"מ ומדא דישראל מומר א"כ שהתרו בו וקיבל התראה. וכ"ש הכא"ש: (יא) מש"ס ל"ש צלולין ול"ש עכורין. כ"מ: (יב) ואע"ג דפסק הר"מ כמ"ד פ' כ"ב דשבת דכ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו כמו שוחטין בהמה אבל לא כנגד העם שאם היו רואין אותו עושה כן פלגעא היה שם חשד כמו בשוק אבל כאן הרואה שעושה בביתו אומר לנקר אלדו הוא עושה. תוס': (יג) דקא שחיט פסח בכאל ימות השנה וקי"ל דשלמים הוא. כס"י: [ג] תודה.

ער שעכט כ"ן וועגן איינע פון דיא זאכין וואס פריהער איז געשטאנען) וְאֶחָד לְשֵׁם דָּבָר כָּשֵׁר אונ' איינער האט געזאגט ער שעכט צו אכשרע זאך, אזוי ווי אלע מענטשין שעכטין שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה איז די שחיטה פסול: ט אֵין שׁוֹחֲטִין לֹא לְתוֹךְ יַמִּים וְלֹא לְתוֹךְ נְהָרוֹת וְלֹא לְתוֹךְ כֵּלִים מען טאר ניט שעכטין אבהמה אין ים, אונ ניט אין אטייך, מען זאל ניט זאגין ער שעכט די בהמה פאר אקרבן צום שר פון ים אדער צום שר פון טייך, אונ מען טאר ניט שעכטין אבהמה אין אכלי מען זאל ניט זאגין ער דארף די בלוט ווייל ער וויל שפריצען דיא בלוט צוא דיא עבודה זרה אֲבָל שׁוֹחֵט הוּא לְתוֹךְ עוּגָא שֶׁל מַיִם אבער מען מעג שעכטין אבהמה אין אגריבול וואסער, אויב די וואסער איז צו מישט מיט בלאטע אונ מען זעהט ניט אינוויינינג קיין צורה, אבער אז די וואסער איז קלאהר אונ מען זעהט אינוויינינג אצורה טאר מען ניט שעכטין אבהמה אין דיא וואסער פון גריבול, מען זאל ניט זאגין ער שעכט דיא בהמה פאר אקרבן צו זיין צורה [ועתי"ט] וּבַסְּפִינָה עַל גַּבֵּי כֵּלִים אויב ער פארט אין אשיף מעג ער שעכטין אבהמה אין אכלי, אונ דיא בלוט רינט פון דיא כלי אין ים אֵין שׁוֹחֲטִין לְגוּמָא כָּל עִיקָּר מען טאר ניט שעכטין אבהמה אין אגריבול אפילו דיא גריבול איז אליידיגע אן וואסער אֲבָל עוֹשֶׂה גּוּמָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אבער ער מעג מאכין אגריבול ביא זיך אין שטוב אדער ביא זיך אין הויף, אונ ער שעכט דיא בהמה נעבין די גריבול בִּשְׁבִיל שֶׁיִּכָּנֵס הַדָּם לְתוֹכָהּ פון וועגן די בלוט זאל אריין רינען אין גריבול, דער הויף אדער דיא שטוב זאל זיין ריין וּבַשּׁוּק לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אבער אין גאס זאל ער אזוי ניט טאהן ער זאל ניט שעכטין אבהמה נעבין אגריבול די בלוט זאל אריין ריגען אין גריבול שֶׁלֹּא יְחַקֶּה אֶת הַמִּינִים ער זאל ניט שטארקין די אפיקורסים וואס זיי שעכטין אין אגריבול צו די עבודה זרה, אונ זיי וועלין ניט זאגין אז דער מענטש האט געשאכטין געבין דיא גריבול, אונ דיא בלוט האט אריין גערונען אין גריבול, נאר זיי וועלין זאגין ער האט גישאכטין אין דיא גריבול צו די עבודה זרה אזוי וויא זייא טוהען: י הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה אויב איינער שעכט אבהמה אונ ער זאגט איך שעכט איהר פאר אעולה לְשֵׁם זְבָחִים אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פאר שלמים לְשֵׁם אָשָׁם תָּלוּי אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פאר אאשם וואס מען איז מקריב אויף אספק טאמער האט מען גיטאהן אעבירה לְשֵׁם פֶּסַח אדער ער שעכט אשעפס אונ ער זאגט איך שעכט דעם שעפס פאר אקרבן פסח לְשֵׁם תּוֹדָה אדער ער זאגט איך שעכט דיא בהמה פר אקרבן תודה שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה איז די שחיטה פסול, ווארום מען וועט זאגין ער האט פריער געהייליגט דיא בהמה צו איינע פון דיא קרבנות, איז דאך דיא בהמה גיווארין אקרבן, איצט אז ער שעכט די בהמה שעכט ער דאך אקרבן אויסער דיא עזרה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר אונ רבי שמעון זאגט דיא בהמה וואס איז געשאכטין געווארין צו איינע פון די זאכין וואס שטייט פריער איז

א' לשם אחד מכל אלו וא' לשם דבר כשר שחיטתו [ס] פסולה. השוחט לשם [ע] חטאת לשם אשם ודאי לשם בכור לשם מעשר לשם [פ] תמורה. שחיטתו כשרה. זה הכלל כל דבר שנידר ונידב. השוחט לשמו[צ] אסור ושאינו נידר ונידב השוחט לשמו כשר:

דלא בנדר ונדבה: [ס] פסולה. הקשה ב"י להרא"ש דאפי' יש לו בה שותפות אינו אוסר ואמאי פסיל לה הכא ותי' דס"ל דלא אמרו אין אדם בו' אלא בדבר שאיסורו מן הדין. משום דאסתמא לנטורי קא מכוין. אבל הכא שאין איסורו מן הדין אלא מפני מראית עין כי לא הוי דידיה מאי הוי הא מאן דחזי סבר דידי' הוא וסברי למשרי קדשים בחוץ הילכך אפי' אין לו בה שותפות אסורה. והכ"מ מצריך גם כאן שותפות דסבר כל השוחט שאינו שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה. ועיין תוי"ט: [ע] חטאת. כשלא חטא אבל כשחטא וחייב חטאת כי אמר זו לחטאת פסולה. גמ': (יד) וכ"ה ל' רש"י. ותימה לי שהשמיטו לאשם מצורע אבל אשם נזיר אתיא בזה הכלל כדלקמן: [פ] תמורה. כשאין לו זבח בביתו אבל יש לו ואמר לשם תמורת זבחי פסולה. גמ': [צ] אסור. כפי שיטת לישנא הול"ל פסול אלא דחדא מילתא הוא פוסלין ומכשירין ואוסרין ומתירין כדאי' בגמ': (טו) כ"ה הר"מ ותמוה הוא דהא אמרינן היכא דשייך חובה אה"נ דמפסל וא"כ הכא מנ"ל מיפסל. ובהכורו כתב שאין חוששין לה שמא הפילה שכל המפלת יש לה קול. ועתוי"ט:

אשם ודאי. כגון אשם גזלות מי שנשבע לשקר על כפירת ממון ואשם מעילות ואשם שפחה חרופה (יד) וע"ש שאשם תלוי בא על ספק קרי להני אשם ודאי: לשם בכור לשם מעשר. מידע ידעי אינשי דשקר הוא דבכור ומעשר קלא אית ליה ומידע ידעי מקמי הכי דאלו ההיא שעתא לאו בני אפרושי נינהו דנימא השתא קמקדיש להו: זה הכלל. לאתויי אם אמר הריני שוחט לשם עולת נזיר שהיא פסולה דמהו דתימא ליכא למיחש לחורבא דמידע ידעי דהא לא נדר קמ"ל דמימר אמרי דלמא נדר בצנעא זה ל' יום שהוא סתם נזירות ובל' יום לא מינכרא מילתא לשכניו: ושאינו נידר ונידב. לאתויי עולת יולדת שאם אמר לשם עולת יולדת בפירוש כשר ואפי' לשם אשה שאינה חייבת קרבן לידה ומהו דתימא הואיל ואין אותה אשה חייבת קרבן לידה לא היתה זו אלא נדבה קמ"ל דאימר שמא הפילה דמפלת אין לה קול ונמצא קרבן זה חובה ולא נדבה (טו) ולפיכך שחיטתו כשרה:

זיא כשר, מען מעג איר עסין שנים אוחזין בסכין ושוחטין אויב צוויי מענטשין האלטין אמעסער אונ שעכטין די בהמה אחד לשם אחד מכל אלו איינער האט געזאגט ער שעכט די בהמה צו אקרבן, צו איינע פון די קרבנות וואס שטייט פריער ואחד לשם דבר כשר אונ איינער האט געזאגט ער שעכט די בהמה צו אזאך וואס מען מעג איר שעכטין [ער שעכט דיא בהמה פאר זיך צום עסין] שחיטתו פסולה איז דיא שחיטה פסול השוחט לשם חטאת אויב איינער האט געזאגט איך שעכט דיא בהמה פאר אחטאת לשם אשם ודאי אדער ער זאגט איך שעכט דיא בהמה פאר אאשם וום מען איז מקריב אויף אגעוויסע עבירה לשם בכור אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פאר אבכור לשם מעשר אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה פר מעשר בהמה לשם תמורה אדער ער זאגט איך שעכט די בהמה זי זאל זיין אומגעביטען [געטאהשט] אויף אקרבן שחיטתו כשרה איז די שחיטה כשר, מען מעג עסין די בהמה זה הכלל דאס איז דער כלל כל דבר שנידר ונידב די קרבנות וואס קענען געבריינגט ווערין אנדר אדער אנדבה השוחט לשמו אסור אז ער שעכט אבהמה אויף דעם נאמען פון דעם קרבן, איז די בהמה פסול, אזוי ווי פריער שטייט ושאינו נידר ונידב אונ די קרבנות וום ווערין ניט געבראכט פאר אנדר אונ ניט פאר אנדבה, נאר ווייל מען מוז זיי ברינגען השוחט לשמו כשר אז ער שעכט אבהמה אויף דעם נאמען פון דעם קרבן, איז דיא בהמה כשר:

גמרא חולין דף מד ע"ב גמרא

הגהה ה' כלא כלי הקילון דהוד דמנכות דבריאה במובן

ואומר אהה ה' אלהים הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום לבוא לידי טומאה בלילה ונבלה וטרפה לא אכלתי שלא אכלתי בשר כוס כוס ולא בא בפי בשר פגול שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם. משום ר"ג אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה. רבא שרי

ואומר אהה ה' אלהים הנה נפשי לא מטומאה דער נביא האט געזאגט, איך האב געזאגט פאר גאט „ה' אלהים" ווי איז מיר, פאר וואס קומט מיר אזוי אשטראף, מיין נשמה איז דאך ניט טמא געווארין שלא הרהרתי ביום לבוא לידי טומאה בלילה איך האב ניט געטראכט פון זנות ביים טאג איך זאל ניט טמא ווערען פון קרי ביים נאכט ונבלה וטרפה לא אכלתי נבלות אונ טרפות האב איך ניט גיגעסין שלא אכלתי בשר כוס כוס איך האב ניט גיגעסין פלייש פון אזוי אבהמה וואס מען האט גיזאגט מען זאל זיא געשווינט שעכטין טאמער וועט זיא פיגערין ולא בא בפי בשר פגול עס איז ניט געקומען אין מיין מויל אזעלכע פלייש וואס זענען גיוועז פגול וואס מען האט געטראכט אויף זייא טאמער זענען זייא טרייף) דאס מיינט מען לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם איך האב ניט גיגעסין פון אזוי אבהמה וואס דער מורה הוראה האט געפסקת מען מעג זיא עסין, ווייל עס איז שוין גיוועז אויף איר אשאלה טאמער איז זיא טרייף, אפילו מען האט געפסקת זיא איז כשר, האב איך אויך ניט גיוואלט דאס פלייש עסין משום רבן גמליאל אמרו פון רבן גמליאל'ס וועגין האט מען גיזאגט דער נביא יחזקאל האט גיזאגט שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה איך האב ניט גיגעסין פון אזוי אבהמה וואס מען האט

כ"פה וזבין מניה בשרא א"ל בת רב חסדא אבא שרי בוכרא ולא זבין מניה בשרא אמר לה ה"מ בוכרא דמזבן בשומא הכא מתקלא מוכח מאי איכא משום אומצא מעליותא כל יומא אומצא מעליותא זבני לי. א"ר חסדא איזו ת"ח זה הרואה טרפה לעצמו ואמר ר"ח איזהו שונא מתנות יחיה זה הרואה טרפה לעצמו. דרש מר זוטרא משמיה דר"ח כל מי שקורא ושונה ורואה טרפה לעצמו ושימש ת"ח עליו הכתוב או' יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. רב זביד אמר זוכה ונוחל שני עולמות העוה"ז והעוה"ב אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב. ר"א כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל וכי הוו מזמני ליה לא אזיל אמר לא קא

שרי בוכרא. כשהיה כהן מביא לפניו בכור לראות מומו והיה מתירו לא היה לוקח מבשר אותו בכור. בכור נוהג בזמן הזה וכשהוא תם אינו ראוי לכלום דהוי שוחט קדשים בחוץ. בכור נמכר באומד ולא במשקל כדאמרינן בבכורו': מתקלא מוכח. שהכל רואין שהוא שוקל ליטרא בדינר כמותו לאחרים ונותן המעות מיד: מאי איכא. במאי יכולין לחשדני: משום אומצא מעליותא. ששוקלין לי הליטרא ממיטב הבשר: כל יומא נמי. חולקין לי כבוד ומוכרין לי מן המיטב: זה הרואה טרפה לעצמו. כשנולד ספק טרפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה: הרואה טרפה לעצמו. ודאי שונא מתנות אחרים הוא שאף שלו אינו חומד להכריעו להיתר: ושימש ת"ח. גמרא לתרץ טעמי המשנה ומשניות הסותרות זו את זו והיינו גמרא: יגיע כפיך כי תאכל. דכיון דעל שלו אינו חומד כ"ש שאינו חומד בשל אחרים לגנוב ולגזול:

ניט אפגעשיידט פון איהר אירע מתנות [מען האט ניט גיגעבין צום כהן די פאדערשטע פוס און די באקין מיט דעם מאגין] רבא שרי טרפה וזבין מניה בשרא רבא האט מתיר גיוועזן אזוי אבהמה וואס מען האט געמיינט זיא איז טרייף, און ער האט ניקויפט פלייש פון דיא בהמה צום עסין אמרה ליה בת רב חסדא האט די טאכטער פון רב חסדא דאס ווייב פון רבא גיזאגט צו רבא אבא שרא בוכרא ולא זבין מניה בשרא מיין פאטער האט אמאהל מתיר גיוועזן אבכור מען זאל איהם שעכטין און עסין, און ער האט ניט גיוואלט קויפין פלייש פון דעם בכור מען זאל ניט זאגין מען גיט איהם די פלייש אמתנה וויל ער האט דעם בכור מתיר גיוועזן, דארפסטו דאך אויך ניט קויפין פון דיא פלייש וואס דוא האסט כשר געמאכט ווארום מען וועט אויף דיר אויך זאגין אז דוא נעמסט אמתנה וויל דוא האסט די בהמה כשר געמאכט אמר לה האט רבא גיזאגט צו זיין ווייב הני מילי בוכרא דמזבן בשומא דאס איז נאר ביא אבכור וואס די פלייש זיינע טאר מען ניט פארקויפין אויף דיא וואג, נאר מען פארקויפט אשטיק פלייש און מען שאצט אפ וויא פיל מען זאל פאר איהר נעמען, דריבער אז דיין פאטער וואלט אפילו בצאהלט פאר דיא שטיק פלייש, וואלט מען זאגין די שטיק פלייש איז מער ווערט גיוועזן נאר מען האט איהם פארקויפט וועלוועלער וויל ער האט דעם בכור מתיר גיוועזן, דריבער האט ער ניט געקויפט דאס פלייש פון דעם בכור הכא מתקלא מוכח אבער דא ביא די בהמה וואס איך האב מתיר גיוועזן, פארקויפט מען דאך מיט די וואג, זעהט מען דאך וויא פיל געלט איך גיב און וויא פיל פונט פלייש איך נעם מאי איכא משום אומצא מעליותא וואס קענסטו זאגין טאמער וועט מען מיר געבין בעסערע פלייש כל יומא אומצא מעליותא זבנו לי אלע טאג פארקויפט מען מיר אויך גוטע פלייש אמר רב חסדא רב חסדא האט גיזאגט איזהו תלמיד חכם זה הרואה טרפה לעצמו ווער הייסט אתלמיד חכם אז עס איז גיוועזן אספק אויף זיין אייגענע בהמה, אויב זיא איז טרייף אדער כשר האט ער זיא טרייף געמאכט, דער הייסט אתלמיד חכם ואמר רב חסדא נאך האט רב חסדא גזאגט איזהו שונא מתנות יחיה פון וואנען ווייסין מיר אויף אמענטש אויב ער האט פיינט מתנות אדער ניין זה הרואה טרפה לעצמו אז עס איז איהם אספק אויף זיינע אבהמה אויב זיא איז טרייף אדער כשר, און ער מאכט זיא טרייף, איז דאך ביי איהם זיין אייגענע געלט ניט טייער, געוויס פארלאנגט ער ניט פרעמדע געלט מען זאל איהם שיינקען דרש מר זוטרא משמיה דרב חסדא מר זוטרא האט גערדרשת פון רב חסדא'ס וועגין כל מי שקורא ושונה דער וואס לערנט תורה נביאים כתובים און משניות ורואה טרפה לעצמו אויב עס איז איהם אספק אויף זיינע אבהמה אויב זיא איז טריף אדער כשר, און ער מאכט זיא טרייף ושימש תלמידי חכמים און ער האט בעדינט תלמידי חכמים עליו הכתוב אומר אויף איהם זאגט דער פסוק יגיע כפיך כי תאכל אז דוא וועסט עסין וואס דוא האסט גערארבעט מיט דיינע הענט אשריך וטוב לך וואהל און גוט וועט דיר זיין, רב זביד זאגט זוכה ונוחל שני עולמות עולם הזה ועולם הבא ער וועט זוכה זיין צו האבין ביידע וועלטין דיא וועלט און עולם הבא אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא דוא וועסט גליקליך זיין אויף דיא וועלט, און עס וועט דיר גוט זיין צו עולם הבא רבי אליעזר כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל אז דער נשיא פלעגט עפעס שיקען אמתנה צו רבי אליעזר, פלעגט ער ניט וועלען נעמען וכי הוו מזמני ליה לא אזיל אז מען פלעגט איהם בעטין ער זאל קומען עסין ביי דעם נשיא, איז ער ניט געגאנגען אמר ער האט גיזאגט צום נשיא לא קא בעי מר דאחיה ווילט איהר דען ניט איך זאל לעבין דכתיב ושונא מתנות יחיה ווארום עס שטייט אין פסוק דער וואס האט

מזמנין ליה. לאכול אצלם: אתייקורי מתייקרו בי. נכבדין הן במה שאני סועד אצלם והנאתם היא ואין זו מתנה:

בעי מר דאחיה דכתיב שונא מתנות יחיה. ר' זירא כי משדרי ליה לא שקיל כי הוו מזמנין ליה אזיל אמר אתייקורי הוא דמתייקרו בי:

פיינט מתנות וועט לעבין רבי זירא כי משדרי ליה לא שקיל אז מען פלעגט שיקען מתנות פון נשיא צו רבי זירא פלעגט ער ניט נעמען כי הוו מזמנין ליה אזיל אז מען פלעגט איהם בעטין ער זאל קומען צום נשיא, פלעגט ער גיין אונ עסין דארט אמר רבי זירא האט געזאגט אתייקורי הוא דמתייקרו בי עס איז ביי דעם נשיא אכבוד אז איך קום צו איהם אונ עס ביי איהם, טוה איך זייא אטובה, ניט זייא טוהען מיר אטובה׳

זוהר (אחרי דף עט ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

תאנא מ"ד (בראשית ג) ואיבה אשית בינך ובין האשה. ארבעה ועשרין זיני מסאבותא אטיל חויא בנוקבא כד אתחבר עמה כחוטבן ואיבה. ועשרין וארבע זינין (ס"א דינין) מתערין לעילא ועשרין וארבע לתתא. ושערא רבא וטופרין סגיאו וכדין דינין מתערין בכלא. ותאנא כד בעת אתתא לאתדכאה בעיא לספרא ההוא שערא דרבי ביומא דאיהי מסאבא ולספרא טופרהא וכל ההוא זוהמא די בהון. דתאנא ברזי דמסאבותא זוהמא דטופרין יתער זוהמא אחרא. ובגיני כך בעיין גניזא. ומאן דאעבר לון לגמרי כאלו אתער חסד בעלמא. דתניא לא לבעי ליה לאיניש למיהב דוכרנא לזינין בישין דתנינן (עז א) אלף וארבע מאה וחמש זינין בישין מתאחדן בההוא זוהמא דאטיל חויא תקיפא וכלהו מתערין בההוא זוהמא דטופרין ואפי' מאן דבעי יעביד בהו חרשין לבני נשא מסוס איגון דתליין בהו. ומאן דאעבר לון כאילו אסגי חסד בעלמא ודינין בישין לא משתכחין. ויעבר ההוא זוהמא וטופרהא דרשים ביה. דתניא מאן דדריך ברגליה או במסאניה עלייהו יכיל לאתזקא. ומה בהאי שיורי דזוהמא דלעילא כך. אתתא דמקבלא ואתחברת בחויא ואטיל בה זוהמא עאכ"ו. ווי לעלמא דמקבלא מנה מההוא זוהמא. בגיני כך ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. אמר ר"ש אמר קב"ה הביאו עלי כפרה בר"ח. עלי ודאי בגין דיתעבר ההוא חויא ויתבסם מאן דבעיא. עלי כמה דכתיב (ישעיה ו) שרפים עומדים ממעל לו. וע"ד כתי' בקרח (במדבר טז) הנועדים על יי' דבגיניהון אתער מאן דאתער לאתי מסטרייהו. אוף הכא הביאו עלי כפרה. עלי ממש בגין דיתבסם ויתעבר ולא אשתכח חויא באתר דשארי. וכ"כ למה. על שמעטתי את הירח ואלטא בה מאן דלא אצטריך ובגיני כך כתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. זכאה דרא דר"ש בן יוחאי שארי בגויה זכאה עדביה בין עלאין ותתאין. עליה כתי' (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורין מהו בן חורין דזקיף רישא לגלאה ולפרשא מלין ולא דחיל. כהאי דאיהו בן חורין ויימא מאי דבעיא ולא דחיל. מהו מלכך דא הוא רשב"י מאריה דאורייתא מאריה דחכמתא. דכד הוה רבי אבא והברייא חמאן לר"ש הוו רהטי אבתריה ואמרי (הושע יא) אחרי יי' ילכו כאריה ישאג:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר שערי תשובה לר"י דף ו' ע"ב

כתיב זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. רוח נשברה הוא הרוח הנמוכה והנכנעת ולב נשבר

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב

(א) אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש שם נשים אע"פ שהוא עומד בחוץ שאין אפוטרופוס לעריות ואסור לאדם למנות אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה: (ב) אסור לת"ת לשכון בחצר שיש בה אלמנה אע"פ שאינו מתיחד עמה מפני החשד. אא"כ היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים מפני החשד:

כתיב זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה

עס שטייט אין פסוק די קרבנות פון גאט איז דער וואס האט אצובראכענעם גייסט, אצובראכע־נע הארץ און אצושטויסענע וועט גאט ניט פאר שעמען רוח נשברה היא הרוח הנמוכה והנכנעה אצובראכ־נעם גייסט מיינט מען, ער איז ביי זיך נידעריג און אונטערטעניג לב נשבר על שבירת התאוות הגשמיות אצובראכין הארץ מיינט מען ער האט צובראכין

(א) אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש שם נשים מען טאר ניט שטעלין אמאנספערזאן ער זאל היטען אהויף וואס אינוויניג זענען דא נאר ווייבער, אפילו ער איז אבעגלויבטער מענטש און אפרומער אף על פי שהוא עומד בחוץ אפילו ער שטייט אויסוויניג שאין אפוטרופוס לעריות ווייל געגין זנות קען ניט אמענטש זיך אפהאלטין ונאר אזדער יצר הרע שטארקט זיך אויף אים טוט ער אלץ וואס נאר מעגליך אונ איז מזנה] ואסור לאדם למנות אפוטרופוס על ביתו שלא ינהוג אשתו לדבר עבירה אבעל הבית טאר ניט אויפנעמען אעלצטין אויף זיין שטוב וואס ער זאל פירען די שטוב זאכין, ער זאל ניט אנריידין דאס ווייב זיינע צו מזנה זיין: (ב) אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר שיש בה אלמנה אתלמיד חכם טאר ניט וואהנען אין דעם הויף וואו דארט וואהנט א אלמנה אף על פי שאינו מתיחד עמה אפילו ער איז ניט מיט איר אין איין שטוב מפני החשד ווייל מענטשין וועלין זיי חושד זיין אלא אם כן היתה אשתו עמו סיידין ער וואהנט אין הויף מיט זיין ווייב צוא זאמען, מעג ער וואהנען אפילו א אלמנה וואהנט אויך אין דעם הויף וכן אלמנה אסורה לגדל כלב א אלמנה טאר ניט האדעווען אהונט מפני החשד מען וועט איר חושד זיין אז זי איז מזנה מיט אים ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים א אשה זאל ניט קויפין קנעכט וואס זענען זכרים אפילו קליינע אויך ניט מפני החשד ווייל מען וועט איר חושד זיין זוא איז מזנה מיט זיי:

על שבירת התאוה הגשמיה כי התאוה נתונה בלב כמו שנאמר תאות לבו נתת לו. ובמזמור התשובה נאמר המקרא הזה. ובאמרו לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. למדנו מזה כי בעל התשובה מתרצה אל השם בשבירת התאוה הגשמיות וכי זה מעיקרי התשובה. ועוד נאמר בענין התשובה להחיות רוח שפלים ולהחיו' לב נדכאים. ואמרו ז"ל כל שיש בו שלש מדות הללו מתלמידיו של אברהם אבינו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה ענין נפש שפלה שאינו הולך אחר התאוה הגשמית גם בדברים המותרים. כמו שמצינו שאמר אברהם הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את שלא הסתכל בה עד היום ההוא להתבונן על תכונת יפיה. ואמרו ז"ל במה שכתוב ותהיין צרורות עד יום מותן אלמנות חיות בכל יום היה דוד מצוה להטיב את ראשן ונותן תמרוקין לקשטן כדי להציק לתאותו ולהכניעה באשר כובש יצרו מהן למען יתכפר לו על דבר בת שבע:

די תאוות פון גוף כי התאוה נתונה בלב וואָרום די תאוה איז גיגעבין אין די הארץ פון מענטש כמו שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק תאות לבו נתת לו דאס גלוסטונג פון זיין הארץ האסטו אים גיגעבין ובמזמור התשובה נאמר המקרא הזה דער פסוק שטייט אין קאפיטעל פון תשובה ובאמרו לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה און אז דער פסוק זאגט אצובראכין הארץ אצושטויסענע ווע‍סטו גאט ניט פארשעמען למדנו מזה לערנען מיר פון דעם פסוק כי בעל התשובה מתרצה אל ה' בשבירת התאוה הגשמית אז דער בעל תשובה ווערט באוויליגט צו גאט אז ער צוברעכט דיא תאוות פון גוף וכי זה מעיקרי התשובה און דאס איז פון די עיקר זאכין וואס גיהערין צו תשובה ועוד נאמר בענין התשובה נאך זאגט דער פסוק פון ענינים וואס גיהער צו תשובה להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים מען זאל לעבעדיג מאכין [פריילאך מאכין] דעם גייסט [דעם מוטה] פון די מענטשין וואס זענען נידעריג ביי זיך, און מען זאל לעבעדיג [פריילאך] מאכין די הארץ פון די מענטשין וואס זענען ביי זיך צו שטויסין ואמרו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט כל שיש בו שלש מדות הללו דער מענטש וואס האט די דריי מדות מתלמידיו של אברהם אבינו איז ער פון די תלמידים פון אברהם אבינו, די דריי מדות זענען עין טובה אגוטע אויג, וואס ער זעהט ביא יענעם פארגינט ער אים ורוח נמוכה אנידעריגען מוהט ונפש שפלה זיין לעבין זאל ביי אים זיין נידעריג ענין נפש שפלה וואס מיינט מען זיין לעבין זאל בייא אים זיין נידעריג שאינו הולך אחרי התאות הגשמיות גם בדברים המותרים ער גייט ניט נאך די תאוות פון גוף אפילו די זאכין וואס מען מעג, ער זוכט ניט צו דערפרייען דאס לעבין פון גוף, דער עיקר איז ביי אים דאס לעבין פון די נשמה כמו שמצינו שאמר אברהם אזוי וויא מיר געפינען אברהם אבינו האט גיזאגט צו זיין ווייב שרה הנה נא ידעתי כי אשת יפת מראה את איצט וויים איך אז דו ביסט אשיינע אשה שלא נסתכל בה עד היום ההוא להתבונן על תכונת יפיה זעהן מיר אז ביז דעם טאג האט ער ניט געקוקט אויף איר אזוי שטארק אז ער זאל פארשטיין ווי גרויס איר שיינקייט איז ואמרו זכרונם לברכה די רבנן האבין גיזאגט עס שטייט אין פסוק ביי די ווייבער פון דוד ותהיין צרורות עד יום מותן אלמנות חיות זיי זענען גיוועזן פארבונדין ביז דעם טאג פון זייער שטארבין, זיי זענען גיוועזן לעבעדיגע אלמנות בכל יום היה דוד מצוה להטיב את ראשן ונותן תמרוקין לקשטן אלע טאג האט דוד געהייסין דיא ווייבער זאלין פארפוטצען די קעפ זייערע און מען זאל זיי געבין זייער שמירונג זיי זאלין זיך צירען כדי להציק לתאותו ולהכניעה ער זאל צו דריקען זיין תאוה און זאל זי אונטערטעניג מאכין באשר כובש יצרו מהן מיט דעם וואס ער וועט איין האלטין זיין יצר הרע פון זיי למען יתכפר לו על דבר בת שבע גאט זאל אים מוחל זיין די עבירה פון בת שבע:

ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמו"ת נגד מילוי ב"ן וי' ה' ו' ה' ותעשה ממנו צירוף והית בניקוד ששי

כז וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת ׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם

כז וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי אִתָּעַל מִדְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא יַפֵּיק לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּנוּרָא יָת מַשְׁכֵיהוֹן וְיָת בִּשְׂרְהוֹן

ת"א ואת פר. פס זבחים חג: לכפר בקדש. שם: יוציא אל מחוץ למחנה. יומא סח זבחים קכ:

שפתי חכמים

א לא כמו וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש

רש"י

(כז) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני א ולפנים:

פירוש להורת אלהים

(כז) ואת און דעם פר וואס אהרן האט גיבראכט פאר אחטאת ואת שעיר און דעם שעיר החטאת דאס מיינט מען דעם שעיר וואס אויף איהם איז גפאלין דער גורל ליי' אשר הובא וואס עס איז גבראכט גוואָרען זייער בלוט צו מכפר זיין אין היילגקייט דאס מיינט מען אין היכל און אין קדשי קדשים יוציא זאל מען דם פר מיט דם שעיר אוים ציהן פון

וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם׃ כח וְהַשֹּׂרֵף
אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃
כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ ל כִּי־
בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ׃ לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת

אונקלוס

וְיַת אוּכְלֵיהוֹן׃ כח וּדְמוֹקֵד
יָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיַסְחֵי יַת בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא
וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא׃
כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיַם עָלַם
בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוֹן
יַת נַפְשָׁתְכוֹן וְכָל עֲבִידָא
לָא תַעַבְדוּן יַצִּיבַיָּא
וְגִיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן׃ ל אֲרֵי בְּיוֹמָא
הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן
לְדַכָּאָה יַתְכוֹן מִכֹּל
חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכּוֹן׃
לא שַׁבָּא שַׁבְּתָא הִיא
לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יַת
נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם עָלָם׃
לב וִיכַפַּר כַּהֲנָא דִּי יְרַבֵּי
יָתֵיהּ וְדִי יְקָרֵב יַת
קוּרְבָּנֵיהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת

ת"א את עורתם ואת בשרם. יומא סז: והשורף. שם סח עא
זבחים פג: תענו את נפשותיכם. יומא
עד נדרים ס: כי ביום הזה. יומא
לה מא פו: שבת שבתון. שם עז חולין קא: ועניתם את נפשותיכם. יומא עד: וכפר הכהן. שם ה:

רשב"ם

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח אותו. לפי שאמר בזאת יבא אהרן ואם אין אהרן תהיה עבודת יוהכ"פ בכהן

רש"י

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה זו של יוה"כ אינה כשרה אלא בכ"ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכ"ג הבא אחריו שיהא כמוהו: ואשר ימלא את ידו. (ת"כ) אין לי אלא המשוח בשמן המשחה

שפתי חכמים

שפירושו להיכל בלבד ולא לפני ולפנים אבל הכא דכפר של יו"כ קאי שאותו סובא דמו להיכל לפני ולפנים: ב פי' דאשר ימשח

פירוש להורה אלהים

דער מַחֲנֶה וְשָׂרְפוּ אונ מֶען זָאל פַאר בְּרֶענֶען זייא מִיט זֵייעֶר פֶעל אונ מִיט זֵייעֶר פְלֵייש אונ מִיט זֵייעֶר מִיסְט׃ (כח) וְהַשּׂוֹרֵף אוֹתָם אונ דֶער וָואס וֶועט זייא פַאר בְּרֶענֶען זָאל עֶר וַואשֶׁען זַיינֶע קְלֵיידֶער אונ זָאל טוֹבְלֶען זַיין לַייבּ אִין וַואסֶער אונ דֶער נָאךְ זָאל עֶר קוּמֶען אִין דֶער מַחֲנֶה׃ (כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם אונ דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ דָאס מֵיינְט מֶען תִּשְׁרֵי בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ אִין דֶעם צֶעהֶענְטֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ דָאס מֵיינְט מֶען יוֹם כִּפּוּר תְּעַנּוּ זָאלְט אִיהר פַּיינִיגֶען אַייעֶרֶע לַייבֶּער וְכָל מְלָאכָה אונ קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיהר נִיט טָאהְן אִין דֶעם טָאג הָאֶזְרָח סַיי אַיין אַלְטֶער גְזֶעסִינֶער וְהַגֵּר אונ סַייא אַגֵר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם וָואס וואוֹנְט צְווִישֶׁען אַייךְ׃ (ל) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה ווָארוּם אִין דֶעם טָאג יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וֶועט גָאט אוֹיף אַייךְ מְכַפֵּר זַיין לְטַהֵר אֶתְכֶם צוּ רֵיינִיגֶען אַייךְ פוּן אַלֶע אַייעֶרֶע זִינְד לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ פַאר גָאט וֶועט אִיר גְרֵיינִיקְט וֶוערֶען. דִיא גְמָרָא לֶערִינְט אָפּ פוּן דֶעם פָּסוּק לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ אַז אַזֶעלְכֶע עֲבֵירוֹת וָואס דֶער מֶענְטְשׁ הָאט חוֹטֵא גְוֶועזֶען אַקֶעגִין השי"ת אַלֵיין אִיז הקב"ה אוּם יוֹם כִּפּוּר מוֹחֵל אָבֶּער דִיא עֲבֵירוֹת וָואס אַיין מֶענְטְשׁ טוּהְט צוּם אַנְדֶערִין אִיז אִיהם הקב"ה נִיט מוֹחֵל נָאר עֶר מוּז דֶעם חָבֵר פְרִיעֶר מְפַיֵּיס זַיין׃ (לא) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג הִיא זִיא לָכֶם צוּ אַייךְ וְעִנִּיתֶם אונ אִיהר זָאלְט פַּיינִיגֶען אַייעֶרֶע לַייבֶּער חֻקַּת עוֹלָם דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג׃ (לב) וְכִפֶּר עֶר זָאל פַאר גֶעבִּין הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וָואס מֶען וֶועט אִיהם זַאלְבִּין פַאר אַכֹּהֵן גָדוֹל אָדֶער וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא וָואס מֶען וֶועט דֶער פִילֶען זַיינֶע הֶענְד כְּלוֹמַר מֶען וֶועט אִיהם מְחַנֵּךְ זַיין צוּ אַכֹּהֵן גָדוֹל לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו עֶר זָאל רִינְגֶען

אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ: לג וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־
כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: לד וְהָיְתָה־
זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת
בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: פ רביעי יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא:
לג וִיכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל
כָּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא
דִקְהָלָא יְכַפַּר: לד וּתְהֵי
דָא לְכוֹן לִקְיָם עֲלָם
לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חֲדָא
בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִי
פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
יז א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

רשב"ם המשיח תחתיו: (לד) ויעש. אהרן כשהגיע יוהכ"פ

כאשר

רש"י

מרובה ג בגדים מנין ת"ל ואשר ימלא את ד ידו וגו' והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה: לכהן תחת אביו. (ת"כ) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו ה הוא קודם לכל אדם: (לד) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יוה"כ עשה כסדר הזה ו ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן ז לגדולתו אלא

שפתי חכמים

לא שייך אלא בכה"ג כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו': ג וא"ת א"כ לשתוק מאשר ימשח אותו ואני אומר ועם הפי' מרובה בבגדי' נעשה כ"ג מי שנמשח בשמן המשחה לכ"ש וי"ל דהייתי או' אפי' סיכא שהיה שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך אצטריך שניהם: ד פי' דלבישת בגדים הוא מלוי ידים כדכתיב בפ' תצוה והלבשת וחגרת אותם וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ופרש"י ומלאת על ידי הדברים האלה: ה מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וגו' ר"ל ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אע"פ שפרש"י דרש למעלה לדרשה אחריתי מ"מ מדסמכו גבי לכהן תחת אביו אתא ג"כ לדרש זה: ו לא מיד אחר הלוואה עשה כן שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביום ח' למילואים ומסתמא היתה הלוואה מיד כדי שלא יבא למקדש וח' למילואים היה בר"ח ניסן וא"ך עשה אהרן

פירוש לתורת אלהים

כלומר ער זאל די עבודה טאהן אויף דעם פאטערס ארט. רש"י מאכט פון די ווערטער לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו לערנען מיר אז עס איז געבליבען פון דעם כהן גדול אזון וואס ער איז ראוי ממלא מקומו צו זיין איז דער זוהן בילליכער צו זיין א כהן גדול פון אנדערן וְלָבַשׁ אונ ער זאל אן קליידען די קליידער פון ליינען בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ די היילינגע קליידער: (לג) וְכִפֶּר אונ זאל פאר געבין אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ דעם היילינגען מקדש מיינט מען דעם קדשי קדשים וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד אונ אויף דעם אוהל מועד אונ אויף דעם מזבח זאל ער אויך מכפר זיין אונ אויף די כהנים אונ אויף אלע יודין זאל ער מכפר זיין: (לד) וְהָיְתָה אונ דאס זאל זיין צו אייך כלומר דער טאג פון יום כפור זאל זיין צו אייך צו א חוק אויף אייביג לְכַפֵּר צו מכפר זיין אויף די קינדער ישראל פון זייערע זינד אַחַת בַּשָּׁנָה איין מאהל אין יאהר. זאגט דער פסוק אז עס איז געקומען די צייט פון יום כפור וַיַּעַשׂ האט אהרן געטאהן כַּאֲשֶׁר אזוי וויא גאט האט געבאטען צו משה. (רש"י שרייבט) דער פסוק דער ציילט דעם שבח פון אהרן ער האט דיא קליידער ניט אן געטאהן פון זיין גדולה וועגן נאר אזוי וויא איינער איז מקיים די גזירה פון דעם

ליקוטים על התורה

(לג) וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְגוֹ'. אז עס קומט יום הכפורים אונ אלע יודין זענען אין שוהל אונ פאסטין אונ דער שטן זעהט אז ביי די יודין איז ניטא קיין עבירה, זאגט ער פאר הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דו האסט אפאלק אויף די ערד וואס זיי זענען ווי די מלאכים אין הימעל. אזוי ווי די מלאכים גייען בארוויס, אזוי די יודין גייען אויך בארוויס אום יום כפור. אזוי ווי די מלאכים עסין ניט אונ טרינקען ניט, אזוי די יודין עסין ניט אונ טרינקען ניט אום יום כפור, אזוי ווי מלאכים זיצען ניט נאר זיי שטייען אויף די פיס, אזו די יודין שטייען אויף די פיס אום יום כפור, אזוי ווי ביי די מלאכים אין הימעל איז שלום אזוי איז ביי די יודין אויך שלום אום יום כפור, אזוי ווי די מלאכים זענען ריין פון זינד, אזוי זענען די יודין אויך ריין פון זינד אום יום כפור, אונ נאך הערט פון דעם שטן אליין וואס ער מסרת אייביג אויף די יודין די גוטע רייד וואס ער רעט אויף די יודין, איז גאט מוחל אלע זינד וואס זענען געטאהן געווארין אין קדשי קדשים אונ אויף דעם מזבח אונ ביי די כהנים אונ ביי די גאנצע יודישע פערזאמלונג ווי עס שטייט אין פסוק גאט וועט מוחל זיין די זינד וואס זענען געטאהן געווארין אין קדשי קדשים, אונ אזוי אין אהל מועד, אונ די זינד וואס זענען געטאהן געווארין אויף דעם מזבח, אונ די זינד וואס די כהנים האבין געטאהן, אונ די זינד וואס די גאנצע יודישע פערזאמלונג האבין געטאהן, וועט אלץ גאט מוחל זיין :

מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ג אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר
יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ד וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב
קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם
יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת
הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ה לְמַעַן

אונקלוס

לְמֵימַר: ב מַלֵּיל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן דֵּין פִּתְגָמָא דִּי
פַקֵּיד יְיָ לְמֵימַר: ג גְּבַר
גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי
יִכּוֹס תּוֹר אוֹ אִימַּר אוֹ
עִזָּא בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִי
יִכּוֹס מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:
ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא אַיְתֵיהּ לְקָרָבָא
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם
מַשְׁכְּנָא דַּיְיָ דְּמָא
יִתְחֲשֵׁב לְגַבְרָא הַהוּא
דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ:

ת"א זה הדבר. נדרים עח בתרא קמ זבחים קז: איש איש מבית ישראל. יומא סג זבחים קז קח: שור או כשב. שם קטו: במחנה. שם קז: או אשר ישחט. שם: מחוץ למחנה. שם: ואל פתח. יומא כג קידושין נז ע"ז נא זבחים קו קז קיב קיג קטו תמורה ו יג: קרבן לה'. יומא סג זבחים קיג: לה'. יומא שם זבחים קח קיג.: לפני משכן ה'. שם קיב: דם יחשב. קידושין מג סנהדרין לד זבחים קז קח: ונכרת האיש. קידושין מג: למען אשר. ע"ז נא זבחים קו:

בעל הטורים

(ב) ואמרת אליהם. מלא י' לומר לך שצריך לפרסם הדבר בי': (ג) אשר ישחט מחוץ למחנה. סמך פרשת שחוטי חוץ לשעיר המשתלח לומר אע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחוץ כדמייתו לגוף ושי' לוק הם הלאים שיש להם כמין שיניס בולטין וזו היא

רשב"ם

כאשר צוה ה' את משה: (ד) דם יחשב לאיש ההוא

רש"י

כמקיים גזירת המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או כשב. במוקדשין הכ' מדבר ח שנאמר להקריב קרבן: במחנה. חוץ ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם האדם י שמתחייב בנפשו: דם שפך. (ת"כ) לרבות את

שפתי חכמים

כאשר לוה משה והא לא לוהו הקב"ה אלא דוקא בי"כ לכך פי כשהגיע כו': ז לעיל בפ' שמיני פירשתי ע"ש: ח פי' בקדשים שנשחט בחוץ הכ' מדבר: ט ר"ל ע"ג הכא במחנה לא איירי במחנ' כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דאם שחט הזבח שלא במקומו דהיינו בלפונו של מזבח יצא בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום מה לך איסור יש בזה כששחט מעזרה ולפנים אלא חוץ לעזרה: י כאלו

פירוש להורת אלהים

סלכות: (א) וַיְדַבֵּר אונ גאט האט גערעט צו משה אזוי צו זאגין: (ב) דַּבֵּר דוא משה רייד צו אַהֲרֹן אונ צו זייגע זיהן אונ צו אַלֶע יודין אונ זאלסט זייא זאגין זֶה הַדָּבָר דאס איז די זאך אֲשֶׁר וואס גאט האט גיבאטין איך זאל אייך זאגין: (ג) אִישׁ אִישׁ איטליכער מענטש פון דעם הויז גזינד פון די יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וואס ער וועט שעכטין א אָקס אדר א שעפס אָדער אציג סייא ער וועט דאס שעכטין בַּמַּחֲנֶה אין דער מַחֲנֶה אויסער די עֲזָרָה או אָדער ער וועט שעכטין אויסען גייניג פון דער מַחֲנֶה: (ד) וְאֶל פֶּתַח אונ צו דער טיר פון דעם אוהל מועד וועט ער דאס ניט ברענגען לְהַקְרִיב צו מקריב זיין פאר אקרבן צו גאט פאר דעם מִשְׁכָּן פון גאט דאס זאל גרעכינט ווערען צו דעם מענטשען גלייך וויא ער האט פאר גאסין דאס בלוט פון מענטשען כלומר אזוי וויא ער וואלט גהרגית אמענטשען וואלט ער חייב געווען מיתה אזוי אז ער שעכט אקרבן חוץ לעזרה איז ער חייב כרת ווארום דָּם שָׁפָךְ ער האט בלוט פאר גאסען וְנִכְרַת אונ ער זאל פאר שניטען ווערען דער מענטש פון צווישען זיין פאלק: (ה) לְמַעַן פון וועגען אֲשֶׁר יָבִיאוּ

זצות השם

(ד) [קפו] (לאו לו) שלא להקריב קדשים בחוץ שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' וגו': איש אֲשֶׁר יִשְׁחַט שור וגו'. וְדאס איז אַמְצְוַת לא תַעֲשֶׂה) מען טאר ניט שעכטין קָרְבָּנוֹת אויסער די עֲזָרָה ודער הויף פון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאֻם לַיהוָֹה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי
שְׁלָמִים לַיהוָֹה אוֹתָם׃ ו וְזָרַק הַכֹּהֵן
אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָֹה פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָֹה׃ ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־
זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת
לָהֶם לְדֹרֹתָם׃ חמישי שלישי כשהן מחוברין ח וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

ה בְּדִיל דִי יַיתוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יַת דִבְחֵיהוֹן דִי
אִינוּן דָבְחִין עַל אַפֵּי
חַקְלָא וְיַיתִינוּן קֳדָם יְיָ
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת
כַּהֲנָא וְיִכְסוּן נִכְסַת
קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יַתְהוֹן׃
ו וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יַת דְמָא
עַל מַדְבְּחָא דַיְיָ בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵק תַּרְבָּא
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ ז וְלָא יְדַבְּחוּן עוֹד
יַת דִבְחֵיהוֹן לְשֵׁידִין דִי
אִינוּן טָעַן בַּתְרֵיהוֹן קְיָם
עָלַם תְּהֵי דָא לְהוֹן
לְדָרֵיהוֹן׃ ח וּלְהוֹן תֵּימַר
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

ת"א והביאום לה'. ע"ז שם זבחים כו מה קו תמורה יב: וזרק הכהן. זבחים קח קיח: והקטיר החלב. פסחים עט זבחים קיט מנחות כז: ולא יזבחו עוד. סנהדרין סא ע"ז נא זבחים קו: חקת עולם. שם ב לדרתם. כתרא קד: ואליהם תאמר. זבחים קז קט: איש איש. שם קח:

רשב"ם

דם שפך. חייב מיתה יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחוטת חוץ: (ה) אשר הם זבחים על פני השדה. ויש מהם שזובחים לשעירים ולא לשמים:

בעל הטורים

מחיצתו אעפ"כ סמוך כאלו קדשים לשוחטן בחוץ: (ה) והביאם. ג' דין. ואידך והביאום בבלה בנבואת ירמיה על הגולה. ואידך ולהקמום עמים רבים והביאום אל מקומם בשביל שהיו מביאין זבחים לשעירים שהיו עובדים אליהם והביאום בבלה ועיד כשיעשו תשובה

רש"י

הזורק דמים בחוץ: (ה) אשר הם זובחים. אשר הם רגילים ב לזבוח: (ז) לשעירים. לשדים כמו (ישעי' יג)

שפתי חכמים

סמך דם חדם יחשב לאיש ההוא דאל"כ וכי לא ידענו שדם יחשב כששפך דם כשחיטה: ב דאי זביחה ממש היינו את זבחיהם יתרי הכא"י ל"ל אלא אשר הם זובחים אשר הם רגילים לזבוח וק"ל. ת"כ

ליקוטים על התורה

(ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ עוד אֶת זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִים וְגו'. נָאךְ אַזוֹי אַנְלַייכְּן פְלֶעגְן טְהָאן דִי פַארְצַייטִיגֶע פֶעלְקֶער זַיי פְלֶעגְן פְלַאנְצְן אַבּוּים אִין דִי שָׁעָה וָואס זֵיי הָאבְּן גְעוואַקְסְט דוּרְךְ כִּשׁוּף, אַז אִין דִי שָׁעָה דַארְף מֶען דֶעם בּוּים פְלַאנְצְן, נָאךְ דֶעם יָאהר הָאבְּן זֵיי אָפְּגֶעהַאקְט דֶעם בּוּים וִוי זֵיי הָאבְּן גְעוואַקְסְט מִיט זֵייעֶר כִּשׁוּף אַז מֶען דַארְף אִים אָפְּהַאקְן, נָאכְדֶעם פְלֶעגְט קוּמֶען אַשֵׁד אוּנ הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט אוֹיף דֶעם שְׁפִּיץ בּוּים אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁפְּרוּנְגֶען אוּנ גֶעטַאנְצְט אוֹיף דֶעם בּוּים אַזוֹי וִוי אַצִיג. אוּנ עֶר הָאט גִיזָאגְט וָואס עֶס וֶועט זַיין, אוּנ מֶען הָאט צוּ דֶעם שֵׁד גִישָׁאכְטְן קָרְבָּנוֹת, דְרִיבֶּער הָאט דִי תּוֹרָה גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדְן זֵיי זָאלְין נִיט שֶׁעכְטְן קָרְבָּנוֹת צוּ דִי שְׂעִירִים וצוּ דִי שֵׁדִים וָואס זֵיי שֶׁעכְטְן בַּיי אִיצְט אוֹיף דֶעם פֶעלְד, פַאר וָואס רוּפְט מֶען דִי שֵׁדִים שְׂעִירִים וָוארוּם דִי שֵׁדִים וָואס זֶענֶען זְכָרִים הָאבְּן הָאר אוֹיף דִי קָעפּ, אוּנ דִי שֵׁדִים וָואס זֶענֶען נְקֵבוֹת הָאבְּן קֵיין הָאר אוֹיף זֵייעֶרֶע קֶעפּ, דְרִיבֶּער וֶוען רוּת אִיז גֶעקוּמֶען צוּ בּוֹעַז בַּיי נַאכְט, אוּנ עֶר הָאט נִיט גֶעוואוּסְט וֶוער זִיא אִיז הָאט עֶר מוֹרָא גִיהַאט טָאמֶער אִיז דָאס אַשֵׁד אַנְקֵבָה, דְרִיבֶּער הָאט עֶר גֶעלֵייגְט זַיין הַאנְד אוֹיף אִיר קָאפּ אַז עֶר הָאט אָנְגֶעטַאפְּט זִיא הָאט הָאר אוֹיף דֶעם קָאפּ. הָאט עֶר גֶעוואוּסְט אַז דָאס אִיז אַמֶענְטְשׁ הָאט עֶר בַּיי אִיר גִיפְרֶעגְט וֶוער זִיא אִיז:

פירוש להורת אלהים

זַייא זָאלִין בְּרֶענְגֶען דִיא יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם זַייעֶר שֶׁעכְטוּנְג אֲשֶׁר וָואס זַייא זֶענֶען גֶעוֵוייִנְטְלִיךְ גֶעוֶוען צוּ שֶׁעכְטֶען עַל אוֹיף דֶעם פֶעלְד זָאלִין זַייא שׁוֹין נִיט אַזוֹי טְהוּן נָאר וֶהֱבִיאֻם זַייא זָאלִין זַייא בְּרֶענְגֶען צוּ גָאט צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד צוּם כֹּהֵן וְזָבְחוּ אוּנ זָאלִין זֵיי שֶׁעכְטֶען פַאר שְׁלָמִים צוּ גָאט: (ו) וְזָרַק אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל שְׁפְּרִיצֶען דָאס בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן גָאט אִין דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ אוּנ זַייא זָאלִין נִיט שֶׁעכְטִין זִבְחֵיהֶם זַייעֶרֶע שֶׁעכְטוּנְג לַשְּׂעִירִים צוּ דִיא שֵׁדִים אֲשֶׁר וָואס זַייא זֶענֶען זִיךְ טוֹעֶה נָאךְ זֵיי חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּיג זָאל דָאס זַיין צוּ זַייעֶרֶע דוֹרוֹת וָוס וֶועט קוּמֶען נָאךְ זַייא: (ח) וַאֲלֵיהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּ זַייא זָאגִין אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִי יוּדִין אוּנ פוּן דֶעם

וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־
יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח׃ ט וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו׃
י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם
וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם
וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ יא כִּי
נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו
לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ

וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דִּי יִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיהוֹן דִּי יַסֵּיק עֲלָתָא
אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃
ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא יַיְתֵינֵיהּ לְמֶעְבַּד
יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ׃
י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהוֹן דִּי
יֵיכוּל כָּל דְּמָא וְאֶתֵּן
רוּגְזִי בֶּאֱנָשָׁא דְּיֵיכוּל
יָת דְּמָא וְאֵשֵׁיצֵי יָתֵיהּ
מִגּוֹ עַמֵּיהּ׃ יא אֲרֵי נְפַשׁ
בִּשְׂרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲנָא
יְהַבְתֵּיהּ לְכוֹן עַל
מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל
נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דְמָא
הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפַּר׃

ת"א אשר יעלה עולה. שם קט: או זבח. שם קז: ואל פתח אהל מועד. שם קז קט: לעשות אתו. שם קז קח קט: לה'. שם קח תמורה ו: כל דם. חולין פד: כי נפש הבשר. יומא נט זבחים ד כו חולין קיז מעילה יא: כי הדם הוא. פסחים סה יומא ה זבחים מו מנחות לג חולין קיז כריתות כב מעילה יא:

רש"י

ושעירים ירקדו שם: (ח) אשר יעלה עולה. לחייב על המקטיר איברים ל בחוץ כשוחט בחוץ שאם שחט א' והעלה חבירו שניהם חייבים: (ט) ונכרת. זרעו נכרת מ וימיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנא' בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשין ת"ל נ כל דם: ונתתי פני. (ת"כ) פנאי שלי ס פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) כי נפש הבשר. של כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש האדם תבוא נפש ותכפר

שפתי חכמים

דק"ל אשר הם זובחים משמע שכבר זבוח והרי אח"כ כתיב וזבחו זבחי שלמים. רא"ם: ל דק"ל מה בא ללמד אשר יעלה עולה אם לאסור שחיטת הקרבן חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו' ומפרש דבא ללמד לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט כלו' אע"פ ששחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן ה"א אם הוא מקריב אחר שחיטת פסול אינו עובר עליו דכבר פסלוהו הראשון בא הכ' ללמד ששניהם עוברים וחייבים: מ (נה"י) הא דלא פי' זה לעיל נראה משום דלעיל כתב טעמו שהוא ל' יחיד אבל מעמיו הוא ל' רבים משמע קצת הרבה מיני כריתות: נ כ' הרא"ם ויש לתמוה נ"ל כל לרבות אף דם חולין שלא נאוכלו תיפוק ליה מקרא דכל הדם לא תאכל דפ' ראה שדרשו שם אע"פ שאין שם זריקת מזבח הוא באזהרה. ותירץ ושמא י"ל כתיב בהאי וכתיב בהאי כדאמרי' גבי חיוב מלה דהוא בזמן הזה. עכ"ל. (נה"י) כבודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין ל' חייב שפירושו כרת ובין ל' לא תאכלו שהוא באזהרה וחילוק זה פשוט הוא. ואשתמיטתיה להרא"ם מה שאמרו פ"ק דכריתות אמר רבא ג' כריתו' האמורות בדם למאי וכו' ע"ש: ס מפני שנתינת פניו של מקום בכ"מ הוא לטובה וכאן הוא לרעה: ע תיקן בזה דבשר דבקרא הוא לאו בשר ממש אלא כל בריה הוא נקרא בשם בשר כמ"ש כי השחית כל בשר

פירוש לתורת אלהים

גֵּר וואס וואהנט צווישען זיי אֲשֶׁר יַעֲלֶה וואס ער
וועט אויף ברייננגען דאס מיינט מען ער וועט
מקטיר זיין דיא אברים אין דער אויסען: (ט) וְאֶל
פֶּתַח אונ צו דער טיר פון דעם אוהל מועד וועט
ער איהם ניט ברייננגען לַעֲשׂוֹת צו טאן אותו איהם
לַיי צו גאט וְנִכְרַת אונ ער זאל פאר שניטען ווערין
דער מענטש פון זיין פאלק כלומר ער איז חייב
כרת: (י) וְאִישׁ אִישׁ אונ איטליכער מענטש פון דיא
קינדער ישראל אדער פון די גרים וואס וואהנען
צווישען אייך וואס וועט עסין איינם פון אלע
בלוטין וואס מען טאר ניט עסין וְנָתַתִּי פָּנַי וועל איך
געבין מיין צארען בַּנֶּפֶשׁ אין דעם לייב הָאוֹכֶלֶת וואס
וועט עסין דאס בלוט וְהִכְרַתִּי אוֹתָהּ אונ איך וועל
זיא פאר שניידין פון צווישין איהר פאלק: (יא) כִּי
ווארום נֶפֶשׁ דאס לעבין מיט דער נשמה הַבָּשָׂר פון
דעם לייב בַּדָּם אין בלוט הִיא זיא כלומר דם לעבין
פון איטליכען בשעפעניש הענגט אן דעם בלוט
וַאֲנִי אונ איך נְתַתִּיו איך האב געגעבין דאס בלוט
לָכֶם צו אייך עַל הַמִּזְבֵּחַ אויף דעם מזבח לְכַפֵּר צו פאר
געבען עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם אויף אייערע לייבער כלומר
מחמת דעם וואס דער נפש הענגט אין דעם בלוט
דרום האב איך געהייסין מען זאל דאס שפריצען
אויף דעם מזבח כדי דאס נפש פון דעם קרבן זאל
מכפר זיין אויף אייער נפש כִּי ווארום הַדָּם דאס

יְכַפֵּר׃ יב עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם׃ יג וְאִישׁ
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד חַיָּה אוֹ־עוֹף
אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ

אונקלוס

יב עַל כֵּן אֲמָרִית לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ מִנְּכוֹן
לָא יֵיכוּל דָּם וְגִיּוֹרַיָּא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן לָא
יֵיכוּל דְּמָא׃ יג וּגְבַר
גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן
גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן
דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְתָא
אוֹ עוֹפָא דִּי מִתְאֲכִיל
וְיֵשׁוֹד יָת דְּמֵיהּ וִיכַסִּינֵיהּ

ת"א כל נפש מכם. פסחים כב יבמות קיד חולין קכ: אשר יצוד. חולין פד: חיה או עוף. חולין פד: אשר יאכל. שם פה: ושפך את דמו. שם פד פז שבת כב ביצה כ בב"ק לח: וכסהו בעפר. חולין ל פג פד פז:

רשב"ם

(יג) וכסהו בעפר. כי אז לא יהא ראוי לאבילה:

בעל הטורים

ימזכו כדכתיב והביאום אל מקומם: (יג) ושפך את דמו וכסהו

שפתי חכמים

את דרכו וגם נקט ל' תליה להורות שאין הנפש מונחת בדם כי הנפש איננה ממש ואין שייך בה ל' הנחה כ"א ל' תליה כלומר שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תפסד הנפש ואמר מוד ולפיכך במקום ואני דבקרא כלו' כיון שהנפש תלויה בדם לפיכך נתתי הדם לכפר על הנפש של אדם ולא שיהא ואני דבקרא סיפור בפני עצמו: פ פרש"י כאלו הוא צד שאינה מזומנת לו כלו' שלא יאכל בבר תדיר שלא יעני: צ וא"ת דלמא למעט טרפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מות או שמחטו טרפה. וי"ל דסוכסמו

רש"י

על הנפש: (יב) כל נפש מכם. להזהיר גדולי' על הקטנים: (יג) אשר יצוד. אין לי אלא ציד חוזין ותרנגולין מנין ת"ל ציד מ"מ א"כ למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר אלא פ בהזמנה זאת: אשר יאכל. פרט צ לטמאים:

פירוש לתורת אלהים

בְּלוּט פון דעם קָרְבָּן הוּא מְהוּט מְכַפֵּר זַיין אויף אייער נֶפֶשׁ: (יב) עַל כֵּן אָמַרְתִּי דרום האב איך גיזאגט צו די קינדער יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ איטליכער מענטש לֹא תֹאכַל דָּם זאל ניט עסין בלוט וְהַגֵּר דער פרעמדער וואס וואהנט צווישען אייך דאס הייסט וואס ער האט זיך באזעצט צווישען אייך לֹא יֹאכַל דָּם טאר אויך ניט עסין בלוט: (יג) וְאִישׁ אִישׁ אונ איטליכער מענטש פון די יודין וּמִן הַגֵּר וכו' אֲשֶׁר יָצוּד וואס ער וועט פאנגען אַחַיָּה אוֹ אָדער איין עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וואס מען מעג דאס עסין אונ וועט דאס וועלען עסען וְשָׁפַךְ זאל ער. פאר גיסען זיין בלוט כלומר מען זאל דאס פריער שעכטין וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר אונ מען זאל דאס בלוט צו דעקין מיט ערד אדער מיט

ליקוטים על התורה

(יב) כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם. דער אַבַּרְבְּנאַל פרעגט פַר וואס האט די תורה גיבאטין מען זאל ניט עסין בלוט, מיר קענען ניט זאגין ווייל די בלוט האט מען געשפריצט אויף דעם מִזְבֵּחַ, פאר וואס טאר מען ניט עסין די בלוט פון חיות אונ ניט די בלוט פון עופות, וואס פון זיי האט מען ניט מַקְרִיב גיוועזן קָרְבָּנוֹת, אונ פאר וואס איז דער איסור פון בלוט עסין גרעסר ווי דער איסור פון נְבֵלוֹת אונ טְרֵפוֹת, נאר דער תירוץ איז ווייל אלע עסינווארג וואס דער מענטש עסט ווערט דאס עסין צו טיילט אין דעם מענטש, אביסול ווערט פון דעם עסין פלייש, אונ אביסול ווערט פעטס, אונ אביסול ווערט מיסט, אונ דאס אלץ גייט אריין אין גוף פון דעם מענטש אבער צום שֵׂכֶל פון דעם מענטש קומט דאס ניט, אונ די אלע-עסינוואַרג אפילו די וואס מען טאר ניט, ענדערין ניט דעם פערשטאנד, פון דעם מענטש, אבער דאס בלוט פון אַבְּהֵמָה אדער אַחַיָּה אדער אַעוף, ווייל דאס בלוט ווען זיא קומט אריין אין דעם מענטש ווערט דאס בלוט נאר ניט גיענדערט, נאר די בלוט ווערט אריין געמישט אין די אדערין פון מענטש. אונ ווייל דאס גאנצע לעבין פון אלע לעבעדיגע זאכין איז אין די בלוט, דריבער אז עס קומט אריין אין דעם קערפער די בלוטען פון אבהמה אדער פון אחיה אדער פון אעוף, גייט אוועק דער פארשטאנד פון דעם מענטש נאך דעם רעכענונג ווי פיל בלוט ער האט געטרונקען אדער גיגעסין פיל אדער ווייניג. דריבער האט די תורה גיבאטין מען זאל קיין בלוט עסין. וואָרום אז ער וועט זיך געוואהנען מיט דעם בלוט עסין, קען זיין אז מיט דער צייט זאל ער פארלירען דאס גאנצע מענטשליכע פארשטאנד אונ זאל ווערין ווי אבהמה, ביי די בלוט פון אבהמה איז דא צוויי דינים, ווען די יודין זענען גיוועזן אין דער מדבר אונ אלע פלייש וואס זיי האבין גיגעסין זענען נאר גיוועזן קרבנות. איז די בלוט פון דעם שעכטין פארגאסין גיווארין נאר אויף דעם מזבח. אונ ווען די יודין זענען אריין געקומען אין ארץ ישראל אונ זיי האבין געהאט צוויי ערליי פלייש, פון די בהמות וואס זיי האבין מקריב גיוועזן קרבנות, האט מען די בלוט פארגאסין אויף דעם מזבח, אונ די בהמות וואס מען האט געשאכטין אונ זיי זענען נים גיוועזן קרבנות, האט מען די בלוט געמוזט אויס גיסען אויף די ערד. גלייך ווי דאס וואלט גיוועזן וואסער, אדער די בלוט פון אחיה אדער פון אעוף וואס מען האט ווי

מצות השם

(יג) [קסז] (עשה נט) לכסות את דם חיה ועוף אחר שחיטתן שנאמר כי יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו וכסהו בעפר:
וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר. דאס איז אמִצְוַת עֲשֵׂה אז מען שעכט אחיה אדער אעוף מוז מען צו דעקן זייער בלוט מיט ערד נעמען שיט אן אביסול ווייכע ערד, אונ אויף די ערד שעכט מען די חַיָּה אָדער די עוף, אונ דרויבען אויף די בלוט בדעקט מען מיט ערד:

בֶּעָפָר: יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ
בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ
כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת:
טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה
וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר:
טז וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ
וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ: פ יח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

ת"א כי נפש כל בשר. חולין פו: ואמר לבני ישראל. בס כו: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה. זבחים סט פ:

בְּעַפְרָא: יד אֲרֵי נְפַשׁ
כָּל בִּשְׂרָא דְּמֵיהּ
בְּנַפְשֵׁיהּ הוּא וַאֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל
בִּשְׂרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי
נְפַשׁ כָּל בִּשְׂרָא דְּמֵיהּ
הִיא כָּל דְּיֵיכְלִינֵּיהּ
יִשְׁתֵּיצֵי: טו וְכָל אֱנָשׁ
דְּיֵיכוֹל נְבִילָא וּתְבִירָא
בְּיַצִּיבַיָּא וּבְגִיּוֹרַיָּא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא
וְיִדְכֵּי: טז וְאִם לָא יְצַבַּע
וּבִשְׂרֵיהּ לָא יַסְחֵי
וִיקַבֵּיל חוֹבֵיהּ:
יח א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

בעל הטורים

בעפר. דם חיה ועוף שטעונין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח בלא תהא מדה"ד מקטרגת. אבל דם יאכל דם לכך נוהו לכסותו.

רש"י

(יד) דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש שהנפש תלויה בו: כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש היא הדם. דם ובשר ל' זכר. נפש ל' נקבה: (טו) אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכ' שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה ולמדך כאן שמטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע. וטרפה האמורה כאן לא נכתב אלא לדרוש וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש שפודנה כתוך מעיו אף שלא נתעכל עדיין וטבל אחר הבליעה

רשב"ם

(טו) אשר תאכל נבלה. אפי' קטן יטמא: (טז) ונשא

שפתי חכמים

מדכתיב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך מה להלן בתיטה בחיבה לחויה כגון ששחט טרפה ואפ"ה כתיב וכסהו בעפר א"כ והאי יאכל נ"ל אלא פרט לטמאים הוא דאתא אליבא דר"מ ולא כהכמים דהלכתא כוותייהו וכ"ש: ק לא בדמיו של הדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו: ר כלומר להכן והכי הבשר והדם שניהם ל' זכר הם ולמה כתיב היא. ומתרץ הנפש היא הדם ומלת היא קאי על הנפש שהיא ל' נקבה: ש פי' מדכתי' ולא יאכל לטמאה בה כלו' שאין לו בה טומאה אלא ע"י אכילתה יצאת נבלת בהמה טמאה שמטמאה במגע ובמשא ומ"ה כתיב כאן וכל אשר תאכל ללמדך שמטמאה באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כ"א בנבלת עוף טהור דבהמה מטמאה במגע ובמשא: ת לאפוקי קודם בליעה בבעודנה בפיו טהור ולאפוקי אחר הבליע' שהוא טהור: א כלו' קודם לכן היה כשר ועכשיו נעשה יצא זה

ליקוטים על התורה

גִישָׁאכְטִין. מוז מֶען דִי בְּלוּט בַּדֶעקְין מִיט עֶרְד, דֶער סֵפֶר נַחַל קְדוּמִים זָאגְט פַאר וָואס הָאבִּין דִי חַיוֹת אוּנ דִי עוֹפוֹת זוֹכֶה גִיוֶועְן מֶען זָאל זֵייעֶר בְּלוּט צוּ דֶעקְין מִיט עֶרְד אוּנ מַאכִין אַבְרָכָה, וַוייל וָוען קַיִן הָאט גֶעהַרְגֶעט זַיין בְּרוּדֶער הֶבֶל אוֹיף דֶעם פֶעלְד, אוּנ עֶר הָאט אִים גִילָאזְט לִיגֶען אוֹיף דֶעם פֶעלְד זֶענֶען גֶעקוּמֶען חַיוֹת אוּנ עוֹפוֹת אוּנ הָאבִּין אוֹיסְגִיגְרָאבִּין אַגְרוּב אִין דִי עֶרְד אוּנ הָאבִּין אִיר בֶּגְרָאבִּין הֶבֶלְן דְרִיבֶּער הָאבִּין זֵיי זוֹכֶה גִיוֶועְן מֶען זָאל בַּדֶעקְין זֵייעֶר בְּלוּט מִיט עֶרְד אוּנ מֶען זָאל זָאגִין אַבְרָכָה, דֶר מִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא זָאגְט אֵיין אַנְדֶער טַעַם פַאר וָואס גָאט הָאט גִיבָּאטִין מֶען זָאל בַּדֶעקְין דִי בְּלוּט פוּן אַחַיָּה אוּנ דִי בְּלוּט פוּן אַעוֹף, וַוייל וָוען קַיִן הָאט גֶעהַרְגֶעט זַיין בְּרוּדֶער הֶבֶל, הָאט קַיִן נִיט גֶעוָואסְט וָואס עֶר זָאל מַאכִין מִיט אִים, זֶענֶען גֶעקוּמֶען צְווֵיי פֵייגִיל אוּנ אֵיינֶר הָאט גֶעהַרְגֶעט דֶעם אַנְדֶערְן. אוּנ הָאט אוֹיסְגִיגְרָאבִּין אַגְרוּב אוּנ הָאט בַּגְרָאבִּין דֶעם גֶעהַרְגֶעטִין פוֹיגִיל, הָאט קַיִן אוֹיךְ אַזוֹי גִיטָאהן:

פירוש לתורת אלהים

אַשׁ: (יד) כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר וָוארוּם דָאס חִיוּת פוּן אַלֶע בַּשֶׁעפֶּענִישׁ הֶענְגְט אִין זַיין בְּלוּט וְאוֹמַר אוּנ דְרוּם זָאג אִיךְ צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר דָאס בְּלוּט פוּן אִיטְלִיכֶען לַייבּ לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסִין כִּי נֶפֶשׁ וָוארוּם דִיא נְשָׁמָה פוּן אִיטְלִיכֶען לַייבּ אִיז דָאס בְּלוּט אַזוֹי וִוי אוֹיבִּין אִיז גִישְׁטַאנֶען כָּל אוֹכְלָיו אִיטְלִיכֶער וָואס עֶסְט דָאס בְּלוּט יִכָּרֵת וֶועט עֶר וֶוערִין פַאר שְׁנִיטֶען עֶר אִיז חַיָּיב כָּרֵת: (טו) וְכָל נֶפֶשׁ אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל וָואס וֶועט עֶסִין אַנְבֵלָה וָואס פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּערְט אִיז גֶעפֵּיגֶערְט וּטְרֵפָה אָדֶער אַטְרֵפָה וָואס זִיא אִיז פַאר צוּקְט גֶעוָוארֶען פוּן אֵיין חַיָּה, רש"י שְׁרַייבְּט דֶער פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט פוּן אַנְבֵלַת עוֹף טָהוֹר בָּאֶזְרָח סַייא אַיִיד וֶועט דָאס עֶסִין וּבַגֵּר אוּנ סַייא אַגֵר וֶועט דָאס עֶסִין וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשִׁין זַיינֶע קְלֵיידֶער וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ זָאל זִיךְ טוֹבְלֶן אִין וַואסֶער וְטָמֵא אוּנ עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז פַאר נַאכְט אוּנ דֶער נָאךְ וְטָהֵר וֶועט עֶר זַיין רֵיין: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס אוּנ אַז עֶר וֶועט נִיט וַואשִׁין זַיינֶע קְלֵיידֶער וּבְשָׂרוֹ אוּנ זַיין

משֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

לְמֵימַר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה והתרגום והפטרה:

ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־
חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי

ג כְּעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּי יְתֵיבְתּוּן בַּהּ לָא תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דִכְנַעַן דִּי אֲנָא מָעֵיל יָתְכוֹן לְתַמָּן לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא תְהָכוּן׃ ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן וְיָת קְיָמַי תִּטְּרוּן

ת"א ובחקותיהם לא תלכו. סנהדרין נב ע"ז יא כב חולין עח: ופס מקחי. יומא פז:

בעל הטורים

סמך לפרשת דם: (ג) ובחקותיהם לא תלכו. רמז שאין שוס- נסון

שפתי חכמים

שאין כו' כלו' שלא היה לו שעת הכושר: ב דק"ל הל"ל עון ומפ' דל' עונו משמע בעונש המיוחד הנכנס בטומאה למקדש והיינו סעונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא בכרת. כא"ס. א"נ דק' לרש"י למה ישא עונו אם מטמא א"ע: ג (מהרא"י) דק"ל נ"ל בשרו הל"ל ואם לא כבס בגדיו ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכבס בגדיו ורחץ במים. ומתרץ דמ"ה כתיב ובשרו על רחילת גופו כו' פי' אם לא טבל שהיא רחילת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למקדש אבל אם לא כבס בגדיו וזרקן למקדש ואפי' נגעו בגדיו בעודנו עליו במת ונכנס למקדש בעודן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב במלקות: ד (רא"ם) דאלהים זה מדת הדין כלו' ליפרע על עונות. ה' זו מדת הרחמים כלו' לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המלות. (נח"י) ולא זכר ע"ש הרב ריש פ' וארא אני ה' וגו' הרי דמאני הוא מפיק לה בלא מלת אלהים ע"ש: ה פי' ארץ גושן דאם לא כן אשר ישבתם בה ל"ל: ו פי' אף ממעשה ארץ גושן וכ"ש משל מצרים דאל"כ מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרים לגושן ומגושן לכנען: ז פ"ק דכתובות פרש"י טרטיאות פלטי ע"א ושרים של עובדי אלילים: ח (ג"א) ואסטדיאות שמוק שמסיתים את השוורים ושאר חיות לנגחם ולהלחם זע"ז: ט כגון

רש"י

או יכנס למקדש ב חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחילת גופו ענוש כרת ועל כבוס ג בגדים במלקות: (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ) אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי. ר' אומר גלוי וידוע לפניו שסופן להכשל בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזרה אני ה' אלהיכם דעו מי גוזר עליכם. דיין להפרע ד ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים. (ת"כ) מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ה ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל ו מקולקלים יותר מכולן (ת"כ): ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכ' שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון ז טרטיאות ח ואסטדיאות רמ"א אלו דרכי האמורי שמנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה ט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך שיצה"ר משיב עליהם למה לנו לשומרן ואוה"ע משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי

פירוש להורה אלהים

לייב וועט ער ניט טובלן אונ וועט עסין תרומה אדער קדשים אדער ער וועט אריין גיין אין ביהמ"ק וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ וועט ער ליידין זיינע זינד: (א) וַיְדַבֵּר אונ גאט האט גירעט צו משה אונ האט צו איהם אזוי געזאגט: (ב) דַּבֵּר רייד צו דיא קינדער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ זאלסט זאגין צו זייא אז א ; האב אזוי גיזאגט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם איך בין אייער גאט כְּלוֹמַר בְּשַׁעַת איך האב מיך בוויזין אויף דעם בארג סיני האב איך געזאגט אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ איך בין דיין גאט אונ איהר האט אויף אייך מְקַבֵּל געוועזן מיין מְלוּכָה דרום מוזט איהר האלטען מיינע גְזֵירוֹת, נאס זענען מיינע גְזֵירוֹת: (ג) כְּמַעֲשֵׂה אזוי ווי די מַעֲשִׂים פון דעם לאנד מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם וואס איהר זענט גיזעסין אין איהר לֹא תַעֲשׂוּ זאלט איהר ניט טאן וּכְמַעֲשֵׂה אונ אזעלכע מַעֲשִׂים וואס דיא לייט טוען וואס וואהנען אין לאנד כְּנַעַן אֲשֶׁר וואס איך וויל אייך בריינגען שָׁמָּה דארטין לֹא תַעֲשׂוּ זאלט איר ניט טאן וּבְחֻקֹּתֵיהֶם אונ אין זייערע געזעץ זאלט איהר ניט גיין: (ד) אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ מיינע גירעכט זאלט איהר טאהן, רש"י שרייבט דאס מיינט מען אזעלכע זאכין וואס זיי זענען געזאגט געווארין אין דער תורה מיט גירעכט דאס הייסט אזעלכע מצות וואס זיי זאלין אפילו אין דער תורה ניט שטיין וואלט רעכט געוועז מען זאל זייא אליין טאן וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ מיינע געזעץ זאלט איהר היטען דאס מיינט מען אזעלכע זאכין וואס גאט האט גוזר געוועזן אז

יהוה אלהיכם: ה ושמרתם את־חקתי ואת־משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: ס ששי ו איש איש אל־כל־שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה:

אונקלוס

למיהך בהון אנא יי אלהכון: ה ותטרון ית קימי וית דיני די יעביד יתהון אנשא ויחי בהון בחיי עלמא אנא יי: ו גבר גבר לכל קריב בשריה לא תתקרבון לגלאה עריא אנא יי:

ת"א ושמרתם את. עקרים מד מה:

אשר יעשה. ב"ק לח סנהדרין נט מכות כג ע"ז ג: וחי בהם. יומא פה סנהדרין עד ע"ז כז עקדה שער ע: אני ה'. יומא סו: איש איש אל כל שאר בשרו. שבת יג חגיגה יא כתובות מז סנהדרין ז ע"ז יז:

בעל הטורים

בתוך הגימא שלא יתקה את המינין (חולין ס"כ): (ה) וחי בהם. ובמוך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר הע"פ בלייתי וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגלוי עריות יהרג ואל יעבור: (ו) אני

רשב"ם

עונו, אם יאכל קדש או יכנס למקדש: (ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה. ונכרתו הנפשות העושות מקרב

רש"י

הטלת לכך נא' אני ה' גזרתי עליכם אי אתם רשאי להפטר: ללכת בהם. אל תפטר מתוכם שלא תאמר י למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקותי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה ב שלא פרט הכתו' בהם. (ת"כ) ד"א ליתן שמירה ועשייה להוקים ושמירה ועשייה למשפטים ל לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: וחי בהם. לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר לכך נא' מ ל' רבים: אני

שפתי חכמים

גזל וש"ד: י דאל"כ ללכת בהם ל"ל שהרי תשמרו כתיב: ב דאל"כ ושמרתם ל"ל הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פי' דלעיל כתיב ואת חקותי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטים ושמירה ועשייה למשפטים לעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי: מ וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בל' רבים ר"ל כל א' מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו ולא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ובתחלה כתב ל' יחיד דכתיב איש וגו' ואח"כ כתיב תקרבו ל' רבים אלא ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה אצטריך לרבות גבי עריות בהוא ל"ת והא נקבה ג"כ חייבת במלות ל"ת דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. וי"ל דעריות שאני בפלגתא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה דאשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא

ליקוטים על התורה

(ה) ושמרתם את חקתי וגו' האדם וחי בהם וגו'. די גמרא לערנט פון דעם פסוק אז אלע מצות פון די תורה ווערין בטל אויב עס איז סכנת נפשות, דער מענטש זאל נאר טאהן די חקים אונ משפטים אויב ער וועט לעבין דורך זייא, אבער אויב ער קען שטארבין דורך זיי, זאל ער נים טאהן די חקים אונ משפטים, זעגען די חקים אונ משפטים אונטערטעניג אונטער דעם מענטש, פאר וואס זאל דאס אזוי זיין, נאר מען קען זאגין ווייל יעדער יוד האט איין אות אין די תורה, די נשמה פון יעדער יוד איז אפאר מיט זיין אות פון די תורה, אזוי ווי אמאן מיט אווייב, אזוי ווי דער מאן גיט צו זיין ווייב אלע זאכין וואס זיא דארף, אזוי גיט די תורה צו דעם מענטש אויך אלץ וואס ער דארף. אונ אז דער מאן זאל דארפין עסין אדער אקלייד אונ דאס ווייב זאל דארפין עסין אדער אקלייד. אונ אז עס איז נאר דא פאר איינעם, ווערט אוועק געשטויסין דער מאן פאר זיין ווייב. דארף מען איר געבין נים אים, אזוי איז ביי דעם מענטש מיט די תורה, אויב מען קען נאר טאהן איינס, אויב מען וועט מקיים זיין די תורה וועט שטארבין דער מענטש. אונ אויב מען וויל דער מענטש זאל לעבין מוז מען מבטל זיין די תורה, ווערט אוועק געשטויסין די תורה פאר דעם מענטש:

(ו) איש איש אל כל שאר בשרו וגו'. דער קדושת לוי זאגט

פירוש לתורת אלהים

מען זאל דאס טאהן אונ דער יצר הרע פרעגט פאר וואס האלטין מיר אזעלכע מצות וואס איז אהן אטעם דהיינו וואס מען טאר נים עסין חזיר אדער וואס מען טאר נים גיין אין שעטנז אונ נאך אזעלכע זאכין דרום שטייט ווייטער אין פסוק אני יי איך גאט האב דאס גוזר געווען טארסטו דיך דער פון נים פאטערן נאר ללכת בהם דו זאלסט גיין אין זיי אני יי אלהיכם איך בין אייער גאט איך בין בגלייבט צו צאלין שכר: (ה) ושמרתם את חוקתי אונ איר זאלט היטן מיין גזעץ ואת משפטי אונ מיינע גרעכט אשר דער מענטש וועט זיי טאהן וחי בהם וועט ער לעבען דורך זיי לעולם הבא אני יי איך בין גאט איך בין באגלייבט צוא בצאלען שכר: (ו) איש איש איטליכער מענטש אל כל צו זיין לייב פריינט לא תקרבו זאלט איר נים גינעהען לגלות צו אנפלעקין ערוה איר שאנד כלומר איר זאלט נים מזנה זיין מיט זיי אני יי איך בין גאט איך בין

מצות

(ו) [קסח] (לאו לז) שלא נהעדן ונתקרב לאחת מן העריות כמוס תין קירוב כחבוק ונשוק וכדומה לעידוכים אלו שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה':

איש איש אל כל שאר בשרו וגו'. דאס איז אמצות לא תעשה) איוד טאר זיך נים דערנעהנטערין צו אזוי אאשה וואס ער טאר נים חתונה האבען מיט איר, ער טאר זיא נים ארום

השם

נעמען מיט די הענד, ער טאר זיא נים קושען, ער טאר נים לאכען צו איר, ער טאר נים קוקען אויף איר שיינקיים, אונ ער טאר נים זיין אין אשטוב מיט איר אליין זאונ אפילו אזוי אאשה וואס זיא האט קיין מאן אונ ער מעג זיא נעמען פאר אווייב, פון דעסטוועגין טאר ער נים זיין מיט איר אליין אין אשטוב)

ס ז ערות אביך וערות אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה: ס ח ערות אשת־אביך לא תגלה ערות אביך הוא: ס ט ערות אחותך בת־אביך או בת־אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:

ז ערית אבוך וערית אמך לא תגלי אמך היא לא תגלי עריתה: ח ערית אתת אבוך לא תגלי עריתא דאבוך היא: ט ערית אחתך בת אבוך או בת אמך דילידא מן אבוך מן אתתא אוחרי או מן אמך מן גבר אוחרן לא

ת"א ערות אביך. סנהדרין נד: וערות אמך. שם נג נד: אמך היא. שם עא עה: ערותה. שם נג: ערות אשת. שם כד: ערות אחותך. יבמות כב כג:

רשב"ם

עמה: (ט) מולדת בית או מולדת חוץ. פנויה. כך נראה

בעל הטורים

ס'. ערות אביך וערות אמך. כי שלשה שותפין יש באדם:

רש"י

ה'. נאמן ג לשלם שכר: (ז) ערות אביך. זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו נא' כאן ערות אביך ונאמר להלן (ויקרא כ) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: וערות אמך. להביא אמו שאינה א אשת אביו: (ח) ערות אשת אביך. לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אביך. אף בת אנוסה פ במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. בין שאומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים

שפתי חכמים

קרקע עולם לכן אצטריך לרבוי שמיבת: ג אע"פ דאין כאן שביה מלוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לו' לשלם שכר אלא במעשה י"ל כל מי שבא עבירה לידו וניצל הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה: ס ר"ל משכב זכר. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורש"י ז"ל שהביאו דבריו למה לא הביאו הג"ש של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהיא בגופו ומיירי באזהרה כמותו והביא הג"ש מקרא דפרשת קדושים דמיירי בעונש והניח הדבר בתימה (כח"י) ואני אומר דהיא הנותנת מערות אשת אביך הנכתב בגופו היה קשה כדמקשה התם אימלי אלא באזהרה וכו' עי"ש מנין דהאי זה הפסוק בסמוך מיירי ג"כ באזהרה וע"כ מוכרח נלמד מאשת אביו גלה ע"ש: ע ר"ל כגון שנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו: פ וקרא דערות

פירוש להורת אלהים

באגלייבט צוא בצאלין שכר: (ז) ערות אביך דיא שאנד פון דיין פאטער דאס מיינט מען דעם פאטערס ווייב אפילו זיא איז ניט זיין מוטער וערות אמך אונ דיא שאנד פון דיין מוטער אפילו זיא איז ניט דיין פאטערס ווייב דהיינו דער פאטער הט איר גט גינעבען לא תגלה זאלסטו ניט אנפלעקען אמך היא זיא איז דיין מוטער לא תגלה ערותה טארסטו ניט אנפלעקען איר שאנד: (ח) ערות אשת אביך דיא שאנד פון דיין פאטערס ווייב אפילו דיין פאטער איז גישטארבען לא תגלה טארסטו ניט אנפלעקען ווארום ערות אביך הוא עס איז אשאנד פון דיין פאטער: (ט) ערות אחותך דיא שאנד פון דיין שוועסטער בת אביך וואס זיא איז דיא טאכטער פון דיין פאטער כלומר זיא איז מיט דיר אשוועסטער פון איין פאטער אונ ניט

ליקוטים על התורה

עס שטייט אין פסוק בכל דרכיך דעהו, אין דיינע אלע וועגין זאלסטו וויסען גאט, אלע זאכין וואס דער מענטש טוהט זאל ער נאר טראכטין, אז ער טוהט די זאך וויל גאט האט גיבאטין, ווען ער עסט אונ טרינקט, זאל ער טראכטין ער עסט אונ טרינקט ער זאל האבין כח צו דינען גאט, ווען ער שלאפט זאל ער טראכטין ער זאל זיך אפרוהען וועט ער האבין כח צו דינען גאט, אונ אזוי זאל זיין ביי אלע זאכין, זאגט די תורה דער מענטש וואס נעמט אווייב זאל ער ניט גינעגען צו זיין ווייב וועגין תאוה. איש איש אל כל שאר בשרו, יעדער מענטש וואס וועט זיך בהעפטין מיט זיין ווייב (לא תקרבו לגלות ערוה), זאלט איר ניט גינעגען וועגין לגלות ערוה, וועגין דעם תענוג וואס מען האט פון די אשה, נאר איר זאלט גינעגען צו אייערע ווייבער וויל אני ה', וויל איך גאט האב גיבאטין מען זאל דאס טאהן, נאך זאגט די תורה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו, יעדער מענטש זאל ניט גינעגען צו אזוי אאשה וואס זיא איז אסור צו אים, דאס מיינט מען ער זאל ניט זיין אליין מיט איר אין אשטוב, ער זאל ניט פיל ריידין אונ ניט לאכין מיט איר. וויל דאס וועט

מצות השם

(ז) [קסט] (לאו לח) שלא לגלות ערות האב שנאמר ערות אביך לא תגלה:

(שם) [קנ] (לאו לט) שלא לגלות ערות האם שנא' וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה:

(ח) [קנא] (לאו ק) שלא לגלות ערות אשת האב לעולם שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה:

(ט) [קנב] (לאו קא) שלא לגלות ערות אחותו מאביו או מאמו אף שהיא מאנוסת אביו או שהיא אחותו מאמו מן הזנות בכל ענין שהיה נאסרה עליו שנאמר ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:

ערות אביך לא תגלה. דאס איז אמצות לא תעשה מען טאר ניט מזנה זיין מיט דעם פאטערס ווייב. אפילו זיא איז ניט זיין מוטער:

ערות אמך לא תגלה ודאס איז אמצות לא תעשה מען טאר ניט מזנה זיין מיט אמוטער אפילו זיא איז ניט זיין פאטערס ווייב, דהיינו דער פאטער איז געשטארבען אדער ער האט איר גיגט:

ערות אחותך וגו'. ודאס זענען צוויי מצות לא תעשה מען טאר ניט חתונה האבען אונ ניט מזנה זיין מיט אשוועסטער, סיי זיא איז זיינע אשוועסטער פון פאטער אונ מוטער, אונ סיי זיא איז נאר אשוועסטער פון איין פאטער אונ ניט פון איין מוטער, אונ סיי זיא איז אשוועסטער פון איין מוטער אונ ניט פון איין פאטער:

אונקלוס

תגלי עריתהן: י ערית בת ברך או בת ברתך לא תגלי עריתהן ארי עריתך אינון: יא ערית בת אתת אבוך דילידא מן אבוך אחתך היא לא תגלי עריתה: יב ערית אחת אבוך

תורה

י ערות בת־בנך או בת־בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה: ס

יא ערות בת־אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה: ס

יב ערות אחות־אביך

ת"א ערות בת-בנך. שם כב כג לג: ערות בת אשת אביך. יבמות כב: ערות אחות אביך. שם נד:

רש"י

לו הולא את אמה כגון ממזרת או נתינה: (י) ערות בת בנך וגו'. בבתו מאנוסתו הכ' מדבר צ' ובתו ובת בתו מאשתו ק אנו למדין מערות אשה ובתה שנא' בהן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר: ערות בת בנך. ק"ו לבתך ר אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה מגז"ש במס' יבמות: (יא) ערות בת אשת אביך. לימד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת

אנו למדין וכו': ר פי' ק"ו לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן: ש כתיב הכא בערות בת בנך הנה

שפתי חכמים

בת אשת אביו ללמד מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו שילדה לאביו מן השפחה משום דלא תפסי בה קידושין: צ דל"ת בלא תאמר מדכתיב בת בנך ובת בתך הא בת בנה ובת בתה שהיא אסור מיהו והא כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה. כ"ש שעירי באנוסה דנאי אבתו ולפיכך אינו באזהרת לא תגלה אלא בבת בתו הבאה מזרעו אבל בתו כל אנוסתו שבאה מזרע אחרים אינו באזהרת לא תגלה וה"ה בת אשתו דלאו בתו: ק פי' וא"ת אבל בזה המקרא כל ערות בת בנך וגו' באנוסים קמיירי א"כ בתו ובת בנו מנשואתו מנין דליכא למימר דאתיא בק"ו מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין והשיב כתו

ליקוטים על התורה

ברייתא לגלות ערוה ער זאל מיט איר מזנה זיין, ותוספות זאגט אין די מסכת מגלה דריבער לייענט מען יום כפור צו מנחה די פרשה פון עריות, מיר דערמאנען פאר גאט אזוי ווי דו האסט אונז געבאטען מיר זאלין ניט אויפדעקן וואס אשאנד איז, אזו מיר האבין דיך געפאלגט, אזוי זאלסטו ניט אויפדעקן אונזער שאנד פון עבירות. נאך אטעם איז ווייל די ווייבער גייען יום כפור געצירט ועגין די הייליגקייט פון טאג און פארין נאכט ווייל מען איז מיד פון תענית גייען ארויס ווייבער און מאנסלייט פון שוהל אפצורוהען דריבער לייענט מען די פרשה פון עריות דערמאנען דעם איסור פון צו גיינען צו אשה, מען זאל ניט קומען חס ושלום צו אעבירה פון מזנה זיין און אפילו ניט צו טראכטין זעגין זנות מען זאל ניט קומען חס ושלום צו זרע לבטלה, אין דעם הייליגען טאג:

פירוש לתורת אלהים

פון איין מוטער או אדער בת אמך ויא איז איין טאכטער פון דיין מוטער מולדת בית סיא דיא טאכטער איז געבארען געווארען צו דיין פאטער פון אזעלכע וום ער מעג זיא האלטין ביי זיך אין שטוב פאר א ווייב או מולדת חוץ אדער די טאכטער איז געבארין געווארין צו דיין פאטער פון אזעלכע וום ער טאר זי ניט האלטען פאר א ווייב דהיינו ער הט זי געהאט פון אמומרת לא תגלה ערותן: (י) ערות בת בנך די שאנד פון דיין זונס טאכטער או בת בתך אדער פון דיין טאכטערס טאכטער זאלסטו ניט אנפלעקן ווארום עס איז דיין שאנד: (יא) ערות די שאנד פון דיא טאכטער פון דיין פאטערס ווייב מולדת אביך וואס זיא האט געבארין פון דיין פאטער זאלסטו ניט אנפלעקען איהר שאנד: (יב) ערות די אחותך הוא איז זיא דיין שוועסטער לא תגלה ערותה שאנד פון דיין פאטערס שוועסטער זאלסטו ניט

מצות השם

(י) [קלג] (לאו קב) שלא לגלות ערות בת הבן שנא' ערות בת בנך לא תגלה:

(שם) [קלד] (לאו קג) שלא לגלות ערות בת הבת שנא' או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה:

(שם) [קלה] (לאו קד) שלא לגלות ערות הבת ק"ו מערות בת בנך ולפי שאין עונשין מן הדין לא למדה הכתוב אלא מג"ש כמבואר במס' יבמות (דף ג) (והרי היא מגופי תורה):

(יא) [קלו] (לאו קה) שלא לגלות ערות בת אשת אביו דהיינו אחותו מנשואת אביו שנאמר ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה:

(יב) [קלז] (לאו קו) שלא לגלות ערות אחות האב מ"מ שנאמר ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא:

ערות בת בנך וגו'. דאס זענען צווייא מצות לא תעשה) מען טאר ניט חתונה האבען און ניט מזנה זיין מיט אאייניקל, סיי זיא איז אטאכטער פון זיין זוהן און סיי זיא איז אטאכטער פון אטאכטער ואפילו ער האט מזנה געווען מיט אאשה און זיא האט געבארען פון אים אטאכטער. טאר ער ניט חתונה האבען און ניט מזנה זיין מיט די טאכטערס אטאכטער, דאס איז זיין אייניקל:

(עס איז אמצות לא תעשה) מען טאר ניט חתונה האבען און ניט מזנה זיין מיט אאייגענע טאכטער, אפילו זיא איז געבארען געווארען פון אזוי אאשה וואס איר פאטער האט מיט איר מזנה געווען:

ערות בת אשת אביך לא תגלה. ודאס איז אמצות לא תעשה, אז איינער האט חתונה געהאט מיט אווייב און ער האט מיט איר אזוהן מיט אטאכטער, אדער ער האט אטאכטער פון איין ווייב און איין זוהן פון אייננאנדער ווייב, אדער די מוטער האט אזוהן פון איין מאן און אטאכטער פון איין אנדער מאן, טאר ניט דער זוהן נעמען די שוועסטער פאר א ווייב, אבער אז דער מאן האט אזוהן פון איין אנדער ווייב, און דאס ווייב האט אטאכטער פון איין אנדער מאן, מעגען די קינדער חתונה האבען איינער מיט דעם אנדערין:

ערות אחות אביך לא תגלה ערות אחות אמך לא תגלה. ודאס זענען צווייא מצות לא תעשה). מען טאר ניט נעמען אמומע פאר א ווייב, סיי זיא איז זיין פאטערס שוועסטער און סיי זיא איז זיין מוטערס שוועסטער:

לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס
יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה כִּי־
שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס יד עֶרְוַת אֲחִי־
אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא
תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס טו עֶרְוַת
כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא
לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־
אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא:

לָא תְגַלֵּי קְרִיבַת אֲבוּךְ הִיא: יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קְרִיבַת אִמָּךְ הִיא: יד עֶרְיַת אַח אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵיהּ לָא תִקְרַב אִתַּת אַח אֲבוּךְ הִיא: טו עֶרְיַת כַּלְּתָךְ לָא תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ: טז עֶרְיַת אִתַּת אֲחוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיְתָא דַאֲחוּךְ הִיא: יז עֶרְיַת

ת"א שאר אביך היא. בתרא קט: שאר אמך היא. שם: ערות אחי אביך. סנהדרין כה: ערות כלתך לא תגלה. יבמות כה: אשת בנך הוא. סנהדרין נג עו: ערות אשת אחיך. יבמות נה: ערות אחיך היא. שד

רש"י

אביך בראויה לקידושין: (יד) ערות אחי אביך לא תגלה. ומה היא ערותו אל אשתו לא תקרב: (טו) אשת בנך היא. לא אמרתי אלא כשיש לבנך אישות בה פרט לאנוסה

שפתי חכמים

[illegible]ן כתיב ערות אשה ובתה וגו' והתם כתיב נ"כ הנה מה הנה דכתיב התם מיירי בבתה אף הנה דכתיב הכא מיירי בבתה: ת הכא גבי ערות אביך לא הילכך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו מבוס דסמך הקרא על הג"ש דלעיל: א והא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה משום דלעיל מרבינן אנוסה להיוב כדכתיב בת אביך ופרש"י אף בת אנוסה במשמע. וא"ת מ"ש הכא דממעט מקרא דאשת בנך את האנוסה ואמו גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם מפני דלעיל ריבה הכ' משום דכתיב בת אביך ואף בת אנוסה במשמע ה"נ כתיב כלתך אף האנוסה במשמע. ותירץ הרא"ם בהני התם דהוי תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמאחד משמע אף האנוסה ומהאחד משמע לממעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה דרשו שלא בא נמעט אלא השפחה וכו' בלבד כדי לקיים בני המקראות אבל הכא שהרבוי והמיעוט שניהם במקרא א' אין כל א' נדרש לעצמו אלא קאתו מצד קאתו בלשון כלתך

פירוש לתורת אלהים

אַנְפְּלֶעקְען שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא וָוארוּם זִיא אִיז אַיין לַייבּ פְרַיינְד פוּן דַיין פָאטֶער: (יג) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין מוּטֶערְס שְׁוֶועסְטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא וָוארוּם זִיא אִיז אַלַייבּ פְרַיינְד פוּן דַיין מוּטֶער: (יד) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶערְס בְּרוּדֶר לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען אוּנ וָואס אִיז זַיין עֶרְוָה אֶל אִשְׁתּוֹ צוּ זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גְנֶעהֶענְען דָאס הֵייסְט דוּא זָאלְסְט מִיט אִיהר נִיט מְזַנֶּה זַיין אוּנ נִיט גֶעמֶען פַאר אַוַוייבּ וָוארוּם דוֹדָתְךָ הִוא זִיא אִיז גְרֶעכֶנְט וִויא דַיין מוּמֶע: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ דִי עֶרְוָה פוּן דַיין שְׁנוּר זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען וָוארוּם אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא זִיא אִיז דַיין זוּנְס וַוייבּ דְרוּם לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען אִיהר עֶרְוָה: (טז) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְען וָוארוּם עֶרְוַת דָאס אִיז דִי שַׁאנְד פוּן דַיין בְּרוּדֶער:

מצות השם

(יג) [קלה] (לאו קז) שלא לגלות ערות אחות האם בכל ענין שהיה שנא' ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא:
(יד) [קלט] (לאו קח) שלא לגלות ערות אחי אביו בכל ענין שיהי' נקרא אחיו שנא' ערות אחי אביך לא תגלה:
(שם) [ר] (לאו קט) שלא לגלות ערות אשת אחי אביו שנא' אל אשתו לא תקרב דודתך היא:
(טו) [רא] (לאו קי) שלא לגלות ערות אשת בנו שקרוי כנו אפי' מפול פרט לבן שפחה ונכרית כי אין זה קרוי בנו שנאמר ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה:
(טז) [רב] (לאו קיא) שלא לגלות ערות אשת אחיו בכל ענין שתהיה חוץ מכשהיא במקום מלוה בהתורה התם התירו בפירוש והכא אסרה שנא' ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא:

אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִיא, וְדָס זֶענֶען צְווייא מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אַיין מָאהל מָאר מֶען נִיט נֶעמֶען דֶעם פָאטֶערְס בְּרוּדֶערְס וַוייבּ וֶוען עֶר לֶעבְּט, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען דֶעם פָאטֶערְס בְּרוּדֶער אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט זַיין וַוייבּ נֶעמֶען:

עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה וגו' וְדָאס אִיז אַמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. אַמֶענְטְשׁ טָאר נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין שְׁנוּר דָאס אִיז מִיט זַיין זוּהְנְס וַוייבּ, אֲפִילוּ דֶער זוּהְן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען, אָדֶער עֶר הָאט זִיא גִיגֶעט פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען טָאר עֶר נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט זַיין וַוייבּ אוּנ נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּען מִיט אִיר, אוּנ אֲפִילוּ דֶער זוּהְן אִיז אַמַמְזֵר פוּן דֶעסְטְווֶעגֶען טָאר נִיט דֶער פָאטֶער מְזַנֶּה זַיין אָדֶער חֲתוּנָה הָאבֶּען מִיט זַיין זוּהְנְס וַוייבּ, נָאר אַז אַיינֶער הָאט אַזוּהְן פוּן אַגוֹיָה אָדֶער פוּן אַכְּנַעֲנִישֶׁע דִינְסְט, מִיט זַיין וַוייבּ מֶעג דֶער פָאטֶער חֲתוּנָה הָאבֶּען אוֹיבּ דֶער זוּהְן אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּען:

עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. אַמֶענְטְשׁ טָאר נִיט מְזַנֶּה זַיין אוּנ חֲתוּנָה הָאבֶּען אוֹיךְ נִיט מִיט זַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ, אֲפִילוּ זַיין בְּרוּדֶער אִיז גִישְׁטָארְבֶּען אָדֶער עֶר הָאט זִיא גִיגֶעט סַיידֶען דֶער בְּרוּדֶער אִיז גִישְׁטָארְבֶּען אָן קִינְדֶער:

אתתא וברתה לא תגלי
ית בת ברה וית בת
ברתה לא תסב לגלאה
עריתה קריבין אינון
עצת חטאין היא:
יח ואתתא עם אחתה
לא תסב לאעקא לה
לגלאה עריתה עלה
בחיהא: יט ולאתתא
בריחוק סאובתה לא

ס יז ערות אשה ובתה לא תגלה
את־בת־בנה ואת־בת־בתה לא
תקח לגלות ערותה שארה הנה
זמה הוא: יח ואשה אל־אחתה לא
תקח לצרר לגלות ערותה עליה
בחייה: יט ואל־אשה בנדת טמאתה

ת"א ערות אשה ובתה. שם כב לג: את בת בנה. שם כא: שארה הנה. חגיגה יא יבמות ג כריתות ה: זמה הוא. חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עב כריתות ה טו: ואשה אל אחותה. יבמות ג יד כח קידושין נ: לצרר עליה בחייה. יבמות ח ט יג: לגלות ערותה עליה קדושין ח: ואל אשה בנדת. בבא יג מכות יד שבועות יח כריתות ב:

בעל הטורים

(יח) עליה בחייה גימ' זהו היבמה (עם האותיות): (יט) ואל אשה. ב' דין. ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב' הכא

רשב"ם

בעיני לפי פשוטו: (יח) לצרור. כמו וכעסתה צרתה, שתי נשים לאיש אחד נקראות צרות זו לזו:

רש"י

זשפחה ונכרית: (יז) ערות אשה ובתה. לא אסר הכתו' אלא ע"י נשואי הראשונה לכך נא' לא תקח ל' קיחה. וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ) לשון קיחה אבל אנס אשה מותר ב לישא בתה: שארה הנה. קרובות זו לזו: זמה. עצה כתרגומו ג עצת הטאין שיצרך יועצך להטות: (יח) אל אחתה. שתיהן ד כאחת: לצרר. ל' צרה לעשות את זו צרה לזו: בחייה. למדך שאם גרשה

שפתי חכמים

אמרתי באותה שיש לבנך היכוה בה פרט להוסה וכו' שאין לבנך אישות בה וכו': ב ומקרא של ערות בת בנך וגו' דאסר הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת בתה לא: ג כי דגש המ"ם מבית את הכסל והוי זמם בהוא לשון מחשבה: ד כדהנן המקדש אשה יבתה או אשה ואחותה כאחת אינה מקודשת מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לא יהו לקוחים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) ואל אשה. לפי שהוא עלוי אללה כימי טהרתה שייך נמי נאמר שלא תקרב ביאתם אלא תמתן עד שתטהר:

פירוש להורת אלהים

(יז) ערות די ערוה פון איין אשה אונ איהר טאכטער לא תגלה זאלסטו ניט אנפלעקין כלומר ווען איינער געמט אוייב טאר ער ניט נעמען פאר אווייב אונ ניט מזנה זיין מיט איהר טאכטער אדער אז ער גענמט די טאכטער טאר ער ניט נעמען פאר אווייב אונ ניט מזנה זיין מיט איהר מוטער את בת בנה ואת בת בתה דיין ווייבס זונס טאכטער אדער איהר טאכטערס טאכטער לא תקח טארסטו ניט נעמען לגלות ערותה צו אנפלעקין איהר שאנד ווארום שארה הנה זייא זענען איינס מיט דעם אנדערען לייב פריינד זמה היא דאס איז איין עצה פון דעם יצר הרע וואס ער רעט דיך אן צו זינדיגען: (יח) ואשה אונ איין אשה אל אחותה צו איהר שוועסטער לא תקח זאלסטו ניט נעמען כלומר טארסט ניט נעמען צוויא שוועסטער זייא זאלין בייא דיר זיין פאר ווייבער לצרור צו באליידיגען דאס הייסט אז מען האט צוויא ווייבער איז איינע צו דער אנדערער אצרה לגלות ערותה צו אנפלעקין איהר ערוה עליה בחייה בייא זיין ווייבס לעבין טאר ער ניט נעמען איהר שוועסטער פאר אווייב אבער אז דאס ווייב שטארבט מעג ער יא נעמען איהר שוועסטער: (יט) ואל אשה אונ צו איין אשה בנדת טומאתה אין איר

מצות השם

(יז) [כג] (לאו קיב) שלא לגלות ערות אשה ובתה שנא' ערות אשה ובתה לא תגלה וגו':

(שם) [כד] (לאו קיג) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה על ידי נשואי הראשונה כנזכר במצוה הקודמת שנאמר את בת בנה ואת בת בתה לא תקח וגו':

(שם) [כה] (לאו קיד) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה על ידי נשואי הראשונה שנא' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא:

(יח) [כו] (לאו קטו) שלא יקח אדם אחות אשתו כ"ז שאשתו בחיים ואפי' שגרש את אשתו אחותה אסורה עליו בכל ענין עד שתמות אשתו זו שנתקדשה לו לראשונה שנא' ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה:

(יט) [כז] (לאו קטז) שלא לבוא על האשה נדה ולא יקרב אליה בשום קירוב ונגיעה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב:

ערות אשה ובתה לא תגלה וגו'. ודאס זענען דריי מצות לא תעשה אז איינער האט גענומען אווייב טאר ער ניט מזנה זיין אונ ניט חתונה האבען מיט איר טאכטער אונ ניט מיט איר מוטער, אפילו דאס ווייב איז געשטארבין אדער ער האט זיא גיגט, אונ מען טאר ניט נעמען אווייב מיט איר זוהנס טאכטער, אונ ניט מיט טאכטערס טאכטער:

ואשה אל אחותה וגו'. ודאס איז א מצות לא תעשה מען טאר ניט חתונה האבען מיט צוויי שוועסטער, אונ אפילו ער האט איינע גיגט פון דעסטוועגען טאר ער ניט האלטין די אנדערע שוועסטער, אונ אויב ער האט חתונה געהאט מיט איין שוועסטער אונ זיא איז געשטארבען. מעג ער חתונה האבען מיט די אנדערע שוועסטער:

ואל אשה בנדת טומאתה וגו'. ודאס איז א מצות לא תעשהו אמאנטאר זיך ניכט באהעפטין מיט זיין ווייב ווען זיא איז א נדה, אונ אפילו זיא האט שוין אבגעציילט די זיבען ריינע טעג. פון דעסטוועגען איז זי טמא ביז זיא איז זיך טובל, אונ דער מאן טאר זיך נים באהעפטין צו זיין ווייב ווען

לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃ כ וְאֶל־
אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃ כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־
תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל
אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ שביעי רביעי
כשהן מחוברין כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ כג וּבְכָל־
בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־
בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה

אונקלוס

תִקְרַב לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ׃
כ וּבְאִתַּת חַבְרָךְ לָא תִתֵּן
שְׁכוּבְתָּךְ לְזַרְעָא
לְאִסְתַּאָבָא בַהּ׃ כא וּמִזַּרְעָךְ
לָא תִתֵּן לְאַעְבָּרָא לְמוֹלֶךְ
וְלָא תַחֵיל יָת שְׁמָא
דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ כב וְיָת
דְּכוּרָא לָא תִשְׁכּוּב
מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֶבְתָּא
הִיא׃ כג וּבְכָל בְּעִירָא
לָא תִתֵּן שְׁכוּבְתָּךְ
לְאִסְתַּאָבָא בַהּ וְאִתְּתָא
לָא תְקוּם קֳדָם בְּעִירָא

ת"א לא תקרב. שבועות יח: ומזרעך לא תתן. מגילה כה סנהדרין על: משכבי אשה. יבמות פג סוטה כו קידושין כב סנהדרין נד נה הוריות ד: ובכל בהמה לא תתן. סנהדרין נד:

בעל הטורים

ואידך כשוכא כנדת. שמי המלות באם לא קרב אל אשה נדה כתיב ביה לדיק הוא חיה יהיה אבל אם קרב אליה בנדת טומאתה

רש"י

לא ישא את אחותה כל זמן שהיא בחיים: (כא) למלך. ע"ה היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסרים בנו לכומרים ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למלך. זו העברת האש: (כג) תבל הוא. לשון קדש ערוה וניאוף וכן ואפי על תבליתם (ישעי'

שפתי חכמים

אפי' בהאם מהן. ופי' אל אחותה כמו על ופי' כמו עם אחותה כמו על גביו שפירושו עם גביו: ה (דב"ט) דאל"כ בחייה ל"ל הא כבר

פירוש לתורת אלהים

אום ריינקייט פון דער נדה לא תקרב זאלסטו ניט גענעהנן צו אנפלעקן איהר ערוה דאס מיינט מען אבאנם פערזאהן מאר ניט משמש המטה זיין מיט אאשה וואס זיא איז נדה אפילו זיא איז זיין ווייב: (כ) ואל אשת עמיתך אונ צום ווייב פון דיין חבר לא תתן זאלסטו ניט געבען דיין גלעגער זרע צו זייען כלומר מיט איין פרעמד ווייב מארסטו ניט מזנה זיין לטמאה צו פאר אום ריינגען זיך מיט איהר: (כא) ומזרעך אונ פון דיינע קינדער לא תתן זאלסטו ניט געבען להעביר צו מאבען איבער פארען דורך דעם פייער למולך צו דער ע"ז וואס ווערט גרופין מולך (רש"י שרייבט דיא ע"ז מולך האט מען אזוי גדינט אמענטש האט זיין קינד איבער געגעבען צו די דינערס אונ זייא האבין גמאכט צווייא גרויסע פלאקערין פייער אונ האבין דאס קינד גפירט צווישען די צווייא פלאקערין) ולא תחלל אונ זאלסט ניט פאר שעמען דעם נאמען פון גאט אבער אז דוא ווערסט יא אזוי טאהן וועסטו פאר שעמען גאטס נאמען אני יי דוא זאלסט וויסען אז איך בין גאט אונ קאן בצאלען דיר איין עונש: (כב) ואת זכר אונ מיט אזכר זאלסטו ניט מזנה זיין משכבי אשה אזוי וויא מיט איין אשה ווארום תועבה הוא דאס איז אום ווערדיג: (כג) ובכל בהמה אונ זאלסט ניט מזנה זיין מיט אבהמה לטמאה דוא זאלסט דיך ניט

מצות השם

(כא) [כח] (לאו קיז) שלא למסור אחד או שנים מבניו כדי להעבירם באש כדרך עבודת המולך בנא' ומזרעך לא תתן להעביר למולך:

(כב) [כט] (לאו קיח) שלא לבוא אל הזכר ולא להביא הזכר עליו שנא' ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא:

(כג) [ל] (לאו קיט) שלא לבוא על שום בהמה וחיה ולא יביאם עליו שנא' ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה:

מען ווייס זיא דארף זעהן נדה, דהיינו זי איז געוואהנט צו זעהן נדות אלע דרייסיגסטען טאג ביי טאג, מוז דער מאן זיך דערווייטערן פון איר דעם גאנצין דרייסיגסטען טאג, פון ווען עס ווערט נאר טאג. אונ אויב זיא איז געוואהנט צו זעהן נדות די נאכט צום דרייסיגסטען טאג, מוז דער מאן זיך דערווייטערן פון איר די גאנצע נאכט וואס געהער צום דרייסיגסטען טאג, פון דער צייט וואס ווערט נאר נאכט:

מזרעך לא תתן להעביר למולך וגו'. ודאס איז אמצות לא תעשה‏ו עס איז געוועזן איין מין עבודה זרה. מען האט געמאכט צוויי פלאמען פייער. איינס געגען דאס אנדערע, אונ אמאמער פלעגט געבין איין קינד אדער צוויי קינדער פון זיינע קינדער צו די כומרים פון די עבודה זרה, אונ די כומרים פלעגין פירען דאס איינע קינד אדער די צוויי קינדער צווישען די פייערין אונ דאס קינד איז פארברענט געווארען, די עבודה זרה האט מען גירופען מולך ודורך פירן זאגט די תורה דער פאטער אדער דער כומר וואס וועט אזוי טאהן זאל מען אים פערווארפען מיט שטיינער אונ מען זאל אים הרגנען:

לְרִבְעָה תֶּבֶל הוּא׃ כד אַל־תִּטַּמְּאוּ
בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃
כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֺנָהּ
עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃
מפטיר כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם׃ כז כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר

אונקלוס

לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבְלָא הוּא׃
כד לָא תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל
אִלֵּין אֲרֵי בְּכָל אִלֵּין
אִסְתַּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא
מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן׃
כה וְאִסְתַּאֲבַת אַרְעָא
וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ עֲלַהּ
וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת
יָתְבַהָא׃ כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן
יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא
תַעְבְּדוּן מִכָּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין יַצִּיבַיָּא וְגִיּוֹרַיָּא
דִּי יִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃
כז אֲרֵי יָת כָּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין עֲבַדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא

ת"א אל תטמאו בכל אלה. סנהדרין
כא מכות כד: ותטמא הארץ.
שבת לג: ובמרתם אתם. סנהדרין
ס: כי את כל. שבת לג יבמות כא נדרים פא תמורה כט:

משלי חכמים

(כד) אל תטמאו בכל אלה וגו'. נאט האט געזאגט צו משה ער זאל זאגן צו די יודין איר זאלט אייך ניט מטמא זיין מיט די אלע מיאוסע זאכען, ווארום די פעלקער וואס איך שיק זיי ארויס פון דעם לאנד פון אייערטוועגין, זיי זענען טמא געווארין מיט די מיאוסע זאכין אונ זיי האבין מטמא געווען דאס לאנד, דריבער האט דאס לאנד זיי אויסגעשפיגען פון זיך, אונ אז איר וועט טאהן די מיאוסע זאכין וועט דאס לאנד אייך אויך אויסשפייען פון זיך, אונ נאך מעהר וועט אייך גאט שטראפין, די מענטשין וואס וועלין טאהן די מיאוסע זאכין וועלין פארשניטען ווערין פון זייער פאלק. די פסוקים זענען שווער צו פארשטיין. ביי די כנענים שטייט זיי זענען טמא געווארין מיט די אלע זאכין, זעהט אויס אז די כנענים האבין געטאהן אלע מיאוסע זאכין, דאמאלס זענען זיי געשטראפט געווארין, אבער ווען זיי האבין נאר געטאהן אביסול פון די מיאוסע זאכין, זענען זיי ניט געשטראפט געווארען, אונ די יודין האט גאט געבאטען ולא תעשו מכל התועבות האלה, עס שטייט ניט ולא תעשו כל התועבות, איר זאלט ניט טאהן אלע מיאוסע זאכין, נאר עס שטייט איר זאלט ניט טאהן פון דיא אלע מיאוסע זאכין, מיינט מען אפילו אביסול פון די מיאוסע זאכען זאל מען אויך ניט טאהן אונ אז די יודין וועלען טאהן אפילו אביסול פון די מיאוסע זאכען וועלען זיי אויך געשטראפט ווערען גלייך מיט די כנענים, וואס זיי האבען געטאהן אלע מיאוסע זאכען. פאר וואס זאלען די יודין זיין ערגער צום געשטראפט ווערען ווי די כנענים, נאר אז מיר וועלען זעהען אונ אכטונג געבען אויף די מענטשין וואס זענען אויף דער וועלט, וועלען מיר געפינען צוויי ערליי מענטשין, עס זענען דא מענטשין וואס זיי זענען איידעלע, אז מען זאגט צו אים ער זאל זיין עסין מיטאג, וועט ער פרעגין וואס וועט מען אים געבין עסין, ווייל ניט יעדער עסין איז פאר אים גוט, אונ ניט יעדער משקה איז פאר אים גוט, אונ אפילו דאס עסין אדער דאס טרינקען וואס ער קען עסין, עסט ער דאס מיט די מאס אונ מיט די וואג, ווארום טאמער וועט ער עסין אדער טרינקען

פירוש להורת אלהים

פאר אום ריינינגין מיט איהר ואשה אונ איין אשה זאל זיך ניט שטעלען פאר א בהמה לרבעה צו מזנה זיין מיט איהר תבל הוא דאס הייסט ניאוף אדער דאס הייסט אפאר מישונג: (כד) אל תטמאו איהר זאלט זיך ניט פאר אום ריינינגען אין אלע דיא זאכען וועס פריער איז געשטאנען כי ווארום אין די אלע זאכען נטמאו זענען פאר אום ריינינגט געווארין דיא פעלקער אשר וואס איך פאר שיק פאר אייך ותטמא אונ דורך דעם איז דאס לאנד פאר אום ריינינגט געווארין ואפקוד האב איך געדיינקט איהר זינד אויף איהר ותקיא דרום האט דאס לאנד אויס גשפיגען אירע זיצרס: (כו) ושמרתם אונ איהר זאלט היטען מיין געזעץ אונ איר זאלט אייך דערוויטערין פון אלערליי די אום ווערדיקייט האזרח דער אלט געזעסענער אונ דער גר וואס איז צווישען אייך: (כז) כי ווארום אלע די אום ווערדיקייט עשו האבין געטאהן די מענטשען אשר וואס זייא זענען דרינען

מצות השם

(שס) [ריח] (לאו קכ) שלא תביא האשה בהמה על עצמה שנא' ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא:

ואת זכר לא תשכב משכבי אשה וגו'. ודאס איז אמצות לא תעשהו איין זכר טאר ניט מזנה זיין מיט דעם אנדערייי זכר אזוי ווי מען איז מזנה מיט א אשה:

ובכל בהמה לא תתן שכבתך וגו'. ודאס איז א מצות לא תעשהו סיי א זכר אונ סיי א נקבה טארין ניט מזנה זיין מיט א בהמה:

לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: כח וְלֹא־ תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ

דִּי קֳדָמֵיכוֹן וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא: כח וְלָא תְרוֹקֵן אַרְעָא יָתְכוֹן בְּסוֹאֲבֵיכוֹן

ת"א ולא תקיא. שבת לג:

שפתי חכמים

כתיב אל המוחה דמשמע שתיהן כא׳: ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפי׳ אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא"כ מה גיזום להם שישמרו את החוקים והמשפטים לכן הביא משל לבן מלכים וכו׳ כלו׳ שאתם תהיו כמו בן מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שהוא

רש"י

י). ד"א תבל הוא ל׳ בלילה וערבוב זרע אדם וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל ו אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון

פירוש לתורת אלהים

געסן פאר אייך דורך דעם וַתִּטְמָא איז פאר אום ריינגט געווארין דאס לאנד: (כח) וְלֹא תָקִיא אונ דאס

משלי חכמים

אביסול מעהר ווי די מאס וועט ער שוין קראנק ווערען, אונ אויב ער דארף עפעס נייערש עסען אדער טרינקען וועט ער פריער פרעגען אויף דעם וועטער וואס אין גאס איז, אונ אויב דער וועטער וועט אים ניט געפעלין וועט ער ניט ארויס גיין פון שטוב. אונ עס זענען דא אנדערע מענטשין וואס זענען גאר פארקערט זיי זענען שטארק אין דער נאטור, אז ער דארף גיין אדער פארען פרעגט ער גאר ניט אויף דעם וועטער, ווייל עס איז אים קיין אונטערשייד וועלכער וועטער עס איז, אפילו עס רעגענט אדער עס שנייט אדער עס איז אנרויסער פראסט וועט ער אלין גיין אין וועג אונ עס וועט אים ניט שאדין טאהן, אונ ווען ער וועט וועלען עסין וועט ער ניט פרעגען וואס מען וועט אים געבין עסין, נאר וואס מען וועט אים געבען וועט ער עסין אונ וואס מען וועט אים געבען טרינקען וועט ער טרינקען, אונ ער וועט גיט אפמעסטין ווי פיל ער זאל עסין אדער ווי פיל ער זאל טרינקען, נאר ער וועט אריין לייגען אין בויך ווי פיל עס וועט קענען אריין, אונ ער איז גאנץ שטארק אונ געזונד, אונ ניט אזוי געשווינט וועט אים שאדין טאהן אזבין ער זאל אים דארפען צוריק איבערגעבען. ווי איז אבער עס זאל ביי דעם מענטש טרעפין ער האט זיך אנגיגעסען אפולען בויך זאס מיט עלעכטע עסין אונ ער איז קראנק געווארען, אונ מען האט אים מיט גרויסע שווערע ארבייט צוריק געזונד געמאכט, אבער דער מאגען איז שוואך געווארען, אונ דער גאנצער קערפער זיינער איז שוואך געווארען, ער קען שוין איצט אויך ניט עסין אלע עסענווארג, ער קען שוין איצט אויך ניט גיין אין גאס אויף יעדער וועטער, ער איז אויך געווארען איידיל, ווייל ער איז קראנק גיוועזן אונ האט קאליע געמאכט דעם מאגען איין לצפיל עסין איבעריגע ער וועט עסין וועט דאס אים אויך שאדען טאהן אונ ער וועט קראנק ווערען, דאס זעלבינע איז ביי ארץ ישראל אויך, אין די ערשטע יאהרען איז די לאנד גיוועזן געזונד אונ שטארק נזיא איז גיוועזן ריין פון זינד), נאך דעם ווי די פעלקער האבען זיך בזעצט אין די לאנד אונ זיי האבען אין איר פילגעזינדיגט ביז די לאנד איז טמא געווארין אונ זיא האט ארויסגעווארפען פון זיך אירע שלעכטע זינדיגע מענטשין, אונ ווען די יודין זענען אריין געקומען אין די לאנד, זענען זיי דאך שוין געקומען נאכדעם ווי די לאנד איז שוין קראנק געווארען ווי זיא איז שוין טמא געווארען; אונ איר נאטור איז שוין קאליע געווארען, דריבער מוז מען איצט זיין מעהר אפגעהיט, אקליין ביסעלע עבירות מען וועט איצט טאהן, דערוועקט זיך די פריערדיגע טומאה, אונ זיא וועט ניט קענען דערהאלטען אויף זיך די זינדיגע מענטשין, דאס איז וואס דער פסוק זאגט צו די יודין איר זאלט אייך ניט מטמא זיין מיט די אלע מיאוסה זאכין, ווארום מיט די אלע מיאוסה זאכין זענען טמא געווארען די פעלקער, דורך די אלע מיאוסה זאכען זענען זיי טמא געווארען, אונ די ערד איז אויך טמא געווארען, איר נאטור איז קראנק געווארען, האב איך אויף איר דערמאנט אירע זינד אונ די ערד האט זיי ארויס געטריבען, דריבער דארפט איר איצט היטען מיינע חקים אונ מיינע משפטים אונ איר זאלט ניט טאהן די מיאוסה זאכען, אפילו אביסול פון די מיאוסה זאכען זאלט איר ניט טאהן:

(כח) וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם. די לאנד וועט אייך ניט אויסשפייען אז איר וועט זיא מטמא זיין אזוי ווי זי האט אויסגעשפיגען דאס פאלק וואס זענען גיוועזן אין איר פאר אייך. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה. ווארום אלע מענטשין וואס וועלען טאהן פון די אלע מיאוסה זאכין וואס די פעלקער האבען גיטאהן וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם. די מענטשין וואס וועלען טאהן די מיאוסה זאכין וועלין פארשניטען ווערען פון זייער פאלק, דאס ערשטע וועלין מיר פרעגין אויף די ווערטער וואס די תורה האט געזאגט, די לאנד וועט אייך ניט אויסשפייען ווען איר וועט זי מטמא זיין, עס דארף דאך שטיין פערקעהרט די לאנד וועט אייך יא אויסשפייען אז איר וועט זיא מטמא זיין. אזוי ווי זיא האט אויסגעשפיגען דאס פאלק וואס איז גיוועזן פאר אייך ווייל זייא האבען זיא מטמא גיוועזן. נאך אקשיא איז דער פסוק זאגט די מענטשין וואס וועלען טאהן די מיאוסה זאכען וועלען פארשניטען ווערין פון זייער פאלק, פאר וואס זענען די כנענים ניט פארשניטען געווארען פון זייער פאלק. די צוויי קשיות אויף די פסוקים וועלען מיר ענטפערין מיט אמשל, וועלין מיר פארשטיין וואס נאס האט גיזאגט צו די יודין. למשל אמאהל איז גיוועזן אבעל הבית וואס האט ביי זיך גיהאט אקנעכט פון די פראסטע פאלק פון דארף, דער קנעכט האט ניט געוואסט אונ האט ניט פערשטאנען די איידעלקייט פון דעם בעל הבית. ער האט נאר גערעכנט ער מוז ארבייטען אונ מוז פאלגען דעם בעל הבית, ווייל דער בעל הבית צאהלט אים פאר די ארבעט אונ גיט אים עסין. אמאהל האט דער קנעכט זיך געטראפען מיט נאך אנדערע קנעכט אין אפייער טאג, אונ האבען צווישען זיך געשמועסט זיי האבען שווערע ארבייט ביי זייערע בעלי בתים אונ מוזין ארבעטען ביי טאג אונ ביי נאכט, איז ביי זיי געבליבען זיי מוזין זיך אליין פריי מאכען אלע טאג צוויי שעה אונ קומען דא אין די שיינק, זיי האבען אנגעהויבען קומען אין די שיינק אלע טאג, אונ האבין געטרונקען ביז זיי זענען שכור געווארען. דר איידלער בעל הבית האט געזעהן ווי דער קנעכט קומט אלע פארין נאכט אדער ביי נאכט, אהיים שכור, האט דער בעל הבית מיט אים גאר ניט גירעט נאר ער האט אים ארויס געטריבען פון שטוב. אונ האט גענומען אויף זיין ארט איין אנדערער

כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃
כט כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת
מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת
הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא

יָתַהּ כְּמָא דִי רוֹקִינַת
יָת עַמָּא דִי קֳדָמֵיכוֹן׃
כט אֲרֵי כָּל דִי יַעֲבֵיד
מִכָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
וְיִשְׁתֵּיצוֹן נַפְשָׁתָא
דְיַעְבְּדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃
ל וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת
מֵימְרִי בְּדִיל דְלָא
לְמֶעְבַּד מִנִּימוֹסֵי
תּוֹעֲבָתָא דְאִתְעֲבִידָא

ת"א כי כל אשר. יבמות ח לד קידושין סז בתרא פח בכורות כו כריתות כב: ונכרתו. קידושין כב ב"ק לב מכות כג כריתות ב: ושמרתם את. מ"ק ה חגיגה יח יבמות כא שביעות ז: לבלתי עשות. חגיגה יח שבועות ז:

בעל הטורים

הרי הוא כנדה עמי הארצות: (כט) הנפשות העשת. כתיב חסר לומר שחייב אפי' בלא התראה:

רש"י

דיקון מריקה עצמה מהם: (כט) הנפשת העשת. הזכר והנקבה במשמע: (ל) ושמרתם את משמרתי. להזהיר ב"ד על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תטמאו איני אלהיכם ואתם נפסלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה לכך נאמר אני ה' אלהיכם: חסלת פרשת אחרי

שפתי חכמים

מפוקך כך אם אתם תטמאו את הארץ מיד תקיאה אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו בגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבות האלה אבל אתם אם תעשו התועבות האלה מיד תקיא אתכם: ז פי' לעיל בפסוק לא תקרבו: ח דאי להזהיר את ישראל על כך הרי כבר אמור ושמרתם את חקותי וגו' ולא תעשו מכל התועבות האלה: ט דק"ל והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה' אלהיכם. לכן פרש"י דאני ה' אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומש"ה סוגאתי אתכם וא"כ כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי א"כ נפסלים אתם ממני וא"כ מה הנאה תהיה לעולם בכם כיון שאין אתם מקיימין גזירות ומשפטים של הקב"ה וכ"ש שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של שאר מלכי בו"ד וממילא אתם חייבים כלייה כיון שאין צורך בכם ובפרט שאתם עובדים עבודת אלילים:

משלי חכמים

קנעכט, דר קנעכט איז שוין געוועזן אאיידעלער מענטש פון איידעלע עלטערין, נאר זיי זענען ארעם געווארען האט ער געמוזט ווערין אקנעכט, האט דער בעל הבית געזאגט צו דעם נייעם קנעכט זאלסט וויסען דעם פריערדיגען קנעכט האב איך ארויס געטריבען ווייל ער פלעגט קומען אהיים אלע טאג שכור, איצט זאג איך דיר דו זאלסט ניט טרינקען אזעלכע משקה וואס מאכען שכור, נאר ווענען דריי זאכין, דאס ערשטע איז, אזוי ווי דו זעהסט איך האב ארויס געטריבען דעם קנעכט וואס פאר דיר, ווייל ער איז געוועזן שכור, געווים אז דו וועסט זיין שכור וועל איך דיך אויך ארויס טרייבען, דאס צווייטע איז, דו זאלסט דיר ברעכנען מאראך דעם פריערדיגען קנעכט וואס ער איז געוועזן פון אדארף, גראב פון די נאטור, וואס זיין שטייגער אוג זיין געוואהנהייט איז צו שכור זיין, פון דעסטוועגען האב איך אים ארויס געטריבען ווייל ער איז געוועזן שכור, דוא, וואס דו ביזט פון אאיידלע פאמיליע אונ דו אליין ביזט אויך אאיידעלר מענטש, איז דאך געווים אז איך וועל דיך ארויסטרייבען אויב דו וועסט זיין שכור, דאס דריטע וועל איך דיר זאגען, דעם פריערדיגען קנעכט האב איך ניט געקאנט מער בעשטראפען נאר מיט דעם וואס איך האב אים ארויסגעטריבען. אבער דו וואס דו ביסט אחסין, אויסער דעם וואס איך וועל דיך ארויסטרייבען וועל איך נאך באקענט מאכען אויף די גאנצע וועלט דיין נאמען מיט דיין שלעכטע פירונג וועט אויף דיר קיינער רחמנות האבען וועסטו שטארבען פון הונגער. אזעלכע ווערטער האט הקדוש ברוך הוא געשמועסט מיט די יודין אין דער תורה, איר זאלט וויסען אין די לאנד האב איך געהאלטען די כנענים, אונ האב די כנענים ארויסגעטריבען פון דעם לאנד ווייל זיי האבען די לאנד מטמא געוועזן מיט זייערע זינד, איצט וועט איר אריין קומען אין דעם לאנד, זאלט איר אייך היטען אונ איר זאלט אייך ניט מטמא זיין מיט די מיאוסה זאכען וואס די כנענים האבען זיך מטמא געוועזן, ווארום איר דארפט וויסען אזוי ווי איך האב די כנענים ארויס געטריבען פון דעם לאנד ווייל זיי האבען געטאהן מיאוסה זאכען, אז איר וועט טאהן די מיאוסה זאכען וועל איך אויך אייך ארויס טרייבען פון דעם לאנד, צווייטענס וועל איך אייך זאגען, איר זאלט ניט טראכטען אז מער ווי מיט ארויס טרייבען וועל איך אייך ניט שטראפען, ניין, דאס איז אמעות די כנענים האב איך נאר געשטראפט מיט ארויס טרייבען, ווייל מער ווי מיט ארויס טרייבען האב איך זיי ניט געקענט שטראפען, ווייל זיי האבען קיין נשמות, אבער אייך, ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, וועט ניט זיין גענוג דער
שטראף

פירוש להורה אלהים

לאנד וועט אייך ניט אויס שפייען בטמאכם אז איהר וועט זיא פאר אום ריינגין כאשר אזוי וויא זיא האט אויס געשפיגען את הגוי דעם פאלק אשר לפניכם וואס זייא זענען געזעסין דריגען פאר אייך: (כט) כי נאר איטליכער וואס וועט טאהן פון אלע דיא אום ווערדיקייט ונכרתו וועלן די מענטשין וואס וועלען די זאכען טאהן פאר שניטען ווערען מקרב עמם פון צווישען זייער פאלק: (ל) ושמרתם אונ איהר זאלט היטען מיין היטונג. (רש"י שרייבט דער פסוק איז מזהיר אז דאס בית דין זאל אכטונג געבען דרויף לבלתי אז מען זאל ניט טאהן מחוקות פון אזעלכע אום ווערדיגע געזעץ אשר וואס זענען געטאהן געווארין

תְּטַמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

פ פ פ

אונקלוס

קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

פירוש להורת אלהים

פאר אייך ולא תטמאו און איהר זאלט ניט ווערען פאר אום ריינקייט דורך זייא אני יי איך בין אייער גאט:

משלי חכמים

שטראף וואס די לאנד וועט אייך ארויסשרייבען אז איר וועט איר מטמא זיין, אזוי ווי זיא האט ארויס געשריבען די פעלקר וואס פאר אייך אז זיי האבען איר מטמא געוועזען, נאר אייך וועל איך נאך מער שטראפין, איך וועל נאך שטראפין אייערע נשמות אויך, ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. די נשמות וועלען פארשניטען ווערען פון זייער פאלק, זיי וועלען זיין אין גיהנם. דריבער זאלט איר היטען די תורה און מצות, וועט איר האבען עולם הזה אין די לאנד ארץ ישראל און איר וועט האבען גן עדן צו עולם הבא:

הפטרת אחרי (עמוס ט)

א הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־
יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר׃ ב הִנֵּה עֵינֵי ׀
אֲדֹנָי יְהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ
מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־

משלי חכמים

הנה עיני ה' בממלכה החטאה וגו'. די פסוקים וועלין מיר פארשטיין מיט א משל, א מלך האט אמאל געהאט צוויי שרים, איין שר האט ער ליב געהאט ווי זיין לעבען, דעם אנדערין שר האט ער פיינט געהאט, אמאל האט דער מלך נדארפט פארין אוועקפארין ווע״ג. האט ער גיבעטין די צוויא שרים זיי זאלין מאהן פון זיינעטוועגין איין זאך אנאנץ גייטיגע, און ער האט זיי צוגיזאגט ווער פון זיי עס וועט די זאך מאהן ריכטיג ווי דער מלך פערלאנגט, וועט מען אים אנטאהן די קעניגליכע קליידער, און ער וועט רייטין אויף דעם קעניגליכען פערד, און מען וועט אויסשרייען פאר אים, אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס דער קעניג וויל אים געבין כבוד, נאך האט דער מלך גיבאטין צו די צוויי שרים אויף אזאך, די זאך זאל ניט גיטאהן ווערין, און אויב מען וועט די זאך יא טאהן, וועלכער פון די שרים עס וועט האבין גיטאהן די זאך וועט מען פון אים אפציהען זיינע קליידער, און מען וועט אים אנטאהן אלטע צוריסענע קליידער און מען וועט אים פירען אין גאס און מען וועט רופען פר אים אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס האט ניט געהאלטען דעם בעפעל פון מלך. דער מלך איז אוועק גיפאר־רין און די צוויי שרים האבין ביידע גיטאהן ווי דער מלך האט זיי גיבאטין, אבער די אנדערע זאך וואס דער מלך האט גיבאטין מען זאל זיא ניט טאהן, האבין זייא יא גיטאהן, דער מלך איז געקומען אהיים און ער האט געזעהן אז די ביי־דע שרים האבען פארדינט מעי זאל זיי געבען דעם כבוד וואס ער האט זיי צו גיזאגט און מען זאל זיי געבען די שאנדע וואס ער האט זיי צו גיזאגט, האט דער מלך געשוויגען און האט נאר ניט גירעט, אמאל האט גיטראפין, דער מלך מיט די צוויי שרים און זייגע בעדינטע האבין ארויסגעריטין אין וואלד, האט דער מלך גיבאטין זיינע בעדינטע זיי זאלין נעמען דעם שר וואס דער מלך האט אים ליב און זאלין אראפ ציהען פון אים זיינע קליידער, און זאלין אים אנטאהן אלטע קליידער צוריסינע און זאלין אים פארשעמען מיט אלע ערליי פארשעמונג, און אזוי זאלין זיי אים פירען אין וואלד, און די בעדינטע האבען אזוי גיטאהן, נאכדעם האט ער געבאטין די בעדינטע זיי זאלין נעמען דעם אנדערין שר און זאלין אים אנטאהן קעניגליכע קליידער און זאלין אים זעצין אויף דעם קעניגליכען פערד, און זאלין אים אנטאן קעניגליכע צירונג. און זאלין אים פירען אין וואלד, און זאלין זאגין אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס דער קעניג וויל אים געבין כבוד, די בעדינטע פון קעניג האבין זיך געוואונדערט אויף דעם קעניג, דער שר וואס איז גוועען געליבט ביא

פירוש ע"ט

זאגט דער נביא צו דיא ישראל אזוי זאגט גאט פאר וואס זאל איך אייך ניט שטראפין פאר אייערע עבירות. הלא פאר וואר כבני איהר זענט ביי מיר אזוי ווי די כושים וואס זענען שווארץ און זיי קענען ניט ווייס ווערין אזוי וועט איהר ישראל געווים ניט בעסער ווערין. און פאר וואס זאל איך אייך אן נעמען פאר איין פאלק איהר וועט וועלען מיינען הלא ווייל איך האב אייך ישראל אמאהל אויס געצויגען פון מצרים דרום זאל איך אייך האלטין פאר איין פאלק דאס איז קיין ראיה ניט ופלשתיים מכפתור איך האב דיא פלשתים אויך אויס געצויגען פון דעם לאנד כפתור און אזוי וועל איך אויס ציהען וארם מקיר ארם פון דעם לאנד קיר וואס זייא זענען אהין פאר טריבען געווארין און פון דעסט וועגין האב איך זיי מיר ניט גענומען פאר איין פאלק. אזויא אויך די ישראל אפילו איך האב זיי אויס גיצויגין פון מצרים אז זיי וועלין ניט יערט זיין וועל איך זיי ניט האלטען פאר איין פאלק דרום זאלט איר זעהן תשובה צו טאהן: (ב) הנה נון עיני דיא אויגין פון גאט וועלין זיין אין דעם זינדיגן קינגרייך מיינט מען אין מלכות יהוא וואס ער איז א מלך איבער דיא צעהן שבטים והשמדתי און איך וועל די מלוכה פר טיליגען פון דער ערד אפס נייערט

בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה׃ ג כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה
וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ
בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ׃ ד בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כֹּל
חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ
הָרָעָה׃ ה בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת
וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי
עוֹלָם׃ ו לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹּאת׃
ז הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר
וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס
וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה׃ ח וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת

דעם מלך איז בייז געווען אין הארצען אויף די שאנדע וואס דער מלך האט אים געטאהן, אונ אויף דעם כבוד וואס ער האט געגעבין דעם אנדערין שר, אונ דער שר וואס איז געוועזן געפיינט פון מלך איז געוועזן פריילך אויף דעם כבוד וואס דער מלך האט אים געגעבען, אונ אויף די נקמה וואס ער האט געהאט צו זעהן ווי שענדליך מען האט געטאהן דעם אנדערין שר וואס ער איז געוועזן געליבט פון מלך. נאכדעם איז דער מלך מיט די צוויי שרים אונ זיינע בעדינטע געקומען צוריק אין שטאט, די זאך וואס דא איז געוועזן אין וואלד איז שוין באלד פארגעסין געווארין. אמאל האט געטראפין אין די שטאט פון מלך איז געוועזן אגרויסער יריד אויף דעם יריד זענען צו זאמען גיפארען פיל מענטשין, פיל גרויסע שרים פון פיל שטעט, האט דער מלך גיבאטין זיינע קנעכט זיי זאלין נעמען דעם שר וואס ער האט אים פיינט אונ זאלין אים אויסטאהן זיינע קליידער, אונ זאלין אים אנטאהן אלטע צוריסענע קליידער, אונ זאלין אים פירען אין אלע גאסען אונ זאלען אויסשרייען אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס האט נים גיטאהן ווי דער קעניג האט גיבאטין, נאכדעם זאלין די קנעכט נעמען דעם אנדערין שר וואס דער מלך האט אים ליב, אונ זאלין אים אנטאהן קעניגליכע קליידער מיט קעניגליכע צירונג אונ זאלין אים זעצין רייטען אויף דעם קעניגליכען פערד, אונ זאלין אים פירען אין אלע גאסען אונ מען זאל שרייען פאר אים אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס דער מלך וויל אים געבין כבוד, דאמאלס איז דערוואסט גיווארין די חכמה פון מלך, ווייל דער מלך האט געדארפט געבען צו ביידע שרים אבעלוינונג אונ אשטראף, אזוי ווי ער האט זיי צו גיזאגט, אונ ער האט נים גיוואלט געבין זיין גוטען פריינד אזוי אגרויסע פארשעמונג, אונ ער האט נים גיוואלט געבין זיין שונא אזוי אגרויסען כבוד, דריבער האט דער מלך גיגעבען דעם גוטען פריינד זיין פארשעמונג אין וואלד פאר די ביימער, אונ דעם שונא האט ער גיגעבען זיין כבוד אויך אין וואלד פאר די ביימער, דער גוטער פריינד איז נים פארשעמט גיווארין, אונ דער שונא האט קיין כבוד געהאט, אבער די שאנדע וואס דער שונא האט געהאט אין שטאט אויף דעם יריד פאר טויזענטער מענטשין דאס איז טאקי געוועזן אשאנדע, אונ דער כבוד וואס דער גוטער פריינד האט געהאט אין שטאט אויף דעם יריד פאר טויזענדער מענטשין. דאס איז טאקי געוועזן כבוד, אזוי טוהט הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון דער וועלט, מיט זיינע קנעכט, מיט די צדיקים אונ רשעים. די צדיקים קומט שכר פאר זייערע מצות, אונ ווייל עס איז נישטא אפילו אצדיק אן זינד, קומט זיי אשטראף פאר זייערע זינד. די רשעים קומט אשטראף פאר זייערע עבירות, אונ

פירוש ע"ט

כי איך וועל נים פאר טיליגען דאס הויז געזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון יהוא וועל איך פאר טיליגען נאום יי אזוי זאגט גאט: (ג) כי דען איך וועל ניביטען והניעותי בכל הגוים אונ איך וועל אידם פאר וואגלען צווישען אלע פעלקער אונ בית ישראל דאס הויז געזינד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזויא וויא דיא גראבע קלייען ווערין גיוואגעלט אין דער זיפ ולא אונ עס קאן נים פאלען אשטיקיל אויף דער ערד אזוי וועל איך דיא ישראל אויך פאר וואגלען: (ד) בחרב ימותו מיט דער שווערד פון דעם שונא וועלען זייא געטייט ווערען כל חטאי עמי אלע זינדיגער פון מיין פאלק האומרים וואס זיי זאגין לא תגיש ותקדים עס וועט נים גינעהנען אונ עס וועט נים געשווינט קומען בעדינו הרעה פון אונזערע שלעכטע מעשים זעגין דאס בייז: (ה) ביום ההוא אין דעם דאזיגען טאג וואס איך וועל זיי שוין פאר וואגלען וועט דער נאך קומען דער טאג פון דער גאולה אקים את סוכת וועל איך שוין אויף שטעלען אונ אויף רעכטען דיא סוכה כלומר דיא מלוכה פון דוד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלען וגדרתי את פרציהן אונ איך וועל פאר צאמען זייערע אויס־ברעכונג והריסותיו אונ זיין צו ווארפונג אקים וועל איך אויף שטעלען ובניתיה כימי עולם אונ איך וועל זיא באהען אזוי וויא דיא ערשטע טעג: (ו) למען דרום יירשו דיא ישראל וועלען ירשנען את שארית דאס איבער בלייבונג אשר וום מיין נאמען ווערט אן גרופען אויף זיי אויף דיא ישראל: (ז) הנה עס וועט קומען אזעלכע טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עס וועט גענעהנען דער וואס אקערט צו דעם שניטער ודורך ענבים אונ דער וואס טרעט וויין טרויבין וועט זיך באגעגענען במושך הזרע מיט דעם וואס זייעט והטיפו ההרים עסים אונ דיא בערג וועלען טריפען זיסקייט וכל הגבעות אונ דיא אלע הייך התמוגגנה וועלען צו גיין מחמת רעגען: (ח) ושבתי אונ איך וועל ווידער קערען דאס וויל־דעקייט

עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם׃
ט וּנְטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃

משלי חכמים

ווייל עס איז ניטא אפילו א רשע אך מצות, קומט אים שכר פאר זיינע מצות, און ווייל גאט וויל ניט פאר שעמען דעם צדיק אויף דעם הימעל צווישען אלע מלאכים שרפים אופנים חיות הקודש, דריבער שטראפט אים גאט אויף די וועלט

צווישען די מענטשן וואס זיי זענען גירעכנט ווי גאר נישט, היינט איז דער מענטש אויף דער וועלט, און מארגין איז ער נישט דא, און אז דער צדיק ווערט ארעם אויף די וועלט און אמאהל מיט צוריסענע קליידער און אמאהל פעלט אים עסין, דאס איז אבער אלץ גאר נישט, ווארום פאר וועמען האט ער זיך צו שעמען, אבער אז ער קומט אויף דעם הימעל וואו עס איז דר וואהנונג פון הקדוש ברוך הוא און דארטין זענען אלע מלאכים און טויזענדער צדיקים, און דארט גיט אים הקדוש ברוך הוא כבוד, דער כבוד איז ווי די גמרא זאגט צדיקים זיצען און זייערע קרוינען אויף זייערע קעפ, און דאס איז מאקי אאמתר כבוד, ווייל דער כבוד איז אויף אייביג. דעם רשע גיט גאט פארקערט, זיין כבוד גיט ער אים אויף די וועלט, ווארום ער אליין וועט ניט זיין לאנג אויף די וועלט, און דיא געלט און פערגעניגען וואס דער מענטש הט איז אויך גאר נישט, עס איז נאר אויף אמנוט, דריבער איז דער כבוד גאר ניט ווערט, אבער אז ער קומט אין גיהנם צווישען אלע רשעים, וואס דאס איז א ביגע שאנדע, און אלע צדיקים און מלאכים זעהן וויא מען פירט אים אין גיהנם און ער שעמט זיך פאר זיי, דאס איז מאקי אשאנדע. דאס איז דער אונטערשייד צווישען די יודין און די פעלקער, זאגט דער נביא עיני ה' בממלכה החטאה. די איגען פון גאט זענען אויף די זינדיגע קעניגרייך און גאט גיט אכטונג אויף זייא עס זאל זייא גאר ניט פעלען אויף די וועלט, זיי זאלען אפנעמען זייער שכר אויף די וועלט, אז זיי וועלין שוין האבען אפגענומען זייער שכר, נאכדעם והשמדתי אותה מעל פני האדמה. וועל איך זיי פערטיליגען פון דיא וועלט, זיי זאלין ניט האבען עולם הבא, אפס כי לא השמד אשמיד את בית יעקב. אבער די יודין וועל איך ניט פארטיליגען, איך וועל זייא פארטרייבען אין גלות זיי זאלען אפ נעמען דעם שטראף אויף די וועלט, און נאכדעם ווען משיח וועט קומען, וועט גאט אויפבאהן נאך אמאל א בית המקדש און זייערע אלע זינד וועט גאט זיי מוחל זיין, און דער יצר הרע וועט שוין ניט זיין אויף דער וועלט, און זיי וועלען אריין גיין צוריק אין ארץ ישראל, און זיי וועלין שוין קיין מאהל ניט ארויס גיין צוריק פון ארץ ישראל זיי וועלין שוין דארט זיין אויף אייביג וועט זיין א אייביגער כבוד ::

פירוש ע"ט

דעקיים פון מיין פאלק ישראל ובנו ערים נשמות און זיי וועלען באהעהן דיא וויסטע שטעט וישבו און זייא וועלען דארט זיצין ונטעו כרמים און זיי וועלען פלאנצין ווייך גערטנער ושתו את יינם און זייא וועלן טרינקען זייער וויין ועשו גנות און זייא וועלען מאכין גערטנער ואכלו את פריהם און זייא וועלען עסין זייערע פירות ונטעתים על אדמתם און איך וועל דיא ישראל פלאנצין אויף זייער ערד דאס איז ארץ ישראל ולא ינתשו און זייא וועלען שוין ניט פאר וואנגעלט ווערען מער פון זייער ערד אשר נתתי להם וואס איך האב גיגעבין צו זייא אמר ה' אלהיך דאס האט גיזאגט גאט דיין גאט :

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יאמר ח' דברו משנה והלכה:
מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום:

משנה אהלות פרק יג

כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית. רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין. כיצד הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה. או נושאן. ובמת הנוגע בכחצי זית. ומאהיל על כחצי זית

ברטנורא

כל המטמאין באהל. האמורים לעיל בריש פ"ב: שנחלקו. שיעוריהן לחלאין: והכניסן. כשהן מחולקים: לתוך הבית. דהיינו לתוך אהל א': רבי דוסא בן הרכינס מטהר. דסבר לא מצטרפין לכשיעור: הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה. פתח באהל ומפרש בנבלה לומר לך דכי היכי דס"ל לר' דוסא שאין מצטרפין לטומאת אהל ה"נ ס"ל דאין מצטרפין לטומאת מגע ומשא בין במת בין בנבלה: הנוגע בבחצי זית ומאהיל על חצי זית. שהמאהיל על המת עמת

פרק ג א כל המטמאין באהל די אלע טומאות וואס זענען אויס גירעכנט אין אנהייב אנדערין פרק אויב זיי זענען אין אשטוב זענען זיי מטמא אלץ וואס אין שטוב שנחלקו אויב זייא זענען צו טיילט גיווארען אויף העלפטן איידער זייא זענען אריין געקומען אין שטוב והכניסן לתוך הבית און ער האט אריין געבריינגט ביידע העלפטין אין שטוב רבי דוסא בן הרכינס מטהר רבי דוסא בן הרכינס זאגט אלץ וואס אין שטוב איז טהור וחכמים מטמאים און דיא חכמים זאגין אלץ וואס אין שטוב איז טמא כיצד וויא מיינט מען הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה אז איינער האט אנגערירט צוויי שטיקלאך נבלה, יעדער שטיקעל נבלה איז גרוים וויא א האלבער איילבירט או נושאן אדער ער טראגט דיא צוויא שטיקלאך נבלה ובמת אדער ביא א מת הנוגע בכחצי זית ער האט אנגערירט א שטיקעל פלייש פון א מת גרוים וויא א האלבער איילבירט ומאהיל על כחצי זית און ער האט זיך איינגעבויגן איבער א שטיקעל

זית. או הנוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו. מאהיל על כשני חציי זתים.. [א] מאהיל על כחצי זית. וכחצי זית מאהיל עליו. רבי דוסא בן הרכינס מטהר. וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית. [ב] או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור. אמר ר"מ אף בזה רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין. [ג] הכל טמא חוץ מן המגע עם המשא והמשא עם האהל. זה הכלל כל שהוא משם א' טמא משני שמות טהור: (ב) מלא תרווד רקב שנתפזר בתוך הבית. הבית

(א) דלהכי שינה מעניינא דרישא דאין ד"א מאהיל עליו ועל כחצי זית אא"כ שינה בלולה ומכלל דרישא דלא קתני הכי דבלולה היא. מהר"ס ועתוי"ט: [א] מאהיל כו'. יש לתמוה דלא תנן נמי או כשני חציי זתים מאהילים עליו כו'. ועתוי"ט: [ב] או כו' טהור. תימה הא חד שמא דאהל הוא. ומהר"ס פי' שהי מאהיל על כחצי זית כמי בבלולה איירי והוי נגיעה ואהל. וזה דוחק. וצ"ל דהכ"ג ל"ג ליה וכן בגמרא דעדיות ל"ג ליה. ועתוי"ט: (ב) ויתכן דטעמו דחזינן באהל כמאן דמלא טומאה מאחר שגזירת הכ' הוא שכל אשר באהל טמא: [ג] הכל כו'. מסקנא דרבנן הוא. מהר"ס: (ג) ולת"ק הוא שפי' כן דלר"מ אתי נמי מגע ואהל דחד שמא נינהו: (ד) ולרבותא דרבנן נקט כן דאף שנתפזר וגג שכנגד זה מאהיל על חצי שיעור וכן כנגד

כאלו היה עם המת באהל ובגמ' בפרק העור והרוטב מוקי הנך מאהיל דרישא בטומאה רצוצה שאין בין הטומאה ובין האהל פותח טפח ומש"ה חכמים מטמאין דכולה נגיעה היא וסיפא דאמר אבל הנוגע בכחצי זית וד"א מאהיל עליו וכו' דמודו רבנן לטהור מיירי כשיש פותח טפח (א) בין הטומאות ובין האהל דהא מודו רבנן דאין מצטרפין דנגיעה ואהל שני שמות הן וכל שהן משני שמות אין מצטרפין ור' דוסא סבר דאפי' בטומאה רצוצה אין מצטרפין ולא אפי' למגע ולמשא. ואין הלכה כר' דוסא: אמר ר"מ אף בזו ר' דוסא מטהר וחכמים מטמאין. ר"מ פליג את"ק דאמר כשיש פותח טפח בין הטומאה ואהל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין ואמר איהו דאף בזו פליגי רבנן על ר' דוסא ואמרו דנגיעה ואהל חד שמא הוא (ב) הילכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר"מ: חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: ומשא עם האהל. שהסיט חצי זית והאהיל על חצי זית: משם אחד. לגון מגע ומגע משא ומשא אהל ואהל (ג): (ב) מלא תרווד רקב. דאמרן לעיל בריש פ"ב שהוא מטמא באהל: שנתפזר בתוך הבית. ונתערב בו עפר כל שהוא (ד):

פלייש פון אמת גרוים וויא אהאלבער איילבירט, אונ פון דעם מענטש ביז צו די שטיקעל פלייש איז ניט גיוועזן ווייט אטפח, איז גלייך וויא ער וואלט דאס שטיקעל פלייש אנגערירט או נוגע בכחצי זית אדער ער האט אנגערירט אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים וויא אהאלבער איילבירט וכחצי זית מאהיל עליו אונ אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים וויא אהאלבער איילבירט איז איבער דעם מענטש אונ פון דעם שטיקעל פלייש ביז צוא דעם מענטש איז ניט גיוועזן ווייט א טפח מאהיל על כשני חציי זיתים אדער עס איז גילעגין צווייא שטיקלאך פלייש פון אמת יעדע שטיקעל פלייש איז גרוים ווי אהאלבער איילבירט, אונ ער האט זיך איין גיבויגען איבער דיא ביידע שטיקלאך פלייש מאהיל על כחצי זית ער האט זיך איין גיבויגען איבער אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים וויא אהאלבער איילבירט וכחצי זית מאהיל עליו אונ אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים וויא אהאלבער איילבירט איז איבער דעם מענטש, רבי דוסא בן הרכינס מטהר רבי דוסא בן הרכינס זאגט דער מענטש איז טהור ווייל זייא זענען נאר צווייא האלבע איילבירטין וחכמים מטמאין אונ די חכמים זאגין ער איז טמא, ווייל די ביידע האלבע איילבירטען זענען איין נאמען טומאה אבל הנוגע בכחצי זית אבער אז ער האט אנגערירט אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים ווי אהאלבער איילבירט ודבר אחר אונ איין אנדער זאך [אברעט] מאהיל עליו ועל כחצי זית דעקט אריבער איף דעם מענטש אונ אויף נאך אשטיקעל פלייש פון דעם מת גרוים ווי אהאלבער איילבירט, אונ דא מיינט מען אז פון מענטש ביז צו די ברעט איז הויך

אטפח, ווייל די טומאה פון איין האלבין איילבירט האט איין אנדער נאמען, אונ די טומאה פון אנדערן האלבין איילבירט האט איין אנדער נאמען דריבער איז ער טהור [אונ די ווערטער או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור איז איבעריג אונ עס דארף ניט שטיין אין די משנה] אמר רבי מאיר האט רבי מאיר גיזאגט אף בזה אפילו ביי דעם דין וואס יעדער האלבער איילבירט פלייש פון דעם מת האט איין אנדער נאמען פון טומאה קריגט אויך רבי דוסא מיט דיא חכמים, רבי דוסא בן הרכינס מטהר רבי דוסא בן הרכינס זאגט ער איז טהור וחכמים מטמאין דיא חכמים זאגין ער איז טמא הכל טמא אלץ איז טמא חוץ מן המגע עם המשא נאר אז ער האט אנגערירט אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים ווי אהאלבער איילבירט, אונ ער האט גיטראגין אויף אברעט אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים ווי אהאלבער איילבירט איז ער טהור, והמשא עם האהל אדער ער האט גיטראגען אויף אברעט אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים ווי אהאלבער איילבירט, אונ אברעט האט איבער גידעקט איבער דעם מענטש אונ איבער אשטיקעל פלייש פון אמת גרוים ווי אהאלבער איילבירט, איז ער טהור זה הכלל דאס איז דער כלל כל שהוא משם אחד אויב די טומאה פון ביידע שטיקלאך פלייש פון מת וואס זענען גרויס וויא האלבע איילבירטען זענען פון איין נאמען טומאה טמא איז ער טמא משני שמות אויב די טומאה פון די צוויי שטיקלאך פלייש פון מת וואס זענען גרוים ווי האלבע איילבירטען זענען פון צוויי נעמען טומאה טהור איז ער טהור: ב מלא תרוד רקב אפולע לעפיל פאר פוילונג פון אמת שנתפזר בתוך הבית וואס

טמא. ורבי שמעון מטהר. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית. הבית [ד] טהור. נבלעה בכסות אם מתכבסת ויצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו [ה] טהורה. שכל הבלוע [ו] שאינו יכול לצאת. טהור: (ג) נשפך באויר. אם היה מקומו קטפרס. והאהיל על מקצתו טהור. היה אשבורן או שקרש טמאה. נשפך על האסקופה והיא [ז] קטפרס. בין מכפנים בין מבחוץ והבית מאהיל עליו טהור. היה אשבורן או שקרש טמא. כל שבכת טמא חוץ

ור"ש מטהר. דסבר סופו כתחלתו מה תחלתו אם נקבר המת בתכריכים או בארון של עץ אין לו רקב דבעינן שלא יהא דבר נגלל (ה) עמו אף סופו לאחר שנעשה רקב אם נתערב עמו דבר אחר אינו מטמא. ואין הלכה כר"ש: אם מתכבסת. שכובס ויוצא ממנה רביעית דם וכיצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבסה בהן ומביא מים אחרים כמדתן ונותן בהן רביעית דם (ו) אם היה מראן שוה הרי זה טמאה ואם לאו טהורה: (ג) נשפך באויר. בתוך הבית (ז): אם היה מקומו קטפרס. אם המקום שנשפך בו הדם היה מדרון: והאהיל. אדם: על מקצתו טהור. דקטפרס אינו חיבור: היה אשבורן. מקום מכונס כמו בתוך גומא: או שקרש. הדם ואפי' קטפרס הוי חיבור וטמא ואפי' האהיל על קצתו: נשפך על האסקופה. כמין אצבה שלפני פתח הבית והיא קטפרס: בין מכפנים. שמשפע לצד פנים: בין מבחוץ. שמשפע לצד חוץ (ח): והבית מאהיל. על מקצתו: טהור. כל מה שבבית מעומאת אהל אע"פ שסופו של דם לירד לפנים דאינו חיבור:

זה ושני אהלות הן אע"פ מצטרפין. רש"י: (ה) לישנא דגמרא. ופרש"י כלו' שמתגלגל זה לזה ונתערב זה בזה: [ד] טהור. כלומר הכלים הבאים אחר הבליעה לתוך הבית אינן מטמאין: (ו) תוס' וכמים ראשונים כלבד לא יוכל לשער שאפי' אם לא מלא רביעית יותר י"ל שילא רביעית דם ונשאר בבגד מן המים אך קשה דבלא מדידת מים לאשונים נמי יכול לידע שיסחוט המים מן הכסות וימדוד אותו ויביא מים אחרים עם רביעית דם שיהיה בין הכל כשיעור המים שילא מן הכסות ואם מראיהן שוה טמאה כו'. תוס'. וי"ל דאה"נ ומה שהולרכו למדה היינו שאם ימלאו רביעית יותר שלא יצטרכו למים אחרים כו' אבל אם לא מלא רביעית אזי מביא אחרים כמדתן ר"ל כמדה שמלא אחר הכביסה אלא שנותן כשם רביעית דם ועם הרביעית דם הוא שיהיה כמדת המים מן הכביסה. ועתוי"ט: [ה] טהורה. אינה מתטמאה באהל והרי היא ככסות שנגעה במת. הר"מ וכן פרש"י ותוס'. ומהר"ז ורמייז"א הוכיח דלדעת הר"ב דכלים שנטמאו במת מטמאין באהל צריך לדחוק כמ"ש התוס' דמיירי שקודם שנפל רביעית נבלע בכסות מה שאינו יכול לצאת ונתבטל בבגד ולא היה רביעי' שלם מעולם: [ו] שאינו יכול לצאת. פי' ע"י כביסה שאם אף ע"פ שע"י סם יכולה לצאת דאין דרך להקפיד ככה"ג. ומס"ס ל"ק ברפ"ג דערלה בגד שלבעו כו' דהתם בחזותא נהנה אבל בטומאה בקפידא תליא מילתא. ועתוי"ט: (ז) וקשה הרי הבית מאהיל על האדם ועל הטומאה כולה ויטמאום לאדם כו'. והר"ס סיים והאהיל הבית כו'. וכמ"ש הר"ב דבבא שניה. ומהר"מ פי' בחלל שאין עליו גג: [ז] קטפרס. ואסקופה דנקט מבוס כלים דקודם שפילה שאם נשפך בתוך הבית טמאים אבל על האסקופה אפשר שלא נכנס כולו בחבור אפי' שעה א'. הר"א ועתוי"ט. (ח) וסוי זו ופל"ל זו והרא"ש פי' בין מה שיש מן אסקופה לתחת תקרת הבית בין מה שיש בחוץ כולה מקום מדרון והדם נשפך

איז פארשאטין געווארין אויף די ערד פון שטוב, אונ אביסעל ערד פון שטוב איז אריין גענישט געווארען אין די פארפוילונג פון מת הבית טמא אליץ וואס אין שטוב איז טמא ורבי שמעון מטהר אונ רבי שמעון זאגט אליץ וואס אין שטוב איז טהור רביעית דם שנבלעה בתוך הבית אפערטיל לוג בלוט פון א מת וואס איז איין גיזאפט געווארין אין א שטוב הבית טהור אליץ וואס אין די שטוב איז טהור נבלעה בכסות אויב די פערטיל לוג בלוט פון א מת איז איין גיזאפט געווארין אין א קלייד, אונ די קלייד ליגט אין א שטוב אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם אויב מען וועט אויס וואשין די קלייד וועט פון איר ארויס גיין א פערטיל לוג בלוט, דהיינו מען וועט אפ מעסטין פריער די וואסער וואס מען וויל אין איר וואשין דאס קלייד אונ מען וועט אויסוואשין דאס קלייד אין די וואסער דער נאך וועט מען נעמען אנדערע וואסער דיא זעלבינע מאס אונ מען וועט אין איר אריין גיסען א פערטיל לוג בלוט, אונ מען וועט זעהן אויב בײדע ערלייא וואסער זענען גלייך רויט, וועט מען וויסען אז אין די וואסער וואס מען האט דאס קלייד גיוואשען איז אויך דא א פערטיל לוג בלוט טמאה איז אליץ וואס אין שטוב טמא ואם לאו אונ אויב די רויטקייט פון די וואסער איז ניט גלייך די וואסער וואס מען האט אין איר געוואשין דאס קלייד איז ניט אזוי רויט ווי די וואסער וואס מען האט אין איר אריין גיגאסין דעם קוואטירעל בלוט איז דאך אין

די וואסער פון קלייד ניטא א פערטיל לוג בלוט טהורה איז אליץ וואס אין שטוב טהור שכל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור ווארום אלע טומאות וואס זענען איין גיזאפט אונ זיי קענען ניט ארויס גיין זענען טהור:

ג נשפך באויר אויב דיא בלוט פון א מת איז אויס גיגאסען געווארין אין א שטוב אדער אין א הויף וואס האבין קיין דאך [עיין תוי"ט] אם היה מקומו קטפרס אויב דער ארט וואו די בלוט פון דעם מת איז פארגאסין געווארין איז געווען בארג ארא פ והאהיל על מקצתו אונ א מענטש האט זיך איין גיבויגען אונ האט בארעקט אביסעל פון דעם בלוט טהור איז דער מענטש טהור היה אשבורן אויב די בלוט איז געווען אין א גרוב או שקרש אדער די בלוט איז פאר גליווערט גיווארין עס איז גיווארין איין שטיק, אפילו דאס בלוט ליגט בארג ארא פ אונ א מענטש האט זיך איין געבויגען איבער אביסעל פון די בלוט אונ האט זי בארעקט טמא איז דער מענטש טמא נשפך על אסקופה אויב די בלוט פון דעם מת איז אויס גיגאסען גיווארין אויף די שוועל פון שטוב והיא קטפרס אונ די שוועל איז אויס גיבויגען בין מכפנים סיי זיא איז א"יס גיבויגען אינווייניג אריין בין מבחוץ סיי זי איז אויס גיבויגען אויסווייניג ארויס והבית מאהיל עליו אונ דער דאך פון די שטוב בדעקט אויף אביסיל פון דעם בלוט, טהור אליץ וואס אין שטוב איז טהור היה אשבורן אויב די בלוט איז געווען פערזאמולט אין איין ארט או שקרש אדער די בלוט איז פאר גליווערט געווארען. עס איז

בכולה נמלא מקלתו תחת האהל ומקלתו חוץ לאהל הבית טהור דאין קטפרס היכור: (ט) ואף דבבל נמי מחליף גו"מ כיכר בו חרין הי גומא גמ' מבה"כ שבל וציפורן: (י) ויד נמת יליף ליה בגמ'. ועתוי"ט: [ח] כשני כו'. וס"ל יש יד לפחות מכזית ת"כ כעלם שיש בו מוח ומשום בושר. מהר"ם: [ט] דם תבוסה. הל"מ דם המת ברביעית והניח מגלת עליו והייבין עליו על מקדש וקדשיו ומד"ם הוסיפו דם תבוסה למאה ונגע ואהל לכד: [י] שמינית כו'. לגו' לאפוקי רובו בחיין דלא נגזו בזה. רש"י: [כ] שדמו שותת. לגו' בדרך כלוב שיהא דמו שותת. ולכן אבל המת משתמא בדמו מגטף: (יא) דלא מיבטל בכולו דלאחר מיתה שהיה הדבק אבל נוטף קמא קמא בטל ואפי' הוא מרובה בטלה בלא נפל כימד. רש"י

מן השינים והשער והציפורן. ובשעת חבורו הכל טמא: (ד) כיצד. המת בחוץ ושערו בפנים. הבית טמא. עצם שיש עליו כזית בשר. הכנים מקצתו בפנים והבית מאהיל עליו טמא. שני עצמות ועליהם [ח] כשני חצאי זיתים בשר. הכניס מקצתם מבפנים. והבית מאהיל עליהם טמא. היו התחובים בידי אדם טהור. שאין חבורי אדם חבור: (ה) איזהו [ט]דם תבוסה. המת שיצא ממנו [י] שמינית בחייו ושמינית במותו דברי ר"ע ר' ישמעאל או' רביעית בחייו ורביעית במותו. נוטל מזה ומזה רביעית. ר"א ברבי יהודה אומר זה וזה כמים. איזהו דם תבוסה. צלוב [כ] שדמו שותת ונמצא תחתיו רביעית

חוץ מן השינים והשער והציפורן. דכתי' בעלם מה עלם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו שינים שלא נבראו עמו יצאו שער וציפורן שגזען מחליף (ט): (ד) הבית טמא. כל מה שבתוכו טמא שהרי מאהיל על השער המחובר למת: עצם שיש עליו כזית בשר. העלם נעשה יד לבשר (י): התחובים בידי אדם. שלא היה בשר מחובר לעצם מעיקרו אלא אדם תחבן לשם כדרך שתוחבים הבשר בשפוד: (ה) איזה דם תבוסה. המתני' דלעיל דפ"ב קאי דקתני רביעית דם תבוסה טמא וקמפרש הכא איזהו דם תבוסה: שמינית בחייו ושמינית במותו. מצטרפין לרביעית: רביעית בחייו ורביעית במותו. שנתערבו ונטל מן התערובות רביעית זהו דם תבוסה אבל שמינית בחייו ושמינית במותו לא: זה וזה. דר"ע ודרבי ישמעאל: במים. ואין מטמאין: ואיזהו דם תבוסה. טמא: צלוב שדמו שותת. ויורד בלא הפסק מפני שטיפה של מיתה מעורבת בו (יא) אבל נוטף שיורד טפה אחר טפה קמא קמא בטל וטהור: ור"י

גיוואָרען פון דעם בלוט איין שטיק, אפילו דאס ליגט באָרג אַראָפ, און דער דאך פון דיא שטוב באַדעקט אַביסעל פון דעם בלוט טָמֵא אַלֶץ וואס אין שטוב איז טָמֵא כָּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא אַלֶע גלידער פון מֵת זענען טָמֵא חוּץ מִן הַשִּׁנַּיִם נאר די ציין או זיי זענען ארויס גינומען פון מֵת וְהַשֵּׂעָר און די האר אז זיי זענען אָפּ געשאָרין פון מֵת וְהַצִּפּוֹרֶן און די נעגיל אז זיי זענען אָפּ געשניטין פון מֵת זענען ניט מְטַמֵּא וּבִשְׁעַת חִבּוּרוֹ און אז דיא ציין אָדער דיא האר אָדער דיא נעגיל זענען בהעפט צום מֵת הַכֹּל טָמֵא איז אַלֶץ טָמֵא: ד כֵּיצַד ווי מיינט מען הַמֵּת מִבַּחוּץ אויב דער מֵת איז אויסוויינינג וּשְׂעָרוֹ בִּפְנִים און דיא האר זיינע איז אינווייניג אין שטוב הַבַּיִת טָמֵא אַלֶץ וואס אין שטוב איז טָמֵא עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזַיִת בָּשָׂר אויב עס איז דא אויף אַביין פון אַמֵת פלייש גרויס ווי א איילבירט הִכְנִיס מִקְצָתוֹ מִבִּפְנִים אויב אַשטיקול פון דעם ביין האט ער אַריין געלייגט אין שטוב וְהַבַּיִת מַאֲהִיל עָלָיו און די שטוב בדעקט אויף דעם שטיקול ביין טָמֵא אַלֶץ ווס אין שטוב איז טָמֵא שְׁנֵי עֲצָמוֹת צוויי ביינער וַעֲלֵיהֶן און אויף זייא כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בָּשָׂר איז דא פלייש ווי צוויי האלבע איילבירטין, אויף דעם ביין איז דא פלייש גרויס ווי אַהאַלבער איילבירט, און אויף דעם אַנדערין ביין איז אויך דא פלייש גרויס ווי אַהאַלבער איילבירט הִכְנִיס מִקְצָתָם מִבִּפְנִים און אַשטיקול פון דעם ביין און אַשטיקול פון דעם אַנדערין ביין האט ער אַריין געלייגט אין שטוב וְהַבַּיִת מַאֲהִיל עֲלֵיהֶם און דער דאך פון דיא שטוב בדעקט אויף דיא ביידע שטיקלאך ביינער טָמֵא אַלֶץ וואס אין שטוב איז טָמֵא הָיוּ תְּחוּבִים בִּידֵי אָדָם

אויב דיא פלייש איז אַראָפּ גענומען געוואָרען פון ביין פון מֵת, און ער האט דיא זעלביגע פלייש אָדער ער האט גענומען פלייש פון איין אַנדער ביין און האט אַרויף געזעצט אויף דעם ביין צוריק און אַשטיקול פון דעם ביין אָן דיא פלייש ליגט אין שטוב טָהוֹר אַלֶץ וואס אין שטוב איז טָהוֹר שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר דאס בהעפטונג וואס אַמענטש בהעפט די פלייש צום ביין איז קיין בהעפטונג: ה אֵיזֶהוּ דַּם תְּבוּסָה וואס איז דַם תְּבוּסָה וואס שטייט אין פרק ב' משנה ב'] הַמֵּת שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ אַמֵת וואס פון אידם איז ארויס גענאנגען בלוט שְׁמִינִית בְּחַיָּיו אַאַכְטיל לוג בלוט איז פון אידם ארויס גענאנגען ווען ער האט גילעבט וּשְׁמִינִית בְּמוֹתוֹ און אַאַכְטיל לוג בלוט איז פון אידם אַרויס גענאנגען נאך זיין טויט, דאס הייסט דַם תְּבוּסָה, אוים געמישט בלוט דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא אַזויא זאגט רַבִּי עֲקִיבָא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר רְבִיעִית בְּחַיָּיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זאגט אויב אַפערטיל לוג בלוט איז אַרויס גיגאַנגען פון דעם מענטש ווען ער האט גילעבט וּרְבִיעִית בְּמוֹתוֹ און אַפערטיל לוג בלוט איז ארויס געגאַנגען פון אידם נאך זיין טויט, און דיא בלוט איז אוים געמישט גיוואָרען נוֹטֵל מִזֶּה וּמִזֶּה רְבִיעִית און איינער האט גענומען פון דיא אויסגעמישטע בלוט אַפערטיל לוג, דאס הייסט דַם תְּבוּסָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר זֶה וָזֶה כְּמַיִם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יְהוּדָה זאגט דיא דַם תְּבוּסָה וואס רַבִּי עֲקִיבָא זאגט און די דַם תְּבוּסָה ווס רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זאגט דאס איז ניט טָמֵא, עס איז גלייך ווי דאס וואלט גיוועזן וואסער אֵיזֶה דַם תְּבוּסָה וועלכע דַם תְּבוּסָה איז טָמֵא צָלוּב שֶׁדָּמוֹ שׁוֹתֵת אַגעהאנגענער וואס דיא בלוט רינט

ה"י אומר לא כי. כלו' לא כן הדבר: אלא שותת טהור. שאני אומר אותה הטפה שהנשמה תלויה בה עמדה לה ע"ג העץ (יב) שהוא תלוי בה ואין בדם זה אותה טפה אחרונה של מיתה: והמנטף טמא. ולא אמרי' קמא קמא בטל דסבר ר' יהודה אין דם מבטל דם. והלכה כר"ע: (ו) כזית מן המת פתחו טפח. המת בבית ולו פתחים הרבה כל הכלים המונחים בחלל הפתחים תחת המשקוף של פתח מבחוץ אף ע"פ שהפתחים נעולים ויש הפסק בין אהל המת לאהל הכלים כולן טמאים דגזרו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך יציאת טומאה שסופו של מת לצאת דרך שם וכשאין יודעין באיזה מקום יוציאוהו כולן טמאין ואם יש כזית מן המת בבית וחשב להוציאו בחלון שיש בו פותח טפח מציל על כל הפתחים הנעולים כיון שיודע המקום שסופה של טומאה לצאת דרך שם ואם הוא מת שלם וחשב להוציאו דרך חלון שיש בו ד' מציל על כל הפתחים הנעולים דבשיעור ד"ט שיערו חכמים שראוי להוצאת המת: אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח. אפי' מת שלם טומאה יוצאה דרך חלון כ"ז שהוא פתוח ומטמא הכלים שבבית שכנגדו (יג) אם יש בחלון פותח טפח: גדול מכזית כמת. דוקא כזית מצומצם פתחו בטפח אבל יותר מכזית דינו כאלו היה מת שלם ואין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ד': רבי יוסי אומר השדרה והגלגולת. שבכית דינו כמת שלם ואם חשב להוציאן דרך חלון אין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ד'. והלכה (יד): (ז) טפח על טפח על רום טפח. דף שהוא רחב טפח על טפח וגבוה מן הארץ טפח (טו) ומאהיל על

רביעית דם'. טמא. אבל המת שדמו מנטף ונמצא תחתיו רביעית דם טהור. ר' יהודה אומר לא כי אלא השותת טהור והמנטף טמא: (ו) כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד' טפחים להציל הטומאה על הפתחים אבל להוציא הטומאה' בפותח טפח. גדול מכזית כמת. ר' יוסי אומר [ל] השדרה והגלגולת כמה: (ז) טפח על טפח על רום טפח מרובע. מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה

רש"י: (יב) אבל מת מסמת במנפנפאפי' מונח במטה דשאני מסס דהוא חלול והדם זוקס ויורד ומתאסף יחד. גמ': (יג) וה"ה דה"מ לפרש דכלים שמונחים בחלל החלון או הפתח: [ל] השדרה כו'. אע"פ שאין כזית בשר: (יד) אולי שסובר דר"י לא פליג אבל א"י מכ"ל. והר"מ כתב שאינו הלכה: (טו) וצריך שיהא החלל פנוי

פון איהם אין איבהערונג, פון לעבין ביז נאך דעם טויט ונמצא תחתיו רביעית דם און אונטער איהם איז גיוועזן אפערטיל לוג בלוט טמא אויב דיא בלוט איז אין שטוב, איז אלץ וואס זיין שטוב טמא אבל המת שדמו מנטף אבער א מת וואס פון איהם גייט דיא בלוט טראפינסוויז, און אביסול בלוט איז ארויס געגאנגען ביי זיין לעבין און אביסול בלוט איז ארויס געגאנגען נאך זיין טויט ונמצא תחתיו רביעית דם און אונטער איהם איז געפונען געווארין אפערטיל לוג בלוט און דיא בלוט איז אין אשטוב טהור אלץ וואס אין שטוב איז טהור רבי יהודה זאגט לא כי ניט אזוי אלא השותת טהור גאר די בלוט וואס רינט פון גיהאנגענעם איז טהור ווייל עס קען זיין דער טראפין בלוט וואס דיא נשמה איז דורך איהם ארויס געגאנגען, איז געבליבען אויף דעם בוים, און ער איז גאר ניט אריין גימישט אין די בלוט וואס אונטער איהם איז דריבער איז דיא בלוט טהור המנטף טמא און דיא בלוט וואס גייט טראפינווייז פון א מת איז טמא: ו כזית מן המת פתחו בטפח דער דין איז אויב א מת איז אין א שטוב, און אין שטוב איז דא עטליכע טירין, אפילו די טירין זענען צו געשלאסין, פון דעסט־וועגין אלע כלים וואס שטייען אויף דיא אנדערע זייט פון די טירען אונטער די אויבערשטע שוועל פון טיר זענען טמא, ווייל מען ווייס ניט וועלכע טיר מען וועט עפענען ארויס צו טראגין דעם מת, דריבער האבין די חכמים גיזאגט אז אלע טירין זענען טמא, זאגט די משנה אויב אין אשטוב ליגט אשטיקעל פלייש פון א מת גרויס וויא א איילבירט, און מען האט גיטראכט מען זאל ארויס טראגין דאס שטיקעל פלייש פון מת דורך אפענסטער וואס ער איז ברייט א טפח און הויך א טפח, ווערען שוין אלע כלים וואס בייא די טירין טהור, ווייל זייא וועלען שוין ניט גיעפונט ווערען צום ארויס טראגין דאס שטיקעל פלייש פון מת והמת און אויב אין שטוב ליגט א גאנצער מת פתחו בארבעה טפחים אויב מען האט גיטראכט ארויס צו טראגין דעם מת דורך אפענסטער (אדער א טיר) וואס איז ברייט פיר טפחים און הויך פיר טפחים להציל הטומאה על הפתחים איז דער פענסטער (אדער די טיר) מטהר אלע כלים וואס שטייען בייא אלע טירין, ווייל זייא וועלען שוין ניט גיעפונט ווערען פון וועגין דעם מת אבל להוציא הטומאה אבער די טומאה זאל ארויס גיין פון איין שטוב אין די אנדערע בפותח טפח אז א פענסטער וואס איז הויך א טפח און ברייט א טפח איז האפין פון דער שטוב וואס דער גאנצער מת ליגט איננווייניג ביז אין די אנדערע שטוב, זענען אלע כלים פון די אנדערע שטוב טמא גדול מכזית כמת אויב א שטיק פון א מת וואס איז גרעסער וויא א איילבירט איז דא אין א שטוב וואס האט עטליכע טירין, די אלע כלים וואס זענען אויף די אנדערע זייט פון אלע טירין זענען טמא, סיידין דיא טיר וואס מען טראכט דורך איהר ארויס צו טראגין די שטיק פלייש פון מת איז ברייט און הויך פיר טפחים, אזוי וויא בייא א גאנצין מת, רבי יוסי זאגט השדרה והגלגלת כמת די פליטצעס אדער די קאפ פון מת וואס ליגט אין א שטוב האט אויך דעם דין וויא א גאנצער מת: ז טפח על טפח על רום טפח מרובע א ברעט וואס איז לאנג א טפח און ברייט א טפח פיר קאנטיג און הויך פון די ערד א טפח, און אויף די ערד אונטער די ברעט ליגט א שטיק פון א מת

כזית מן המת ועל הכלים: מביא את הטומאה. על הכלים: מרובע. שאם היה רחבו פחות מטפח אע"פ שהיה ארכו שני טפחים לא אמרי' שם מה שיתר על ארכו ברחבו ירבעהו להכי קתני מרובע שלריך שיהא ברחבו טפח ובארכו טפח: כיצד. כלו' כילד חולץ בפני הטומאה: ביב שהוא קמור. חפירה בקרקע מקורה והיינו קמור ושם יורדים שופכים שבבית ומשם יולאים לרה"ר: יש בו פותח טפח. דהיינו טפח על טפח ברום טפח בביב עלמו: וביציאתו. בפתח הביב שממנו יולאין מים לרה"ר: טומאה בתוכו. כזית מן המת בתוך הביב דכזית מן המת פתחו בטפח: הבית טהור. שהטומאה יולאה דרך פתח הביב היולאת לרה"ר והיינו דקתני הולץ בפני הטומאה: טומאה בבית מה שבתוך הביב טהור.

ספק שאל"כ והטומאה ממעט את החלל טומאה רצוצה היא: (טז) פי' הטמון בתוך הקרקע. ופי' תוי"ט: (יז) הר"מ וא"ש דמפרש כמי למביא את הטומאה והר"ש שמפרש כילד אחולץ ולא אמביא כו' לא סייס כאן למביא כו'. והר"ב הרכיב ב' הפי'

הטומאה. כיצד ביב שהוא קמור תחת הבית. יש בו פותח טפח ויש ביציאתו פותח טפח. טומאה בתוכו. הבית טהור. טומאה בבית. מה שבתוכו טהור. שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. הטומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טמא. אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת. וכן מרבך של אבנים וכן

דאין דרך טומאה להכניסה דרך פתח הביב שדרך הטומאה להוליאה דרך פתח הביב ולא להכניסה לביב: ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא. דטומאה עולה מן הביב לבית כיון שאין לה דרך ללאת דרך פתח הביב היולא לרה"ר דכל פחות מטפח אין הטומאה יולאה: אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. לחכם נקט ואין ביליאתו פותח טפח דכיון דאין בו פותח טפח על יליאתו לא הייטי' דכאלו אין שם חלל כלל דמי והרי הביב נחשב כקרקע הבית ואמרו חכמים וכל אשר באהל יטמא לרבות קרקעיתו של בית כמותו עד התהום (טז): אחד חור שחררוהו מים. הא' פותח טפח שמביא את הטומאה (יז) לא שנא אם נעשה החור הזה ע"י מים או שנקבוהו שרלים: או שאכלתו מלחת. ל' ארץ מלחה כמין עפר לבן דומה למלח ומתאכל ונופל ונעשה חור מאליו: מרבך של אבנים. אבנים גדולות ערוכות וסדורות זו על זו ופעמים שהא' סדורה ע"ג שתים והתחתונות מפורדות

גרוים וויא אאיילבירט אונ כלים ליגען אויף דארט, אונ די ברעט דעקט איבער אויף די שטיקעל פון מת אונ אויף די כלים מביא את הטומאה ברייננט די ברעט די טומאה פון מת אויף די כלים וחוצץ בפני הטומאה אונ דאס פאר שטעלט אז די טומאה זאל ניט קענען דורך גיין כיצד וויא אזוי ביב אריגע שהוא קמור וואס איז צו גידעקט תחת הבית אונ דיא רינגע איז אונטער די שטוב, אין די שטוב גייט אריגע וואס זיא איז בדעקט פון הויבין אונ מען גיסט אין איהר אריין וואסער פון שטוב, אונ פון דער רינגע גייט די וואסער אין גאס יש בו פותח טפח אויב די טיף פון די רינגע אונ די ברייט איז אטפח ויש ביציאתו פותח טפח אונ די עפענונג וואו די וואסער גייט ארוים פון די רינגע אין גאס איז אויך ברייט אטפח אונ הויך אטפח טומאה בתוכו אויב אטומאה ליגט אין די רינגע הבית טהור אליין וואס אין שטוב איז טהור ווארום די טומאה גייט ארוים פון די רינגע אין גאס אזוי וויא די וואסער גייט פון די רינגע אין גאס טומאה בבית אונ אויב אטומאה ליגט אין שטוב מה שבתוכו טהור וואס עס ליגט אין די רינגע איז טהור שדרך הטומאה לצאת דער שטייגער פון אטומאה איז זיא זאל ארוים גיין דורך דיא טיר פון שטוב ואין דרכה להכנס אבער עס איז ניט איהר שטייגער זיא זאל אריין גיין אין די רינגע יש בו פותח טפח אבער אז די ברייט פון די רינגע אונ די טיף איז אטפח ואין ביציאתו פותח טפח נאר די עפענונג וואו די וואסער גייט ארוים איז ניט ברייט אדער עס איז ניט הויך א טפח הטומאה בתוכו אויב אטומאה ליגט אין די רינגע הבית טמא וועגען אלע כלים וואס אין די שטוב טמא ווארום אטומאה ארוים צו גיין מוז האבן אאפענונג ברייט אונ הויך אטפח טומאה בבית אויב אטומאה ליגט אין שטוב מה שבתוכו טהור וואס עס ליגט אין די רינגע איז טהור שדרך הטומאה לצאת דער שטייגער פון אטומאה איז זיא זאל ארוים גיין דורך די טיר פון שטוב ואין דרכה להכנס אבער עס איז ניט איהר שטייגער זיא זאל אריין גיין אין די רינגע אין בו פותח טפח אבער אז אין די ברייט פון די רינגע אדער אין די טיף איז ניטא א טפח ואין ביציאתו פותח טפח אונ אין דיא עפענונג וואו דיא וואסער גייט ארוים איז אויך ניטא א טפח טומאה בתוכו אויב אין די רינגע ליגט אטומאה הבית טמא אליין וואס אין שטוב איז טמא טומאה בבית אויב אטומאה ליגט אין שטוב מה שבתוכו טמא אליין וואס ליגט אין די רינגע איז טמא ווארום אז דיא רינגע איז ניט טיף אטפח אדער ניט ברייט אטפח איז זיא גלייך וויא דיא ערד [וויא דיא פאדלאגע] פון שטוב] אחד חור שחררוהו מים סיי אלאך וואס וואסער האט דורך גיגראבין או שרצים אדער שרצים האבין דורך גיגראבין או שאכלתו מלחת אדער אשטיק ערד איז דורך גיפאלין אונ עס איז גיווארין אלאך, אויב דער עפענונג איז גרוים אטפח קען דורך גיין אטומאה דורך דעם עפענונג פון איין ארט צום אנדערען וכן מרבך של אבנים שטיינער וואס ליגען איינס אויף דאס אנדערע, אונ אמאהל ליגט איין שטיין אויף צוויא, אונ די צוויא שטיינער זענען אפ גירוקט אייגער פון אנדערען, איז דא אעפענונג

א מזו ויש שם אהל טפח: סואר של קודות. ערוכות זו על זו ועומדות לבנין ופעמים שיש ביניהם אהל טפח: כל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל. דיליף אהל אהל ממשכן (יח) מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם: בשקיפים. תרגום סעיפי הסלעים שקיפי כפיות: בסלעים. בנקיקי הסלעים ושקיפי ונקיקי הסלעים א' הן אלא בזה נעשה ע"י מטר וזה נעשה מאליו ואע"ג דלא נעשו בידי אדם מודה בהם ר' יהודה דלא יליף ג"ש דאהל אהל ממשכן אלא לפותח טפח בלבד אבל ביותר מטפח כגון מלא אגרוף אמרי' בסוכה פ' הישן דמודה ר' יהודה שאפי' נעשה מאליו מביא את הטומאה וכן בשקיפים ובסלעים (יט). ואין הלכה כר' יהודה:

וכן סואר של קורות ר"י אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפים ובסלעים:

ולא דק: (יח) סוכה דף כ"ב וע"ש בתוס': (יט) כלו' שיש בהם חור גדול. גמלא:

אויף אטפח וכן סואר של קורות אונ אזוי אז עס ליגט באלקינס איינער אויף דעם אנדערען אונ צווישין איז דא אעפענונג גרויס אטפח, דורך דעם עפענונג קען דורך גיין אטומאה פון איין ארט צום אנדערען, רבי יהודה זאגט כל אהל שאינו עשוי בידי אדם יעדער אהל [געצעלט] וואס איז גרויס אטפח אונ איז ניט געמאכט געווארין דורך די הענט פון אמענטש אינו אהל איז דאס קיין געצעלט ומודה אונ רבי יהודה איז מודה בשקיפים ביא דיא לעכער וואס זענען געווארין פון זיך אליין אין די שטיינער ובסלעים אונ בייא דיא לעכער וואס זענען געווארין אין דיא שטיינער פון רעגין, אויב דיא לעכער זענען גרעסער וויא אטפח, אפילו זיי זענען ניט געמאכט פון אמענטש, פון דעסטוועגין קען דורך גיין די טומאה פון איין ארט צום אנדערען ארט דורך דיא לעכער:

גמרא נדה דף כ ע"א — אחרי יום ו — רש"י

רבי חנינא פלי קורטא דגרגשתא ובדיק ביה לייט עליה ר' ישמעאל בר' יוסי באסכרא ר' חנינא הוא דחכים כ"ע לאו חכימי הכי א"ר יוחנן חכמתא דר' חנינא גרמה לי דלא אחזי דמא מטמינא מטהר מטהרנא מטמא א"ר א ענוותנותא דר' חנינא גרמא לי דחזאי דמא ומה ר' חנינא דענוותן הוא מחית נפשיה לספק וחזי אנא לא אחזי. א"ר זירא טבעא דבבל גרמה לי דלא חזאי דמא. דאמינא בטבעא לא ידענא ברמא ידענא. למימרא דבטבעא תליא מילתא והא רבה הוא דידע בטבעא ולא ידע בדמא. כ"ש קאמר ומה רבה דידע

פלי. מבקע: ובדיק ביה. כנגד מים: לייט עליה ר"י. אההר שיעס' כן באסכרה: דר' חנינא הוא דחכים. ומלי בדיק אהי גוונא: דהא רבה דידע. רבה גרס דרבא היה בקי כדמוכח בסמוך גבי דאפרא הורמיז. ורש"י פי' בסמוך דאיתרחיש ליה ניסא ואין נראה דדוקא בסוף הוא דאיתרחיש ליה ניסא כדמוכח בסמוך:

רבי חנינא פלי קורטא דגרגשתא ובדיק ביה רבי חנינא האט אויפגעשפאלטין אשטיק ערד אונ האט געפרובט דאס בלוט פון אנדה אויב די קאלאר איז גלייך צו די ערד אדער ניין לייט עליה רבי ישמעאל ברבי יוסי באסכרא רבי ישמעאל ברבי יוסי האט געפלוכט מיט אסכרא דעם מענטש וואס וועט פרובין דיא בלוט פון אנדה ווי רבי חנינא האט געפרובט, פרעגט די גמרא רבי חנינא הוא דחכים נאר רבי חנינא איז קלוג צו פרובין די בלוט פון אנדה כולי עלמא לא חכימי די גאנצע וועלט זענען ניט קלוג, פאר וואס האט רבי ישמעאל זיי געפלוכט, ענפערט די גמרא הכי אמר רבי יוחנן אזוי האט רבי יוחנן געזאגט חכמתא דרבי חנינא גרמה לי דלא אחזי דמא דורך די חכמה פון רבי חנינא וויל איך ניט זעהן די בלוט פון אנדה מטמינא מטהר האב איך געזאגט עס איז טמא, האט רבי חנינא געזאגט עס איז טהור מטהרנא מטמא האב איך געזאגט עס איז טהור, האט רבי חנינא געזאגט עס איז טמא אמר רבי אלעזר רבי אלעזר האט געזאגט ענותנותו דרבי חנינא גרמה לי דחזאי דמא די ענוות פון רבי חנינא האט מיך געברייגגט איך זאל זעהן די בלוט פון אנדה אויב עס איז טהור אדער טמא, ווארום איך האב געזאגט ומה רבי חנינא דענוותן הוא מחית נפשיה לספק וחזי מאדאך רבי חנינא וואס ער איז גאנץ ניידעריג ביי זיך, ווייל ער איז שטארק פרום, פון דעסטוועגין גייט ער אריין אין אספק אונ זעהט די בלוט פון אנדה, אונ זאגט טמא אדער טהור, ווי עס געפעלט אים נאך זיין מיינונג אנא לא אחזי זאל איך ניט זעהן די בלוט פון אנדה צו זאגין טהור אדער טמא, פאר וואס ניט אמר רבי זירא טבעא דבבל גרמה לי דלא חזאי דמא רבי זירא זאגט די נאטור פון בבל האט מיך געברייגגט אז איך זאל ניט זעהן די בלוט פון אנדה דאמינא ווארום איך האב געזאגט בטבעא לא ידענא די נאטור ווייס איך ניט בדמא ידענא וועל איך וויסען וואס בלוט איז, פרעגט די גמרא למימרא דבטבעא תליא מילתא וועלין מיר דען זאגין אז די בלוט פון אנדה וועגדט זיך אן נאטור והא רבה הוא דידע בטבעא ולא ידע בדמא רבה דאט דאך געוואסט נאטור זאכין, פון דעסטוועגן האט ער ניט געוואוסט צו דערקענען די קאלערין פון די בלוטין, ענפערט די גמרא כל שכן קאמר ער זאגט איך געוויס ניט ומה רבה דידע בטבעא מאדאך רבה וואס ער האט געוואוסט די נאטור פון דעסטוועגין ולא חזי דמא האט ער ניט

אחרי יום ו גמרא

בטבעא לא חזי דמא ואנא אחזי :

גיוואלט זעהן די בלוט פון אנדה צו זאגן וואס די בלוט איז, טהור אדער טמא אנא אחזי זאל איך זעהן די בלוט פון אנדה, וואס איך ווייס די נאטור אויך ניט, דריבער וויל איך ניט זעהן די בלוט פון נדות אונ וויל ניט פסקנען איין דין, ניט זאגן טהור אונ ניט זאגן טמא :

זוהר (יתרו דף צב ע"א)

תא חזי ביומא דשבתא בשעתא דאתקדש יומא נפקין נשמתין מגו אילנא דחיי ומכניבין אינון נשמתין קדישין לתתאי וניחין בהא כל יומא דשבתא ולבתר דנפיק שבתא סלקין כלהו נשמתין ומתעטרין בעטרין קדישין לעילא וכד מתעברן בההוא טבא אלין אינון בעליו דההוא טיבו ודאי) אוף הכי קב"ה אזמין לההוא בר נש ודא הוא נשמתא אחרא ואע"ג דלא זמינא ליה נשמתא דהו"ל בקדמיתא אחרא דקדמיתא כסותה ועונתה לא יגרע כמה דאתמר :

יוסף לחק

מוסר

משערי תשובה לר"י דף ו' ע"ג

מעיקרי התשובה להיטיב פעליו בדבר אשר זדה עליו. אם הסתכל בעריות יתנהג בשחות עינים אם חטא בלה"ר יעסוק בתורה ובכל האיברים אשר חטא ישתדל לקיים בהם מצות. וכן אז"ל צדיקים באותו דבר שחוטאים בו מתרצים. עוד אמרו אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות. רגלים ממהרות לרוץ לרעה יהיו רצין לדבר מצוה. לשון שקר אמת יהגה חכו ופיו יפתח בחכמה ותורת חסד על לשונו. ידים שופכות דם פתוח יפתח את ידו לאחיו לעניו.

(א) מעקרי התשובה להטיב פעליו בדבר אשר זדה עליו פון די עיקר זאכין וואס געהער צו תשובה איז, ער זאל פארבעסערן זיינע מעשים אין די זעלביגע זאך וואס ער האט געזינדיגט אם הסתכל בעריות אויב ער האט געקוקט אויף ווייבער וואס זענען אסור צו אים יתנהג בשחות עינים זאל ער היינט גיין אראפ געבויגען די אויגען אם חטא בלשון הרע אויב ער האט געזינדיגט וואס ער האט גירעט לשון הרע יעסוק בתורה זאל ער לערנען תורה ובכל האברים אשר חטא מיט די אלע גלידער וואס ער האט מיט זיי גיזינדיגט ישתדל לקיים בהם המצות זאל ער זעהן ער זאל מיט זיי מקיים זיין מצות וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ אזוי האבין די רבנן גיזאגט הצדיקים באותו דבר שחוטאים בו מתרצים די צדיקים טוען אזוי, מיט דער זאך וואס זיי זינדיגען, מיט דער זאך בעוויליגען זיי זיך פאר גאט עוד אמרו נאך האט מען גיזאגט אם עשית חבילות של עבירות אויב דו האסט גיטאן בינטלאך עבירות עשה כנגדן חבילות חבילות של מצות טוה אנטקעגין פיל בינטלאך מצות רגלים ממהרות לרוץ לרעה די פיס וואס האבין געאיילט לויפין צו אעבירה יהיו רצין לדבר מצוה זאלין זיי לויפין טאן מצות לשון שקר ער האט גירעט מיט דעם צונג פאלשקייט אמת יהגה חכו זאל זיין גומען ריידען נאר אמת ופיו יפתח בחכמה אונ זיין מויל זאל ער עפענען מיט חכמה ותורת חסד על לשונו אונ אויף זיין צונג זאל זיין תורה מיט חסד (ער זאל לערנען תורה מיט תלמידים אומזיסט, איז דאס תורה מיט חסד) ידים שופכות דם די הענט וואס האבין פארגאסין בלוט פתוח יפתח את ידו לאחיו לעניו זאל ער עפענען זיין האנט צו געבין צדקה צו זיינע ארעמע ברידער עינים רמות,

(חק לישראל ע"ט) ח"ג

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק ה

(א) החורש כל שהוא חייב המנכש בעיקרי האילנות והמקרסם עשבים או המזרד את השריגים כדי ליפות את הקרקע הרי זו תולדות חורש ומשיעשה כל שהוא חייב, וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו או מלא הגיא חייב משום חורש ושיעורו כל שהוא וכן כל המשוה גומות שיעורו כ"ש : (ב) הזורע כל שהוא חייב הזומר את האילן כדי שיצמח ה"ז מעין זורע

(א) החורש כל שהוא חייב אז איינער אקערט אום שבת וויא פיל ער אקערט, אפילו נאר ווייניג, איז ער חייב המנכש בעיקרי האילנות אז ער רייסט אויס די שלעכטע גראז וואס וואקסט אויף דיא ווארצלען פון דיא בוימער והמקרסם עשבים ער רייסט אויס די פארטריקענטע גראז או המזרד את השריגים ער האקט אפ די יונגע צווייגען פון בוים וייל עס איז צו געדיכט כדי ליפות את הקרקע וייל ער וויל שיין מאכין די ערד הרי זה תולדות חורש איז דאס אתולדה פון אקערין ומשיעשה כל שהוא חייב אונ אז ער טוהט נאר אביסול פון די מלאכה איז ער חייב וכן המשוה פני השדה אונ אז ער פארגלייכט דיא ערד פון פעלד כגון שהשפיל התל ורדדו עס איז גיוועזן אבארג אין פעלד האט ער אראפ גענומען די ערד פון בארג אונ האט זיי פארשפרייט אויף די פעלד אונ האט גלייך געמאכט די ערד או מלא הגיא אדער עס איז גיוועזן אטאהל אין פעלד האט ער אן געשאטין ערד אין דעם טאהל אונ האט די פעלד פארגלייכט חייב משום חורש איז ער חייב ווייל ער האט גיאקערט ושיעורו כל שהוא אונ ווי גרויס דר בארג אדר דער טאהל איז גיוועזן אפילו נאר ווייניג איז ער חייב וכן כל המשוה גומות שיעורו כל שהוא אונ אז ער פארגלייכט אין פעלד די גריבלאך, אפילו ער האט נאר עפעס פארגלייכט, איז ער שוין חייב : (ב) הזורע כל שהוא חייב אז ער זייט אין פעלד, ווי פיל ער האט גיזייט אפילו נאר איין קערנדיל, איז ער חייב הזומר את האילן כדי שיצמח אז ער שניידט אויס די צווייגין פון בוים די איבעריגע צווייגין זאלין עסער וואקסין הרי זה מעין זורע דאס איז גלייך ווי ער וואלט געזייט אבל

אבל המשקה צמחים ואילנות בשבת ה"ז תולדות זורע וחייב בכל שהוא. וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהם במים ה"ז תולדות זורע וחייב בכל שהוא:
(ג) הקוצר כגרוגרת חייב ותולש תולדת קוצר הוא וכל העוקר דבר מגדולו חייב משום קוצר לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלה בסנה ועשבים שצמחו ע"ג ההבית התולש מהן חייב שזה הוא מקום גדולן. אבל התולש מעציץ שאינו נקוב פטור מפני שאין זה מקום גדולו ועציץ נקוב בכדי שורש קטן הרי הוא כארץ והתולש ממנו חייב:

עינים רמות יהי דכא ושח עינים. לב חורש מחשבות און בלבו יצפון אמרי התורה ויהי הגות לבו תבונות. משלח מדנים בין אחים יבקש שלום וירדפהו. וצריך לחפש דרכיו כענין שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' ויעשה כן לשלשה דברים האחד למען יזכור כל הדברים שחטא עליהם ויתודה על כולן כי הוידוי מעיקרי הכפרה והשני למען ידע כמה לו עונות וחטאים ויוסיף להכנע והשלישי כי אע"פ שהוא מקבל עליו לעזוב כל חטא צריך שידע הדברי' שחטא עליה' כדי לעשות בהם גדרים ולהשמר מאד לנפשו בהן מאורב היצר כי נפשו עלולה בהן אחרי אשר נקלו בעיניו ושלט יצרו בהם והנה נפשו חולה מהמעשים ההם והחולה כאשר יחל להבריא צריך להזהר מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחוליו:

המשקה צמחין ואילנות בשבת אבער אז ער בעגיסט אום שבת די געוויקסען אדער די בוימער הרי זה תולדות זורע וחייב בכל שהוא איז דאס אתולדה פון זייען, איז ער חייב אויף ווי פיל ער האט גיגאסין, אפילו נאר אביסיל וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן במים אונ אז ער ווייקט אין וואסער ווייץ אדער גערשטין אדער אנדערע קערנער הרי זה תולדת זורע איז דאס אתולדה פון זייען וחייב בכל שהוא ווי פיל קערנער ער האט געווייקט, אפילו נאר ווייניג, איז ער אויך חייב:
הקוצר כגרוגרת חייב אז ער שניידט אפ פון פעלד אזוי פיל ווי אגעטריקנטער פייג איז ער חייב והתולש תולדת קוצר הוא אונ אז ער רייסט מיט די הענט איז דאס אתולדה פון שניידן וכל העוקר דבר מגדולו אז ער רייסט אויס אזאך וואס וואקסט חייב משום קוצר איז ער חייב גלייך ווי ער וואלט געשניטען תבואה פון פעלד לפיכך צרור שעלו בו עשבים אויב עס האט געוואקסין גראז אויף אשפאן וכשות שעלה בסנה אונ די האפען וואס וואקסט אויף אדארן ועשבים שצמחו על גבי החבית אונ די גראז וואס האט געוואקסין אויף אפאס התולש מהן חייב אז מען רייסט אפ אום שבת פון איינע פון די זאכין איז מען חייב שזה הוא מקום גדולן ווייל דאס איז דער ארט פון זייער וואקסונג אבל התולש מעציץ שאינו נקוב פטור אבער אז ער רייסט אויס אזאך וואס וואקסט אין אמולטער וואס איז ניט גילעכערט, איז מען פטור מפני שאין זה מקום גדולו ווייל דאס איז ניט דער ארט פון זיין וואקסונג ועציץ נקוב בכדי שורש קטן אז אמולטער שטייט אויף די ערד אונ אין איר וואקסין וואס עס וואקסט אונ אין דעק פון מולטער איז דא אלאך אפילו נאר איין לאך וואס איז גרויס דורך צו שטעקין אקליינעם ווארציל הרי הוא כארץ וואס עס וואקסט אין די מולטער איז גלייך ווי עס וואלט גיוואקסין אויף די ערד והתולש ממנו חייב אז ער רייסט אויס פון די מולטער אום שבת איז ער חייב:

אז ער האט געהאט די אויגן אין דערהייך אונ געקוקט מיט גרויסקייט יהי דכא ושח עינים זאל ער זיין ביי זיך צו שטויסין אונ זאל אראפ בייגין די אויגן לב חורש מחשבות און אז די הארץ זייניע האט גיטראכט אומרעכט צו טאן בלבו יצפון דברי תורה זאל ער בעהאלטין אין הארצין די רייד פון די תורה ויהי הגות לבו תבונות די טראכטונג פון זיין הארץ זאל זיין פארשטאנדיגע זאכין משלח מדנים בין אחים אז ער פלעגט מאכין קריג צווישען ברידער אונ גוטע פריינד יבקש שלום וירדפהו זאל ער נאכיאגין צו מאכין שלום צווישען די מענטשין וואס קריגען זיך וצריך לחפש דרכיו ער דארף זוכען די וועגין אונ קערין אין וועלכע וועג ער זאל גיין ווי אזוי זיין פירונג זאל זיין עס זאל אין די וועג קיין עבירה זיין כענין שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק נחפשה דרכינו ונחקורה מיר וועלין זוכען אונזערע וועגין אונ מיר וועלין פארשטין, מיר וועלין פרעגין אין וועלכע וועג איז גוט צו גיין ונשובה אל ה' אונ מיר וועלין צוריק קערין צו גאט ויעשה כן לשלשה דברים ער זאל אזוי טאהן וועגין דריי זאכין האחד למען יזכור כל הדברים שחטא עליהם איינס איז וועגין ער זאל געדיינקען די אלע זאכין וואס ער האט אויף זיי געזינדיגט ויתודה על כולם וועט ער זיך מתודה זיין אויף אלע עבירות זיינע כי הודוי מעקרי הכפרה ווארום דער ודוי זאגין דאס איז איינס פון די זאכין וואס זענען דער עיקר צו מכפר זיין זיינע עבירות והשני דאס צווייטע איז למען ידע כמה לו עונות וחטאים ער זאל וויסען ווי פיל זינד ער האט גיטאהן במזיד אונ ווי פיל זינד ער האט גיטאהן בשוגג ויוסיף להכנע וועט ער מער אונטערטעניג ווערין והשלישי דאס דריטע איז כי אף על פי שהוא מקבל עליו לעזוב כל חטא אפילו ער נעמט אויף זיך ער זאל פארלאזין אלע זינד פון דעסטוועגין צריך שידע הדברים שחטא עליהם דארף ער וויסען די זאכין וואס ער האט אויף זיי געזינדיגט כדי לעשות בהם גדרים ער זאל מאכין ביי זיי אפצאמונגען ער זאל ניט קענען נאך אמאל זינדיגען דיא זעלביגע זינד ולהשמר מאד לנפשו בהם כי כאורב היצר אונ ער זאל זיך שטארק היטען ביי די עבירות פון דעם יצר הרע ווס ער לויערט אויף אים ער זאל אים אין די עבירות ניט נאך אמאל מאכן זינדיגען כי נפשו עלולה בהן אחרי אשר נקלו בעיניו ווייל ער איז שוין געוואוהנט אין די עבירות ווייל דיא עבירות זענען שוין גרינג גיווען ביי אים ושלט יצרו בהם אונ דער יצר הרע האט שוין גיוועלטיגט אויף די זינד והנה נפשו חולה מהמעשים ההם אונ זיין נשמה איז שוין קראנק פון דיא עבירות והחולה כאשר יחל להבריא אונ אז אקראנקער הייבט אן געזונד צו ווערין צריך להזהר מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחליו דארף ער זיך היטען פון פיל זאכין ער זאל ניט צוריק קראנק ווערין:

נעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א
למרן החיד"א זללה"ה

אחר תפלה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזהר והאיש הירא ה"ק נתן ולא יעבור כי הוא תועלת עצום לנפשו קרי"ה נאמנה הזאת נעמי וגם ילמוד תנ"ך בתרגום כמ"ש האר"י ז"ל ושם ימצא הכל מוכן אמנם יש בו טעויות הרבה וצריך להבין ולהרגיש הטעות ובנביאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכונות הכתובים שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שבראש הס׳ (ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד):

נעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוהר' ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל.

שער השובבים דרוש א

והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשארו שם וכו'. ע"כ בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר „יוסף לחק" מהצדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של ר' חיים אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון כנ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו'.